

KŘESŤANSKÝ NÁZOR SVĚTOVÝ

Díl II.

ZJEVENÍ BOŽÍ.

SESTAVIL

JOSEF ŠMEJKAL, FARAR.

Cena K 1.80, poštou K. 2.—

1914.

Nákladem vlastním. — Knihhtiskárna Spolku sv. Bonifáce v Praze II.

Kupujte spisy

vydané

Českou sekci diecés. komitétu v Č. Budějovicích:

Zbrounce katolická II. (Zpráva o sjezdu katolíků jihočeských.)

Cena 20 h. poštou 25 h.

Zbrounce katolická III. (Může-li katol. rolník být členem strany agrární.) Cena 20 h. poštou 25 h.

Šest jubileí. (Sv. Otce, císaře pána, tisícil. památka narození sv. Václava, sedmistyletá památka blah. Anežky České a padesátiletá památka Zjevení P. Marie v Lourdech.)

Farář lidumil. Pov. od Grösmannové-Brodské. C. 20 h. p. 25 h.

Bojem k vítězství. Pěkná, na poměry našeho venkova hodící se povídka od J. Brožka. Cena 20 hal. poštou 25 hal.

První moravská lidová pout do Sv. Země r. 1906. Cena 40 h. poštou 50 h. Při větších objednávkách 40 h. poštou.

Šedm pánčnákých P. Poučné články pro křesťanské panny.

Dvě nevěsty. Povídka. Obojí napsal J. Janda. Cena 60 h. poštou 60 h.

Klášteří klášny ve světle pravdy. Odpověď na neomalené útoky nepřátel církve. Cena 4 h. poštou 7 h.

Bíl na socialisty. (Může-li být rolník, Čech a katolík sociálním demokratem.) Barevná obálka. Cena 6 h. poštou 9 h.

Klaďte na socialisty. (Může-li být živnostník, Čech a katolík soc. demokratem.) Barevná obálka. Cena 6 h. poštou 9 h.

Pěst na socialisty. (Může-li být dělník, Čech a katolík sociálním demokratem.) Barevná obálka. Cena 6 h. poštou 9 h.

Nevěrecké proudy v českém národním. Cena 6 h. poštou 9 h.

Rukověť křesť. socialismu. Výčetný spisec hodící se pro všechny stoupence, zvláště pro organizatory a agitatory. Cena 60 h. poštou 60 h.

Věda a víra. Napsal dr. Frant. Bulc. Cena 10 h. poštou 12 h.

Bravdy a Velebnou Svátost v Lourdech. Napsal Magr Dr. K. Slávik. Cena 8 h. poštou 10 h. 4 ex. 40 h. 12 ex. 80 h. 48 ex. 8 K. 100 ex. 6 K. poštou vypláceno.

Dělnická otázka. Napsal J. Hilš. Z německého přeložil J. Vojnáček. Nepostradatelné dílo pro každou katolickou knihovnu. Cena 2 K. 50 h. poštou 2 K. 70 h.

Ústavní právo v Čechách. Spisec již událostí dožávaný správní komise předcházející. Cena 10 h. poštou 12 h.

Pohřívání či spalování mrtvol? Casová úvaha proti krematismu. Napsal Tom. Latorini. Cena 10 h. poštou 15 h. 11 ex. 1 K. 30 ex. 2 K.

Stanovy křesť. soc. tělocvičných jednot. Cena 10 h. poštou 15 h. 5 ex. 60 h. poštou.

Při odebírání nejméně 10 exemplářů všech uvedených spisů se objednávka podle vypláceno.

Objednávky přijímá:

Česká sekce diecés. komitétu v Č. Budějovicích.

KŘESŤANSKÝ NÁZOR SVĚTOVÝ.

DÍL II.:

ZJEVENÍ BOŽÍ.

SESTAVIL

JOSEF ŠMEJKAL,
FARÁŘ.

1914.

NÁKLADEM VLASTNÍM. - KNIHTISKÁRNA SPOLKU SV. BONIFÁCE V PRAZE-II., NA SLUPI 14.

C. 2035.

Nihil obstat.

Budvicii-Bohemorum, die 21. Februarii 1914.

Dr. Antonius Mráz,
censor.

No. 2035.

Imprimatur.

Budvicii-Bohemorum, die 28. Februarii 1914.

† Josef Antonín,
biskup.

M*A***R***I***I**, chudé kdysi Panně Nazaretské, Ne-
poskvrněnému Početí, Požehnané mezi ženami,
Zahradě rajske zavlažené řekou milostí Boha
Trojjediného, z níž vyrostl strom života Ježíš
Kristus, jehož ovoce přineslo nám život, Matce
Syna Božího a krále nebeského i Matce naší

věnuje

SPISOVATEL.

ÚVODNÍ SLOVO.

První díl tohoto spisu před třemi roky vydaný se zájmem byl přijat, a pisatel jeho od té doby často byl tázán, kdy vyjde díl druhý. Nuže s pomocí boží podává pisatel jako doplněk dílu prvního tuto knihu, nadepsanou: Zjevení boží. Jest obsažnější, a řekněme, i důležitější, nežli kniha první.

V poslední době možno znamenati všude i v našich vlastech českoslovanských znatelný obrat ve smýšlení lidstva vůči náboženství. Příčiny toho jsou mnohé. O nejdůležitějších se zmíníme. Předně materialismus (hmotařství), základ to nevěry, utrpěl ve filosofii porážku, ano i ve vědách přírodních ztrácí znenáhla, ale jistě půdu. Proto vidíme, jak i hmotařská nevěra začíná se odívat v roucho náboženské — náboženský monismus. Nevěra opouští vrak hmotařství a obléká se v masku náboženství. Nevěra ukázala dále v praktickém životě svou šerednou tvář. Dokud lež se skrývá v nepřístupných pro většinu výšinách vědy, lid nesnadno ji poznává, ale když lež se vtělí v život — pak každý snadno její převrácenost spatřuje. Jiná příčina tohoto obratu jest zmařený pokus potlačití víru ve Francii. Nevěra, nemohouc víru na poli vědy porazit, uchýlila se k násilí. Nevěřci a protivníci křesťanství říkali, že státy vlastně drží ještě víru. Kdyby prý stát odloučil se úplně od církve, nebo ještě lépe církev potlačil, víra se rozpadne. Hleděli tedy zmocnití se úplně mocí státní, a když tu a tam, zvláště ve Francii, se jim to zdařilo, hnali moc státní do násilného boje proti křesťanství. Ale pokus se nezdařil.

Po boji náboženské uvědomění, a to katolické, ještě více se vzpružilo a sice ve vrstvách nejvzdělanějších.

Sama Prozřetelnost boží zasáhla do boje na ochranu katolické víry. Nadpřirozené zjevy lurské oživily víru, archaeologické výzkumy v zemích východních promluvily na obranu Písma sv. a porazily ničivou hyperkritiku rationalistickou.

Kdyby každý katolík svou víru znal, své náboženství důkladněji poznal, pak by si ho musil i vážiti a nedal by se ve své víře zviklati. Tomu účelu má sloužiti tato kniha, v níž vykládán jest vznešený názor katolický. Tento díl jedná o zjevení božím. Ve zjevení božím jsou ovšem i tajemství hluboká, jichž rozumem vystihnouti nemůžeme. Toť věc samozřejmá, neboť pravdy mnohé Bohem zjevené souvisejí se samou bytostí Boha nezbadatelného. Kdo by tedy chtěl všechno i Boha pochopiti, ten nepokročí k pravdě, ale upadne do bludu. Sv. Lev Vel. (Řeč 9. o narození Páně) napsal: „Žádný zajisté spíše nepřiblíží se k poznání pravdy, jako kdo poznává, že ve věcech božských, byť i mnoho prospěl, vždycky mu zbývá, čeho by hledal. Neboť, kdo se domnívá, že došel k tomu, k čemu cílil, hledané pravdy nenalézá, ale v hledání (pravdy) pochybil.“ Není ani třeba pravdy boží dokazovati, dostačí jen ji rozumu předkládati, a očistiti od rmutu, jež zloba na ni nanese. Jako zajisté, když jsme drahokam očistili, není třeba dokazovati, že se leskne, neboť každý sám vidí jeho lesk, tak světlo pravdy boží září samo sebou a líbí se každé rozumné duši lidské, jež vášní zaslepena není.

Proto naším úkolem hlavním bude toliko vykládati zjevené pravdy. Ale při výkladu tom nepohrdneme ani důvody rozumovými. Důvody z rozumu čerpané porážejí nevěru, jež holedbá se, že rozumovými důkazy víru vyvrátila; utvrzují pak ve víře věřící, any jim zjevené pravdy jako rozumu se zamlouvající ukazují.

Sám svatý Otec Pius X. v encyklice *Communium rerum*, ze dne 21. dubna 1909, uvádí v té příčině slova sv. Anselma: „Víra naše proti bezbožným rozumem má býti hájena“, ale jak a pokud?: „Jim rozumně má se ukázati, jak nerozumně námi pohrdají“. (Sv. Anselm: kniha I., list 41.) A dále píše slovy svatého Anselma: „Jako pravý pořádek žádá, abychom hlubokým tajem-

stvím víry křesťanské dříve věřili, než začneme rozumem je vykládati, tak vidí se mi býti netečností, kdyžbychom, po utvrzení sebe u víře, se nepřičinili, tomu rozuměti, čemu věříme.“ (Sv. Anselm: *Cur Deus homo*, knih. 1., hl. 2.)

Tato kniha jest jen návod k pravdě křesťanské, jest jako cestník, jenž ukazuje cestu vedoucí k poznání pravdy. Chce-li se kdo o pravdě Kristově přesvědčiti, třeba jest, aby dle ní živ byl. Sv. Řehoř (Homilie 23 na Evang.) píše o dvou učednících Páně jdoucích do Emaus: „Boha, jehož při výkladu Písma sv. nepoznali, poznávají při lámání chleba. Poslouchajíce tedy výklady boží nebyli osvětleni, konajíce byli osvětleni . . . Kdož tedy chce vyslechnuté poznati, nechť si pospíší, co již slyšel, skutkem naplniti . . . Ejhle, Pán nebyl poznán, když mluvil, ale volil býti poznán, když byl požíván.“ Křesťanství není pouhá nauka, ale křesťanství jest život v Kristu; proto křesťanskou pravdu pozná, kdo dle ní jest živ.

Kniha tato není sepsána za tím účelem, aby v ní všechno zjevení boží bylo vykládáno, ale jak již nadpis: „Křesťanský názor světový“ naznačuje, uvádí a vykládá se v ní zjevení boží potud, pokud toho třeba k objasnění a obhájení názoru křesťanského za doby nynější. Pokud pisatel čerpal z cizích pramenů, hleděl dotyčné články zpracovati tak, aby hodily se k praktickému použití při přednáškách. Za nynější doby třeba jest hlavně duchovních přednášek o Písmu sv., o božství Ježíše Krista, Jeho díle vykupitelském, o potřebě církve Páně.

Pisatel jest přesvědčen, že mnohý jiný povolanejší uměl by důkladněji věc vyložiti. Ale přece podjal se této práce, poněvadž sám na sobě a v praktické duchovní správě poznal, čeho zvláště třeba v nynější době vyložiti k utvrzení a obhájení sv. víry. Při výkladech hleděl hlavně objasniti pojmy věcí a postupovati od známého k méně známému.

Zajisté všickni, kdo ducha nynější doby znají, dají za pravdu, že apologie tohoto druhu jest časová a nejvýš potřebná.

VE VESELIČKU, na den Zjevení Panny Marie v Lurdech,
11. února 1914.

Spisovatel.

I.

Nic nového.

Nic nového pod sluncem, aniž může kdo říci: Hle, toť jest cos nového; neb již to přeběhlo s věky, kteříž byli před námi.
Kazatel 1, 10.

Varuj se nepobožných novot . . .
tak zvané vědy, ku kteréz někteří se přiznávajíce, od víry odpadli.

I. Tim. 6, 20.—21.

Duch lidský miluje nové věci, touží po novotách. Každá novota budí pozornost lidí, často i údiv jejich. Staré věci, třebaž byly sebe lepší, stávají se nám lhostejnými, když jsme si na ně zvykli. Tato vlastnost duše lidské není nic špatného; onať pobádá lidstvo, aby vyhledávalo věcí vždy lepších, onať jest mu pobídkou k dokonalosti.

Avšak této ušlechtilé vlastnosti srdce lidského umí klam mnohdy zneužítí. Lidé málo svědomití přebarvují zhusta věci staré na nové, aby je snáze odprodali.

Podobně počínají si i moderní odpůrci víry: staré, prastaré názory pohanské olakují na novo, a doporučují je jako moderní novinky, aby od lidu přijaty byly jako nový pokrok.

Člověk bystrého ducha a většího rozhledu nedá se tak snadno povrchním novým nátěrem oklamati.

Prostudujeme-li nové moderní názory životní rázu protikřesťanského, s úžasem musíme doznati, že jsou to v podstatě názory prastaré, oděné toliko v nový šat.

Začneme s f i l o s o f i í Moderní filosofie tvoří duševní podklad moderního života. Co filosofie nová učí, podle toho zařizují si lidé mnozí svůj život nejen soukromý, ale i společenský.

Všimněmež si tedy napřed filosofie a srovnávejmež novou filosofii se starou řeckou a římskou! Co tu najdeme podobností!

1. Novověcí deisté představují si Boha jakožto původce světa, ale popírají, že by Bůh o svět dále se staral, tedy popírají řízení světa a prozřetelnost boží. Vedle Boha připouštějí i věčnou prahmotu světa. Podobně smýšlel již Platon (429—348 př. Kr.), jenž vedle Boha připustil pralátku a duši světa. Dle Aristotela (384—322) jest Bůh toliko cíl světa; Bůh prý ze svého věčného klidu nevychází, tedy vlastně ani o svět přímo nepečuje, jenom svět a všechny věci k němu směřují a cílí.

Leibnitz postavil svůj názor o Bohu a světu na nauce o monádách (jednotkách), učil harmonii neboli souladu světových monád. Avšak podobný názor hlásal již Pythagoras (* 552 př. Kr.), jenž učil, že božská monas vládne celým světem, a učil harmonii světových těles. Známa jest nauka Platonova o ideách. Bůh dle něho jest idea dobra, která všechny idee v sobě slučuje.

Podobnou nauku o ideách najdeme i v nové filosofii Schellingově a Hegelově. V staré filosofii shledáme se již s naukou pantheismu, dle níž Bůh a svět spolu splývá. Starý pantheismus učil, buď že ve světě věčném, hmotném sídlí Bůh věčný jako duše v těle lidském (pantheismus hylozoistický), nebo že svět vyplynul z podstaty boží, a tedy svět jest jako částka Boha (emanatistický pantheismus). Tak dle Xenophana Bůh jest jeden věčný, ale splývá s tímto světem, dle Anaxagora jest Bůh duší světa. Podobně dle Stoiků Bůh a příroda jest totéž.

Starý pantheismus obnovil v novější době Spinoza (1632—1677), dle něhož Bůh jest podstatou hmotného světa, s nímž se spolu vyvíjí (pantheismus hmotářský). Dle ideálního a logického pantheismu, jaký zastávali Fichte, Schelling a Hegel, Bůh jest zase idea absolutní nejjednodušší, která ve světě a se světem se vyvinuje, tedy zase nedokonalý jest. Moderní nauka

materialistů o atomech, které prý slepou náhodou se seskupily a tak svět utvořily, nalezneme již u řeckého filosofa Demokrita z Abdery (470—370).

Stoik Zenon z Cypru (340—260) hlásal, že všechno jest jen hmota a v ní věčná síla přebývající. Totéž v nové době opakoval Büchner. Dle Zenona Bůh byl by jen teplo světa. Svět bude prý spálen ohněm, ale jako phönix ze svého popela zase povstane, a tento proces prý se již opakoval a bude věčně se opakovati. Tuto nauku o světě jako phönixu obnovil v nové době Em. Kant a zastávají ji mnozí dosud. Skeptikové staří zrovna jako noví hlásají, že prý důkazy pro existenci boží jsou toliko pravděpodobné, a proto že nelze jsoucnost boží najisto dokázati.

Epikur (342—270) hleděl lidstvo osvoboditi a zbaviti strachu před smrtí, bohy, přírodou a osudem. Dicaearchus popíral nesmrtelnost duše, „co duši se zове, není prý nic jiného, nežli jakýsi stav těla, něco, co od fyzické síly životní se neliší“.¹⁾ Totéž opakují někteří i dnes. Žák Epikurův Metrodorus učil, že hlavní předmět filosofie jest břicho. Podobný názor zastával v nové době Kašpar Schmidt (Max Stirner) (1806—1856), napsav v knize „Der Einzige und sein Eigentum“: „Není nic skutečného na světě, než toliko já a pokrm, které mne živí.“

2. Dle těchto názorů o Bohu, světě a člověku, byla i stará morálka, která moderní podobá se jako vejce vejci. Dle Platona ctnost jest vědění a nepravost má svůj původ v bludu a nevědomosti. Podobně i dnes lze slyšeti, že pouhým věděním odstraniti možno hřích ze společnosti lidské. Stoikové učili, zrovna jako v nové době filosof Nietzsche, strohému individualismu, dle něhož moudrý člověk, který jest si vědom svého božství, jest povýšen nad každý lidský zákon a mrav, tedy Nietzscheův nadčlověk, jemuž jest všechno dovoleno. Dle skeptiků starých vlastní „já“ každého člověka bylo důvodem pro poznání pravdy i pro mravnost.²⁾ Zákon mravní dává si člověk sám. Římský Cicero zavrhoval jako mravnostní pohnutku odměnu za ctnost a trest za hřích, a doporučoval toliko konati dobro pro dobro a varovati se

¹⁾ Döllinger: Heidentum . . . 317.

²⁾ Döllinger: Heidentum . . . 342.

hříchu pro jeho ošklivost. Podobné názory mravnostní ozývají se i dnes.

Theodor z Cyrene doporučoval strohý egoismus, zavrhoval proto obětovati se pro vlast, poněvadž celý svět jest naší vlastí. Kdož by tu nevzpomínal na novou nauku o světoobčanství?

Podobně Epiktet zavrhoval pro klid duše každou soustrast s rodiči, dětmi nebo vlastí. Platon připouštěl, že pověsti o bozích dobré jsou k výchově dětí. Podobný názor měl i Strabo, uče, že obyčejný lid a ženy nelze rozumovými důvody přesvědčiti, proto dobře je pro ně, když se bojí bohů a věří na bájký a zázraky.

Seneka v listě 60. píše o modlitbě: „Dokavadž budeme žádati za něco bohů, jakobychem sebe nemohli sami uživiti? . . . Osud jde svou cestou, hýbe se svou silou . . . marny jsou modlitby, marny jsou všechny námahy.“ V listě pak 31. napsal: „Nač třeba modlitby? Udělej se sám šťastným!“³⁾

3. Takové mravnostní vlastně nemravnostní názory musily přirozeně sváděti lid k čirému sobectví a hmotařskému využití světa. Lid neznal pak nic jiného, nežli hověti choutkám nízkým.

Assyrský král Assurbanipal (Sardanapal) (668—626) dal si (dle Diod. II. 23) na hrob nápis: „Poněvadž víš, že jsi se narodil k smrti, hov choutkám; vesel se z hodování; smrti všecka radost se ztratí. Neboť i já nyní jsem prach, kdysi král mocného Nina; jen to mám, co jsem jedl, co jsem si hrál, co Amor (pohlavní láska) veselého mi poskytl. Ostatní štěstí pozemské musil jsem opustiti.“⁴⁾ Podobné nápisy dávali si na hrob i staří Římané: „Co jsem snědl a vypil, to mám, co jsem zůstavil, to jsem ztratil. Kdo to čteš, užívej světa, nebo po smrti není ani smíchu, ani hry, ani jaké radovánky. Přátelé, radím vám, míchejte pohár vína a pijte jej, ovijte hlavy věnci, ostatní zničí po smrti země a oheň.“⁵⁾

Tyto materialistické názory, které i dnes bují, byly známy již spisovateli knihy Moudrosti, jak svědčí slova (kapit. 2.): „Řekli (bezbožní), neprávě u sebe přemýšlejíce: Krátký a teskný jest čas života našeho, a není občerstvení při konci člověka,

³⁾ Hlídko III. 101.

⁴⁾ Quartalschrift 1909, str. 551.

⁵⁾ Döllinger 595.

a není znám, kdoby se byl z pekel navrátil. Nebo z ničehož narodili jsme se, a potom (zas) budeme, jakobychom byli (nikdy) nebyli: nebo (jako) dým, jest dýchání v chřípích našich: a řeč jest jiskra z pohnutí srdce našeho: kteráž když zhasne, popel bude tělo naše, a duch se rozplyne jako lehký větérek . . . Pojd'tež tedy, a požívejte dobrých věcí, kteréž tu jsou, a užívejme tvorstva, jako v mladosti rychle. Drahým vínem a mastni naplníme je: a ať nemine nás květ času. Korunujme se růžemi, prve nežli zvadnou: nižádná nebud' louka, kteréžby nepřešla bujnost naše. Žádný z nás nebud' prázděn rozpustilostí naší: všude pozůstavme znamení veselosti: neboť tenť jest díl náš a ten jest (náš) los.“ U Židů byla to hlavně sekta Sadduců, jež zavrhovala učení o nesmrtelnosti duše a vzkříšení těla. Její zakladatel Zadok hlásal, že se nesluší, abychom jako otroci sloužili Bohu za odměnu. Jeho stoupenci vyvozovali z toho, že není ani odměny ani trestu na věčnosti. Sadducůvé měli přívržence hlavně mezi bohatými Židy. Známý Annan (Anáš), velekněz, dle svědectví Josefa Flavia (Antign. XX. k. 8) byl Sadducej a Kaipháš byl sektě nakloněn.⁶⁾

Tyto zvrácené názory rozežíraly se jako rakovina na těle společnosti řecké a římské, až konečně přivedly celou říši a národ k záhubě. Následek požívavosti byl, že práce tělesná byla v opovržení. Každý hleděl snadno a lacině jmění nabýti, třebaš i podvodem, aby mu sloužilo k prostopášnosti. Prodajnost a podvody byly všeobecné. Dle Polybia nikdo zadarmo nic neudělal. Následek toho bylo klesání hodnoty peněz a vzmahající se drahota. Kdežto ještě za Augusta vystačil dělník pro svou výživu s denní mzdou 1 denáru, za Diokletiana nestačilo mu k výživě 25 denárů platu. Císař Mark Aurel a zvláště i císař Diokletian hleděli drahotě odpomoci zákonem. Tak Diokletian vydal r. 301 p. Kr. edikt „de pretiis rerum venalium“, jímž stanovil maximální cenu obilí, masa, tuku atd. Ale marně.⁷⁾

Rodinný život poklesl. Změkčili a zistní rodičové považovali dítky za břemeno. Vyhánění plodu a systém dvou dětí ujal se u starých Římanů. Rozvody a cizoložství byly denním zjevem. Sám Cicero a přísný Kato dali se několikráte od své ženy rozvésti.

⁶⁾ Allioli: Jüdische Altert. I. 94.

⁷⁾ Dr. Horský: Nový Věk V. č. 83.

Rozlučitelné manželství stalo se prostředkem k zhýralému nemravnému životu. Mnohá matrona římská vdávala se takto třebaš dvacetkrát. Básník Martial napsal: „Neuplynulo ještě třicet dní, anebo jistě ne více, a již vdává se Telesilla za desátého muže.“⁸⁾

Nevěstky (hetäry) se rozmohly. I slavní mužové Perikles, Lysias, Demosthenes, Aristoteles, Aristipp, Epikur a jiní byli milovníci hetär. Nepřirozená ohavnost päderastie rozšířila se u antických národů. Následek toho všeho byla bezdětnost manželství a bezženství. Za Augusta počet svobodných občanů římských byl větší nežli ženatých. Augustus vydal proti bezženství a bezdětnosti zákony: „Julia“ a „Papia Poppäa“. Ale kde nitro člověka jest nespořádané, málo prospějí vnější předpisy. Ovid, Seneka, oba Pliniové, Suetonius, Tacitus a jiní, ač žili v manželství, neměli dítek. Mravní změkčilost sváděla již mladíky, že hleděli se co možná vojenské službě vyhnouti, a za císaře Augusta žádný Říman nechtěl býti vřaděn do legií (Suet. Oct. 24).

Sebevraždy byly na denním pořádku. Stoikové, zvláště Zenon, doporučovali ji, ano vyhlašovali ji někdy i za povinnost člověka. Zenon sám sebe zavraždil. Seneka v listě 58., 69. a 70. odporoučel samovraždu, když tak žádá vlast, nebo prudká bolest, ztráta údu, sešlost věku, nevyléčitelná nemoc nebo i filosofie. Napsal: „Hloupý, kdo pro bolest živ jest“.⁹⁾

4. Tak vyvinuly se poměry společenské vlivem staré filosofie a morálky. A nelze se diviti, že i dnešní poměry vyvíjí se dle vzoru staropohanského. Stejně příčiny mají stejné následky. Poněvadž názory staropohanské obživly v době novější, proto i celý moderní život ukazuje podobné zjevy. Moderní naše společnost vzdává se křesťanského názoru, a vstoupila do šlépějí starých pohanů, a jistě a rychle kráčí na této cestě k záhubě a úpadku, jako společnost staropohanská. Nikde tak jasně neukáže se převrácenost a lež některé nauky nebo některého názoru, jako v životě, když totiž názor ten vtělí se v život lidský.

Názor světový, jenž přivedl velikou říši starořímskou, čítající na 100 milionů obyvatel, k rozkladu a zahynutí, a tentýž ná-

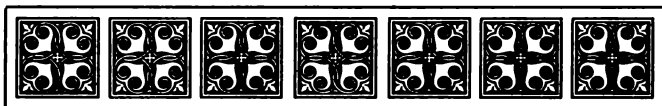
⁸⁾ Hamerle: Geschichte der Päpste, str. 46.

⁹⁾ Hlidka III. 178.

zor, jenž i dnešní společnost lidskou rozkládá, nemůže býti ani zdravý ani pravý. Náзор takový jest veliké poblouzení lidského rozumu i srdce, ale žádný pokrok.

Úpadek lidstva do bludu a hříchu předpověděl sv. Pavel v listu k Timotheovi (II. 3) slovy jasnými a případnými: „Toto věz, že v posledních dnech nastanou časové nebezpeční; budouť lidé sami sebe milující, lakomí, hrdí, pyšní, rouhači, rodičů neposlušní, nevděční, bezbožní, nelítostiví, nepokojní, utrhači, nezdrželiví, netiší, bez dobrotivosti, zrádci, zpušní, naduť, a milovníci více rozkoší nežli Boha, majíce sice tvářnost pobožnosti a moc její zapírajíce. A těch se varuj. Nebo z těch jsou, kteří vlužují se do domů, a zjímané vodí ženky obtížené hříchy, jež puzeny jsou rozličnými žádostmi, vždycky se učíce, a nikdy ku poznání pravdy nepřicházejíce.“ Věru věrný obraz moderní doby nakreslil tu sv. apoštol! Každé slovo jeho doplňuje obrázek nynějšího ducha času.

II.

Přirozené a nadpřirozené.

1. Přirozené, jak již slovo naznačuje, odvozeno jest od slova „příroda“. Přírodou pak rozumíme celý vesmír se všemi bytostmi v něm, od nejnižšího až do nejdokonalejšího tvora zde na zemi — člověka. Celý vesmír a každá věc v něm nadána jest jistými vlastnostmi, silami a mohutnostmi. To všecko náleží k přírodě a jest tedy přirozené. Mnohé věci, síly a mohutnosti přirozené jsou nám známy, jiných dosud neznáme, některé pochopujeme, jiných nechápeme; ale přece víme, že, ač nám tajemné se jeví, přece přirozené jsou, neboť stále a pravidelně před očima našima se opakují. Tak nechápeme, kde vesmír má hranice, či jak jest veliký, nevíme, co jest ve své podstatě hmota, co jest síla, co jest život, nechápeme úplně, jak rostlina nerostné látky assimiluje a je oživuje, nebo jak živočichové potravu v živou krev a tělo proměňují; a tak mnoho věcí a zjevů přirozených jest nám dosud hádankou.

Takové zjevy přirozené, ale tajemné a podivuhodné, slují d i v y p ř í r o d y. Vědy lidské stále více a více vnikají do těchto tajů přírody, vysvětlují je. Pokrokem vědy divů přírodních ubývá.

Avšak, ačkoliv mnoho zjevů přirozených jest nám dosud hádankou, přece každý ví, že i tyto tajemné zjevy jsou zcela přirozené. Proč? Poněvadž víme, že vesmír nadán jest silami, které

podstatně se nemění, ale dle pevných zákonů a pravidel stejně působí. Přirozené všecko, ať jest nám již známé, nebo dosud tajemné, opakuje se pravidelně, jest něco obyčejného.

Obyčejnost a pravidelnost jsou tedy společlivé známky „přirozeného“.

2. Nadpřirozené, jak z významu slova samého vysvítá, jest, co jest nad přírodu, nad vesmír; co věci, vlastnosti, mohutnosti, síly přírodní převyšuje. A to jest především Bůh ve své podstatě. Bůh není tento vesmír, jest bytost od vesmíru rozdílná, bytost nadsvětná, nadpřirozená. Jsoucnost (existenci) boží sice z vesmíru poznáváme, ale podstaty Jeho pochopiti nedovedeme. Bůh totiž, stvořiv vesmír a zachováváje ho, tímto stvořením a zachováváním světa se nevyčerpá, aniž vyčerpává. Bůh může a mohl daleko více učiniti a působiti, než co do vesmíru vložil. Poněvadž Bůh jest bytost od světa rozdílná, nevyčerpatelná, nejmocnější, či jedním slovem: nejdokonalejší, sám rozum náš musí uznati, že mimo přírodu a její síly a mohutnosti jsou v Bohu síly a mohutnosti jiné čili, že Bůh dovede vykonati věci, které jsou nadpřirozené. Nadpřirozené tedy tak jistě existuje, jako jistě existuje Bůh, bytost nadsvětná, nejdokonalejší, absolutní.

Kdož tedy popírájí nadpřirozené, musejí důsledně popírati i existenci boží. To činí atheisté, kteří tvrdí, že mimo tento vesmír a jeho síly nic jiného není. Nebo musejí popříti všemohoucnost boží. To činí deisté, kteří učí, že Bůh stvořiv svět, o něj se nestará, jeho neřídí, jakoby Bůh stvořením světa svou sílu vyčerpá. Deisté představují si tedy Boha, jak Dr. Lenz ¹⁾ drasticky napsal, „jako nějakého pavouka, který při tvoření světa ze svých sil a pravd úplně se vysoukal.“

Deismus a hmotařský ateismus jest vlastně totéž, jak filosof Hartmann poznamenal (*Die Selbstzersetzung*): „Deismus a hmotařství mají podivuhodnou příbuznost, která ovšem nejvíce zakládá se na společné mělkosti a odporu proti všemu, co jest hluboké a nepochopitelné . . . Deismus představuje si svět jako úplně hmotný stroj, který Bůh jednoho dne učinil a natáhl. Ko-

¹⁾ Lenz, Syllabus, str. 84.

nečně však končívá vždy zdánlivý pokoj mezi oběma tím, že materialismus (hmotařství) toho zbytečného strojníka z domu vyhodí.“²⁾)

Nadpřirozené popírají i pantheisté, učíce, že Bůh od tohoto světa rozdílný není, ale buď tento svět celý — Bohem jest nebo aspoň duši tohoto vesmíru. Všecky tyto názory, jak v dílu I. jsme ukázali, jsou bludny, neboť sám rozum lidský poznává jsoucnost (existenci) bytosti božské jakožto bytosti nadsvětlné, od světa rozdílné.

Nadpřirozené tedy skutečně jest.

Dějiny pak i z k u š e n o s t s v ě d ě í, že ve světě staly se a ději takové věci, které v obor přírody nenáleží, které nejsou přirozené.

Tak můžeme Boha poznávati z přírody, v níž jako v zrcadle obráží se moudrost, moc a velebnost boží; — toť poznání Boha přirozené. Avšak mimo to poznati se dává Bůh některým lidem přímo jejich duši; toť poznání Boha nadpřirozené. Krásně napsáno jest v Knize Moudrosti (1, 1—2): „Smýšlejte o Hospodinu v dobrotě, a v sprostnosti srdce hleďte ho: nebo nalezen bývá od těch, kteří ho nepokoušejí: a ukazuje se těm, kteří víru mají v něho.“ Bůh zjevuje vůli svou přírodou, v níž zákony boží vládnu, dává poznávati vůli svou i svědomím člověka; toť zjevení boží přirozené.

Ale Bůh zjevil a zjevuje vůli svou člověku i jiným způsobem; někdy přímo k duši lidské mluví nikoliv hlasem obyčejným, ale hlasem bezeslovým, avšak mocnějším nežli jest hlas lidský; poučuje člověka nikoliv řečí dlouhou, ale jako slovem jedním, v němž mnoho obsaženo jest. Sv. Jan napsal: „Kdo věří v Syna božího, máf svědectví boží v sobě“. (I. Jan 5, 10.) Blahosl. Tomáš Kempenský popisuje toto zjevení: „Šťastný, koho pravda zkrze sebe učí, nikoliv obrazy a hlasy pomíjejícími, ale tak, jak jest... Ke komu věčné slovo mluví, bývá zbaven mnohých domněnek. Z jednoho slova všecko, a všecko mluví jedno; a toť jest počátek, jenž mluví k nám.“³⁾)

²⁾) Syllabus, str. 82.

³⁾) Násled. Krista I., hl. 3.

Životopisy světců svědčí, že mnozí svatí lidé jako sv. Kateřina Sienská, sv. Ignác z Loyoly z toho zjevení více poučení a moudrosti načerpali nežli z knih. Tuť učí Bůh člověka způsobem nadpřirozeným. Poznávajíce Boha z přírody rozumem svým, doufáme v něho a milujeme ho; — toť náboženství přirozené. Avšak Boha poznáváme i ze zjevení nadpřirozeného, které učinil Bůh jiným lidem nebo přímo nám, a z toho poznání roste v duši naše naděje a láska k Bohu vznešenější, libější, milostnější a pevnější, nežli jest ona ze zjevení přirozeného. Toť naděje a láska k Bohu nadpřirozená.

Duše naše má rozum a svobodnou vůli, jest nesmrtelná, jak rozum sám nás přesvědčuje, proto jsme od přirozenosti Bohu podobni, jenž jest nesmrtelný duch, má rozum a svobodnou vůli. Toť obraz boží v naší duši — obraz přirozený. Ale Bůh spojuje se s mnohou duší lidskou také způsobem zvláštním, naplňuje ji svým světlem, dobrotou, láskou a krásou, posvěcuje ji svou zvláštní přítomností: toť obraz boží v naší duši nadpřirozený, kterému říkáme milost posvěcující.

Pozorujeme-li krásu tohoto světa, aťsi jest to soulad barev nebo věcí nebo zvuků, — povstává v duši naší libý pocit — radost přirozená. Avšak Bůh naplňuje duši lidskou i radostí jinou, pokojem a štěstím, kterého svět nezná, aniž nám jej dáti může. Bůh vlévá přímo do duše radost nadpřirozenou. Radost tuto zvláštní, řekněme nebeskou, pocífuji zbožní ctitelé boží na př. přemohli-li veliké pokušení, nebo vykonali-li zvlášť dobrý skutek lásky, smířili-li se upřímným pokáním s Bohem na př. na místě poutním nebo o sv. misi. Tu vznáší se v radostech duše taková jako mezi zemí a nebem, tu vidí, jak malicherné jsou všechny radosti a útechy světa proti radosti, jež z Boha plyne přímo. To jest radost nadpřirozená, jež úplně nasycuje duši a zcela upokojuje ji. Radost taková nejen převyšuje všechny radosti světa, ale oslazuje všechny útrapy a bolesti vezdejší. Tělo při ní často dosti trpí, ale duch se raduje v Bohu. Kdo sám působení nadpřirozeného neokusil, ten toho nepochopí, neboť slepému těžko jest popsati barvy, nebo hluchému vylíčiti krásu hudby. Lidé nevěřící a lhostejní, poněvadž nadpřirozeného působení božího nezakusili, smějí se

tomu, čeho nechápou. Šťastný však člověk, jenž okusil, jak sladký jest Bůh; třebaž později milost boží ztratil, bude po ní toužiti, bude Boha hledati, až Ho opět najde.

Duše vidí nejen očima tělesným, ale i okem vnitřním, slyší nejen uchem tělesným, ale i přímo smyslem vnitřním, radost pocítuje, nejen z popudů smyslných, ale i přímo z Boha čerpá radost nadpřirozenou. To jsou zázraky duševní, toť království boží v duších lidských, o kterém nevěra neví.

Kromě těchto zázraků v duši lidské působí však Bůh i viditelné zázraky ve světě. Jsou to skutky neobyčejné, jež silami přírodnými vykonány býti nemohou. I zázraky viditelné patří do oboru věcí nadpřirozených.

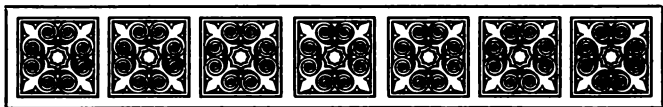
3. Od přirozeného a nadpřirozeného sluší se ještě rozeznávat „mimopřirozené“.

Mimopřirozené není nic pouze přirozeného, tak aby pouhými silami a mohutnostmi, jež Bůh do tohoto vesmíru a do nitra člověka vložil, mohlo býti způsobeno. Ale mimopřirozené není ani v přesném slova smyslu něco číře nadpřirozeného, poněvadž nebývá vykonáváno přímým nadpřirozeným zasáhnutím moci boží, ale bylo Bohem některým tvorům dáno podobně, jako dány byly při stvoření světa do vesmíru přirozené síly, mohutnosti a vlastnosti. Takové mimopřirozené dary obdrželi andělé od Boha Stvořitele. Andělé mají větší a jiné mohutnosti a vlastnosti, než jaké v obyčejné přírodě spatřujeme. Mohou proto vykonati věci, kterých nedovedeme, divy, které mají podobnost zázraků, ale zázraky nejsou, neboť zázrak pravý má přímý původ v nadpřirozeném zasáhnutí moci boží. Takové mimopřirozené dary byla i veliká mohutnost poznávací (rozum), a ušlechtilá vůle prvních lidí, jejich nesmrtelnost těla a blaženost v ráji. Tyto dary a výsady měly se i na potomstvo jejich dědit, takže by pak vylučovaly potřebu nadpřirozeného zasáhnutí moci boží, aby se dále projevovaly a dědily. Tyto dary a vlastnosti pocházely u prvních lidí ze zvláštního dokonalého spojení duše s tělem, kterýmž je Bůh obdařil. Duše prvních lidí, než zhřešili, byla úžeji a mocněji spojena s tělem, panovala nad ním tolik, že tělu předávala i svou

přirozenou vlastnost — nesmrtelnost, ochranu proti bolestem, nemoci. A poněvadž duše jejich, panujíc tak nad tělem, byla dobrá a ušlechtilá, nedovolila ani vzniku tělesným zlým žádostem. Duše panovala tělu, a tělo bylo jí poddáno a poslušno. Teprve hříchem ztratila duše mnoho z této moci nad tělem a přírodou. Tělo a příroda počaly bojovati proti duši.

Spasitel darů mimopřirozených lidstvu nevrátil: nevrátil mu původního panství nad přírodou a tělem. Nemoci, smrt, zlá žádost v těle, zatemnění rozumu, oslabená síla vůle, i po vykoupení lidstva zůstaly. Proč? Poněvadž to prospívá pokroku a spáse lidstva. Tím, že za pomoci boží přemáhá člověk zlou žádost, trpělivě snáší bolesti a smrt vezdejšího života, získává si zásluh a zušlechťuje duši. Tím, že jest mu bojovati proti škodlivým živlům přírody, bystří se jeho rozum a lidstvo dospívá k pokroku a vynálezům. Tak krok za krokem lidstvo, zdokonalujíc se a zušlechťujíc, nabývá opět ztracené moci nad přírodou, podrobuje si ji, ovládává ji a její škodlivé vlivy, — hledá ztracený strom života rajského, života mimopřirozeného a dospívá na základě tom k životu pravému, nadpřirozenému.

III.

Zjevení Boží.

Mnohé učinils, ty Hospodine, Bože
můj, divné skutky tvé: a v myšleních
tvých není, kdo by podobný byl tobě.
Žalm 39., 6:

Zjevení dle významu slovního značí vyjevení neboli oznámení něčeho tajného nebo neznámého. Nejtajemnější jest Bůh ve své podstatě. Onť jest bytost neviditelná, nezbádatelná, nevyzpytatelná. Nejvíce tajemných pravd jest tedy v Bohu. A proto již, poněvadž Bůh jest nevyčerpatelný pramen tajemství, jest způsobilý, aby zjevení učiniti mohl. Bůh jest však i bytost všemohoucí, proto i dovede zjeviti sebe a své pravdy. I lidé vespolek zjevují různé věci neznámé, kterak by tedy Bůh toho nedovedl! Aby zjevení skutečně státi se mohlo, třeba jest k tomu ovšem aspoň dvou osob: jedné, která něco zjevuje, a druhé, která schopna jest zjevení to přijati. Kdyby nebylo tedy žádných bytostí rozumných mimo Boha, a kdyby ani v Bohu nebylo osob božských, pak zajisté ani Bůh nemohl by se zjeviti, neboť nebylo by nikoho, k o m u by se zjevil. Avšak v Bohu jsou tři osoby božské, a tak Bůh Otec od věčnosti zjevuje se co nejdokonaleji Bohu Synu a Duchu svatému. To jest věčné zjevení boží. Krásně promluvil o něm Ježíš Kristus, řka: „Žádný neví, kdoby byl Syn, jedině Otec, a kdoby

byl Otec, jedině Syn, a komužby chtěl Syn zjevití.“ (Luk. 10, 22) a opět jinde: „Jako mne zná Otec, i já znám Otce.“ (Jan 10, 15). O Duchu svatém pak pravil: „Když pak přijde ten Duch pravdy, naučít vás všeliké pravdě; nebo nebude mluvit sám o sebe, ale cožkoliv uslyší, bude mluvit, a co přijíti má, zvěstuje vám. Onť mne oslaví: nebo z mého vezme, a zvěstuje vám. Všecko, cožkoliv má Otec, mé jest; protož jsem řekl, že z mého vezme a zvěstuje vám.“ (Jan 16, 13—15).

Avšak Bůh, stvořiv svět a v něm bytosti rozumné a proto schopné zjevenou pravdu přijati, zjevuje se i tvorům rozumným, a to způsobem dvojím: a) viditelným světem (přírodou) a duší lidskou, z nichž člověk poznává existenci a vlastnosti Boží i zákony boží přirozené — toť zjevení boží přirozené, o kterém pojednáno bylo v I. dílu tohoto spisu; b) způsobem nadpřirozeným, — toť zjevení boží nadpřirozené, jež jest obsahem tohoto dílu druhého.

Že zjevení boží nadpřirozené jest, čili že skutečně Bůh způsobem nadpřirozeným se zjevil a zjevuje, jest fakt historický, potvrzený zkušeností i dějinami. Bůh zjevuje sebe a svou vůli přímo duším lidským, aniž by naše tělesné oko ho vidělo nebo ucho slyšelo. Duše obcující s Bohem cítí přítomnost boží, naplněna bývá radostí nadpřirozenou, beze slov hlasitých mluvívá Bůh k duši lidské, dáváje jí svá vnuknutí, poučuje ji. Zvláště lidé svatí žijí již zde na zemi v tomto přátelském nadpřirozném styku s Bohem. Toť ono království boží v nás, o němž mluvil Ježíš Kristus: „Miluje-li kdo mne, řeč mou zachovávatí bude, a Otec můj bude jej milovati, a k němu přijdeme, a příbytek u něho učiníme.“ (Jan 14, 23). Světcí důvěrně a rychle obracejí se k Bohu, jež v duši své mají. Odtud prýští se podivuhodné přesvědčení náboženské, obdivuhodná moudrost a stálá radost duší zbožných. Svět toho nechápe, poněvadž duše lidí světu sloužících zaujata jest úplně tímto hmotným světem. Sv. Augustín napsal (Traktát 74 na sv. Janá): „Svět ho přijati nemůže, poněvadž ho nevidí, aniž ho zná. Neboť milování světa nemá neviditelných očí, kterými Duch svatý může viděn býti.“ Toto působení v duše lidské jmenuje se milost boží pomáhající, jež osvětluje rozum náš a posilňuje duši, aby dobré činila a v do-

brém setrvala. Toť ta síla nadpřirozená, kterou udržuje se církev Páně na světě, a proti níž nic nesvede útok světa. Studuje-li kdo důkazy existence boží, věří v Boha, studuje-li zjevení boží uložené v Písmě sv. a církvi, naplněn bývá věrou v ně, ale přece občas jisté pochybnosti trápívají duši takovou, komu však mluví Bůh a zjevuje se jeho duši přímo, toho duše s takovou jistotou a bezpečností věří, doufá v Boha a miluje Ho, že před tímto světlem všechny mráčky pochybnosti se rozplynou.

Bůh zjevil sebe a svou vůli mnohdy nadpřirozeným způsobem spolu viditelně v různých podobách a obrazech, jež člověk nejen duší, tedy smyslem vnitřním, ale i smysly tělesnými viděl a slyšel. Sem náleží na př. zjevení boží, které ukázalo se Mojžíši ve způsobě hořícího keře, obrazy, které ukázaly se proroku Ezechielowi ve vyhnanství babylonském, nebo sv. Janu na ostrově Patmos, zjevení, které stalo se při narození Kristově pastýřům a jiných více. Nejdokonalejším způsobem zjevil se Bůh v Ježíši Kristu, jenž ve způsobě člověka se zjevil a vůli boží světu oznámil.

Že zjevení tato nebyla pouze subjektivní obraz a zjev, vyvolaný snad obrazností lidskou, ale zjev skutečný objektivní, nadpřirozený, poznáváme z okolností, které zjevení doprovázely. Tak Mojžíšovi vždy všechno tak se vyplnilo, jak mu bylo zjeveno, na př. jeho bratr Aron přichází mu naproti, aby za něj mluvil; Ezechielova zjevení se v čase naplnila, rovněž jako naplňují se zjevení učiněná sv. Janu o osudech církve Kristovy; pastýři pak i mudrci od východu, poslechnuvše zjevení, nalézají všechno tak, jak jim bylo předpověděno.

Mimo to Bůh zjevení taková, jsou-li zvláště určená pro všechny lidi, potvrdil i zázraky.

Poněvadž zjevení boží v tomto užším smyslu jest sice děj skutečný, ale nadpřirozený, tedy nikoliv tímto světem viditelným vyvolaný, ale od Boha ze světa nadpřirozeného pocházející, rozum lidský sice jeho skutečnosti popřítí nedovede, ale přece přirozeně vyložití si ho nemůže. Jsouť to zjevy, mohutnost rozumu a síly přírodní přesahující. Jako Bůh jest bytost sice skutečná, ale nadpřirozená, tak i toto zjevení jest výjev sice skutečný — objek-

tivní, ale nadpřirozený. Chybují tedy mnozí z katolíků, kteří chtějí dokázat pravdivou skutečnost zjevení nadpřirozených, chápou se nástrojů optických a astronomických, aby dokázali, že skutečně se stalo. Tak se odůvodňuje hvězda mudrců, která přivedla sv. krále k novorozenému Spasiteli tím, že prý, jak zjistil Dr. Grimme, professor frýburské university, dle berlínské planetární tabulky, nalezené v Egyptě, v roce narození Ježíše Krista dne 4. prosince spojily se oběžnice Jupiter a Saturn ve větší hvězdu (konjunkce), spojení to prý rostlo, až koncem prosince přestalo. Toť výklad malicherný nikterak neodpovídající zprávě evangelia sv. Matouše. Konjunkce podobná častěji se opakuje a nijak nebudí zvláštního obdivu, a pak pohyb hvězdy, jež vedla mudrce, dál se směrem jinakým, nežli jest pohyb oběžnic, obyčejných planet. Rovněž neapno a nerozumno jest, vykládati prodloužení dne v den bitvy, kterou svedl Josue s Kananejskými (Josue 10, 12) zatměním slunce, které prý v den bitvy, jak prý zjištěno, se stalo.

Ukázala se hvězda zázračná sv. králům (šejkům) při narození Kristově, o n i ji viděli, ona je vedla a přivedla ke Kristu, byl to zjev skutečný, ale nadpřirozený, který s hvězdami, t. j. obyčejnými tělesy nebeskými není totožný a proto není přirozený. Šejkové tento zjev viděli, ostatní svět ho viděti nemusil, zrovna podobně jako pastýři viděli světlo při narození Páně, zjevení andělské, jež přivedlo je ke Kristu, bylo to tedy zjevení skutečné, ač jiní lidé ho viděti nemusili. Podobně sv. Jan Křtitel viděl sestupovati Ducha Páně na Krista „jako holubici“, slyšel hlas, ač, jak z kontextu sv. Pisma vysvítá, ostatní přítomní tohoto zjevu nadpřirozeného nespatriili. Podobně i zatmění slunce při smrti Páně byl úkaz nikoliv astronomický, přirozený, který by všude viděn byl, jako zjevení Panny Marie v Lourdech viděla sama Bernardetta, nikoliv spolu přítomný zástup, ač byl to zjev skutečný, jak zázračné okolnosti (nalezení pramene, náhlá uzdravení, oheň rukou dívky dobrou čtvrt hodiny plápolající, ale ruky neníčící) dostatečně ukázaly. Všecko zajisté, co skutečně jest a skutečně se stalo, není přirozené; „skutečné“ jest pojem širší nežli „přirozené“. Snažiti se tedy vyložiti a odůvodniti všechny zjevy skutečné ale nadpřirozené ze zjevů přirozených znamená:

chtítí Boha a všechno nadpřirozené uzavřítí do přírody. Filosof Fichte svým subjektivním idealismem chtěl pohltit tento přirozený objektivní svět, a ti kdož hledí nadpřirozené zjevy přirozeným způsobem vykládati, chtěli by celý svět nadpřirozený pojmítí do tohoto přirozeného světa, do přírody.

Zjevení skutečná, nadpřirozená mají na sobě znak pravdivosti i z té příčiny, že v nich není nic malicherného, ale dýší moudrostí boží.

Když Mojžíš ptá se Boha na jméno, dostává odpověď: „Já jsem, který jsem. Tak díš synům israelským: Kterýž jest, poslal mne k vám.“ (2. Mojž. 3, 14.) Těmito slovy vyjádřen jest pojem o bytosti božské tak vznešený, že ani nejbystřejší hlavy nedovedly lépe vyjádřítí bytost boží. „Jsem, který jsem“, t. j. nestvořený, sám od sebe, věčný; „kterýž jest“, t. j. bytost, jež plnost bytí a jsoucnosti i života v sobě má, jenž jest bytost absolutní, v níž není ani minulosti, ani budoucnosti, ale věčné „dnes“. Když uviděli pastýři zjevení nebeských duchů, slyšeli spolu jejich zpěv: „Sláva na výsostech Bohu, a na zemi pokoj lidem dobré vůle“ (Luk. 2, 14.).

Rozjímejme o těchto slovech! V těchto stručných slovech velekrásně vyjádřeno jest celé náboženství, jehož účel jest zjednatí Bohu čest, lidem pokoj, těmito málo slovy vysloven jest celý úkol novorozeného Spasitele. A věru tato jediná krátká slova přesvědčují rozumného člověka, aby věřil celému vypravování o zázračném narození Páně. Jsou to jiskry boží, jiskry zjevení nadpřirozeného.

Tak Bernardettě zjevuje Matka Páně své jméno: „Já jsem neposkvrněné Početí“. Dívka okamžitě slovům těm nerozumí; aby jich nezapomněla, cestou domů si je stále opakuje. Nevytryskla tedy tato slova z její duše, ale ze skutečného, nadpřirozeného zjevení. Tak i život světců, kteří čerpali ze skutečného nadpřirozeného zjevení, byl plný moudrosti a rozumu, tak že s údivem svět to pozoruje.

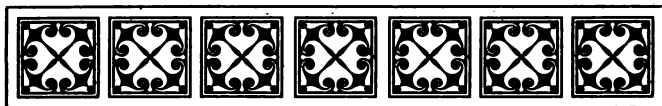
Dle účelu, pro který Bůh zjevení dává, rozeznáváti sluší zjevení soukromá a obecná. Zjevení soukromá činí Bůh k poučení a spáse jednotlivců, zjevení obecná dal ku spáse všech lidí. Zjevením soukromým proto nejsme povinni věřiti s jistotou napro-

stou, zjevení obecná však, daná k spáse celého člověčenstva, máme přijímati a jim věřití naprostou jistotou, neboť jsou nám všem ku spáse učiněna.

Zjevení obecné, ku spáse veškerého lidstva dané, ukončeno bylo působením Spasitele světa. Bůh zajisté, zjednav nám zkrze Syna svého spasení, zjevil nám tolik a tak mnoho, čeho třeba bylo zjevití, a co lidé již od doby Spasitelovy věřití mají, aby došly spasení věčného. Zjevení obecné, nadpřirozené jest Spasitelem dovršeno a dokončeno. Kdyby zajisté ještě nyní zjevení obecné, ku spáse všech lidí nutné, nebylo ukončeno, ale teprve se vyvíjelo, pak by křesťané prvních dob zle na tom byli, neboť nedostávalo by se jim tehdy všeho, čeho k dosažení spásy třeba bylo; tapali by celý život částečně i ve tmách na cestě k spasení. A pak věru dílo spasení, které Kristus přinesl, bylo by nedostatečné. Nesmyslné jest tedy učení některých modernistů, kteří hlásali, že pravdy zjevené od dob Kristových teprve znenáhla se vyvíjely, kteří učili evoluci zjevení obecného.

Poněvadž zjevení boží obecné všem lidem jest potřebné, proto Bůh, aby lidstvo je přijalo a za pravé uznati mohlo, ověřil je pečeti zázkazů a prorocství a ověřuje je dosud zázračným působením v církvi Kristově.

IV.

Potřeba nadpřirozeného náboženství.

Pokoj mnohý těm, kteří milují zákon
tvůj: a jsou bez úrazu.

Žalm 118., 165.

Odstavce tento jest zajisté velmi důležitý, neboť není-li nadpřirozeného náboženství třeba, pak není třeba ani o něm psáti, tím méně pak jeho si vážit a dle něho žít. Jako pak z nejasných pojmů věci každé, o které se jedná, povstávají různá sobě odporující a namnoze křivá mínění, tak i tento předmět a otázka: zda třeba jest nadpřirozeného náboženství pro lidstvo? mohl by vésti k různým názorům, kdybychom jeho pojmu blíže neobjasnili.

Proto třeba předeslati nejdříve několik poznámek a vysvětlení.

Mluvíce o potřebě nadpřirozeného náboženství, nechceme dokazovati, že člověk bez zjeveného náboženství nemohl by vůbec býti zde živ, že by nemohl býti tělesně zdrav, nebo že by nemohl časného blahobytu dosáhnouti. Ani nechceme tvrditi, že by bez zjeveného náboženství nemohl člověk uhlazeně vystupovati, se baviti, různou práci řádně a dovedně vykonávati, nové věci vynalézati, v kultuře pokračovati. Ale jedná se o to, zda lidstvo bez pomoci nadpřirozeného náboženství dovede si též kulturu a vzdělanost udržeti, či snad bez této pomoci upadnouti musí. Jest

třeba zodpovědět si otázku, zda pouhý rozum lidský dovede na cestě pravdy lidstvo udržeti a duši lidské jistou a bezpečnou odpověď dáti, v jakém poměru jest člověk k světu, odkud jsem, proč jsem zde, kam jdu. Jest třeba si zodpovědět, zda rozum lidský dovede člověka bezpečnou cestou dobra vésti, a před poblouzením mravním ho uchrániti.

Jest třeba dokázati, zda vůle lidská tolik síly má, aby vždy a za všech okolností bez pomoci nadpřirozené, jež zjevené náboženství skýtá, dovedla člověka na cestě mravnosti udržeti. Chceme promluvit o tom, zda srdce lidské dovede obyčejná přirozená radost nasytiti a upokojiti, či zda srdce lidské potřebuje k svému štěstí a spokojenosti radosti nadpřirozené, které nám ani lidé ani celý vesmír dáti nedovedou. Jedná se tedy krátce o to, zda lidstvo potřebuje nadpřirozené milosti (pomoci), jež rozum osvětluje, vůli posilňuje, srdce těší a nasycuje, pomoci takové, jíž nám nemůže dáti ani rozum (filosofie a věda lidská vůbec), ani přirozené náboženství, vybudované pouhým rozumem, ani umění lidské, ani celý svět.

Chceme mluvit o potřebě nadpřirozeného náboženství, nikoliv jen o potřebě nadpřirozené víry. Náboženství jest pojem širší, jenž v sobě zahrnuje nejen víru, ale i naději a lásku.

Tento článek není psán pro ty, kteří nemají ani náboženství přirozeného, a proto neuznávají ani Boha, ani nesmrtelné duše a života věčného. Takové čtenáře odkazujeme na I. díl tohoto spisu, kde o těchto věcech jest pojednáno. Tyto řádky psány jsou pro ty, kteří věří v Boha i nesmrtelnost duše lidské a uznávají, že cílem člověka jest Bůh. Článek tento má ukázati, zda k dosažení tohoto cíle stačí sám člověk bez nadpřirozené pomoci Boží.

1. Že lidstvu třeba jest nadpřirozeného náboženství, nejlépe vysvětá z toho faktu, že Bůh takové náboženství lidem dal, jak ukážeme v článcích následujících. Bůh zajiště marných a nepotřebných věcí nečiní. Kdo tedy se přesvědčí, že skutečné takové nadpřirozené zjevení Boží se stalo od Boha, ten jistě uzná i jeho potřebu.

2. Náboženství zjeveného potřebuje však člověk také proto, že jest tvorem božím. Jenom náboženství Bohem člověku zjevené a uložené dovede postaviti člověka do takového

poměru k Bohu, jaký se sluší a patří mezi tvorem a Tvůrcem. Jestliže se sluší a patří, aby dítě malé věřilo svému otci, důvěřovalo mu, milovalo ho a poslouchalo ho, tím spíše sluší se a patří, aby člověk, jakožto tvor, úplně věřil, úplně a zcela důvěřoval v Boha, svého Tvůrce a bytost nejdokonalejší, Jeho poslouchal a Ho miloval. A tuto víru, naději, poslušnost a lásku může člověk Bohu osvědčiti jenom v náboženství nadpřirozeném, Bohem zjeveném. Kdyby zajisté člověk chtěl jen tolik a potud Bohu věřit, pokud jeho rozum lidský to uznává, nebo jeho lidský cit, pak by vlastně člověk stavěl sebe, svůj rozum, svůj cit, svou vůli nad rozum a vůli boží, a taková víra a takové náboženství nebylo by ani pravá úcta boží, ani záslužné, neboť by tu člověk se stavěl buď vedle Boha nebo nad samotného Boha. Bůh dal nám tedy a dáti takorba byl nucen náboženství nadpřirozené, abychom mohli jako tvorové osvědčiti svému nejdokonalejšímu Otci a Tvůrci úplnou příslušnou víru, naději i lásku, abychom mu i tehdy věřili a důvěřovali, když rozumem svým toho pochopiti nedovedeme. Tak toho žádá poměr tvora ke Tvůrci. „Jako hovádko učiněn jsem u tebe: avšak vždycky budu s tebou“ (Žalm 72, 23), praví žalmista ve Starém zákoně.

Jako skoro slepě má se dáti nerozumné zvíře vésti člověkem, tak ještě více třeba jest, aby člověk dal se vésti Bohem, neboť mezi člověkem a Bohem jest zajisté rozdíl neskonale větší, nežli mezi domácím zvířetem a jeho chovatelem. Kristus Pán řekl totéž, jenže slovy laskavějšími: „Nebudete-li jako maličká (pacholata), nevejdete do království nebeského. Protož, kdožkoliv se poníží jako toto pachole, ten jest větším v království nebeském.“ (Mat. 18, 3—4.) Sv. Řehoř, papež (Homilie XXVI. na Evang.), napsal: „Věděti třeba, že božský skutek, když rozumem pochopen bývá, není podivuhodný: aniž víra jest záslužná, kterou možno lidským rozumem vyzkoušeti.“

Kdyby tedy člověk měl rozum sebe dokonalejší a vůli a srdce sebe lepší, vždycky přece poměr jeho jakožto tvora ke Tvůrci vyžaduje, aby zcela odevzdal se bytosti nekonečně dokonalé, Bohu svému, rozumem, vůlí svou, celou duší svou. A to státi se může toliko nadpřirozeným náboženstvím, nikdy náboženstvím pouze přirozeným, na pouhém rozumu lidském založeným.

Pravili jsme, že člověk, kdyby měl nakrásně rozum sebe bystřejší a vůli sebe dokonalejší, vždy potřebuje náboženství zjeveného.

3. Avšak rozum a vůle lidská ukazují velmi velikou nedokonalost. Uvažujme o tom, a tak ještě lépe přesvědčíme se o potřebě zjevení božího.

Kdyby rozum lidský sám měl býti naším spolehlivým průvodcem vezdejšími životem, pak by třeba bylo, aby nám osvětlil tolik pravd, kolik jich zde potřebujeme, a aby nám podal je s takovou jistotou, která by všechny pochybnosti a všecko příští duševní vylučovala.

Každý rozumný člověk žádá si rozluštění tyto hlavní otázky: Jaký jest můj poměr k veškerenstvu? Jest Bůh? Jest duše má nesmrtelná? Jest život věčný? Proč zde trpím? Co jest mravně dobré a co mravně zlé? Těmto otázkám žádný rozumný člověk se nevyhne, denně stavějí se mu před oči. Člověk žádati si musí na ně odpověď určitou, jistou, spolehlivou a správnou, neboť o d nich závisí nejen jeho spokojenost a klid, ale celý účel života.

Jsou ovšem lidé ducha nízkého, plochého, kteří mnoho těmito otázkami se nezabývají, kteří žijí životem více živočišným (animálním). Avšak i těmto lidem postaví se tyto otázky živě před oči, zvláště v době těžkého utrpení nebo při pohledu na smrt.

Dovede snad pouhý rozum lidský zcela jasnou a zcela jistou odpověď dáti na tyto otázky?

Připouštíme, a v I. dílu tohoto spisu mnohými důkazy rozumovými jsme ukazovali, že pouhým rozumem dovedeme poznati jsoucnost boží a nesmrtelnost duše. Ale přece doznati musíme, že pouhý rozum a pouhé rozumování o těchto věcech nepřinese duši naší zcela jasného světla. Proč? Proto, že duch náš dovede rozumem osvětlovati a probíráti tyto věci postupně. Dokud obíráme se rozumovými důkazy o té neb oné věci, jest nám ta věc jasná, přejdeme-li k předmětu druhému — zapomínáme snadno na jasný důkaz první věci, tmí se nám již opět v duši. Náš rozum podobá se tu jako svatojanské mušce, v tmavé noci poletující:

Kam usedne, osvětlí záhadu, odlétne dále, aby jinam usedla, ihned opět první sídlo její zahaluje se ve tmu.

Jasný, ucelený pohled na tyto pravdy může člověku dáti jenom víra, opřená o autoritu Boha, jenž jest pravda sama, nikdy rozum pouhý. Vírou nahrne se do duše tolik světla, že duše vidí jasné nejen jednu pravdu, ale všechny najednou. Víra jest jako mocný reflektor, ozařující celou krajinu v temnu nočním, jest jako jasné slunce, osvětlující den.

Pouhé filosofování, třebas bylo sebe hlubší, nemůže člověka uspokojiti, poněvadž nedovede mu získati názoru na svět uceleného a zcela jistého. To vyplývá již z pojmu filosofického názoru na svět. Filosofický názor na svět tvoří se na základě získaných poznatků vědeckých, a poněvadž poznatky ty se mění a množí: mnohá dosud platná mínění padají, jiná na jejich místo nastupují, musí se měniti stále i filosofický názor na svět, jenž na získaných poznatcích vybudován jest. Proto filosofie nepřinese duši lidské nikdy kýženeho klidu a spokojenosti, aniž jí zaručí jistoty potřebné. A přece duše žádá si jistoty, jisté a celé odpovědi. Potřebuje jí nutně, ihned a okamžitě. Nemůže čekati, až věda lidská vědeckým aparátem, sextantem a kružidlem vyměří poměr mezi Bohem a člověkem, mezi dobrem a zlem, mezi dovoleným a hříšným, mezi prospěšným a záhubným.

Což jest pro každé století jiná spása? Přirozenost lidská jest přece stále stejná. Lidstvo nemůže čekati, až věda jej spasí.¹⁾ Jestliže vždycky potřeboval člověk náboženství zjeveného, aby měl ucelený a spolehlivý názor životní, pak zajisté potřebuje ho zvláště v době nynější, v době specialisování práce tělesné a duševní. Dnes při odborové práci své, která čas i ducha jeho zcela zaměstnává, nemá člověk času ani schopnosti, aby osvojil si všechny dosud získané poznatky a na nich vybudoval si světový názor. A co bylo, jest a bude lidí, kteří starostí o život vezdejší tolik zaneprázdněni jsou, že nezbývá jim času k filosofování. Potřebují však všickni, aby jim někdo dal jistý a určitý ucelený názor životní. Takového názoru jistého spolehlivého nedovede

¹⁾ Ledinský: Očekávání národů 55.

jim dáti žádný filosof člověk, ale toliko Bůh sám, zdroj vši pravdy, záruka naprosté jistoty. Rozum lidský může chybiti, může se klamati, proto nedovede člověku dáti jistoty naprosté. To dovede jen Bůh, pravda sama.

Rozum lidský bývá však oslabování různými vášněmi. Rozum lidský jest jen částka naší přirozenosti, a poněvadž přirozenost lidská jest nedokonalá, chýlí se ráda ke zlému, tedy i rozum lidský jest nedokonalý, a snadno člověka klame. Jak často mluví z nitra lidského, když jedná se o mravné a nemravné, dovolené a záhubné, jenom vašeň nízka, a člověk se klame, myslí, že mluví tu rozum! Hněv, pýcha, lakota a sobectví i smyslnost kazí stále zdravé úsudky rozumu. Mnohý člověk, jedná-li se o věci pohlavní, domnívá se, že řídí se rozumem, a zatím vede jeho rozum toliko pohlavní pud slepý. Protč hranici mezi dobrem a zlem, hranici správnou postaviti dovede jen ten, jenž má rozum jasný, čistý, dokonalý a prost jest vši zloby a vášně, jenž jest nejsvětější — a to jest Bůh sám. Bez pomoci boží proto lidstvo nikdy by nedospělo k morálce dokonalé. Sám filosof Kant to uznal slovy: „Může se připustiti, že kdyby evangelium nebylo nás poučilo o všeobecných zákonech mravních, rozum lidský by jich dodnes v té dokonalosti nepoznal.“²⁾

Jak vratký jest rozum lidský a jak snadno do bludů upadá, učí celá historie lidstva. Není třeba zde opakovati smutnou historii pohanského světa, dostačí uvéstí výrok pohana Cicerona, jenž napsal: „Tak veliký byl blud, že i věcem škodlivým dáváno nejen jméno bohů, ale i svatyně se jim stavěly“ (De natura deorum III. 25). Ani nejbystřejší filosofové pohanští neuchránili se bludů velikých, tak že není absurdnosti, pošetilosti a převrácenosti, aby se jí byl některý filosof neztával.

Tak stalo se i filosofii moderní, když odtrhla se od zjevení božího. Čím více vzdalovala se od pravdy zjevené, tím smutnějších výsledků docílovala, až uvízla v nejistotě skepticismu a v pessimismu. Jest to věc zajímavá, jak filosofie bez podpory

²⁾ Brief an Jacobi; Hettinger „Apologie“ I, 2., str. 74.

pravdy zjevené znenáhla zaváděla duchy v blud a temnotu. Odchylka od víry zpočátku byla malá. René Descartes (1569—1650), byl ještě horlivý katolík. Známo, že účastnil se na obranu víry katolické boje na Bílé Hoře ve vojsku katolickém. Vážil si zajisté víry katolické. Ale chybil, že rozumovou spekulaci položil za základ všeho poznání pravdy. Vycházel od axioma: „cogito, ergo sum“ = „myslím, tedy jsem“, a odtud budoval stavbu pravdy. Vycházel od „já“ a zabředl sám a zavedl své následníky do čirého subjektivismu, dle něhož rozum náš jest zdrojem vši pravdy. Jeho vrstevník Bakon Verulamský (1561—1626) byl rovněž, ač protestant, věřící křesťan. Známý jest jeho výrok: *Leves gustus philosophiae a religione abducunt, pleniores haustus ad religionem reducunt* (Malé okusení filosofie odvádí od náboženství, větší požití vede k náboženství). A přece chybil. V knize „*Instauratio magna*“ stanovil za jedině spolehlivý základ všeho vědění empirii (zkušenost). Zkoumati prý třeba fakta a z nich cestou indukce dospěje se k pravdě. To ovšem platí o vědách přírodních, to jest dobrá cesta ku zkoumání přírody, kde indukci možno dospěti k poznání zákona přírodního a pokusem jej ještě dotvrdit. Ale chyba jest, že všechnu pravdu, i filosofickou, morální a náboženskou na tento základ chtěl postavit, neboť příroda není jediný zdroj pravdy veškeré. „Rozhodčím mezi pravdou a nepravdou, mezi dobrým a mezi zlým, není rozum jediný,“ jak Descartes učil, ani jediná příroda, jak Bakon stanovil. „To by tehle mělo místo, kdyby Boha nebylo, anebo kdyby veškeré pravdy byly obsaženy v řádu přirozeném“, napsal krásně Dr. Lenz.³⁾ Jak vidno, odchylky od pravého zdroje pravdy, jímž jest Bůh, původce vši pravdy a Stvořitel i rozumu lidského i přírody, byly zpočátku nepatrné. Ale poněvadž na těchto zásadách dvou začala filosofie dále stavěti, odchylka byla stále větší, až moderní filosofie postavená na chybném základu racionalismu a empirismu dovedla lidstvo k materialismu, skepticismu a pesimismu, tedy k úplnému bankrotu poznání, kde nic není jistého a všechno dovoleno.

Nástupci Descartova subjektivního racionalismu a Bakonova empirismu — trpěli ve svých filosofických systémech zpočátku

³⁾ Syllabus 83. Dr. Lenz.

i zjevenou pravdu. Herbert ještě vedle neomezeného státu připouštěl i zákon Kristův za zdroj a důvod práva. Tindal (1656 až 1733) připouštěl již z nadsmyslné pravdy toliko existenci Boží a nesmrtelnost duše a uznával toliko oprávněnost náboženství přirozeného. David Hume (1711—1776) učil již, že nadsmyslné nelze s jistotou poznati (skepticismus). Comte ve Francii zavrhoval pak již i Boha a duši nesmrtelnou. V Německu, kde hlavně rationalismus se ujal, Fichte i Hegel snažili se ve svůj systém pojeti a dle něho vykládati i nauku o Bohu trojjediném a o osobě Ježíše Krista. Avšak poněvadž stáli na bludném základě, jakoby v rozumu lidském a v přírodě byla obsažena všechna existující pravda, jakoby rozum lidský nebo příroda byly zdrojem vši pravdy a vši jistoty, nikoliv Bůh, odchylovali se od pravdy vždy více. Nemohouce zajisté ani z rozumu ani z přírody pochopiti boží pravdu zjevenou, zavrhli ji, a následek byl, že jejich nástupci Schoppenhauer, Hartman a jiní, upadli v čirý skepticismus a pesimismus.

Všichni tito filosofové moderní byli veleduchové, a přece upadli a utonuli v bludu, když se spustili zjevené pravdy. Toť důkaz jasný, jak jest třeba rozumu lidskému zjevení a pomoci boží. Jako filosofie antická skončila své bádání a hledání pravdy ve slepé uličce skepticismu a pessimismu, tak dospěla i moderní filosofie bez Boha v zoufalství.

Pouhý rozum nikdy nerozluštil příčiny bolesti, která krok za krokem provází člověka od kolébky až do vzdechu posledního. Oddal se buď tupé resignaci osudu nebo rozervanosti a zoufalství. Záhadu bolesti rozluštilo jedině zjevené náboženství Kristovo. Bez zjevené pravdy boží nikdy nedovede rozum lidský pochopiti zlobu světa. Příroda jest zajisté nejen krásná, ale i hrozná ve své ohromnosti a ve svých výjevech ohromujících. Život vezdejší protkán jest tolika bolestmi. Kráčíme tímto světem jako vojenská kolona, postupující za deště kulí proti nepříteli: brzo padne ten, brzo onen přítel a známý náš v řadě života. A před námi jediný cíl všech— hrob a smrt! Čím pak udržujeme si tento život? Ničím jiným nežli smrtí, usmrcujeme rostlinstvo, zabíjíme zvířectvo, abychom jejich mrtvolami prodloužili si život. Smrt za námi, smrt v pravo i v levo, smrt

před námi; „smrt“! volá k nám každé sousto pokrmu, který požíváme. Život vezdejší toť znenáhlé bolestné umírání. Tak se nám jeví život vezdejší ve světle pouhého rozumu! Nelze se proto diviti, že bez náboženství zjeveného, které teprve objasňuje a zpřijemňuje tuto holou trpkou zkušenost, musí člověk státi se pessimistou, zoufalcem.

Proto znova voláme: zjeveného náboženství jest nutně všem třeba!

4. Filosofie a věda lidská nikdy nedovede nahraditi náboženství již z té příčiny, že věda a filosofie zaměstnává toliko rozum lidský, nikoliv srdce lidské, které při ní zůstává chladné. Náboženství však uchvacuje celého člověka, nejen jeho rozum ale i vůli a srdce.

Chceme tedy promluvit, že nejen rozum potřebuje zjevení božího, aby nezabloudil, ale i vůle lidská, aby měla sílu překonati zlo.

Již v dílu I. ve článku „Laická morálka“ ukázali jsme, že mravnost bez Boha jest nemožná. Dle laické ethiky člověk má býti svézákonný, autonomní, lidstvo dělá si morálku samo. Tím však mravnost jest ubita, ztrácí charakter všeobecnosti, neboť kolik lidí, tolik různých zákonů mravnostních. Zákonnost stává se tu nezákonností, mravnost nemravností, když každý dělá tak, jak sám rozumí a chce.⁴⁾

Dr. Fr. Förster ⁵⁾ doznává totéž slovy: „Víc a více nevěřících mladých lidí naší doby přiznává si tajně, že bez pevné víry ve věčnou pravdu není vůbec možno sebe vážně vychovávat, poněvadž ve všeobecném zmatku pouhých individuálních mínění není už velké uchvacující přesvědčení možno. Domněnkám nechce nikdo ničeho obětovati . . . Z kolísavého a vratkého tvora utvoří charakter pouze svatá, věčná jistota, ale nikoliv pouhá neodvislá ethika, založená jenom na měnivém jedinci, na jeho chatrné zkušenosti životní.“ Ano svaté, věčné jistoty potřebuje morálka, aby působila na vůli lidskou! Ale rozum sám nedomůže se této naprosté jistoty mravnostní, aby

⁴⁾ Dr. Lenz, Syllabus 81.

⁵⁾ Jak žít, 242.

jistě vždy rozeznával mravné od nemravného. To vyplývá z výše uvedené úvahy o nedostatečnosti rozumu lidského, a tomu učí i dějiny lidstva. Bez zjeveného náboženství není tedy zajištěné pevné mravnostní nauky. Avšak, třeba bychom měli sebe správnější mravnostní nauku, to ještě člověku nedostačí, aby dovedl býti mravně živ. Aby člověk mravně byl živ, třeba jest nejen dobré mravnostní nauky, čili třeba jest nejen zkrze rozum působiti na vůli, ale též samu vůli přímo posilovati. Nedostačí jenom vykládati, co jest dobré a co zlé, ale třeba jest srdci lidskému dáti též sílu mravní, aby, jak se patří a sluší, skutečně byl živ. Staří i noví učitelové uměli sice o ctnosti pěkně učit, ale nedovedli srdce žáků tak posilniti, aby dle toho jednali. Proto neobrátili k lepšímu životu ani lidi z jedné ulice. Kdo posilní i vůli lidskou k ctnostnému životu? To jest tajemství náboženství zjeveného. Náboženství zjevené nejen učí správné morálce, ale poskytuje těm, kdož dle víry žijí, vnitřní sílu jejich dušem. Mocné jenom mocnějším přemáháno a řízeno bývá — tak i přirozená vášeň, která člověka k zlému svádí, jen silou nadpřirozenou, kterou nadpřirozený náboženský život skýtá, může býti překonána. „Vítězství, které přemáhá svět, jest víra naše“ napsal sv. Jan (I. 5, 4). A znamenitý paedagog Dr. Förster napsal: „Zatím co mravouka a filosofie mohou nanejvýš zakazovati a zrazovati, umí náboženství odvracet a odváděti — a to jest, co ani nemůže dosti důrazně býti vytknuto, nejdůležitější výkon vychovatelský . . . Náboženství poskytuje vyšší požitky, uvádějíc duši do světa ideálu . . . Jen nebeská láska jest z lásky pozemské: nikoliv pouhé odříkání, nýbrž jen dokonalejší uspokojení může překonati sliby světa smyslného a přenéstí přes jeho klamy.“^{*)}

Náboženství tedy podává duši za hříšnou rozkoš radost vyšší, lepší, mocnější, radost nadpřirozenou, útěchu nebeskou již na tomto světě. Tohle naše převážně racionalisticky suchopárná doba přehlíží, avšak to jest právě důkazem největším, že náboženství zjevené žádnou lidskou morálkou ani žádným sebelepším přirozeným náboženstvím nahraditi se nedá. Duše touží po

*) Pohlavní výchova, 126.

nebeské radosti a tu jí dáti může jen Bůh. Největší blud nové doby jest, že chtěli duši lidskou nasytití pozemským blahobytem: dobrým obydlím, dobrým pokrmem a nápojem hmotným.

Ale duše potřebuje pokrmu duchovního, nemá-li hladověti. Všecka vnější technická kultura se vším moderním pohodlím, nedovede proto duše lidské upokojiti, ona hladoví. Hlad ten duše nedovede ani všecko umění krásné zahnati. Mínili někteří útěchu náboženskou nahraditi radostí umění.

Dr. Jos. Durdík odbývá tuto radu slovy: „Všechna krásná umění, jakž říkáme obyčejně malířství, hudba, básnictví, jest proti ideám ethickým pouhé cukroví.“⁷⁾ A fysiolog Dubois Reymond pravil: „Co se týče rady, abychom náboženství nahradili kultem krásných umění, pozval bych ho do sálu, kde jest mnoho žen rakem nemocných, tu by viděl, že jeho rada jest rouhání či frivolnost v nejvyšším smyslu.“⁸⁾

Bez náboženství zjeveného tápe duše ve tmě.

T. G. Masaryk sám napsal: „Když umřel Kristus, vypravuje evangelista, stala se tma po vší zemi, a zatmělo se slunce — zatmí se vnitro člověka, ať už v něm umřel Bůh, nebo ať ho sám v sobě zabil . . . Člověk odstranivší Boha, zasedá sám na jeho trůně . . . Člověk nesnese býti Bohem, nesnese býti sám — zničí se sám.“⁹⁾ A dále praví: „Století XIX. přijalo z XVIII. skepsi, kritiku, negaci a revoluci. Pokračuje v nich. Jen nálada stává se pořád zasmušilejší.“¹⁰⁾

Dnes vidí každý bystřejší člověk, že bez náboženství neudrží se ani vnější kultura národa. Doba náboženského zanícení přivádí na svět lidi geniální a charakterní. Všickni velicí duchové lidstva měli i veliké zbožné matky. I naši velicí národní buditelé vyrostli v prostředí živé víry a zbožnosti. Jakmile však národ přestane čerpat světlo pro duše z výšin nebeských, jakmile přestane srdce osvěžovati rosou nebeskou, stíny hrnou se do duše, nastává i úpadek mravní, jenž podlamuje

⁷⁾ Rozpravy filosofické, 172.

⁸⁾ Rozpravy filosofické, 177.

⁹⁾ Otázka sociální, 659. a násl.

¹⁰⁾ Týž, 661.

zdraví a síly tělesné. Nastává doba lidí plochých s duší prázdnou, doba úpadku. Prázdnota duše — toť hlad duše, hlad nejhroznější. Prorok Amos o hladu tom napsal: „Aj dnové jdou, praví Hospodin: a pošlu na zem hlad: ne hlad chleba, ani žízeň vody, ale slyšení slova Hospodinova. I pohnou se od moře až k moři, a od pólnoci až na východ: obcházeťi budou, hledajíce slova Hospodinova, a nenajdou. V ten den umdlévati budou panny krásné a mládenci žizní.“ (Amos 8, 11—13.)

Prorok Oseáš popisuje úpadek národa, jenž vzdal se zjevného náboženství slovy, která dobře hodí se i na dobu přítomnou: „Není pravdy, a není milosrdenství, a není umění božího v zemi. Zlořečení a lež a vražda a krádež a cizoložství rozvodnila se, krev krve dotkla se. Protož kvíliti bude země, a umdlí veliký, jenž v ní přebývá.“ (Oseáš 4, 1—3.) „I budou jísti a nenasytí se: smilnili, a nepřestali: nebo Hospodina opustili neostřiháním“ (Oseáš 4, 10).

Člověk, spustí-li se Boha, hledá ukojení srdci na zemi, ale nenalézá. Lidé beznáboženští naplnění jsou žádostmi po věcech pozemských, hledí se jimi nasytiti. Jeden přes druhého snaží se z věcí pozemských uchvátiti co nejvíce, aby zahnal hlad duše své, ale marně. Žalmista přirovnává je hladu psů, kteří na jihu obcházejí města: „Obrátí se k večeru, a hlad trpěti budou jako psi: a obcházeťi budou město. Oniž se rozptýlí, aby pojedli: pakli nebudou nasyceni, budou reptati.“ (Žalm 58, 15—16).

Písmo svaté.

Vyrčení Hospodinova jsou vyrčení
čistá; jsou stříbro ohněm zkušené,
přehnané v zemi, vyčištěné sedmkrát.
Žalm 11., 7.

Není knihy, která by tolik rozšířena a známa byla na světě, jako kniha Písma sv. Dnes jest Písmo sv. přeloženo do více než 400 různých jazyků a nářečí. Slova této knihy zaznívají ve svatyních, ve školách, citována jsou v knihách učenců, umělců, i v knihách pro lid psaných, opakována bývají v modlitbách zbožného lidu i v mluvě každodenní. Pravdy v knize této vyslovené, děje, osoby a příklady v ní popsané, staly se slovem perutným a pořekadlem: potopa světa, trest ohavných hříchů v Sodomě a Gomoře, David a Goliáš, moudrost Šalomounova, Betlém a Golgotha, kříž, talent, mamon, apoštol, Jidáš, Magdalena, farisej, Lazar, Samaritán, lotrové, spánek smrti, břímě dne i horka, koukol mezi pšenicí, slýcháme z úst lidu téměř každodenně.

Není knihy, která by takový veliký vliv měla na lidstvo jako Písmo sv. . Písmo sv. dalo umělcům náměty k dílům nejkrásnějším, k dílům klassickým. Nejkrásnější sochy a obrazy vzaly původ z dějů a osob Písma svatého. Povaha osob, zásady a pravdy v něm obsažené, působily a působí na duše lidské více, nežli všechny ostatní knihy světa.

Není však ani knihy, která zaujala pozornost vědy lidské, jako Písmo sv. Vědy přírodní, historie, palaeografie, archaeologie, etnografie, gramatika, filologie, topografie, aestetika, matematika a jiné vědy všimaly si Písma sv. Nejen jednotlivé knihy Písma sv., ale každý děj, ano každá věta a každé slovo jeho dostaly se pod pytevní nožík kritiky vědecké. Nejen o jednotlivých dílech, ale i o jednotlivých slovech Písma sv. napsány byly celé knihy.

To všecko svědčí jasně, že Písmo sv. není kniha obyčejná, ale kniha knih, kniha svého druhu jediná na celém světě. Vedle přírody, toho díla božího, zaujala kniha Písma sv. největší pozornost lidstva a měla také na lidstvo největší vliv. Z toho jest patrné, že nejen příroda (vesmír), ale i Písmo sv. jest dílo boží, jak napsal krásně arcibiskup perugijský Pecci, potomní papež Lev XIII.: „V bibli i přírodě patrný jsou slépyje boží.“

Máme-li význam Písma sv. pochopiti, třeba tři věci v úvahu vzíti: 1. lidi, kteří knihu tu sepsali, 2. Boha, jenž při tom spolupůsobil, 3. církev, jež jest ochránkyní a vykladatelkou této knihy.

a) Význam církve pro Písmo svaté.

Měli bychom nejprve pojednati o spisovatelích Písma sv., o jejich osobě, o jejich hodnověrnosti, o jazyku a době, ve které ta která kniha byla napsána. Pak měli bychom dokázati kriticky neporušenost Písma sv. Když bychom takto neporušenost a hodnověrnost Písma sv. dokázali, měli bychom pokročiti dále, a ze svědectví Písma, a zvláště takto zaručených historických výroků Ježíše Krista, jakož i z povšechné povahy knih svatých, dovoditi, že Písmo sv. jest dílo boží, kniha, jež z vnukání božího sepsána byla. Konečně bylo by třeba upozorniti na autoritu církve, která knihy ty sebrala, je ochraňuje a vykládá.

Přidržíme se však pořadu trochu pozměněného. Nejdříve promluvíme o církvi a jejím významu pro Písmo sv. a sice z vážných důvodů.

Církev to byla, jež knihy posvátné v jedno sebrala a za slovo boží uznala, od ní dostalo se nám

katolíkům, zrovna jako protestantům ze 16. století po Kr., Písmo svaté do rukou. Máme-li tedy první pojem o Písmu sv. sobě učiniti, třeba jest nejdříve vyložiti, jak a kdy církev tuto sbírku sestavila.

Dále bez církve, t. j. bez řádného poznání života církve katolické, těžko lze porozuměti Písmu sv. V církvi obnovuje se a prožívá se to, co jest obsahem knih svatých. Knihy svaté vypravují částečně první dobu, první život církve. Ale církev zde dosud jest a žije.

Přítomný život církve jest nám bližší nežli ony doby, kdy knihy svaté byly sepsány, nebo děje se staly, o nichž se v nich vypravuje. A tu lze snadno pochopiti pravdu: Kdo nezná toho, co jest mu blízko, kterak má dobře porozuměti tomu, co jest daleko od něho? Kdo by neznal povahy naší zeměkoule, na které žijeme, kterak by dovedl poznati vlastnosti vzdálených těles nebeských? Jako tedy přírodovědec nejprve studuje výjevy zde na zemi, výjevy blízké, než se pustí do studia astronomického, podobně třeba jest nejprve znáti přítomný a blízký život církve, aby porozuměno bylo Písmu sv. Kdo tedy nepoznal nadpřirozeného života církve Kristovy, ten nikdy nepochopí Písma sv., tomu budou se nadpřirozené děje, jak o nich vypravují svaté knihy, zdáti nemožnými — pouhými báchorkami z dob dávných, byť byly sebe jasněji a důkladněji jako děje historické dokázány. Proto každý, než dá se do studia o Písmu sv., napřed studuj život církve Kristovy! Prožij sám život dle jejího návodu, pak porozumíš, co jest to nadpřirozené: nadpřirozená víra, nadpřirozená naděje, láska, radost, moc a síla. Všiměj si života svatých a najdeš v nich podobné ano tytéž zázračné zjevy, o jakých vypravuje Písmo sv. Pozoruj křesťanský lid, a najdeš v něm do dnes kající Petry, Šavly, Magdaleny, apoštolské muže, mučedníky, Marty, zbožné Salomeny, ostýchavé učené Nikodémy, věřící setníky, Piláty, Herody, Zachee, lícoměrné farisee i labužnické Sadduceje.

Království boží, o kterém vypravují svatopisci, dosud trvá; nepoznáš-li ho z blízka, neporozumíš mu ani v oné době, o které vypravuje Písmo sv.

Dále Písmo sv. sepsáno bylo v dobách dávných, jazykem cizím, vypravuje mnohdy o poměrech, které od našich se liší, o lidech a národech dávno vyhynulých. Kterak by člověk sám stačil k tomu, aby ve všem tom knihám svatým porozuměl? Proto třeba jest zvláštního úřadu, jenž by tyto věci studoval a vykládal, aby jim možno bylo správně rozuměti. Bez učitelského úřadu církev nelze tedy dobře Písmu sv. rozuměti. A to tím méně, poněvadž v něm vypravuje se o pravdách vznešených a často i o tajemstvích velikých. Na př. Kristus Pán pravil o sobě dle Písma v obrazech: „Já jsem cesta, já jsem život, já jsem dvéře,“ ale pravil též: „Já jsem chléb živý, tělo mé jest právě pokrm, krev má jest právě nápoj, totoť jest tělo mé, vezměte a jezte, pijte z toho všickni: totoť jest krev má“. Má se těmto posledním slovům dle Písma rozuměti též toliko obrazně? Kdo nám dá výklad správný?

Nikdo jiný, nežli církev. Církev od dob apoštolských, jak svědčí nejstarší písemní a archeologické památky, obřadní knihy a celý život křesťanský, rozuměla těmto slovům a vykládala je nikoliv jako prvnější toliko obrazně, ale jakožto doslovné o skutečné přítomnosti Krista Pána ve Svátosti Oltářní a při mši svaté. Ona to ví nejlépe, co znamenají, neboť výklad obdržela zkrze apoštoly z úst samotného Krista Pána. Bez církve tedy nelze dobře rozuměti všem pravdám zjeveným a v Písmu sv. obsaženým. To přece každý pochopuje a uznává, že každý psaný zákon musí míti nejen svého zákonodárce, jenž jej vydal, ale i svého ochránce a vykladače, jenž vydaný a napsaný zákon neporušený zachovává, vysvětluje, a jehož hlas v pochybnostech rozhoduje. Jináče by zákon napsaný minul se svým účelem, neboť by každý si jej vykládal jinak. I v Písmu sv. obsažen jest zákon, a to zákon boží: vůle boží, příkazy a zjevení boží jest jeho obsah. Proto i Písmo sv., jakožto psaný zákon, potřebuje nejen svého zákonodárce, ale i úřadu, jenž by jej neporušený zachoval, vykládal a rozhodné slovo v pochybnostech měl. A takový úřad zastává církev Kristova od počátku svého. Bez autority její musilo by i Písmo sv. býti vydáno choutkám lidským a minulo by se svým účelem, jenž jest vésti lidi k spáse věčné. Bez živého slova církve zůstává Písmo sv. mrtvou literou, jest jako květina, která

vytržena byla z matky země. I květina jest dílo boží, ale vytržená ze země hyne, usychá, ztratí sílu životní, tak podobně Písmo sv., dílo boží, odtrženo jsouc od života církve ztrácí síly živé spásitelné. Z toho poznáváme jaké chyby dopustili se protestanté, když autoritu církve učící zavrhli, Písmo sv. z její ochrany vzali, a učili, že každý jednotlivý křesťan může a má si je vykládati sám. Tak nemoudře nejedná se ani se zákonem lidským, tím méně možno něco takového tvrditi o Bohu a jeho psaném zákoně. Protestanté takto ublížili zákonu božímu, vydali jej na pospas lidským vášním, choutkám a bludům a byli příčinou, že jejich církev rozpadla se a rozpadává v četné sekty. Zeptej se protestanta, odkud to ví, že tyhle a právě tyto knihy patří k Písmu sv., že jsou to knihy Bohem inspirované. Musí zůstatí odpověď buď dlužen, nebo bude se odvolávati na svůj vnitřní Bohem samým prý daný smysl, jímž zjevené knihy poznává a rozeznává. Protestant tedy zavrhnuv autoritu církve, sám sebe musí učiniti autoritou učící a rozhodující o pravé víře, zavrhnuv neomylnost úřadu církevního, sám sebe činí neomylným ve věcech víry. Místo jednoho papeže udělal si tedy protestantismus papežů bez počtu, neboť každý věřící bude jako papež. Zeptej se protestanta, odkud to ví, že celé Písmo sv. ve všech svých částech je inspirované. Odpoví totéž. Řekne snad, že slovo boží samo o sobě nese znak božské moudrosti. Ovšem jsou sice jisté pravdy v Písmě sv. tak jasným světlem božského původu svého ozářeny, že volají přímo samy: Bůh, moudrost a pravda, nás zjevila. Ale toto nelze tvrditi přece o každé stránce Písma sv. Z toho poznáváme, jak jest třeba především, než začneme Písmem sv. se obíratí, zřetel obrátiti k církvi, jakožto ochránkyni a vykladačce Písma sv. Všickni odpůrci boží proto začali a začínají boj nejdříve proti autoritě církevní. Odvolávají se při tom na Písmo sv.; potom však začnou brojiti i proti Písmu sv., odvolávajíce se na samého Boha. Konečně nechají i Boha a jeho autority a stanou se nevěrci. To jest cesta, jež vede k nevěře. Kdo zase chce dospěti k víře, musí jíti cestou opačnou: poznati nadpřirozený ráz a autoritu církve, z jejího života a pod jejím vedením poznati i Písmo sv. jako zjevené slovo boží napsané, a tak dospěje k Bohu a spáse. Snižujeme snad tímto Písmo sv., když zdůrazňujeme potřebu

církve pro Písmo sv.? Klademe snad hlas její nad slovo boží napsané, nebo vyvyšujeme snad takto autoritu církve nad samu autoritu Boha, zákonodárce? Nikoliv! zrovna tak, jako nejvyšší instance, jež bdí nad zákonem státním a jej vykládá, není tím povýšena nad zákon a nad zákonodárce, ale jest jenom služebným jeho úřadem, ovšem úřadem nutně potřebným. Z té příčiny vydal sněm tridentský ve 4. sezení výnos: „Aby nikdo proti tomu smyslu, jaký drží církev, nebo proti jednomyslnému souhlasu Otců, neodvažoval se vykládati Písmo svaté.“

Praví-li se, že církev katolická jest ochránkyní a vykladatelkou Písma sv., nevtrdí se tím, že by bylo možno ve všem Písmu sv. porozuměti a všechno vyložití. Jako v přírodě dnes mnohemu nerozumíme, tak i v knize božské, Písmě sv., jsou dosud místa temná. Bible jest určena nejen pro dobu svého vzniku, nejen pro naši dobu, ale pro všechny věky. A jako věda postupem času mnohý zjev v přírodě, dosud tajemný, vykládá, tak mnohá pravda, v Písmě obsažená a nám dosud temná, v budoucnu teprve lépe ozřejmí. Kdož tedy čteš v bibli, nepozastavuj se nad každým slovíčkem! Bible není napsána, aby čtenář o každém slovíčku učené a neučené výklady si činil, tím méně, aby o každé slovíčko se hádal, ale proto jest napsána, aby budila v duších lidských víru, naději a lásku k Bohu, člověka v dobrém posilovala a k Bohu přiváděla. Kdo tedy čte bibli pouhým chladným kritickým rozumem, nepovznese se; podobá se člověku, jenž má zlozvyk v jídle zdravém neustále se šfárati, a místo aby s chutí jedl, pořád hledá v pokrmu jen nedostatky domnělé. Takový se nenají a sám sobě škodí. Třeba jísti s chutí pokrm zdravý, a třeba čísti i Písmo sv. s chutí duše. Všecky i nejučenější výklady Písma sv. málo nám prospějí, zapomínáme-li na hlavní účel jeho, jenž jest rozum lidský siliti pravdami věčnými a srdce povznášeti do oblastí nadsvětných. Za tím účelem doprovází i církev slova Písma sv. dojemným zpěvem církevním, zvláště slova žalmů. Když slova Písma sv. doprovázená melodií církevní zaznívají ve svatyních, tehdy nejvíce povznáší se duše lidská slovem božím a okřívá sladkostí a světlem nadpřirozeným slova božského.

b) **Knihy Písma svatého.**

Dle církve katolické jest Písmo sv. neboli bible (biblion řecky = kniha) sbírka knih, které vnukáním Ducha sv. byly sepsány a od církve za slovo boží byly uznány. Tato sbírka dělí se na dvě části: knihy Starého a knihy Nového zákona. Jináče slove tato sbírka kanon, a knihy v ni přijaté jmenují se kanonické. Slovo kanon jest slovo řecké ale původu semitského: „kane“ = rákos, neboli rovné dřevo, pravitko. Prvně pojmenoval knihy svaté tímto názvem učený Origenes (185—253), poněvadž mají býti člověku pravidlem pro život.¹⁾

Kanon knih svatých jest hlavně dvojí: k a n o n k ř e s ť a n s k ý, který křesťané mají, a kanon židovský, t. j. sbírka knih svatých, které Židé uznávali nebo uznávají.

Sněm tridentský ve 4. sedění r. 1546 vypočítává 45 (s Baruchem 46) knih Starého Zákona a sice: Pět knih Mojžíšových, totiž: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri a Deuteronomium; Josue, Soudců, Ruth, čtyry královské (z nichž první dvě služí také Samuelovy), dvě Paralipomenon (jinak Kroniky), Esdrášova první a druhá, která nazývá se Nehemiášova, Tobíáš, Judith, Esther, Job, Žaltář Davidův o 150 žalmech, Přísloví, Kazatel, Píseň písní, Moudrost, Ekklesiastik, Isaiáš, Jeremiáš s Baruchem, Ezechiel, Daniel a 12 menších proroků, totiž: Oseáš, Joel, Amos, Abdiáš, Jonáš, Micheáš, Nahum, Habakuk, Sofoniáš, Haggeus, Zachariáš, Malachiáš a dvě Machabejské.

Nového zákona uvedeno jest knih 27 a sice: čtyři evangelia podle sepsání Matouše, Marka, Lukáše a Jana; Skutky apoštolské, sepsané sv. Lukášem, čtrnácte epištol (listů) apoštola Pavla a to: k Římanům, dva ke Korinthským, ke Galatům, k Efeským, k Philippenským, ke Kološským, dva k Thessalonickým, dva k Timotheovi, k Titovi, k Philemonovi, k židům; dva listy apoštola Petra, tři apoštola Jana, jeden apoštola Jakuba, jeden apoštola Judy a Zjevení apoštola Jana.

Nesmíme se však domnívati, že církev katolická teprve na sněmu tridentském tyto knihy za kanonické přijala. Hned na III.

¹⁾ Dr. Sedláček: Úvod do knih St. Z., 26.

sněmu v Karthagu r. 397., kde bylo shromážděno 44 biskupů se sv. Augustinem, v odstavci 47. všechny tyto knihy za kanonické uznány byly. Toto rozhodnutí platilo pro celou církev, neboť papež Innocenc I. r. 405. je schválil. Tyto kanonické knihy obsaženy jsou i v nejstarším latinském překladu Písma sv., zvaném Itala, jehož původ sahá do konce prvního století po Kr. I z křesťanských maleb v katakombách, z nichž některé pocházejí již z II. století po Kr., zřejmo jest, že církev tyto knihy znala a uznávala, neboť křesťanští malíři z nich brali látku k obrazům.

Podobně i církev východní uznává všechny knihy katolického kanonu, jak vysvětluje z rozhodnutí sněmu v Cařihradě r. 692 a z odpovědi synody jeruzalémské r. 1672 protestantům. Ano i sekty Nestoriánů, Jakobitů a Eutychiánů, které již ve století V. od naší církve se odtrhly, uznávají všechny tyto knihy za svaté. To jest kanon křesťanský, všemi vyznáními křesťanskými uznávaný — až na protestanty, kteří z odporu proti církvi katolické začali teprve ve století 16. některé knihy druhokanonické zneuznávají.

K a n o n ž i d o v s k ý nezná ovšem knih Nového zákona, ale ani, co se týče výpočtu knih Starého zákona, nebyli židé jednotného smýšlení. Příčiny toho byly různé. Židé neměli učitelského úřadu, jako církev katolická, proto o kanonicitě posvátné knihy rozhodoval buď hlas lidu, nebo proroků a kněží, později i zákonníků. Židé palestínští, najmě jeruzalémští, měli odpor proti těm knihám svatým, které sepsány byly jinde nežli v Palestině, anebo jazykem jiným nežli hebrejským. Když pak povstalo křesťanství, tu i ze vzdoru a odporu proti církvi křesťanské začali některé knihy posvátné zamítati, poněvadž křesťané si jich vážili.

Za nejposvátnější měli židé patero knih Mojžíšových (řecky pentateuch, t. j. pětisvazková kniha), kterou Tora, t. j. zákon nazývali. Knihy později napsané pokládali za výklad Tory a dělili je na knihy proroků Nebiim a knihy posvátné Ketubim. Zvláště vliv veliký při sestavení seznamu knih posvátných měl po návratu ze zajetí Esdráš za času krále Artaxerxa (464—424 př. Kr.), jenž nazván jest „kněz, písař umělý v řečech a příkázáních Hospodinových a ustanoveních jeho v Israeli“ (I. Esdr. 7, 11)

a „písař zákona Boha nebeského nejučenější“. (12). A napsáno jest o něm, že „připravil srdce své, aby zpytoval zákon Hospodinův“. (10.) Jeho věhlas uznáván byl od židů palestinských tolik, že vzpírali se knihy po Esdrášovi napsané do sbírky knih svatých přijati, až by nějaký prorok o nich rozhodl.

Jinak smýšleli židé usazení v Egyptě. Drahně židů uteklo se po dobytí Jeruzaléma Nabuchodonosorem do Egypta. Tam vystavěli si v Elefantině chrám, při němž kněží oběti přinášeli. R. 411. př. Kr. za Daria II. byl sice chrám tento zničen, ale opět r. 170 daroval Ptolemeus Filometor (182—146) židům v Leon-topoli chrám bohyně Bubastis Agria (s kočičí hlavou), který si židé k své bohoslužbě zařídili. Židé egyptští mluvili řecky a přeložili si v letech 285—100 př. Kr. Písmo sv. Starého zákona na jazyk řecký. Překlad ten zove Septuaginta, t. j. Sedmdesáti, poněvadž prý sedmdesát překladatelů o něm pracovalo. V tomto kanonu (sbírce) obsaženy jsou všechny knihy Starého zákona, jak je katolická církev uznává. Ze Septuaginty přeložené byly knihy ty do latiny již v prvním století po Kr., jest to překlad zvaný Itala.

Talmudištičtí židé od III. století po Kr. až do dnes mají ve své sbírce tyto knihy:

I. Tora, t. j. patero knih Mojžíšových.

II. Proroci (Nebiim): a) prvnější Josue, Soudců, Ruth, 2 Samuelovy, 2 královské, b) pozdější: Isaiáš, Jeremiáš, Pláč, Ezechiel, 12 menších proroků.

III. Ketubim: Žalmy, Přísloví, Job, Píseň, Kazatel, Esther, Daniel, Esdráš s Nehemiášem, 2 knihy Kronik.²⁾

Kterak povstalo rozlišování knih prvokanonických a druhokanonických? Jak z řečeného patrno jest, byly některé knihy svaté Starého Zákona uznávány jak od Židů palestinských tak i egyptských, a proto v obojí sbírce obsaženy jsou. Jiné však jenom ve sbírku Septuaginty byly přijaty, odkud dostaly se i do rukou církve křesťanské. Otcové a spisovatelé křesťanští, ač oboje v úctě měli, přece, majíce polemiky se Židy palestinskými, užívali výroků z knih, které od Židů vesměs za svaté jmény byly. Tak povstal rozdíl knih prvokanonických a dru-

²⁾ Dr. Sedláček: Úvod do knih . . . etc., 30. a násl.

hokanonických Starého Zákona. Prvokanonické jmenovány byly knihy, které souhlasně celé Židovstvo za svaté mělo, ostatní sluly druhokanonické. Jsou to: Tobíáš, Judith, Moudrost, Ekklesiastik, Baruch, 2 Machabejské a částě z Esther (10, 4—16, 24) a Daniele (3, 29—90 pak 13 a 14 hlava). Podobně povstalo podobné rozlišování některých knih Nového Zákona. Některé z nich záhy po celé církvi se rozšířily, jiné z počátku toliko místní vážnosti se těšily, poněvadž pro temný obsah, jako jest kniha Zjevení ap. Jana, těžko bylo jim rozuměti, nebo byly krátké, jako epištola Judova. Tisku tehdy ještě nebylo, aby rychle mohly býti ve známost celého křesťanského světa uvedeny. Mimo to zuřilo prvních tři sta let pronásledování křesťanů, tak že biskupové nemohli na sněmu se sejíti a rozhodnouti o kanonické hodnotě všech knih. Teprve, když pronásledování křesťanů přestalo, sešli se otcové r. 325 na sněmu v Nicaei a tam mohli prvně svůj úsudek si vyměňiti, a o něco později teprve v Karthagu sestavili seznam knih svatých. Druhokanonické knihy Nového Zákona jsou: List k Židům, sv. Jakuba, první Petrův, druhý a třetí Janův, Jůdův a Zjevení ap. Jana. Velikou zásluhu o Písmo sv. má sv. Jeroným, narozený v Stridonu v Dalmatii, zemřel v Betlémě r. 420. Vyznal se znamenitě v řeči hebrejské. Papež Damasus I. (366—384) povzbudil světce, aby pořídil do latiny nový překlad Písma sv. Od r. 389 do 404 pracoval světec o tomto díle. Nový Zákon překládal dle staré Italy, rovněž i Žalmy, Starý Zákon překládal z hebrejského textu potažmo z aramejštiny. Obcoval v Palestině i s učenými židovskými rabíny. Rabín překládal mu z aramejštiny do hebrejštiny, a sv. Jeroným z hebrejštiny do latiny. Překlad světce pořizený přijala církev katolická, za autentický. Jmenuje se Vulgata a z ní pořizen i překlad do naší řeči.

Čtyři evangelia byla tedy v církvi záhy hned ve století I. a II. po Kr. rozšířena a za kanonická uznávána. Strassburský theolog Pappus uveřejnil r. 1601 ve svém Synodikonu (t. j. zprávě o starých synodách) svou vlastní smyšlenku, že 4 evangelia byla roku 325 na sněmu nicejském zázračným způsobem jako pravá poznána tak, že po modlitbě biskupů zůstala tato 4 evangelia na stole, ostatní pak octla se pod stolem. Tuto očividnou báčorku opakoval William Stewart Rass (* 1844) ve spisu „Jehovas ge-

sammelte Werke“ na potupu církve. A podle nich uveřejnil ji i Haeckel ve spisu „Welträtsel“, str. 361, a náš profesor Masaryk ve knize „Boj o náboženství“. Z toho zřejmo jest, jak lehkověrně a nekriticky počínají si i někteří universitní profesori, když naleznou nějaký odpadek literární, hodící se aspoň trochu na potupu církve.

c) Spisovatelé Písma svatého.

Písmo svaté bylo od lidí sepsáno, jest tedy spolu i dílem lidským. I po této stránce jest tedy třeba Písmo sv. osvětliti, abychom je pochopili. Kritice otevírá se tu veliké pole, které třeba jest probádati. Třeba jest zodpověděti si tyto otázky: kdo jednotlivé knihy, z kterých Písmo sestaveno bylo, napsal? Kdy, v které asi době, jednotlivé knihy byly napsány? Jakým jazykem byly původně sepsány? Tyto otázky o původu knih svatých týkají se původnosti neboli autenticity Písma sv. Ale kritika ptá se dále po povaze spisovatelů, zda spisovatelé byli lidé hodnověrní, kteří mohli pravdu poznati a také chtěli pravdu napsati. V té příčině mluví se o hodnověrnosti spisovatelů svatých a hodnověrnosti knih jimi sepsaných. Konečně, má-li Písmo sv., jak se nám dnes jeví, míti cenu a vážnost knihy pravé, třeba jest i dokázati, že knihy jeho neporušené se nám zachovaly až na naše doby. Třeba tedy dokázati kriticky i jejich neporušenost. To jest lidská stránka Písma sv., kterou věda lidská se obírá. Studium toto, zvané biblické, jest velmi obsažné a není možno v málo člancích je podati. Ale k účelu této knihy není toho ani třeba. Nám zajisté jedná se hlavně o knihy novozákonné a z nich hlavně o evangelia, jakožto hlavní písemné prameny zjevení křesťanského. Ze Starého zákona pak nejdůležitější pro nás křesťany jsou starozákonná proroctví messiánská. Aby proroctví ta měla význam, třeba jest hlavně dokázati o nich, že napsána byla dávno před Kristem Pánem. Omezíme si tedy kritiku Písma sv. takto: O Písmu starozákonním ukážeme, že proroctví messiánská byla napsána dávno před Kristem, dále, že nejstarší knihou Písma jest Pentateuch a že byl napsán v době Mojžíšově, konečně ukážeme na mnohých příkladech, že knihy starozákonné, pokud

možno je kritisovati důvody vnějšími, vždy ukazují pravdomluvnost a hodnověrnost svoji.

Důkladnější kritice podrobíme pak knihy novozákonné.

Za příčinou přehledu uvádíme výsledky biblické kritiky ve výtahu:

Spisovatelé knih svatých St. Zákona: *Pentateuch* napsal pravděpodobně Mojžíš sám nebo pod jeho vlivem a dozorem byl napsán. Není článkem víry, že Mojžíš jest autorem jeho. Část poslední, kde se vypravuje o událostech po smrti Mojžíšově sběhlých, ovšem jeho dílem není. Doba sepsání za života Mojžíšova buď v 15. nebo 13. století před Kristem.

Knihá Josue napsána od Josue za života jeho.

Knihá Soudců: pisatel neznámý, snad Samuel, sepsána za času krále Saula.

Ruth: autor neznámý za doby krále Davida (1013—973).

První a druhá Královská neboli Samuelova. Něco z nich mohl napsati Samuel, všecko nikoliv, povstala v létech asi 932—722 př. Kr.

Třetí a čtvrtá Královská sepsány před r. 536 př. Kr. od neznámého spisovatele.

Dvě Paralipromenon (kronik), skladatel neznámý, napsány po Královských.

Knihá Esdrášova povstala před r. 457 př. Kr. od jednoho spisovatele, dnes neznámého.

Knihá II. Esdrášova, jinak Nehemiášova, sepsaná od Nehemiáše.

Spisovatelé knihy Tobiášovy, Judith, Esther a Job jsou neznámi, ale žili za doby jmenovaných osob.

Žaltář Davidův. Spisovatelů jeho bylo více, hlavně David král, jemuž dle nadpisů připsáno 73 žalmy. Většina žalmů povstala před zajetím babylonským, některé, jak již jejich obsah svědčí, v době zajetí a po zajetí. „Dle svědectví Josefa Flavie od dob Artaxerxových (465—425), nikdo neodvážil se více žaltář měniti.“^{*)}

^{*)} Dr. Sedláček: Úvod do knih. St. Z. 325.

Příslloví, Kazatel a Píseň písní připisuje se Šalomounovi, ale jisto není, pokud mají Šalomouna krále za autora.

Moudrost napsal hellenistický žid po r. 280 př. Kr.

Sirach, napsán od neznámého skladatele po r. 132 př. Kr.

Autorové knih prorockých jsou sami jmenovaní proroci.

Oseáš žil 785—744 př. Kr. za času Jeroboama II., Joéi v téže asi době v Judsku, Amos začal prorokovati r. 760 př. Kr., Abdíáš, osoba ostatně neznámá, po odvedení židů do zajetí babylonského, Jonáš, pravděpodobně též, o jehož kázání v Ninive vypravuje 4. Král. 14, 25, jeho proroctví snad napsal jiný spisovatel, Micheáš žil v letech 738—692, Isaiáš v roce 760—690 v Jerusalemě, Nahum okolo roku 645, Habakuk po r. 625 psal, Sofoniáš byl v Jerusalemě za krále Josiáše (637—607), Jeremiáš zažil rozboření Jerusalema, začal prorokovati po r. 624, po dobytí města v Mazpa složil Pláč, pak násilím odveden do Egypta. Baruch byl písař Jeremiášův, bydlil s ním v Mazpa a následoval ho do Egypta. Ezechiél, odveden do zajetí babylonského, asi r. 592 povolán byl za proroka v Tel-Abib na řece Chobar. Daniel r. 605 odveden do zajetí babylonského, Aggeus byl okolo r. 520 v Jerusalemě při stavbě nového chrámu, Zachariáš byl vrstevník Aggeův, Malachiáš, poslední prorok, žil po nich brzo po zajetí babylonském.

Dvě Makkabejské sepsány od dvou různých spisovatelů, první za Jana Hyrkána (135—105), druhá po r. 100 př. Kr.

Co se jazyka týče, ve kterém byly knihy ty sepsány, zjištěno bylo, že skoro všechny knihy starozákonné sepsány byly původně v řeči hebrejské, jenom Moudrosti a druhá Makkabejská v řečtině, části knihy Esdrášovy I., části Daniela, pak kniha Tobiášova celá sepsány v aramejštině.⁴⁾

Spisovatelé knih Nov, zákona byli apoštoly Krista Pána až na sv. Marka a Lukáše, kteří byli jen průvodci sv. apoštolů Petra a Pavla. Všickni psali řecky, jediné evangelium sv. Matouše bylo sepsáno, jak se zdá, aramejsky.

⁴⁾ Dr. Sedláček: Úvod do knih St. Z.

Evangelium sv. Matouše bylo napsáno v letech 41—42 (nebo 63—70), sv. Marka r. 49 (nebo 63—66), sv. Lukáše v r. 61—62, sv. Jana († asi 100) v r. 92—100. Sv. apoštolové Petr a Pavel zemřeli r. 87, tedy listy od nich sepsané byly napsány před tím rokem.

Tedy všechny knihy Písma sv. Nového Zákona povstaly v prvním století po Kr.

Aramejská řeč, v níž některé knihy Písma sv. byly sepsány, byla původně řeč mocného severoarabského kmene Aramů, kteří již počátkem století XIV. př. Kr. protlačili se do Mesopotamie. Ke konci XII. století př. Kr. zatlačovali je mocní králové assyrští, zvláště Tiglat Pileser I., na západ. Tak pronikli Aramové do Syrie a smísili se s tamním semitským lidem, jenž jejich řeč přijal. Ve stol. VIII. začalo plemeno assyrské odumíratí a v této době vnikla aramejšťina i do Assyrie. Za 200 roků potom aramejšťina opanovala v říši babylonské. Konečně i palestinští židé ji přijali jako obecný a spisovný jazyk.⁵⁾

d) Kritika knih starozákonních.

Ke konci 17. a začátkem 18. století počal boj rationalistů proti Písmu sv.⁶⁾ Diviti se třeba Prozřetelnosti božské, že právě v této době začaly se množiti nové důkazy pro pravost a hodnověrnost svatých knih. V této právě době počali si mnozí všimati starých nápisů a pomníků v zemích východních, které čím dále tím více stávaly se od té doby obhájci Písma proti ničivé spekulaci rationalistické. R. 1797 pronikl Napoleon Bonaparte se svou armádou do Egypta, a vzal s sebou i mnohé učence. Od té doby začali si všimati starých nápisů egyptských, až ostrovtipnému Janu Champollionovi (1790—1832) podařilo se písmo staroegyptské rozluštití. Egypt starý byl kolébka národa israelského, kde národ ten se vyvinul, s Egyptem měli Israelité i v dobách pozdějších živé styky, a tak se stalo, že rozluštěné nápisy egyptské jsou mocnou obranou i Písma sv. Původní písmo staroegyptské

⁵⁾ Dr. V. Šanda: Starosemitské nápisy, 87. a dále.

⁶⁾ Viz I. díl, str. 15.

bylo obrázkové (hieroglyfické); různými obrazy živočichů, rostlin nebo předmětů vyznačována byla jím slova a myšlenky. Z hieroglyfického vyvinulo se časem běžné posvátné písmo zvané hieratické, konečně z hieratického povstalo zjednodušené písmo zvané demotické, kterým se psalo v řeči obecné. Starší Egypťané psali mnoho na stavbách, kamenech a na papyrech, t. j. lupenech rostliny papyrusu. Staré knihy, zvláště knihu mrtvých, vkládali i do hrobu zemřelým.

Ve století 19. objeveny i staré památky v Medii, Assyrii, Babylonsku a rozlušťeno i jejich písmo, zvané klínové. Starší tito národové psali nejen na kamenech, ale i na hliněných deskách. R. 1842 objevil Francouz Botta zříceniny starého města Ninive, které r. 607 př. Kr. bylo rozbořeno a na jehož zříceninách povstala obec Kujundžik. Delší dobu trvalo, než podařilo se rozlušťiti písmo klínové. I ono bylo původně písmo hieroglyfické a užíval ho nejdříve národ semitský, jenž mluvil řečí sumírskou a sídlil při ústí řek Eufratu a Tigridu. Od Sumirů přijali je Babyloňané a Assyrové. Teprve r. 1851, kdy vykopána byla v Kujundžiku celá veliká knihovna krále Assurbanipala a nalezen v ní i slovník, podařilo se písmo to úplně rozlušťiti. Knihovna ta měla asi 10 tisíc tabulek. Dnes sneseno jest z krajin východních v museích londýnském (přes 30.000 kusů tabulek), pařížském, berlínském, caríhradském a jinde spousta tabulek, z nichž mnohé dosud nejsou přečteny. V době novější utvořily se celé vědecké společnosti, jež konají vykopávky v těchto krajinách, ale i jinde, jako v Palestině, Malé Asii, Řecku, severní Africe, Itálii. Mnozí učenci, jako na př. náš krajan Dr. Musil, podnikají výpravy vědecké do Arabie. Poněvadž pak z krajin těchto Abrahám, pratec Israelitů pocházel, a potomci jeho se starými národy těchto krajin se stýkali a v nich i žili, není divu, že objevy těchto starých památek mají veliký význam i pro Písmo sv. Tak množí se neustále objevy, které obhajují a objasňují Písmo sv. Zjištěno na př., že hebrejské slovo Adam (v assyrštině Adami) značí „člověk“, Enoš = muž, Abel v assyrštině abal = syn nebo dítě, Kain = „obdržení neboli plod“, Chám, dle staré egyptštiny ham = černý, Jerusalém složeno jest z uru = město a Salim, bůh po-

*) Vigouroux: Bible . . ., I. 93, 122.

koje neboli míru, proto králové jerusalemsští požívali úcty jako strážci pokoje a odtud se vysvětluje, že Melchisedek (melek = král) vyšel Abrahámovi vstříc a obětoval oběť pokojnou: chléb a víno. Silo, dnešní Seilún, kde býval svatostánek, objeveno r. 1838 cestovatelem Robinsonem.⁸⁾ Francouz Viktor Guérin objevil r. 1863 hrob Josue v Khirbet-Tibné v horách efraimských.⁹⁾ Eduard Naville r. 1885 zjistil v Egyptě polohu krajiny Gessen (egyptsky Kosem), jež byla mezi pelusijským ramenem Nilu a pouští. Zjištěno, že biblické Pithom (Pi = přibyték, Tum, bůh egyptský) stávalo na místě nynějšího Tell-el-Maskhuta a západně od něho bylo město Ramses, nynější Tell-Retâba.¹⁰⁾ Roku 1881 nalezena i mumie faraona Ramsa II. v Deir-el-Bahari, jenž vládl 67 roků, a byl, jakož i jeho syn Merenptah I. (Menefta), nejhlavnější pronásledovatel Židů v Egyptě. Mumie jest 1 m 80 cm vysoká, má 3 zuby dosud v hořejší čelisti a má orličí nos.¹¹⁾ Objevy vysvětlena byla i některá dosud temná slova Písma sv., která proto bývala chybně překládána. Na př. v Písni (1, 4) praví se: „Černá jsem . . . jako opony Šalamounovy“ místo správného znění: „opony Salomů“ (Salomové byl kmen v severní Arabii a užíval černých pokrývek stanových).¹²⁾ Podobně staroegyptské qáš, které překládáno bylo z neznalosti řeči „sláma“, značí „rákos“, „abrek“ = „skloňte hlavy“ místo chybného: „padněte na kolena“. A tak mnoho jiných věcí bylo vysvětleno jak aspoň částečně z následujícího vysvitne.

Po tomto úvodu přikročíme k další obhajobě Písma sv. I

1. Že knihy prorocké (inklusivě Žalmy) byly dávno napsány před narozením Krista Pána, žádný neodvází se popírat. Vždyť mají je dosud i Židé (dle sv. Augustina naši capsarii), a všechny byly obsaženy již v překladu Septuaginta, který povstal v Egyptě v době 285—100 př. Kr. Že pak Pentateuch Mojžíšův jest nejstarší kniha Písma sv., vysvítá jasně ze samého Písma sv., neboť ostatní knihy, Josuem počínaje, na něj často se odvolávají, jež

⁸⁾ Vigouroux, III., 15.

⁹⁾ Vig. III., 17.

¹⁰⁾ Sedláček: Exodus, str. 72.

¹¹⁾ Vig. II., 234.

¹²⁾ Šanda: Sem. nápisy, 155.

citují, tak že jen z citátů ostatních knih posvátných dal by se skoro celý Pentateuch složit aspoň co do hlavních myšlének a dějů. Avšak staré objevy dokazují ještě více, totiž, že *Pentateuch* napsán byl v době Mojžíšově, nikoliv jak racionalisté tvrdili, až v 5. stol. před Kristem, dále, že spisovatel jeho jest hodnověrný. Hlavní důvod, na který racionalisté 18. století (Voltaire, Tyndall, Shaftesbury a jiní) se odvolávali proti starobylosti Pentateuchu, byl, že prý v době Mojžíšově neuměli lidé ještě psát. Dnes dokázáno však, že v té době na Východě všude se psalo a mnoho psalo, dávno již ve 4. tisíciletí př. Kr. se psalo.

Racionalisté vymysleli si proti Pentateuchu domněnku, že prý dle různých dvou jmen, kterými Bůh se v něm nazývá Elohim a Jahve, sepsán byl od dvou nebo více spisovatelů, které Elohisty a Jahvisty pojmenovali. Avšak v biblickém vypravování o potopě světa, které v celku úplně se shoduje s chaldejským vypravováním potopy, jak je dnes známe, užívá spisovatel obojího názvu Elohim a zase Jahve. Poněvadž tedy vypravování chaldejské pochází od jednoho spisovatele, pochází i biblická zpráva od jednoho autora, a hypothesis postavená na těchto názvech Boha rozpadá se v niveč.

Spisovatel Pentateuchu čerpal z hodnověrných pramenů dávné děje, o kterých vypravuje, a jeví se sám hodnověrný. Vypisuje dlouhé rodokmeny potomků Adamových, Noemových, jak se o nich dověděl ze starých památek písemných a z ústního podání. Avšak tento způsob vypočítávání dlouhé řady předků s poznámkami o způsobu života jednotlivých osob jejich, udržel se dosud v Arabii. Dr. Musil¹³⁾ píše: „Rodokmeny, poznamenané v nejstarších hlavách Písma sv., připomínají již svým slohem úplně rodokmeny Arabů pouště.“ I dnešní Arabové umějí podobně dlouhou řadu svých předků jmenovati, ano dovedou i celou řadu předků svých konf udati. V Genesi (10, 12) při rodokmenu svatopisec praví, že „Rezen mezi Ninive a mezi Chale, jest město veliké.“ Dnes z nápisů starých zjištěno, že skutečně mezi Kelachem a Ninivem bylo toto město v říši sumírské.

¹³⁾ Od stvoření . . . , str. 121.

Tamtéž (10, 10) vypravuje, že „v zemi Sennaár byla města Babylon a Arach, a Achad a Chalaune.“ A skutečně ze starých památek shledáno, že v Sumíru (Šinar) bývala za starodávna města: Babylon, Erech, Akkad a Kalné. Svatopisec praví, že Abrahám (Ab-ram = otec vznešený) pocházel z Ur-Kasdim. Dnes známo, že Ur-Kasdim = město chaldejské bylo na místě nynějšího Mugheiru a bylo skutečně velké město pohanské. Vypravuje, že táhl přes Haran do Kanaan. V novější době nalezeno i Haran při horním toku Eufratu.¹⁴⁾ Že potomci Abrahamovy pocházeli z Chaldejska, stvrzují i studia jazykozpytná, neboť řeč hebrejská nejpříbuznější jest chaldejštině staré, kterou se mluvilo v Ur-Kasdim.¹⁵⁾ Biblický autor vypravuje, že v Kanaan za časů Abrahámových byli kočovní pastevci, bylo tam mnoho pastvin, vína, medu, fiků. Totéž potvrzují „Příběhy Sinuehovy“, papyrusová zpráva z r. 2100 př. Kr., tedy krátce před Abrahámem.¹⁶⁾

V Genesi (20) vypravuje se, jak obdaroval farao Abimelech Abraháma dobyt看em, ovci a voly. O koních nečiní se zmínka, a to zcela správně, neboť v té době konů v Egyptě nebylo — zavědli jejich chov v zemi teprve faraonové z dynastie Hyksů, pastevců, jak dnes zjištěno.

Podobně všechny okolnosti historie Josefa egyptského úplně souhlasí s poměry staroegyptskými a to do detailů. Vonné věci a otroci bývali do země dováženi, egyptské ženy měly postavení dosti volné a bývaly i prostopášny, jak obrazy a nápisy staré stvrzují. Pekařství bylo velmi pokročilé, víno bývalo z hroznů do koflíků vymáčkováno. Spatřujeme na obrazech i nošení chleba na hlavě. Zlaté šperky a náhrdelníky bývaly v té době ozdobou. Na sny Egypťané mnoho dali, a též zvyk hádati tajné věci z poháru, jak o tom Genese (44, 5) vypravuje, byl v obyčeji. Obilnic bylo v Egyptě hojnost a nad nimi představený obilnic. I takové zvyky a obyčeje egyptské, které od hebrejských úplně se lišily, podává spisovatel správně. Tak vypravuje, že pekař byl oběšen na šibenici,

¹⁴⁾ Vigouroux I., 241.

¹⁵⁾ Týž I., 298.

¹⁶⁾ Týž I., 807.

takového trestu židé neznali. Při hostině Josefově bratří seděli, židé a Arabové leželi na koberci. Josef, než byl předpuštěn před faraona, byl oholen (Gen. 41, 14), Hebreové nosili vous. Ale v Egyptě byl skutečně takový předpis přísný, než kdo byl před krále předpuštěn. Dle Genese (50, 2—3) oplakávali Egypťané smrt Jakubovu po 70 dní. Dnes zjištěno, že mrtvola bývala před balsamováním naložena do sody 70 dní, aby vyschla, pak teprve byla pohřbena.

Také přízeň tehdejších faraonů k Josefovi a k židům se vysvětluje. Byliť faraonové tehdejší z rodu arabského Hyksů, tedy Semité. Vládli v Egyptě celkem 350 roků. Po vypuzení jejich dostaly se k nadvládě v Egyptě dynastie domorodé, které začaly židy pronásledovati. Genese (46, 34) poznamenává: „Nebo v ošklivosti jsou pastýři v Egyptě“. A skutečně svržená cizí dynastie Hyksů, arabského kmene pastevců, byla potom v takovém opovržení, že jí přezdívali „šasuové“, t. j. lupiči, a nápisy, které králové pastevců z kmene Hyksů v Egyptě zanechali, byly později od Egypťanů z pomníků vytlučeny. Z těchto ukázek vysvítá, že spisovatel Genese psal hodnověrně, že poměry tehdejší dobře znal, že spisovatel prodléval v blízkosti králů. Takovou zevrubnou znalost života egyptského mohl mít jedině Mojžíš. Znalec Egypta Ewald (*Geschichte des Volkes Israels*, str. 599) sám doznává: „Líčení mravů egyptských, jak je podává tento spisovatel, jest celkem velice přesné.¹⁷⁾ A totéž stvrzuje Ebers (*Aegypten und die Bücher Moses*, str. 12): „Historie Josefa i v nejmenších podrobnostech vystihuje přesně a správně starobylé poměry egyptské.¹⁸⁾

Spisovatel biblický zachoval nám v Písmu sv. i egyptské slovo „abrek“, jež volal hlasatel před vozem Josefovým. Nerozuměli slovu tomu později, proto chybně bývalo překládáno: „padněte na kolena“. Dnes ukázaly staré nápisy, že znamená: „skloňte hlavy“.

Že jméno a sláva Josefova nebyly na pomnících nalezeny, snadno se vysvětluje tím, že nápisy dynastie Hyksů byly z nenávisti porušeny a zničeny.

¹⁷⁾ Vig. II., 5.

¹⁸⁾ Týž II., 184.

Rationalisté tvrdili, že židé v Egyptě nebyli, aniž z poroby egyptské poušti sinajskou byli vyvedeni.

Dnes jest dokázáno, že nikoliv rationalisté, ale Písmo sv. má pravdu, a že spisovatel psal o pronásledování židů a jejich pobytu na poušti jako očitý a hodnověrný svědek.

Již způsob života Israelitů na poušti a zřízení, která obdrželi, upomínají na Egypt, vlast, kterou právě opustili. Svatostánek s archou zhotoven byl dle vzoru egyptských svatyní. Jako do velesvatyně měl přístup jen Mojžíš a pak velekněz, tak tomu bylo i v Egyptě, kde jen král a nejvyšší kněz vcházeli do velesvatyně. Archa upomíná na egyptskou skříň, podoby loďkové, jen s tím rozdílem, že v barce egyptské byla chována modla, kdežto archa úmluvy byla prázdná.

Též egyptští kněží nosili náprsník podobný ephodu velekněze israelského. Zákaz (Deut. 4, 16—18) zobrazovati lidi, hovada, zeměplazy, ptáky a ryby, podobně jako i zákaz (Deut. 26, 13—14) dávat dary a oběti ku počtě zemřelých, upomíná na modloslužbu egyptskou; dle níž egyptští bohové mívali hlavu a podobu ptáků, zvířat různých, a také zbožňování zemřelých bylo v obyčeji. Stejně rázu egyptského byla modloslužba zlatého telete (býka), do které lid na poušti upadl. I Egypťané býka Apise uctívali zpěvem a tancem. Nástroje hudební, jak jsou popsány v knihách Mojžíšových, jsou všechny původu egyptského. Vigouroux proto napsal:¹⁹⁾ „Tak vše, co Pentateuch nám o pobytu Israelitů na poušti vypravuje, vede nás do Egypta, ježž byli právě opustili, vše to připomíná nám onu zemi, počínajíc oněmi vzpomínkami na cibuli a ryby egyptské, jež ve špatné náladě své byli projevíli, až k nejnepatrnějším detailům děl uměleckých, prováděných pro svatostánek a archu úmluvy. Kolik těch zpráv, tolik i známek authenticity a pravdivosti Písma svatého.“

Spisovatel Pentateuchu vypravuje, že Hebreové byli v Egyptě nuceni k těžkým pracem a že stavěli města Ramses a Pithom jako skladiště. A skutečně Naville, jenž vykopal město Ramses, zjistil, že město to sloužilo za pevnost, byly v něm veliké obilnice neboli zásobárny, určené k zásobování vojska k válce.

¹⁹⁾ Vig. II, 526.

ným výpravám do Asie. Ano dva nápisy nalezené potvrzují, že farao Ramses užíval při stavbách těch Hebreů, kteří tam nazváni jsou Aperi (Aberi). Bible (Exodus 1, 13—14, 5, 7—11, 5, 12) zevrubně popisuje, jak dělali Hebreové při stavbě cihly, že k maltě míchali slámu, a když ani potřebné slámy neměli, „lid rozběhl se po vší zemi egyptské, aby nasbíral qaš místo slámy“. Vykopané cihly Ramseské všechno toto potvrzují a shledáno, že „qaš“ jest rákos.²⁰⁾ Svatopisec popisuje zevrubně i cestu pouští, vypravuje o hejnech křepelky, které vítr přinesl přes moře, že pokrývka na svatostánku byla z kůže mořského zvířete tachaš, dřevo ke svatostánku bylo z akacie. A skutečně akacie jest strom dařící se na poloostrově sinajském. Křepelky nikdy přes Palestinu netáhnou, ovšem však až dosud přes Rudé moře. Tachaš v Palestině jest zvíře neznámé. To vše svědčí, že Pentateuch napsán byl od očí-tého svědka, jenž vyšel z Egypta v době Mojžíšovy a dlel se židy na poušti, tedy Mojžíš. V Pentateuchu jest přes 20 slov staroegyptských i názvy měr hebrejských jsou původu egyptského. Proto Vigouroux právem napsal: „Ten, jenž je napsal, byl obeznámen s jazykem faraonů“.²¹⁾

To vše jsou důkazy jasné, že Pentateuch napsán byl za doby Mojžíšovy, ať si již byl od něho samotného napsán, nebo pod jeho dozorem; Mojžíš jest autorem jeho. Dále toto všechno dosvědčuje, že Mojžíš psal hodnověrně, a zasluhuje vší víry.

2. Podobně jako Pentateuch potvrzen jest novými objevy, stvrzena jest původnost a hodnověrnost i ostatních knih Starého zákona. Ovšem připomenouti sluší, že staří panovníci pohanští dávali zvětňovati toliko vítězné své výpravy, nikdy porážky a neúspěchy. Tyto rádi zamlčovali. Proto pohanskými nápisy stvrzeny jsou jen ty děje, zapsané v Písmu sv., když království israelské bylo některým cizím vládcem pokořeno. Dějiny doby pokojné, kdy Israelité neměli žádných válek, nebo vítězství israelská v památnících pohanských ovšem zaznamenány nejsou. Nelze také hledati ve zprávách pohanských velikých králů asyrských nebo egyptských a jiných zevrubné popsání dějů israelských, poněvadž Judea byla zemí nepatrnou rozlohou i obyvatel-

²⁰⁾ Vig. II., 258.

²¹⁾ Týž II., 557.

stvem. Proto vítězný král pohanský, jenž často jedinou výpravou válečnou pokořil více a daleko větších zemí než jest Palestina, věnoval jí jen málo řádek. Marně tedy bys hledal v památkách pohanských na př. zahynutí vojska faraonova v Rudém moři, nebo vítězství Josuova, kterými opanoval Kanaan, nebo zprávu z doby Davidovy a Šalomounovy. Porážkami se králové pohanští nechlubili, aniž jich zvěčňovali na památnících. V době pak království Davidova a Šalomounova byla říše assyrská v úpadku, z té strany měli tedy Židé pokoj.

Z doby J o s u o v y objeveny byly r. 1887 v Egyptě v Tell-el-Amarna staré annály. Annály ty potvrzují, že země Kanaan, do které židé vešli, byla skutečně, jak vypravuje Písmo sv., rozdělena mezi četné malé krále, takže každé větší město mělo svého vladaře. To jest skoro jediné, co se dovídáme z pramenů pohanských z této doby. Daleko více stvrzeny jsou zprávy biblické z doby rozdělení království po smrti Šalomounově. Známo, že Jeroboam utekl se o pomoc k faraonovi do Egypta. Písmo sv. (III. Král. 14, 25—26), (II. Paralip. 12) vypravuje, jak potom přitáhl v pátém roce krále judského Roboama král egyptský Sesák, dobyl měst hrazených v Judsku a pobral i v Jerusalemě poklady chrámové i královské. Toto vypravování potvrzeno jest nápisem a obrazem egyptského chrámu Karnackého, jenž objeven byl r. 1823 Champollionem. Farao Šašang (Sesák) má na obraze dlouhou řadu zajatců 150 osob. Postava 22. představuje krále judského, jak svědčí nápis: Jutaha melek = král judský. Na jiných rytinách karnackých chlubí se král městy a zeměmi, kterých dobyl, a jmenuje též judská města Adulma (t. j. Odolam), Ajulon (Ajalon), Taaukan (Thekue).²²⁾

R. 1869 nalezena v zemi Moabské východně od Mrtvého moře stéla, t. j. kamenný pomník s nápisem v řeči moabské, příbuzné řeči hebrejské. Jmenuje se stéla Měšova, poněvadž ji zřídil král moabský Měša, jenž panoval v letech 870—830 př. Kr. Ačkoliv Arabové velice pomníkový nápis poškodili, přece mnoho dá se z ní přečísti, a jest potvrzením Písma sv. I Písmo sv. (IV. Král. 3, 4—5) (II. Paralip. 20) vypravuje o Měšovi moabském, jak platil králům israelským poplatek sto tisíc beránků, stotisíc ovcí a

²²⁾ Vig. III., 409.

vlnu jejich. Ale když umřel král Achab, zrušil smlouvu a nechtěl platit. Syn Achabův Joram, aby ztrestal Měšu spojil se s judským králem Josafatem a edomským králem, a společně spustošili jižní část Moabska. Později Měša dostal za spojence Edomity a táhl proti Josafatovi, ale na cestě se spojenci nepohodli, a z výpravy sešlo. Stéla vypráví v základě totéž, jenom že se přeceňuje: „Já jsem Měša, syn Kémoš, krále Moabského . . . I byl král israelský (Amri) i utlačoval Moabsko po dny mnohé . . . A jeho syn Achab nastoupil po něm, i pravil i on: „Potlačím Moabsko . . .“ Avšak spatřil jsem jej u nohou svých i dům jeho. A Israel zahynul.“ Dále se chlubí, že vystavěl města a studnice, ovšem zamlčuje příčinu, že byly rozbořeny.²³⁾ Táž stéla potvrzuje i udaje Pentateuchu (Num. 32, 34) kde se vypravuje, jak Mojžíš odevzdal kraj zajordánský kolem Ataroth kmenu Gad. Stéla totiž praví: „Lidé z kmene Gad bydleli v kraji Ataroth ode dávna.“

Četnější jsou již zmínky o králech israelských Amri, Achabu, Jehu, Manahamu, Fakeáš, Oseáš, jakož i o králech judských Oziáš, Achazu, Ezechiáš a Manasse v assyrských nápisech a tabulkách. A ku podivu souhlasně vypravují totéž ovšem krátce, co obsaženo jest v Písmě sv. (IV. Král. v kap. 8, 15, 17, 18, 19, 20, II. Paralip. 32, Isaiáš. 36—37) o pokoření těchto králů od Assyřů, o rozboření království israelského, o poplatcích králů israelských a judských, o odvedení židů do zajetí assyrského a osazení Samárska pohanými národy, o návratu židů ze zajetí babylonského (Esdáš I., 2—4). Tabulky klínopisné nejen potvrzují pravdu Písma sv., ale je i vysvětlují. Na př. Isaiáš (20, 1) vypravuje: „Léta, kteréhož všel tartan (vojevůdce) do Azotu, když poslal jej Sargon, král assyrský, a bojoval proti Azotu, a dobyl ho.“ Dnes se ví, že Sargon (722—705) byl král assyrský. Ale ze starších spisovatelů nikdo o něm neměl zmínky, jenom prorok Isaiáš. A ku podivu i tato krátká zpráva Isaiáše proroka došla potvrzení nápisem Sargonovým: „V devátém svém roce do země, jež leží na břehu velikého (středozemního) moře do Filištinska, do Azdodu (Azotu) jsem táhl. Azury, král Asdodu, zamýšlel ne-

²³⁾ Vig. III., 466.

dávati mi žádného poplatku.“ Dále vypravuje nápis, jak místo Azury dosadil Achimity za krále, ale byl svržen a od lidu dosazen Jamony, který nechtěl platiti poplatek. „Asdod, Gimtu, Asdudimmu jsem oblehl a dobyl jich. Jeho bohy, ženu, syny, dcery, všecek majetek . . . jsem ukořistil.“²⁴⁾

Nebo IV. kniha Královská (20, 12) a Isaiáš (39) vypravují, jak Berodach Baladan, syn Baladanův, král babylonský, poslal judskému králi Ezechiášovi list a dary, neboť slyšel, že Ezechiáš jest nemocen. Král ukázal posílům babylonským poklady své i chrámové, kterouž neopatrnost Isaiáš káral a předpověděl, jak potom po 114 rocích se skutečně vyplnilo, že babylonští odnesou jednou tyto věci. Toto místo nemohli si vykladači ani kardinál Wiseman dobře vyložit, až klínopisné tabulky celou věc vysvětlily a potvrdily, že skutečně té doby byl v Babylonsku král Mero-dach Baladan, a poněvadž proti němu často válčili králové assyrští, hledal u Ezechiáše přítele a spojence.²⁵⁾

Nepřátelé Písma sv. vytýkali též rádi Esdrášově zprávě o návratu židů ze zajetí babylonského a veliké přízni krále Cyra k židům a jejich náboženství, neupřímnost a nepravdivost. Ale z nápisu r. 1879 objeveného jest zřejmo, že přízeň krále Cyra k zajatcům byla politický takt, vypočítaný k tomu, aby získal si náklonnosti národů, předešlou dynastií babylonskou utiskovaných. Tuto přízeň osvědčil nejen židům, ale i jiným národům pokrořeným, jak nápis zní: „Bohy, kteří mezi nimi bydleli, na bývalá jejich místa jsem postavil a způsobil jim přibýtek trvalý. Veškeren jejich lid jsem opět shromáždil a uvedl zpět do jejich krajin.“²⁶⁾

Jako historie národa israelského v Egyptě, jak vypsána jest v Pentateuchu, má úplně pravdivý ráz egyptský, tak zase kniha Danielova úplně shoduje se s poměry babylonskými, jak dnes z vykopávek jsou známy. Babyloné stavěli rádi veliké sochy, jejich zasvěcení slavívali hlučnou hudbou, trest upálení v peci ohnivé a v jámě lví byly tresty čistě rázu assyrsko chaldejského. Zjištěno, že v Babyloně uctí-

²⁴⁾ Dr. Hejdl: Ke svatyni kananejské, 125, Vig. III., 601.

²⁵⁾ Vig. IV., 1. a dále.

²⁶⁾ Vig. IV., 868.

vána byla modla Bél a veliký had v chrámech. Babyloňané mnoho dali také na sny, neboť v knihovně Assurbanipalově nalezeno hojně snářů. Náčelník eunuchů jmenoval se skutečně Ašpenazar (Ašpenaz) a podúředník malasar, jak Písmo sv. praví. I hudební nástroje v Danieli jmenované: trouba, píšťala, citara, sambuka, psalterium a symfonie, ač některé z nich jsou původu řeckého, byly v Babylonu v užívání, neboť již assyrský král Sennacherib měl ve vojsku i hudebníky řecké. Z toho zřejmo, že spisovatel knihy Danielovy byl s tehdejšími poměry babylonskými úplně obeznámen, a kniha jeho nemohla býti později sepsána, ale hned v době Danielově.²⁷⁾

Totéž shledáno při knize Esther, jež vypravuje osudy židů v zajetí za krále perského Assuera, t. j. Xerxa I. (485—465). R. 1884—1886 manželé Dieulafoy objevili zříceniny starého města Sus, dějiště knihy Esther. Město Susy bývalo skutečně v té době sídlem krále perského a vykopaný hrad královský shoduje se úplně s popisem, jak o něm vypravuje kniha Esther. Také charakteristické obyčeje perské a mnohá slova perská, v knize Esther vypsaná, svědčí pro pravost a hodnověrnost této knihy posvátné.²⁸⁾ Slovatný spisovatel Vigouroux končí úvahu o Písmu sv. takto: „Kde kontrola byla možná, odpovídá nám assyriologie i egyptologie: bible má pravdu. Jmenujtež nám jediného jen historika starověkého, jenž by mohl stejně vítězně obstát v tak přísné zkoušce, jaké moderní kritika podrobila bibli.“²⁹⁾ Dodáváme: Zprávy Písma sv. vynikají pravdomluvností nad všechny zprávy okolních národů pohanských, neboť pohanské památky chlubí se jen vítězstvím, porážky však a neúspěchy zamlčují, kdežto svatopisci věrně obojí vypisují: nejen vítězství, ale i pohromy a pokoření lidu svého, které ovšem právem za trest boží prohlašují. Podivujeme se hodnověrnosti Písma sv., ale obdivujeme se i Prozřetelnosti boží, která právě v době nové tolik důkazů k obhájení Písma sv. nám podala. Prozřetelnost boží také to učinila, že život na Východě dosud namnoze v té způsobě se udržuje, jaký býval za dávných dob. Jako za doby Abrahámovy,

²⁷⁾ Týž IV., 843.

²⁸⁾ Vig. IV., 612.

²⁹⁾ Týž IV., 545.

tak dodnes v Palestině jsou kočovní Arabové, stany se stavějí, podpopelné, nekvašené chleby se pekou. Jako za časů Boza v Betlémě dosud oře se pluhy dřevěnými, obilí se žne, sbírá, mlátí, věje a na domácím mlýnku mele. Zvyky a obyčeje na Východě takřka zkameněly, aby byly spolu dokladem pro Písmo svaté.

3. Že knihy starozákonní také neporušené se nám dochovaly, toho důkaz jest již jejich hodnověrnost, která novými objevy stvrzena byla, i konservatismus východní, jenž přeměňám vzdoroval po celá tisíciletí, i veliká úcta židů k Písmu sv.

Po smrti Šalomounově 975 př. Kr. rozpadla se říše ve dvě království judské a israelské, která proti sobě nepřátelsky stála, a řevnivost tato nedovolila, aby někdo mohl se opovážiti měniti víru obsaženou v Písmu sv. Po rozboření království israelského povstal ze smíšení domácího obyvatelstva s novými osadníky pohanskými nový národ Samaritánů, kteří v úctě chovali Pentateuch a na něž židé nevražili. Tak Samaritáni stali se novou zárukou, aby Písmo sv. porušeno býti nemohlo. Židé pak odnesli si knihy svaté i do zajetí assyrského a babylonského, takže kontrola knih svatých byla ještě větší. Židé od zajetí babylonského stavěli si synagogy, ve kterých Písmo sv. předčítali, měli své svatyně i v Egyptě.

Tak sama Prozřetelnost boží, jež řídila osudy národa židovského, dala nám záruku, že bible porušení vzíti nemohla. Opisováním ovšem vloudilo se do bible něco chyb, hlavně v počtech a jménech míst a osob, ale dogmaticky (věro- a mravoučně) zůstaly knihy svaté neporušeny. V počtech nejsnáze opisovatel se přepsal, neboť číslice vyjadřovány byly písmeny abecedy hebrejské, a poněvadž mnohá písmena jsou si podobná, snadno opisovatel chybil.

e) Kritika knih novozákonních.

Nejdůležitější knihy novozákonní jsou evangelia, ve kterých vyličena jest osoba Vykupitele světa Ježíše Krista, jeho nauka a skutky. Slovo evangelium jest řecké (euangelion = blahá zvěst). Evangelia byla hlavně v první době nazývána též „Pa-

měti apoštolů“ nebo „Řeči Páně“. Prvně nazývají se, pokud staré písemní památky se nám dochovaly, knihy ty evangelium v II. listu zvaném sv. Klementa, jenž pochází z první polovice druhého století: „Dí Pán v evangeliu,“ kde cituje sv. Lukáše (II. kl. 8). První tři evangelia jmenují se synoptická a jejich spisovatelé synoptikové (od řeckého synopsis = souhled), že na tentýž předmět souhlasně hledí a jej popisují. O původu evangelii promlouvá sv. Irenej, biskup lyonský, (140—191): „Matouš mezi Hebreji vlastním jejich jazykem evangelium i písemně vydal, ani Petr a Pavel v Římě evangelium kázali a církve zakládali; po jejich pak vyjití Marek, učeň a tlumočník Petrův, sám též nám podal písemně to, co bylo kázáno od Petra, i Lukáš pak, průvodce Pavlův, složil též v knize evangelium jím hlášané. Později i Jan, učedník Páně, kterýž i na prsou jeho odpočinul, i ten vydal evangelium, když v Efesu v Asii bydlil.“ (Adv. haeres. III 1, 1). Mimo evangelia jest ještě jedna kniha dějepisná, totiž „Skutky apoštolů“, jež obsahuje děje asi 30 roků od nanebevstoupení Páně až do prvního uvěznění sv. Pavla v Římě okolo r. 63. Pak jest 21 listů neboli epištol sv. apoštolů, které apoštolové za různých příčin napsali a věřícím posílali. Konečně pro-rocká kniha „Zjevení sv. Jana“ uzavírá sbírku knih novozákonních.

V evangeliích spisovatelé svých jmen neudávají, podobně ani kniha „Skutků apoštolů“ svého autora výslovně nejmenuje, ani epištola k Židům a tři epištoly sv. Jana, ostatní výslovně udávají jména svých autorů.

Všecky knihy novozákonní tvoří souhlasný celek, jehož předmětem jest vznešená osoba Spasitelova. Majíce kriticky dokázati původnost (pravost), hodnověrnost a neporušenost knih novozákonních, nebudeme proto o každé knize zvlášť pojednávat, ale v celku o všech najednou, neboť všechny mají v základě týž předmět, a účelu této knihy dostačí povšechná kritika jejich. Nepřátelé víry katolické berou tu nebo onu knihu v pochybnost nikoliv z důvodů věcných, ale z předsudku svého, poněvadž za pravdu přijímají nedokázané axioma, že není nic nadpřirozeného. Poněvadž pak knihy tyto svaté o zázračných nadpřirozených věcech pojednávají, z té příčiny proti nim vy-

stupují. Kdyby knihy svaté neobsahovaly věcí nadpřirozených, kritika nevěrecká by je bez námitek za pravé přijala. Čím která kniha svatá více nadpřirozených věcí obsahuje, tím více kritika nevěrecká proti ní vystupuje, třebas sebe jasněji a přesně její pravost a hodnověrnost vědecky dokázána jest. Z té příčiny nejvíce útočí nevěra na evangelia a z nich zase nejprudčeji na evangelium sv. Jana, poněvadž zvláště evangelia nadpřirozené skutky boží za předmět mají, a nejvíce sv. Jan v evangeliu nadpřirozenou božskou osobnost Ježíšovu zdůrazňuje. Staly se však nepřátelům svatých knih zejména v nejnovější době dvě nemilé nehody. Předně pravost velkých listů sv. Pavla: k Římanům (roku 58), dvou ke Korintským (roku 57), a ke Galatům (v r. 54—57 sepsaném) nijak popřítí nedovedou, a přece v těchto epištolách celkem obsaženo jest toléž, co nacházíme v evangeliích. Promlouvá tu sv. Pavel o panenském původu Ježíše Kr. (Gal. 4, 4), o jeho božství, utrpení, smrti, pohřbu, z mrtvých vstání, nanebevstoupení, jeho příchodu k poslednímu soudu, o ustanovení Velebné svátosti oltářní atd., tak že jejich útok minul se s účelem, který měli. Po druhé pak v novější době v církvi katolické dějou se podobné skutky zázračné: Kulhaví chodí, hluchí slyší, slepí vidí, nemocní se uzdravují, jako za doby Spasitelovy, jak sv. evangelia vypravují.

Pro zázraky hleděli nepřátelé víry Písmo sv. zavrhnouti, a zatím najednou před očima jejich zázraky se dějou. Konečně právě útoky nepřátel Písma sv. přispěly k tomu, že dnes pravost, hodnověrnost a neporušenost svatých knih jasněji dokázána byla, než tomu bylo před tím.

Původnost (authenticita) knih novozákonních.

Že knihy svaté byly od autorů, jimž se připisují, a v době života jejich napsány, potvrzují důvody vnitřní a vnější. Vnitřní jmenují se ty, které z knih samých vzaty jsou, vnější pak, které ze svědectví jiných osob a památek starých čerpáme

A) Důvody vnitřní.

1. Knihy svaté, zejména i evangelia, souhlasí s poměry a okolnostmi osoby, které se připsují.

Sv. M a t o u š, pocházel z Kafarnaum, byl známý se sv. Josefem z Nazaretu, pěstounem Páně, proto od něho snadno dověděl se o událostech z dětství Ježíšova, o kterých původně věděl toliko sv. Josef (zjevení vůle boží ve snách). Psal evangelium pro křesťany, obrácené ze židovství, kteří znali dobře proroctví messiánská, proto na messiánská proroctví se tak často odvolává (slovy: „jak napsal prorok“, nebo: „jak napsáno jest“). Rodokmen Ježíše Krista uvádí od Abraháma a Davida, poněvadž Židům známo bylo, že Spasitel má býti potomkem Abrahámovým a Davidovým dle těla. Ježíše Krista při kázání na hoře, jehož obsah zevrubně vypisuje, představuje jakožto nového zákonodárce a zakladatele zákona dokonalého, povýšeného nad zákon starý Mojžíšův. Proto uvádí tu tak často slova Kristova: „Slyšel jste, že řečeno bylo starým . . . ale já pravím vám . . .“ Čas dělí dle způsobu novohebrejského, jaký po vyhnanství u Židů byl v obyčeji, na denní hodiny, a začátek dne počítaje od západu slunce dne předcházejícího. Pokorně nazývá se sám v seznamu apoštolů: „Matouš publikán“ (10, 3) což, jak sv. Jeroným poznamenává, druzí evangelisté ze šetrné lásky k jeho osobě, poznamenati opomenuli, poněvadž publikáni neboli celníci byli u lidu v opovržení. Sv. Jeroným (O církv. spisovatelích hl. 36) vypravuje, že sv. apoštol Bartoloměj evangelium Matoušovo v hebrejské (aramejské) řeči napsané, přinesl s sebou do Indie. Okolo r. 181 křesťanský filosof Pantānus, jenž učil na křesťanské škole v Alexandrii, vyžádal si od indického vyslance toto evangelium, a dal je přinést biskupem alexandrijským Demetriem do Alexandrie.³⁰⁾

Sv. M a r e k, syn Marie z Jerusalema, v jejímž domě první křesťané se scházeli (Sk. ap. 12, 12), doprovázel na některých cestách sv. Pavla (Sk. ap. hl. 12, 5 a 15) byl s Pavlem v Římě (Sk. ap. 28, 16), ale i s Petrem, jenž v první epištole (5, 13), nepochybně v Římě psané, svým synem ho nazývá, poněvadž ho pravděpodobně Kristu získal v Jerusalemě. Psal pro křesťany z pohanství obrácené v Římě. Proto čas dělí po římsku na čtyři vigilie neboli bdění. Užívá latinských slov ve formě řecké (centurion, kensos). Poznamenává, že Šimon cyrenský byl otec Ale-

³⁰⁾ Alois Klar: Die hl. Apostel Jesu Christi, 207.

xandra a Rufa, neboť jak z listu sv. Pavla (Řím. 16, 13) víme, Rufus byl v Římě křesťanům známá osoba. Činí časté vysvětlivky míst (hora olivetská), zvyků a slov palestinských (Boanerges, Golgotha, tabitha kumi). Líčí Krista Pána nejen jako divotvůrce, ale hlavně jako pána nad ďábly, neboť pohané uznávali velikou moc ďáblů. Sloh jeho jest drsnější, neumělý a prostý, jakž s jeho vzděláním se shoduje.

S v. L u k á š, lékař z Antiochie syrské (Kolos 4, 14), průvodce sv. Pavla (Sk. ap. 16, 10), byl s Pavlem i v Římě (II. Tim. 4, 9). Psal pro křesťany z pohanství, proto vybral ze života Ježíše Krista zvláště ty příhody, z nichž zřejmo, že Kristus jest milosrdný a dobrotivý Spasitel i pohanů, jenž žádného nechce zavrhnutí. Proto začíná rodokmen Spasitele světa od Adama, prarotce všech lidí, vypravuje o chudých pastýřích, kteří povoláni byli k novorozenému Spasiteli, jak se Kristus ujímal i celníků a hříšníků (Zachea) a stoloval s nimi, jak uzdravil služebníka pohanského setníka, a jeho víru pochválil: „Amen pravím vám, ani v Israeli nenalezl jsem tak veliké víry.“ (7, 9.) Vypravuje o veliké kajčnici Maří Magdaleně, o kajčím vrchním nad celníky Zacheovi, k němuž zavítal Pán a pravil: „I on jest syn Abrahámu“ (19, 9), o kajčím lotru na kříži, jemuž Pán slíbil ráj. Uvádí podobenství o milosrdném Samaritánu na důkaz, že každý člověk jest náš bližní, o pyšném fariseu a pokorném publikánu, o ztracené ovci. Připomíná slova Kristova: „I přijdou od východu a od západu a od půlnoci i od poledne a budou stolovati v království božím“ (13, 29) a končí slovy Páně: „Má kázáno býti ve jménu jeho pokání a odpuštění hříchů mezi všemi národy, počnouc od Jerusalema“ (24, 47). Události z dětství Ježíšova vypravuje dle sdělení Matky Páně, jakž nasvědčují slova: „Že všecko od počátku pilně vyzvěděl“ (1, 3) a „Maria, zachovávala všecka ta slova, skládajíc je v srdci svém“ (2, 19).

Sloh jeho a způsob psaní shoduje se s jeho vzděláním. Sloh jest ladný a autor píše jako dějepisec, udáváje přesně čas sčítání lidu, vystoupení sv. Jana Křtitele a jiných více.

Tito první evangelisté slují s y n o p t i k o v é. Všecka tato evangelia vypravují o témž předmětu, hlavně o působení Ježíše Krista v Galileji. Mají stejná rozdělení: napřed vyličují události

před veřejným vystoupením Pána Ježíše, potom události v Galileji, pak jak Ježíš uchyluje se před Herodem do krajin Týru a Sydonu, před úklady fariseů a zákoníků do krajiny desíti měst, pak vyznání víry sv. Petra v božství Kristovo, na to cestu do Jerusalema, umučení, smrt a oslavení Páně. Vypravují zhusta týmiž slovy. O příčině tohoto podivuhodného souhlasu synoptiků jsou různé hypotheses. Někteří praví, že synoptikové psali všichni podle jednoho původního prvoevangelia hebrejského, které se ztratilo. Jiní míní, že čerpali ze stejného pramene ústního, totiž z kázání sv. apoštolů, kteří o téže věci stejným způsobem a stejnými nebo aspoň podobnými slovy kázali. Konečně opět jiní se domnívají, že jeden evangelista psal podle druhého, a sice sv. Marek podle Matouše, a sv. Lukáš podle evangelií sv. Matouše a Marka. První domněnka jest málo pravděpodobná, neboť o prvoevangelium nezachovaly se žádné spolehlivější stopy. Nejspíše užili synoptikové nejen stejného pramene ústního, ale i spolu jeden užil při spisování i evangelií druhého. Sv. Lukáš sám výslovně se přiznává, že znal i jiná evangelia, když na počátku píše: „Poněvadž mnozí usilovali sepsati pořádně vypravování těch věcí, kteréž mezi námi napluňeny jsou, jakž nám podali ti, kteříž od počátku sami viděli a služebníci slova byli i vidělo se i mně psáti“ (1, 1—3). Tedy znal i písemní pokusy evangelií, i podání ústní apoštolů, čerpal z obojího. Tak tomu bylo asi i při sv. Marku. Že sv. apoštolové o životě a působení Ježíše Krista uměli stejně vypravovati, netřeba se diviti, vždyť do dnes lidé prostí — a takoví byli apoštolové — dovedou slovo od slova stejně po mnohých letech celý děj vypravovati, lépe než lidé sečtělí a učení. Člověk, který málo obírá se knihami, vyniká tím větší pamětí. Jest to zjev zcela přirozený, neboť hlava, která čtením není obtížena, lépe zapamatuje si věci ze života. Události ze života Ježíše Krista již svou neobyčejností vryly se hluboko v paměť apoštolů. Konečně známo jest, že apoštolové po nanebevstoupení Páně deset dní spolu bydlili v jednom domě, a již dříve po umučení Páně spolu zůstávali. Zajisté v tom čase mluvili mezi sebou stále o Ježíši Kristu, takže osvojili si stejné vypravování o jeho životě, smrti i oslavě.

S v. J a n, syn Žebedeův a Salomin z Betsaidy, (Bet = dům,

saida = rybolov), bratr Jakuba staršího, miláček Páně, naposled biskup v Efesu, kde ve vysokém stáří zemřel, psal poslední evangelium. Poněvadž za jeho pobytu v Efesu první tři evangelia byla již známa, doplňuje ve svém evangeliu to, co synoptikové vynechali, totiž působení Pána Ježíše v Judey a zvláště v Jerusalemě. Zvláště důkladně podává řeči Páně k apoštolům, lidu i odpůrcům. Účel evangelia jest očividný, vysvětluje z celého spisu, totiž dokazuje hlavně z řeči Páně, že Ježíš Kristus jest pravý Syn boží, druhá božská Osoba, Slovo v Bohu, ale spolu i pravý člověk. V Malé Asii totiž na sklonku života sv. Jana rozšiřovaly se bludy doketů, kteří tvrdili, že Kristus Pán měl jen zdánlivé tělo. Proto sv. Jan s takovým důrazem vypravuje, že tělo Kristovo bylo i kopím probodeno a hned vyšla krev a voda, aby dokázal, že Kristus Pán skutečné tělo měl a skutečně umřel. A dokládá: „A ten, kterýž (to) viděl, svědectví vydal, a pravé jest svědectví jeho“ (19, 35). Byli pak tu i bludaři popírající božství Páně a učící, že Kristus Pán byl pouhý člověk a teprve při křtu jordánském na něho sestoupil a s ním se spojil „Logos“, jakýsi vyšší duch. Proti nim sv. Jan začíná své evangelium o Logu (Slovu), synu božím věčném, který stal se tělem, dokazuje z řeči Páně, že sám o sobě mluvil jakožto o pravém Bohu a Synu božím věčném, a v předposlední kapitole píše: „tyto (věci) jsou napsány, abyste věřili, že Ježíš jest Kristus, Syn boží, a abyste věřice, život měli ve jménu jeho.“ (20, 31). Že poslední evangelista vypisuje zvláště řeči Páně, kdežto první tři více všímají si divotvorných skutků jeho, jest zcela pochopitelné. Největší dojem na každého svědka učiní děj, skutek, který vidí. Oči mají přede všemi smysly přednost. Proto první evangelisté dokazovali hlavně ze skutků Páně, že jest Syn boží. Když však od bludařů i tyto skutky Páně byly přerukovány, chopil se sv. Jan nejen skutků ale i řečí Pána Ježíše, aby jimi dokázal pravou podstatu jeho osoby. A k tomu byl zajisté nejzpůsobilejší sv. Jan, kterého Pán Ježíš nejvíce miloval, který jeho srdci byl nejbližší, a který nejlépe ze všech hned od počátku poznal božskou osobnost Ježíšovu a porozuměl jeho řečem, kdežto druzí apoštolové před sesláním Ducha sv. těžko chápali smysl slov Pána Ježíše, vykládající si království Kristovo ve smyslu tělesném a pozemském.

Božství Ježíšovo pochopil nejvíce a nejspíše ten, jenž božským srdcem Páně nejvíce byl milován, neboť láskou pochopíme vždy Boha nejlépe. Proto také sv. Jan v evangelium výslovně se jmenuje jakožto učedník, kterého miloval Ježíš. Ovšem nepodává sv. Jan řečí Páně doslovně, ale jen ve výtahu hlavní myšlenky, jak vybaveny byly v jeho mysli hlavně opačnou bludnou naukou kacířů. Až dosud, jak zkušenost učí, klamné výpovědi svědků křivých, přivádějí na paměť svědku hodnověrnému slova, která slyšel, ale která svědectvím falešným byla porušena. To jest zcela obyčejný přirozený psychologický postup.

Skutky apoštolů mají týž sloh a totéž věnování hned na počátku Theofilovi jako evangelium sv. Lukáše, takže již tímto ukazují na svého spisovatele.

Také všechny epištoly sv. Pavla dokazují již nejen svými nápisy, ale i slohem svým, že od něho napsány byly. Jediná epištola k Židům psána jest slohem trochu jiným, avšak myšlenky a obsah její jsou myšlenky Pavlovy. Celá epištola vlastně staví Božského Velekněze Ježíše Krista proti veleknězi starozákonnímu a dokazuje, že obřad a zákon starý pominul a místo něho jest oběť nová, velekněz nový a zákon nový. Podle všeho sv. Pavel podal (ne diktoval) jen myšlenky své, které některý jeho průvodce napsal, pak epištolu sv. Pavel prohlédl a odeslati dal. Tak vysvětlí se různý sloh, ale autorem jejím byl sv. Pavel.

Epištoly sv. Petra mají nadpis autorův. Napsány byly, jak z obsahu jejich vysvítá, aby napravil sv. Petr některá bludná myšlení, jež ujala se u některých křesťanů následkem špatného porozumění epištol a učení sv. Pavla (II. Petr 3, 15—16). Poněvadž sv. Pavel často zavrhoval skutky (obřady, předpisy) starozákonní jakožto věci, které již ztratily svůj účel, neboť byly přípravou toliko na Spasitele, a zdůrazňoval k spasení víru v Ježíše Krista, domnívali se mnozí, že pouhá víra jest hlavní věc a dobré skutky podceňovali. Proto psal sv. Petr, aby opravil taková bludná ponětí. Týž účel má i epištola sv. Jakuba, zdůrazňující potřebu dobrých skutků. Byly zajisté mezi prvními křesťany dva protivné proudy. Mnozí křesťané ze Židů obrácení nemohli tomu uvyknouti, aby vzdali se obřadných předpisů starozákon-

ních, ano nutili k nim i křesťany z pohanstva. Jest to věc zcela pochopitelná, starých zvyků nerad se člověk zbavuje. Proti těmto židomilům křesťanům hájil sv. Pavel svobodu křesťanů od předpisů starozákonních s velikým důrazem. Sv. Pavel byl povahy vřelé, rozhodné a ohnivé. Jak v epištole ke Galatům píše (2, 11—16), káral v té příčině i samého apoštola Petra: „Když pak přišel Petr do Antiochie, zjevně jsem mu odpíral, protože byl hoden domluvy. Nebo prve než přišli někteří od Jakoba, jídal s (bývalými) pohany: ale když oni přišli, ucházel a odděloval se, boje se těch, kteříž byli z obřízky. A k jeho pokrytství povolovali (také) jiní Židé, takže i Barnabáš od nich v to pokrytství uveden byl. Ale uzřev já, že sobě nepočínají přímě podle pravdy evangelium, řekl jsem Petrovi přede všemi: Když ty, jsa (rozený) Žid, po pohansku živ jsi, a ne po židovsku, kterakž nutíš pohany, aby po židovsku živi byli?“ Známo (Skut. ap. 15), že později celá věc rozřešena byla na prvním sněmu v Jerusalemě (r. 50 po Kristu.)

Epištoly sv. Jana již svým slohem i obsahem ukazují na spisovatele čtvrtého evangelia.

Ve Zjevení sv. Jana jmenuje se sám několikrát autorem knihy Jan. Že pak to byl Jan apoštol, dosvědčují všickni starší spisovatelé církevní, neboť o žádném jiném Janu nevypravují, že by byl ve vyhnanství na ostrově Patmu, jediné o apoštolu Janovi, který totéž o sobě píše v knize Zjevení (1, 9).

Sloh jest, pravda, poněkud odlišný od slohu evangelia, ale toť věc pochopitelná. Jako historik píše jiným slohem historii a jiným novelu nebo báseň, tak podobně sv. Jan poněkud jiným slohem napsal evangelium, jež jest historie, a jiným své Zjevení, jež jest kniha prorocká.

2. Svatopisci, zvláště evangelisté a z nich zejména sv. Marek a sv. Jan vypravují o událostech ze života Pána Ježíše častěji tak živě, jak jenom očitý svědek vypravovati dovede. Totéž platí i o Skutcích apoštolských sv. Lukáše, poněvadž mnohé události tam vypsány sám viděl. Kdežto sv. Matouš při spisování svého evangelia celý zřetel a pozornost obracel k proctvím messiánským a hlavní cíl stále na mysli měl dokázati, že Ježíš jest slíbený Messiáš, proto méně živě popisuje skutky

Páně, kdežto sv. Lukáš, jenž očitým svědkem skutků Kristových nebyl, vypisuje ve svém evngelium život Pána Krista jako historik z doslechu, svatý Marek a svatý Jan ve svých evangeliích a sv. Lukáš ve Skutcích apoštolských vypisují mnohé události s takovou živostí, tak plasticky, že čtenář ihned pozná, že to vypravuje svědek očitý. Všimají si i věcí na pohled malicherných, které mohli vynechat, ale právě že dopodrobna je vypisují, jest důkazem, že zde mluví svědek, jenž události ty viděl. Sv. Jan byl apoštol Páně, sv. Lukáš doprovázel na mnohých cestách sv. Pavla. Avšak, jak možno vyložit to živé vypravování evangelisty Marka? Sv. Marek nebyl ani apoštolem ani učedníkem Páně. Pocházel sice z Jerusalema, jak se právem za to má, a mohl zajisté viděti některé skutky Páně, ale toho všeho, co tak živě popisuje v evangelium, jistě svědkem býti nemohl. Tuto záhadu velmi krásně vysvětluje Papiáš, biskup v Hieropoli frygijské okolo r. 120, učedník sv. apoštola Jana. Jeho svědectví u Eusebia (Kat. eccl. 3, 39) zachované, jež podceňovati nelze, zní: „Také to pravil Jan presbyter (t. j. sv. Jan): Marek, t l u m o č n í k Petrův, napsal d ů k l a d n ě Kristovy řeči a skutky, které si zapamatoval, ne však pořádkem, neboť sám Pána ani neslyšel, ani neprovázel, nýbrž později, Petra (provázel), když činil vyučování podle potřeby (posluchačů), ale ne tak, aby zdělal soustavu řeči Páně, tak že Marek nijak nechýbil, napsav některé věci tak, jak si je zapamatoval. Neboť k t o m u j e d i n ě h l e d ě l, a b y n e v y n e c h a l n ě c o z toho, co slyšel, a n i n e k l a m a l v t o m.“³¹⁾ Ze zprávy Papiášovy tedy se dovídáme, že sv. Marek byl nejen průvodce ale t l u m o č n í k sv. Petra, a že d ů k l a d n ě, tedy velice přesně, hleděl dle kázání sv. Petra vypravovati život Páně. Evangelium sv. Marka jest tedy vlastně tlumočené, t. j. co možná doslovné sepsání života Kristova dle sv. Petra. Šimon Petr, apoštol Páně, byl svědkem toho, co se v evangelium Markově vypravuje, a jako člověk prostý všiml si živě i okolností nepatrných a tak o nich mluvil. A toto vypravování Petrovo se vši živostí jeho zachoval nám sv. Marek, jenž jako tlumočník všiml si každého slova Petrova. Možno proto i říci, že sv. Marek zachoval nám v evangelium celkem i prostý sloh vypravování sv. Petra. Znám

³¹⁾ Dr. Sýkora: Pravost . . . knih novoz. 81.

jest zajisté, že lidé prostí, neučení, všímají si i posuňků mluvícího, dovedou zevrubně a podrobně vypravovati zažité události. Věci nepatrné, které vzdělanějšímu pozorovateli ujdou, neujdou svědku prostému, ale právě tyto okolnosti dodávají vypravování člověka z lidu veliké názornosti a živosti. Zde několik příkladů z evangelia sv. Marka.

Na př. sv. Marek vypravuje, jak Pán Ježíš maje před svými nepřáteli v sobotu uzdraviti nemocného s uschlou rukou: „pohledův na ně vůkol s hněvem, zarmoucen jsa nad slepotou srdce jejich, řekl člověku: „Vztáhni ruku svou“ (3, 5).

Nebo, když přišel Ježíš s apoštoly do Kafarnaum, „sešel se opět zástup, tak že nemohli ani chleba pojísti.“ (3, 10.) Při bouři „(Ježíš) v zád u na lodi spal na podhlaví.“ (4, 38.) Když křísil dceru Jairovu: „držeruku dívky, řekl jí: Tabitha kumi . . . A hned vstala dívka a chodila: byla pak vedvanácti letech“ (5, 41—42).

Jak názorně líčí dále dojem příchodu Ježíše mezi zástupy lidu a učedníků: „I přišel k učedníkům svým, ušel zástup veliký okolo nich, a zákoníky, ani se hádají s nimi. A hned všecken lid uzřev Ježíše, podivil se strachem, a ulekli se, a sběhše se, vítali ho“ (9, 13—14). Nebo jak živě vypsáno jest jednání Pána Ježíše s pacholátkem: „Vzav pacholátko, postavil je uprostřed nich: kteréžto když byl objal, řekl jim“ (9, 35) a zase pacholátka „objímaje je a vzkládaje na ně ruce, dával jim požehnání“ (10, 16). O slepci v Jerichu vypravuje, jak lidé slepce povzbuzovali: „Dobré myslí buď; vstaň, volá tě. Kterýž odhodiv roucho, vzhopil se“ (10, 49—50).

O příjezdu Ježíšově do Jerusalema: „I všel do chrámu: a pohleděv na všechno vůkol, když již byla večerní hodina, vyšel se dvanácti“ (11, 11). Druhého dne „nedopustil, aby kdo nádobu nesl skrze chrám“ (11, 16). „Sedě Ježíš proti pokladnici, díval se, kterak zástup metal peníze do pokladnice“ (12, 41). Při ukřižování vypravuje, jak zbožné ženy tu stály, „zdaleka sedívající“ (15, 40).

Podobně vypravuje sv. Jan jako očitý svědek dopodrobná okolnosti při vzkříšení Lazara. O sestřích Lazarových: „Židé,

kteříž s ní byli v domě a ji těšili, když uzřeli, že rychle vstala a vyšla, šli s ní řkouce: Jde k hrobu, aby tam plakala . . . Padla k nohám jeho . . . Tehdy Ježíš, když uzřel, ana pláče, i Židy, kteříž byli s ní přišli, ani pláčí, pohnul se v duchu a zkomoutil sebe samého“ (kap. 11). Při poslední večeři vyzvídá sv. Jan na Pánu: „Zpolehna na prsy Ježíšovi, dí jemu: Pane, kdo jest (ten)?“ (kap. 13). Podobně živě do detailů líčí setkání Ježíšovo s ženou Samaritánkou u studnice Jakubovy, zajiť Ježíšovo na Hoře Olivetské, soud u Kaipháše, ukřižování Páně, návštěvu hrobu Ježíšova: „I běželi oba dva spolu: a ten druhý učedník předběhl spíše Petra, a přišel první ke hrobu. A na ohýl i v se uzřel prostěradla položená, ale nevešel. Tedy přišel Šimon Petr, jda za ním, a vešel do hrobu, i uzřel prostěradla položená a roucho, kteréž bylo na hlavě jeho, ne s prostěradly položené, ale obzvlášť na jednom místě svinuté. Potom tedy vyšel tam i ten učedník“ (hl. 20).

Jen očitý svědek dovedl napsati tak živě okolnosti při zjevení Ježíšově u jezera: Petr „obestřel se sukni, nebo byl nah, a pustil se do moře. Ostatní učedníci připlavili se na lodi, táhnouce síť s rybami“ (hl. 21).

Ve Skutcích apoštolských mnohé události a to hlavně ty, které sv. Lukáš sám zažil, jsou tak zevrubně popsány, věrně i živě, že ani nejpřísnější kritika nepopírá, že to psal svědek očitý.

To všecko jsou krásné důkazy pro původnost těchto knih, že byly zajisté od těch sepsány, kterým se připisují.

3. Že knihy novozákonní sepsány byly hned v prvním století a to od mužů židovského semitského původu, svědčí i jednotlivá slova, slovné obraty řeči a sloh zvlášť evangelíí. Svatopisci byli zajisté rodilí židé, ale okolnostmi přinuceni byvše, psali kromě Matouše řecky. Ale jakou řečtinou? Vyjadřovali se řeckým jazykem po hebrejsku, podobně asi jako rodilý Čech rád, mluvě německy, do němčiny vkládá myšlenky a obraty české, píše nebo mluví německy po česku. Hebrejšťina byla proti řečtině řeč chudá na pojmy psychologické. Kdežto řecká filosofie obohatila řečtinu vyhraněnými pojmy dušeslovnými, rozeznávala smysly, vášně, povahy, ctnosti různé, takového

psychologického ujasnění u Židů nebylo. Evangelisté jako praví Semité, místo pěti smyslů, užívají opisů jejich činnosti. Rodilý Řek byl by na př. napsal: vrátil mu zrak, sluch atd., evangelisté píší tu jen o činnosti smyslů: viděl, slyšel, dotýkal se atd. Čtnost trpělivosti vyjadřují též opisem: kříž nésti, zbožnost jmenují bázeň boží. Smýšlení člověka, svědomí, úmysl vyjadřují jednotejně slovem: srdce. Kdežto Řekové a Římané rozeznávají tělo a duši, Semité, zejména i evangelisté, duši jmenují duchem (ruach) (duch zajisté hotov jest), tělo proti tomu nazývají „maso“ (bazar), slova „tělo“ užívají k označení mrtvoly, slova „duše“ (néfeš) k označení života (na př. hledati duše [t. j. života] dítěte).

Sloh evangelistů jakožto semitů jest prostý, věty obyčejně řadí se k sobě příponou „a“. Řekové a Římané měli již sloh bohatý. Jedině sv. Lukáš a sv. Pavel, jakožto mužové vzdělanější, onen byl lékař, tento vzdělaný ve vysokých školách, vykazují ve svých spisech více již zběhlosti i ducha řeckého. Na př. sv. Pavel užil již ve svých spisech dvakrát i slova „ctnost“. Z toho zřejmo jest, praví případně Vigouroux, že „autoři Nového zákona jsou ve směs původu židovského . . . podrželi židovský způsob myšlení, pojímání a vyjadřování se, . . . i když užívali řečtiny místo hebrejštiny . . . A nejen že evangelia byla sepsána spisovatelem původu židovského, nýbrž ona byla složena v okamžiku, kdy žil řecký a římský dosud ještě nepřispěl k obohacení mluvy křesťanské. U sv. Pavla jest již vliv kultury patrný; sv. apoštol počíná tvořiti jazyk křesťanský a brzy po něm první spisovatelé z hellenismu obrácení přinášejí kámen po kameni k společné stavbě . . . Spisovatelé, kteří by byli psali kolem r. 150, jak se tvrdívá o evangeliu sv. Jana, byť zachovali věrně myšlenky Ježíšovy, byli by přece při tom užívali svého způsobu mluvy; nikdy by se jim bylo nepodařilo dáti jí ráz semitský, jehož západník nápodobiti nedovede.“³²⁾

4. Celý obsah evangelií: obrazy, podoběnství, popisy osob, měst, krajin, míst, budov atd. má ráz čistě palestinský a to z doby před rozbořením Jerusalema. (Orlové vrhají se na mrtvoly, lilie rostou tam, vrabce prodávají za půl obolu, rybářství se pěstuje,

³²⁾ Vig. V., 62 a dále.

lupičství daří se na silnici do Jericha, fariseové a zákonníci a Saduceové jsou mocné strany; stádo ovcí s pastýřem, ovčince atd.) Evangelisté popisují živě a věrně plán chrámu jerusalemského, brány měst, studnici Jakubovu, zmiňují se o městech a vesnicích i samotách. Po zboření Jerusaléma a zpusťování země palestinské vojsky římskými za Vespasiana, Tita a Hadriána, kdy nejen Jerusalelem s chrámem byl rozbořen, ale na 50 měst a 985 vesnic palestinských³³⁾ bylo zničeno, nebyli by dovedli tak věrně a živě psátí spisovatelé jiní, kteří předešlého stavu země neviděli.

Chrást jerusalemský byl stavěn z kvádrů kamenných až 45 loktů dlouhých, 6 širokých a 5 vysokých. Proto, „když vycházel z chrámu, dí jemu jeden z učedníků jeho: Mistře, pohleď, jaké to kamení a jaké stavení! A Ježíš, odpovídaje řekl jemu: Vidíš všechna ta veliká stavení? Nebudeť ostaven kámen na kameni, kterýž by nebyl zbořen“ (Marek 13, 1—2). Tak živě dovedl psátí jen ten, jenž všechno toto viděl a zažil.

Ač tak podrobně popisují evangelisté povahu své vlasti před zpusťováním, nikde a nikdy ani při nejpřísnějším zkoumání nelze nalézt v jejich popisu nesprávnosti. Z toho zřejmo, že evangelisté psali jako očití svědkové a znali dobře a do podrobnosti stav své země před rokem 70.

V kap. 20. u sv. Matouše se praví, že vinař najal dělníky na vinici za jeden denár. A skutečně za doby císaře Augusta tolik se platilo mzdy denní. Později, jak známo drahota stoupala a peníze ztrácely cenu, takže za Diokleciána, 300 let po Kr., platilo se dělníku denní mzdy 25 denárů. U sv. Jana (12, 3—5) cenil Jidáš libru masti z pravého nardu drahého za 300 peněz (denárů). A skutečně, současník Janův, přírodovědec Plinius, udává cenu libry nardové masti nejlepší 300 denárů. Kdyby byl evangelista psal někdo později, snadno by se byl v cenách těchto přepsal.³⁴⁾

5. Svätí spisovatelé novozákonní popisují všickni stejně povahu četných osobností, a ačkoliv z tak různých hledisk píší o nich, přece všickni shodně a věrně podávají ve skutečích a řečech tentýž obraz o povaze těchto osob. Povahu Petrovu líčí sv. Matouš stejně jako Marek, Lukáš

³³⁾ Dr. Jan Sýkora: Pravost . . . knih novozák. 9.

³⁴⁾ Hammerstein: Od ateismu, str. 75.

nebo Jan, povaha Pavlova táž se jeví v listech jeho, jako popsána jest ve Skutcích apoštolských. Tak psáti nedovedli by spisovatelé, kteří osob těch neznali osobně.

Všecky spisy novozákonní popisují stejně i nejvznešenější povahu Krista Pána. Ježíš líčen jest tu jako nejdobrotivější ale spolu vážně a velebně přísný, jako vele-svatý ale spolu svobodně se rozhodující k činům, nejvyšší milo-srdný ale spolu nejvyšší spravedlivý, nejdokonalejší a nejmocnější ale zároveň nejpokornější a nejposlušnější, jedním slovem pravý Bůh — ale spolu pravý člověk. Vymysliti a popsati tak vznešenou povahu pouze abstraktními výrazy slov jest věc těžká, tím však těžší bylo by, ano úplně nemožno jest, takovou povahu vtěsnati v děj a život tomu, kdo by Ježíše Krista a jeho života a skutků na vlastní oči neviděl.

V Písmu sv. vyličen jest týž nejvznešenější Kristus ať v ře-čech, jež mluví, v dobrodiních, která prokazuje, nebo v utrpení, ponížení, smrti a oslavě. Z toho jde zřejmě a jasně, že spisovatelé knih novozákonních, zvláště evangelisté, musili Krista znáti a viděti, s ním žíti a svědky jeho života, utrpení, smrti i oslavy býti. Tento důkaz učinil na samotného Rousseaua takový dojem, že napsal ve svém Emilu: ³⁵⁾ „Chceme říci, že děje evangelické jsou vymyšleny? Milý příteli, tak se nevymýšlí . . . Byla by to věc nepochopitelnější, aby mnoho lidí dohromady jednotejně tuto knihu měli slátati, než jest nepochopitelné, že jediný k ní obsah dal. Nikdy by nebyli židovští spisovatelé tento tón, tuto mravouku vynašli, a evangelium má v sobě tak veliký, tak ná-padný, tak úplně nenapodobitelný znak pravdivosti, že vynálezce jeho byl by podivuhodnější, nežli jeho hrdina.“

Tyto důvody vnitřní, čerpané z povahy knih svatých, zajisté předsvědčí každého nepředpojatého, rozumného člověka, že knihy Písma sv. Nového Zákona jsou původu apoštolského. Ale tuto pravdu potvrzují též

B. Důkazy vnější.

Když nepřátelé křesťanství začali boj proti Písmu sv., ne-rozpakovali se klásti sepsání evangelií až do třetího století po Kr.

³⁵⁾ Kniha 4., sv. 3.

bez důvodů, jedině za tím účelem, aby svou domněnku, že evangelia jsou mythy (bájký), nějakým delším časem podepřítí mohli. Později byvše důvody překonáni, připouštěli jako dobu sepsání jich století druhé po Kr. Dnes však nejen důkazy vnitřními, ale i vnějšími jest jasně dokázáno, že všechny knihy novozákonní sepsány byly hned v prvním století.

1. To dosvědčují spisy otců apoštolských, sv. Klimenta římského († 101), jenž psal okolo r. 96 po. Kr., a jenž znám byl i sv. Pavlu apošt. (Filip. 4, 3), sv. Ignáce, biskupa v Antiochii syrské († 106), sv. Polykarpa (69—155), biskupa ve Smyrně v Malé Asii, Papiáše, biskupa v Hieropoli v Malé Asii okolo r. 130.

Tito poslední byli žáci sv. Jana, apoštola v Efesu. Sv. Ignác byl v Antiochii nástupcem sv. Petra, od něhož na biskupa byl posvěcen. Papiáš sepsal 5 knih výkladů slov Páně, z nichž zachovaly se cenné zlomky u Eusebia, Irenea, Apollinaria a jiných. Ve zlomku zachovaném v historii Eusebiově (III. 39) praví Papiáš o sobě: „Neměl jsem zalíbení, jako mnozí, v těch, kteří mnoho mluví, nýbrž v těch, kteří učí pravdě, ani v těch, kteří podávají stanovy cizí, nýbrž v těch, kteří sdělují ustanovení daná věřícím od Pána a pravdy samé. Přišel-li však někdo z těch, kteří provázeli presbytery, vyptával jsem se ho pilně na slova presbyterů, což totiž řekl Ondřej, co Petr, co Filip, co Tomáš, co Jakub, co Jan neb Matouš, nebo některý jiný z učedníků Páně, co říkají Aristion a presbyter Jan, učedníci Páně.“⁸⁰⁾ Dále svědčí pro původnost knih novozákonních list Barnabův z roku asi 70—137 po Kr., Hermův Pastýř sepsaný před r. 100, fragment Muratoriho, nalezený v Ambrožské bibliothece milánské r. 1740 a pocházející z doby 175—190, apologie sv. Justina, filosofa mučedníka, jenž stal se křesťanem okolo r. 132, psal okolo r. 150 a zemřel asi 163, spisy sv. Ireneje, biskupa lyonského (130—202), jenž byl žákem sv. Polykarpa, jak sám píše, „že se živě pamtuje na tehdejší okolnosti, tak že mu lze snadno udati i místo, na kterém sedě, rozmlouval Polykarp, a vyličiti jeho příchody i východy, jeho způsob života a postavu těla i řeči, které k lidu

⁸⁰⁾ Dr. Sýkora: Pravost 45.

činíval, i jak vypravoval své obcování s Janem a s jinými, kteří byli Pána viděli i jak si jejich učení připomínal.“³⁷⁾

Sv. Irenej výslovně znal a jmenuje jako knihy božského původu všechna 4 evangelia, Skutky apoštolské, všechny listy sv. Pavla až na list k Filomenovi a k Židům, dále první list sv. Petra, dva sv. Jana a Zjevení sv. Jana.

Papiáš okolo r. 130 výslovně mluví o evangeliu sv. Matouše („Matouš v řeči hebrejské napsal řeči“) a sv. Marka. II. list, zvaný Klementův, jmenuje evangelium sv. Lukáše: „Dí Pán v evangeliu (Luk. 16, 10—12): Jestli jste toho, co malé jest, nezachovali, kdož vám dá věci veliké. Nebo pravím vám, kdo věren jest v nejmenším, věren jest i u věci velké.“ List sepsán okolo r. 150.³⁸⁾

List Barnabův (hl. 4) výslovně odvolává se na psané evangelium sv. Matouše: „Proto hledme, aby se nedálo s námi jako psáno jest: Mnoho povolaných, málo vyvolených“ (Mat. 20, 16). Rationalista Dr. Credner říkal, že to „jako psáno jest“ bylo později přidáno. Avšak Tischendorf r. 1857 našel s kodexem sinajským i řecký originál Barnabův a tam též ono místo bylo doslova nalezeno. Fragment Muratoriho jmenuje mezi kanonickými knihami čtyři naše evangelia, Skutky apoštolské, 12 listů sv. Pavla, první list Petrův, první list sv. Jana.

Též akta mučedníků scyllitanských v Numidii sepsaná okolo r. 180 mluví o evangelích a listech sv. Pavla. Prokonsul táže se v nich křesťanů: „Jaké knihy uzavíráte do svých skříní? Separatus, mučedník, odpovídá: „Evangelia a listy sv. Pavla.“³⁹⁾ Sv. Polykarp v listu ku Filippenským (11) zmiňuje se výslovně o listu sv. Pavla ke Korintským: „Zdali nevíme, že svatí svět souditi budou, jak učí Pavel?“ (I. Kor. 6, 2). Hned na to zmínku činí o listu sv. Pavla k Filippenským: „Vás, u nichžto blahoslavený Pavel pracoval, a o nichžto na počátku listu svého tak chvalně se zmiňuje.“ V kap. 12. zase jmenuje list sv. Pavla k Efesským: „V písmě tomto zní: Hněvejte se, ale nehřešte, slunce nezapadej nad hříchem vaším“ (Ef. 4, 26).⁴⁰⁾ List

³⁷⁾ Týž, 41.

³⁸⁾ Fr. Sušil: Spisy sv. Otců apošt., 216.

³⁹⁾ Hammerstein: Od ateismu, 79.

⁴⁰⁾ Sušil: Spisy sv. Otců ap., 183.

psán okolo r. 107. Sv. Klement v listu ke Korintským (47), sepsaném před r. 70, jmenuje list sv. Pavla ke Korintským: „Vezměte list blahoslaveného Pavla! Což vám napřed psal na počátku evangelia. Věru duchovně vám psal v listu o sobě i o Kéfovi a Apollovi, poněvadž i tenkrát již roztržky mezi vámi chovány“ (1. Kor. 1, 12, 3, 13).⁴¹⁾ Sv. Justin, mučedník v apologii (I. hl. 66, 67) mluví o Velebné Svátosti a odvolává se r. 150 na evangelia takto: „Apoštolové zajisté v pamětech svých, evangelia řečených, takto od Krista sobě poručeno míti vypravují, že totiž vzav chléb a díky učiniv, pravil: „To činite na mou památku, to jest tělo mé!“ a vzav podobně kalich a díky učiniv pravil: „Toto jest krev má.“ Vypravuje, že evangelia bývala čtena v neděli: „A v neděli stává se schůzka lidí všech buď města nebo vesnice obývajících na jedno místo, a paměti apoštolů nebo písma prorocká se čtou.“

To jsou místa, kde spisy novozákonní jsou výslovně jmenovány. Ale kromě těchto jest ve spisech otců apoštolských mnoho míst z knih novozákonních citováno, aniž by otcové výslovně knihu jmenovali. Tak sv. Polykarp cituje evangelia sv. Matouše, Lukáše, Marka, Skutky apoštolů, listy sv. Pavla k Římanům, I. a II. Korint., Galatům, Efesským, I. Petra, Jakobův; sv. Ignác odvolává se na místa z evangelia sv. Matouše, Jana, I. Korint., Efesským; sv. Klement naráží na místa evangelia sv. Matouše, Marka, Lukáše, Skutků apošt., epištol k Židům, I. Timotheovi, Jakubovi, Zjevení sv. Jana; list Barnabův cituje místa sv. Matouše, Lukáše, Kološských epištolu, II. Petrovu; list Hermův pastýř naráží na místa ze sv. Matouše, Jana a z epištol sv. Jakuba; Učení apoštolů 12 (Didaché), nalezené r. 1883 a pocházející nejspíše z I. stol. cituje sv. Matouše („Neboť o tom praví Pán: Nedávejte svatého psům.“ Mat. 7, 6). Sv. Justin cituje místa ze všech čtyř evangelií našich, zejména uvádí některá místa z evangelia sv. Jana doslovně, jako: „Nenarodíte-li se znova, praví Kristus, nevejdete do království nebeského.“

2. Sv. evangelia znali i kacíři a pohanští filosofové z II. století po Kr. Tak pohanský filosof Celsus za času císaře Hadriána (117—138) znal evangelium sv. Matouše,

⁴¹⁾ Sušil: Spisy otců apošt., 70.

Lukáše i Jana. Ve svých spisech zmiňuje se o událostech evangelických jako o klanění se mudrců (Chaldejců) od Východu, o vraždě betlemských nevinátek, o útěku do Egypta, objevení se holubice při křtu Páně, o narození jeho z Panny, o smrtelné jeho úzkosti na hoře Olivetské, o žízni jeho na kříži, o výroku Páně, že jest snáze, aby velbloud prošel uchem jehly atd. Spisovatele jmenuje učedníky Ježíšovými.

Též kacíř Basilides okolo r. 125 znal evangelium sv. Jana, Valentin okolo r. 140 znal všechna čtyry evangelia, Herakleon, přítel Valentinův, napsal k evangelium sv. Jana výklad, Tatián okolo r. 170 upravil čtyři evangelia v souvislost, sestaviv tak zvanou harmonii evangelií (Diatessaron).

3. Již v polovici druhého století byla čtyři evangelia přeložena do řeči syrské (Pešito). Latinský překlad, zvaný Itala, sahá až do I. století.

4. V katakombách (podzemních hřbitovech prvních křesťanů) zachovány jsou dosud obrazy z II. století po Kr., k nimž náměty brali malíři ze čtyř evangelií. Tak zobrazeny jsou: Zázračné uzdravení ženy krvotokem stížené, jak o tom vypravují synoptikové; klanění mudrců (sv. Matouš); podobenství o pošelých pannách (sv. Matouš); zvěstování Panny Marie (sv. Lukáš); dvanáctiletý Ježíš ve chrámě (sv. Lukáš), zobrazen v katakombách v Římě i Alexandrii egyptské; Samaritánka u studně Jakubovy (sv. Jan), vzkříšení Lazara a uzdravení slepého od narození (sv. Jan). Čtyři evangelia často byla symbolicky naznačována na obrazech v katakombách čtyřmi řekami rajskými.

Z toho zřejmo, že nejen synoptická evangelia, ale i evangelium sv. Jana bylo Římanům již ve II. století známo.⁴²⁾

Z toho všeho vysvítá, že spisy novozákonní zejména i čtyři evangelia byla již v první polovici druhého století po celé téměř říši římské, v Asii, v Řecku, Itálii, Francii, Africe rozšířena tolik, že dostala se i do rukou pohanů. Poněvadž pak rychlotisku tehdy nebylo a knihy toliko zdoluhavým opisováním se šířily, nemohly knihy Písma sv. Nov. Zákona povstati teprve začátkem druhého století, ale mnohem dříve, tedy již ve století I., jakž i četné písemní doklady pocházející z I. století o některých z nich svědčí výslovně.

⁴²⁾ Vigouroux: Bible . . . V., 365.

f) Hodnověrnost svatopisců.

Svatí spisovatelé mohli dle pravdy psáti, neboť byli o čitý m i s v ě d k y ž i v o t a a učení Pána Ježíše, byli jeho apoštolé, kteří s Ním chodili a které On vyučoval. Měli příležitost na všechno důkladně se Ho vyptati, čemu hned neporozuměli, a také to činili. Jakožto lidé prostí byli zvláště způsobilí k pravému svědectví. Jak dosavadní zkušenost učí, lidé prostí bývají nejlepšími svědky, majíce zvláštní schopnost všeho si všimnouti, a dovedou dopodrobna celý děj, který viděli, slova, která slyšeli, po dlouhých letech vypravovati. I když vypravují o skutech zázračných, mohli skutek ten dle pravdy vypověděti, neboť očitý svědek skutku zázračného nemá povinnosti, aby zázrak vykládal, ale prostě pověděl, jak a co viděl.

Jedině sv. Marek, sv. Lukáš a sv. Pavel dle všeho neznali Pána Ježíše za jeho života zde na zemi. Avšak, jak již bylo dříve poznamenáno, sv. Marek byl z Jerusalema, v jeho domě scházeli se učedníci Páně, doprovázel též sv. Pavla na první cestě, pak i sv. Petra do Říma, a dle jeho kázání sepsal věrně své evangelium. Sv. Pavel sám svědčí, že evangelium své obdržel od samého Ježíše Krista: „Evangelium, kteréž kázáno jest ode mne, není podle člověka, nebo já jsem ho ani nepřijal, ani se mu naučil od člověka, ale zkrze zjevení Ježíše Krista“ (Gal. 1, 12). Dále praví: „Přišel jsem do Jerusalema, abych užírl Petra, a pohyl jsem u něho patnácte dní.“ Viděl i apoštola Jakuba (Gal. 1, 18, 19). Svati apoštolové Jakub, Petr a Jan jeho evangelium schválili (Gal. 1, 9). Sv. Lukáš sám praví o sobě v evangeliu (hl. 1), že pilně vyzvěděl od svědků to, o čem píše. Doprovázel sv. Pavla na druhé apoštolské cestě z Troady do Filippi, na třetí šel s ním z Achaje do Malé Asie. Pobyl u něho, když byl Pavel vězněn 2 roky v Caesarei, a doprovázel ho i do vazby do Říma (Skutky apošt. 16, 9; 20, 6; 27, 28; Gal. 1, 12, I. Kor. 11, 23). Že pak sv. spisovatelé také poznanou pravdu věrně sepsali, důkazem toho jest j e j i c h b e z ú h o n n á p o v a h a, i p o v a h a u č e n í, které hlásali, i způsob jejich psaní. Svati spisovatelé novozákonní byli charakterové čistí, kteří nehledali ani zisku časného,

ani slávy světa, kteří dovedli pro své přesvědčení nejen trpěli, ale i umřítí.

Učení Kristovo, které hlásali, jest nejvýše vznešené, tak že ten, jenž jím proniknut byl, a to byli zajisté jeho hlasatelé, stává se člověkem dokonalým. Evangelium Kristovo jest však i takové, že protiví se duchu zkaženého světa, tak že apoštolové jeho nemohli od světa žádných výhod, ani chvály, ani vyznamenání očekávat. „Kážeme Krista ukřižovaného, Židům zajisté pohoršení, národům pak bláznovství“ (I. Kor. 1, 23), píše sv. Pavel.

Ze spisů jejich samotných poznáváme jejich objektivní pravdomluvnost. Vypravují stejně prostě slávu Kristovu jako jeho ponížení; zázračné nasycení lidu na poušti jako jeho a svůj nedostatek, když trhají z hladu klasy, aby jimi utišili hlad; Ježíšovo proměnění na hoře, jako jeho úzkost smrtelnou na hoře Olivetské; jeho slavný průvod Jerusalemem jako potupnou bolestnou cestu s křížem; jeho moudrost božskou jako i domněnku jeho přátel, že se rozumem pomínul; jeho smrt v nejhlubší opuštěnosti na kříži, jako jeho slavné vzkříšení a nanebevstoupení. Nikde nepřidávají vysvětlení nebo poznámek, aby ponížení Kristovo nějak okrášlili a vymlouvali. Obdivuhodný objektivní epický klid doprovází celé jejich vypravování. Nezatajují ani svých vlastních chyb a nedostatků osobních, ale pravdivě všechno vyjevují. Nikoho, ani největších nepřátel Kristových nezatracují. Ve své objektivnosti vypravování evangelia jsou tolik vznešená, že není druhé knihy na světě, aby se jim vyrovnala. Jediný sv. Augustin, proniknut byv milostí boží, napsal svá „Vyznání“ tak upřímná, že žádný ho v této příčině dosud nedostihl.

A jediní sv. evangelisté, prodchnuti týmž Duchem pravdy, napsali život Ježíšův tak objektivně, že žádný nedovede tak věrně a pravdomluvně dějiny napsati. Kdyby svatí spisovatelé byli měli v úmyslu, nikoliv psáti prostou pravdu, ale nadsazovati a osobu Ježíšovu vyvyšovati proti pravdě, zajisté první, co by byli učinili, bylo by, že by všechno to vynechali, co v očích světa ponižovalo jeho velebnost. Kdyby evangelistům bylo se jednalo o to, aby pravdomluvnost Ježíšovu vyvýšili, byl by zajisté proctví jeho o budoucí zkáze Jerusalema zaznamenal sv. Jan, jenž

psal své evangelium po zkáze tohoto města, a spolu by byl ukazoval, jak se to všechno do slova naplnilo. Ale ku podivu, sv. Jan ve svém evangeliu o předpovědi zkázy Jerusalema ani se nezmiňuje, kdežto první evangelista Matouš ji zaznamenal v době, kdy proroctví Kristovo ještě se nenaplnilo. Nesrovnalosti ve vypravování o některých událostech, jak se u evangelistů projevují, nejsou nesrovnalosti skutečné, ale jen zdánlivé. Buď vypravuje druhý evangelista o události podobné sice, ale zcela jiné, nežli první, nebo jeden podrobněji vypisuje ji, druhý zase méně. Na př. sv. Matouš vypravuje, že Ježíš na cestě z Jericha uzdravil dva slepce (hl. 20), sv. Marek (hl. 10) vypravuje o uzdravení jednoho slepce, kterého i jmenuje jménem „Bartimeus“ = syn Timeův. Nesrovnalost jest jen zdánlivá. Kristus Pán uzdravil skutečně dva, ale sv. Marek zaznamenal uzdravení jen jednoho. Proč jmenuje jen jednoho a to i jménem? Zajisté asi proto, že uzdravený byl těm, kterým napsal sv. Marek evangelium, osoba známá, proto o něm se jen zmiňuje, a druhého pominul. Sv. evangelisté nezaznamenali všech obdivuhodných skutků Páně, ale dle své zvláštní potřeby tu neb onu událost popsali. Vykonat Kristus Pán tak mnoho obdivuhodných skutků, že sv. Jan (21, 25) praví, „že by ani svět nemohl obsáhnouti těch knih, kteréž by měly napsány býti“ o tom, co Kristus vykonal. Evangelisté četné zázraky, které Ježíš učinil, odbývají pouhou poznámkou, na př. „mnohé uzdravoval“ (Marek 3, 10), „uzdravoval je“ (Mat. 15, 30).

Jsou i mnohé skutky Páně, kteréž na pohled zdají se stejné a přece jsou to dvě různé události. Na př. dvojí nasycení zástupů, jednou 5 chleby a 2 rybičkami 5000 lidí (vlastně mužů), po druhé 7 chleby a několika rybičkami 4000 lidí. Sv. Matouš a sv. Marek vypravují o obou těchto nasyceních, sv. Jan a sv. Lukáš zmiňují se jen o jednom, totiž o nasycení 5000. Kdyby byli dva první evangelisté obě nasycení zároveň nebyli uvedli, ale na př. jeden to, druhý ono toliko vypravoval, zdaž by předpojatí kritikové hned nehledali ve vypravování tom nedůsledností, zdaž by netvrdili: každý evangelista vypravuje totéž jináč? Toto služi jen za příklad, jak snadno předsudek lidský nachází nedůslednosti tam, kde jich není.

Pravdomluvnost evangelistů často brá-

na byla od nevěrců v pochybnost, ale vždy ukázalo se, že pravda jest, co napsali. Na př. sv. Lukáš (2, 1—2) vypravuje: „Vyšlo vyřčení od císaře Augusta, aby byl popsán veškeren svět. To popsání první stalo se od vladaře syrského Cyrina.“ Toho chopili se ihned nevěrci, zvláště Strauss, a dokazovali, že Lukáš přistizen byl při nepravdě, neboť dle římských spisovatelů Publius Sulpicius Quirinus, o němž Lukáš se zmiňuje, byl legátem syrským od r. 6—10 po Kr., nikoliv v roce narození Páně. Dnes však jest zjištěno nápisem na kameni r. 1764 v Tivoli nalezeném, že Quirinus byl syrským legátem dvakráte, prvně od r. 4—2 př. Kr. dle našeho letopočtu, tedy skutečně v roce narození Páně, neboť jak všeobecně známo jest, Dionysius Erigenus vypočetl letopočet od narození Páně špatně o 4 až 6 roků, takže Kristus Pán narodil se nikoliv r. 754 po založení Říma, ale r. 750 nebo 748. ⁴³⁾

Sv. Lukáš udává čas vystoupení sv. Jana Křtitele: „Léta patnáctého císařství Tiberia císaře . . . když Lysaniáš (byl) tetrarchou abilenským“ (3, 1). Tomuhle nevěrci se Straussem již se posmívali, pravíce, že Lukáš ani nevěděl, že Lysaniáš byl tetrarchou již v letech 40 až 34 př. Kr., jak známo ze spisovatelů římských. Zatím r. 1737 objevil cestovatel anglický Richard Pococke v zříceninách abilských (nynějším Nebi-Abel) nápis, jenž dokazuje, že po Krista Pána narození v době vystoupení Janově v Abile skutečně byl tetrarcha jménem Lysaniáš. V Balbeku pak byl nalezen nápis jiný, který jmenuje oba Lysaniáše starého i pozdějšího. ⁴⁴⁾

Skutky apoštolů (17, 8) zmiňují se o „knížatech města“ v Thessalonice (Soluni), které dle řeckého textu se jmenují „politarchové“. Domnívali se mnozí, že slovo to jest přepsáno, a že vlastně sluli poliarchové, neboť o politarchech žádný starý spisovatel nemluví, jen sv. Lukáš. Dnes vykopávkami v Soluni zjištěno, že skutečně v Thessalonice a v okolí jejím úředníci sluli politarchové, tak že sv. Lukáš má pravdu. ⁴⁵⁾

⁴³⁾ Vigouroux: V., 73 a dále.

⁴⁴⁾ Vigouroux: V., 111.

⁴⁵⁾ Týž, V., 199, .

Tak mnoho jiných věcí shledáno bylo v Písmu svatém jako pravých, když známost starožitností v novější době pokročila. Vigouroux píše: „Ostrov Cypr jest provincií „prokonsulární“ v době, kdy sv. Pavel na něm dlí. Město Filippy jsou „kolonií“ římskou. Přední úředníci Thessalonští se nazývají „politarchové“ ...

Efesos žije takofka z chrámu Dianina a ze sochy bohyně, již jest „neokórem“. „Assiarchové“ předsedají jejich hrám a slavnostem; „prokonsulové“ reprezentují tu moc římskou a konají soudy; lid tam koná „shromáždění pravidelná“; „grammates“ jest tam (v Efesu) v čele správy vnitřní. Stéla římská zbraňuje pohánům v Jerusalemě vstoupiti do prostranství chrámového, vyhrazeného židům. To vše sdělují nám Skutky apoštolské, a totéž praví nám i památníky nápisové, kteréž po mnohých stoletích vyneseny byly na světlo, aby takřka vzdaly svědectví o pravdivosti našich posvátných knih.“⁴⁰⁾

g) Neporušenost knih novozákonních.

Aby knihy Písma svatého byly pramenem důkazným, z něhož možno důkazy a důvody pro zjevené pravdy spolehlivě čerpati, třeba jest ještě dovoditi, že se nám původní znění spisů těch v neporušenosti dochovalo až na naše časy. Původní rukopisy svatopisců ovšem vzaly zkázu, hlavně opotřebováním, ale přece možno jest s úplnou jistotou dokázati, že knihy ty co do obsahu podstatné změny neutrpěly. Máme totiž prastaré opisy jejich: dva ze století IV. po Kr., totiž Kodex Vatikánský, chovaný v Římě, Kodex Sinajský, nalezený r. 1859 Tischendorfem v klášteře na hoře Sinaj a chovaný v Lipsku; dva ze století V., totiž Kodex Alexandrijský, dnes v britském museu londýnském, a palimpsest sv. Efrema, nyní v Paříži. Kromě toho mnoho jiných starých opisů Písma svatého ze 6., 7. a 8. století. Tyto rukopisné opisy zdělaný byly dle různých starých vzorů. Mimo to jednotlivá místa Písma svatého obsažena jsou v četných spisech starých spisovatelů I., II. a III. století. A když všechny tyto opisy spolu srovnáme, nalezneme, že v podstatě se spolu shodují, že ve věcech dogmatických (věroučných) není mezi nimi rozporu žádného. Toliko

⁴⁰⁾ Vig.: V., 258.

v některých slovech opisováním nějaká malá odchylka se vloudila, kterou lze snadno opravit.

Tak lze jasně a zřetelně přijít k přesvědčení, že Písmo sv. v podstatě, t. j. dogmaticky úplně neporušené se nám dochovalo.

Končice kritickou úvahu o pravdě Písma svatého, vzpomeneme jenom slov spisovatele švédského Augusta Strindberga (1849—1912), jenž v letech mladších býval nejvýš cynický a radikální, poslední však čas k víře opět se vrátil. Před smrtí vzal knihu Písma svatého, položil ji na svá prsa a povýšeným hlasem zvolal: „V knize této jest přece jenom jediná pravda.“ (Politiken ze dne 15. května 1912).⁴⁷⁾

Život tohoto spisovatele velmi plodného a nadaného jest malý obraz moderního lidstva. Byly doby, a nedávno teprve minuly, kdy mnozí moderním duchem nevěry a pochybovačnosti odchovaní s opovržením hleděli na Písmo svaté. Dnes, kdy tolika svědectvími novými pravdivost Písma sv. byla dokázána, začíná lidstvo bible si vážiti, ano s obdivem na ni hledí.

j) Inspirace Písma svatého.

Tehda mluvil jsi u vidění svatým
svým. Žalm 88, 20.

Inspirací stalo se Písmo svaté, svaťopisci napsané, dílem božím. Inspirace dle slovního významu značí vdechnutí, a značí se jí působení Ducha sv. na svatého spisovatele v té míře, že kniha jím sepsaná jest dílo boží a Bůh jest vlastně její původce. Sněm tridentský (sezení 4., de canon. scripturae) prohlásil: „Svatá synoda (sněm) všechny knihy . . ., poněvadž obojího (zákona) jeden jest Bůh původce . . . přijímá a jich si váží.“ Sněm vatikánský r. 1870 (sezení 3., can. 2) praví: „Vnukáním Ducha svatého sepsané (knihy) Boha mají za původce.“⁴⁸⁾

Z toho zřejmo, že inspirací rozumí se takové působení Ducha svatého na spisovatele, že kniha jím sepsaná není pouze jeho dílo, ale v popředí dílo boží. V čem tato inspirace záleží, církev

⁴⁷⁾ Citováno dle „XX. Věku“, 30/6 1912.

⁴⁸⁾ Dr. Sedláček: Úvod do knih St. Zák., 19.

se nevyslovila, toliko na sněmu vatikánském zavrhlá tak zvanou inspiraci následnou, dle níž by kniha svatá stala se inspirovanou teprve tou dobou, kdy ji církev za takovou přijala.

A není divu, neboť inspirace jest nadpřirozené působení boží, a co nadpřirozené jest, toho přirozeným rozumem úplně pochopiti a slovy jasně vyjádřiti nelze.

Jako zajisté nedovedeme pochopiti podstaty, moci, svatosti boží, nebo prozřetelnosti boží, kterou Bůh všechno řídí, tak podobně nedovedeme jasně porozuměti inspiraci boží. Avšak přece, jako dovedeme Boha v té míře poznávati, že Ho rozeznáváme jako rozdílného od každé jiné bytosti, tak dovedeme i inspiraci rozeznávati od ostatního, co inspirací není, a tím si pojem o ní ujasníme.

Inspirace předně není vševědoucnost. Inspirovaný spisovatel nebyl vševědoucí, takže by všechno věděl a všemu rozuměl, všechny pravdy znal, a nic mu tajno nebylo. Vždyť inspirovaná kniha nemá sloužiti lidstvu k tomu, aby vši pravdě je učila, ale inspirovaná kniha má sloužiti toliko účelu náboženskému, jenž jest posvěcení člověka a spojení ho s Bohem.

Inspirace není dar neomylnosti. Dar neomylnosti udělen jest od Boha církvi, aby slovo boží, již dané, neporušené zachovala a vykládala. Dar neomylnosti chrání toliko před poblouzením v náboženství zjeveném, má tedy více působnost negativní, kdežto inspirace nejen chrání svatopisce před poblouzením ve víře, ale působí i na spisovatele, aby psal, a co má psáti, její působnost jest tedy nejen rázu negativního, ale i pozitivního.

Inspirace není zjevení boží, tak že by inspirovaná kniha musila celá obsahovati samé zjevené Bohem pravdy. Kniha, jež jest celá inspirovaná, neobsahuje samé Bohem zjevené pravdy, ale jsou v ní napsány i věci obyčejné, které spisovatel v obyčejném životě spatřil, nebo z pramenů písemných čerpal, nebo i od jiných lidí se dověděl. Avšak i když tyto věci psal, působil na něj Bůh, tak že i tato místa, která ani zjevení božím neobsahují, jsou v knize svaté inspirována.

Inspirace není svatost. Bůh sice inspiroval k sepsání Písma svatého lidi svaté, ale nikoliv všechny svaté. Byli a

jsou dosud mnozí lidé svatí ano světější, nežli byli svatopisci, a přece nebyli povoláni a uzpůsobeni k tomu, aby sepsali knihu: inspirovanou.

Inspirací neztratil svatopisec při sepisování knihy své svobodné vůle lidské, svého osobního nadání, svých osobních vlastností, ale svatopisec přijímal sice vnukání boží před a při psaní, byl Bohem nadšen a osvěcován, ale užíval i své svobodné vůle, svého nadání a vědomostí osobních.

Bůh zajisté při žádném skutku člověku nebere svobodné vůle, tak že každý skutek s rozmyslem vykonaný i když při něm Bůh pomáhal a spolupůsobil, jest a zůstává i skutkem lidským. Nebyl tedy svatý spisovatel jako pouhým mrtvým pérem, které vedla ruka boží, ani pouhými mrtvými ústy, ze kterých mluvil Bůh, nebyl zkrátka pouhým mrtvým nástrojem, ovládaným inspirací božskou.

Tato pravda jasně se jeví v povaze knih svatých. Na př. první tři evangelisté píší všickni o téže předmětu, všichni tři byli týmž Bohem inspirováni, a přece každé evangelium má jiný sloh, jiný způsob vyjadřování se, každé evangelium jeví osobní nadání toho kterého evangelisty. Tak jest tomu při každé knize Písma svatého, v každé knize uplatnila se i osobnost toho kterého spisovatele. Spisovatel, jenž byl přirozeně vzdělanější a měl větší rozhled ve světě, psal i slohem a výrazy lepšími, nežli svatopisec, jenž byl člověk prostý.

Když jsme si takto po stránce negativní pojem inspirace objasnili, jakoby její hranice vytýčili, vyvodíme k lepšímu porozumění celé věci z předcházejícího i určitější důsledky! Poněvadž účel Písma svatého jest posvěcení člověka a jeho spása, ale inspirovaný spisovatel vševědoucí není, ptáme se: mohl svatopisec napsati pod vlivem inspirace vědomou lež? To nikdy! Neboť lež nevede k svatosti. Mohl se ve věcech víry a spásení zmýlit? To také ne! Neboť bludná víra nevede k spáse. Mohl se však svatopisec mýlit ve věcech světských? (v přírodopisu, dějepisu, zeměpisu, mluvnici atd.)? V těchto věcech, pokud netýkají se posvěcení a spásy lidské, mohl se inspirovaný klamat. Proč? Poněvadž Písmo svaté, jakožto kniha náboženská,

má účel posvěcení a spásu člověka, ale vědomostí přírodopisných, dějepisných, mluvnických a těm podobných k posvěcení ani ku spasení nevyhnutelně třeba není. Mimo to člověk rozumem obdařený má jinde dosti prostředků, aby těchto vědomostí si získal, k tomu nepotřebuje knihy náboženské. A kdyby i nákrásně svatopisec o těchto věcech byl psal na př. dle nynějších výzkumů, tehdejší lid by tomu vůbec ani nerozuměl, jako ani dnešní lidé nerozuměli by, kdyby se jim psalo o názorech a výzkumech, které přijdou snad teprve za 1000 a více let. Sv. Augustin napsal: „Duch boží, mluvící svatými spisovateli, nechtěl učiti lidstvo přírodním vědám, poněvadž spásu (duše) nikterak nenapomáhají. Proto svatí spisovatelé, místo aby bedlivě přírodu zkoumali, popisují a pojednávají věci buď nepřímou, nebo jak se o nich tenkrát mluvilo, — a tak i Bůh, mluvě k lidem, lidským způsobem mluvil.“ Sv. Jeroným pak píše o historii v Písmě sv.: „Mnoho se vykládá v Písmě dle domněnek oné doby, v níž se to událo, a nikoliv dle skutečné pravdy.“⁴⁹⁾ Dr. Musil pak dodává: „Účel Písma svatého jest čirě náboženský: posvěcení člověka a spojení s Bohem . . . Proto nejedná správně, kdo hledá v Písmě svatém vysvětlení záhad fysických, přírodopisných, a ještě nesprávněji jedná, kdo si nevází Písma svatého, poněvadž pohlíží na různé události fysické nebo přírodopisné jinak, než jak si je představujeme a vysvětlujeme my . . . Písmo svaté nepodává obšírného vylíčení, nýbrž pouhý nástin života náboženského vyvoleného národa, chybuje tudíž, kdo hledá v Písmě svatém podrobné dějiny světské nebo politické kmene a národa vyvoleného nebo dokonce zevrubné dějiny světa. Vždyť to není účelem Písma svatého. Písmo svaté se o dějiny světové nestará. Nevšímá si přečetných národů a plemen, pocházejících od Adama, věnujíc se výlučně rodině, kmenu a národu, z něhož měla spása přijíti.“⁵⁰⁾

A skutečně svatopisci staří sdíleli úplně tehdejší v zemích semitských rozšířený názor na vesmír. Nejen, že mluví o pohybu slunce a nehybnosti země, ale představují si zemi jako pevnou rovinu plovoucí po vodě. Kolem pevniny a pod ní jest samá voda.

⁴⁹⁾ Dr. Musil: Od stvoření do potopy, str. 30.

⁵⁰⁾ Dr. Musil: Od stvoření . . ., 104.

Modrá obloha jest pevná a nad ní jest opět voda, v níž žijí hadovité nebo rybí potvory jako Behemoth a Leviathan (Job 3, 8; 40, 10, Isaiáš 27, 1). Děšť si vysvětlovali tím, že v pevné obloze jsou průduchy, které, když se otevrou, propouštějí svrchní vodu na zem. „Průduchové nebeští otevření jsou“ (I. Mojž. 7, 11), praví svatopisec o původu lijavce při potopě světa. „Dobrořečte vody všechny, kteréž nad nebesy jsou, Pánu.“ (Daniel 3, 60), napsáno jest u Daniele proroka.

Dr. Musil objasňuje inspiraci takto: „Inspirace jest — abych tak řekl — duše, která celé Písmo svaté oživuje a vykoupení, spásu člověka za účel má. Nadšen Duchem sv., používaje svého vzdělání a řídě se vědeckými názory svých dob, nemohl a nesměl svatý spisovatel napsati žádné úmyslné nepravdy, nemohl tedy vědomě chybovati.“⁵¹⁾ Inspirací rozumí se, že Duch sv. dal svatopisci vnuknutí, aby psal a co by měl psáti, spolupůsobil pak při psaní tolik a do té míry, aby napsané bylo spásanosným slovem božím. Inspirací působil Duch svatý na spisovatele nejen před psaním, ale stále i při psaní, proto inspirace překládá se česky nikoliv vnuknutí ale vnukání, t. j. opěťované vnuknutí. Jest každé slovo Písma svatého inspirované, t. j. napsané působením Ducha svatého? Názory se různí o této věci. Nejsprávnější názor jest ten, že každé slovo jest inspirované, ale nikoliv stejným způsobem a stejnou mocí. Jsou v Písmu svatém jednotlivé výrazy a obraty velmi důležité, na kterých mnoho záleží, tyto byly svatopisci zvlášť mocně Duchem svatým vnuknuty. Znázorniti můžeme si tuto věc obrazem z obyčejného života: jako zajisté jistá slova, na jejichž smyslu mnoho záleží, s důrazem zvláštním diktujeme a při psaní je podtrhujeme, tak zajisté i v Písmě sv. jistá slova a obraty slovné zvlášť důrazně byly Bohem inspirovány.

Abychom si inspiraci ještě lépe vysvětlili, sledujme tuto úvahu! Při každém činu lidském spolupůsobí Bůh, poněvadž jest Stvořitel náš a původce našich mohutností. I při hříšném skutku lidském na př. při krádeži, pokud tento skutek jest dobrý (zloděj užívá očí, nohou, rukou atd.) jest Bůh, Stvořitel člověka, původcem těchto konů podstatně dobrých. Pokud však krádež jest zlo,

⁵¹⁾ Od stvoření do potopy, 30.

jest skutkem člověka, poněvadž vychází z jeho převrácené vůle. Ještě více spolupůsobí Bůh při skutku mravně dobrém: Bůh povzbuzuje člověka k jeho konání, a chválí ho dobrým svědomím. Ještě větší účast má Bůh na skutku dobrém, pro nebe záslužném, neboť poskytuje člověku nejen přirozenou sílu, aby jej mohl vykonati, nejen ho povzbuzuje a chválí svědomím, ale Bůh spojen jsa s duší člověka zkrze milost posvěcující a účinnou, působí v něm to dobré, nebo jinými slovy: skutek záslužný, vykonaný ve stavu posvěcující milosti boží, jest skutek v Bohu a skrze Boha vykonaný. „Živ pak jsem již ne já, ale živ jest ve mně Kristus“ (Gal. 2, 20). Na těchto příkladech vidíme tu menší a vzdálenější, tu zase bližší a větší spoluúčast boží na skutecích lidských. Jiný příklad! Prozřetelnost boží řídí celý viditelný vesmír, ale zvláště člověka, jak jednotlivce tak národy. Mezi národy věnoval pak Bůh ještě větší a zvláštní péči národu israelskému, z něhož měl se Spasitel naroditi dle těla, a v Novém zákoně věnuje zvláštní péči církvi Kristově, poněvadž jest ustanovena k tomu, aby vedla lidi k věčnému spasení. Čím pak která osoba v církvi Páně důležitější úřad zastává k spasení lidstva, tím větší pomoc Bůh jí poskytuje. Kněze obyčejného, jenž prosí Ducha sv. o pomoc a světlo, aby vedl cestou dobrou lid sobě svěřený, podporuje Bůh, ještě více biskupy, poněvadž věsti mají k spáse nejen četnější lid, ale i kněze, nejvíce však hlavu církve, papeže, řídí a osvěcuje Duch boží, poněvadž spravuje celou církev. Svatopisci psali však slovo boží, jež věsti mělo k spasení nejen vrstevníky jejich, ale lid věřící až do skonání světa. Jejich úřad byl tedy důležitý nad všechno pomyšlení, proto také Duch svatý zvláště jim pomáhal při jejich díle, osvěcoval jejich rozum, rozněcoval jejich srdce, řídil při psaní jejich vůli tolik a v takové míře, že kniha jimi sepsaná působením Ducha svatého nebyla pouze slovo jejich lidské, ale byla hlavně samým slovem božím. Tímto způsobem objasníme si pojem inspirace, ale tato úvaha vede nás i k tomu přesvědčení, že inspirované knihy mohly povstati jen v tom národu a lidu a toliko v té době, jež určeny byly k tomu, aby odevzdávaly poklad zjevení božího lidstvu.

Poněvadž národ israelský před příchodem Vykupitele světa měl na něj lid připravovati, proto v národu tom a v době této

přípravy povstaly inspirované knihy svaté. Poněvadž pak Spasitel světa a jeho apoštolové za života svého zde na zemi všechny pravdy světu zjevovali, jež sloužití měly k spáse nejen jejich vrstevníkům, ale celému lidstvu až do skonání světa, proto v době života Spasitele světa a jeho apoštolů bylo slovo boží pod zvláštní ochranou Ducha svatého nejen ústně hlásáno, ale i písemně zaznamenáno, a po smrti apoštolů inspirace přestala a zůstal církvi jenom dar neomylnosti, aby poklad zjevení, jež lidstvu dán byl, neporušený až do skonání světa byl zachován.

Důkazy pro inspiraci.

Odkud však to víme, že knihy Písma sv. jak Starého tak Nového Zákona byly Bohem inspirovány? Důkazy proto jsou četné.

1. Sam o písm o sv. jeví p o v a h u k n i h y B o h e m v d e c h n u t é n e b o l i d í l a b o ž í h o. Jako tento viditelný svět svědčí pro pravdu, že jeho původcem jest Bůh všemohoucí a nejvyšší moudrý, tak i Písmo svaté jeví stopy díla božského. Srovnej jenom zkomolené zprávy různých národů pohanských o stoření světa se zprávou Mojžíšovou v Písmě sv., a hned zvoláš: všechny pověsti pohané o této věci jsou pouhý padělek, karikatura proti zprávě Písma. Totéž platí o vypravování blaženosti a pádu prvních lidí a o potopě světa. Jak velebně ale spolu zcela prostě vyjádřena jest v biblické zprávě o stvoření světa pravda, že Bůh jest stvořitelem všehomíra a každé věci v něm; že Bůh jest duch nadsvětný, není ani duší ani částkou jinou světa; že všechno, co Bůh stvořil, jest a bylo dobré a nepochází snad od zloboha; že postupně věci na světě od méně dokonalých k dokonalejším stvořeny byly. Žádný filosof sebe učenější, žádný učitel sebe dovednější, nedovedl by lépe a každému i sebe méně vzdělanému ano i dítěti malému srozumitelněji tyto tak vznešené pojmy o Bohu a jeho poměru k světu vyjádřit — jako jest to v bibli. Jaké hluboké psychologické pravdy vyjádřeny jsou v popisu biblickém o hříchu! Hříšný každý skutek má svůj první počátek v duchu. Proto nejprvnější hřích ve stvoření stal se mezi stvořenými duchy — anděly, pak teprve klesli lidé, bytosti skládající se z duše a těla, a to návodem ducha zkaženého. To jest postup zcela psy-

chologicky správný. Pozorujme dále hřích prvních lidí! Tři jsou prameny hříchu až dosavad: žádost očí (lakota), žádost těla (smyslnost), pýcha života, jak o nich promlouvá sv. Jan (I. Jan 2, 16): „Všecko, což jest na světě, jest žádost těla, a žádost očí, a pýcha života, kteráž není z Otce, ale jest ze světa“. Podobně Ježíš Kristus, Spasitel světa, aby odčinil hřích, přemohl trojí toto pokušení. A hle! Všecky tyto tři prvky najdeme ve zprávě biblické. První lidé byli pokoušeni pýchou: „Budete jako bohové, vědouce dobré i zlé“. (I. Mojž. 3, 5), žádostí očí: nestačilo jim ovoce z ostatních stromů, chtěli ovoce *v š e c k o*, žádostí těla: „Viděla žena, že by dobrý byl strom k jídlu a očím pěkný a na pohledění rozkošný“ (3, 6 tamtéž). První lidé, dokud byli nevinní, nestyděli se, těšili se na Boha, byli blaženi; když zhřešili, báli se Boha, s úzkostí na něho mysli, začali se stydět, byli nešťastní. Zdaž není to správný pochod duševní každého hříchu? Stud však byl známkou, že úplně zkažení nebyli, stud vede k pokání. Skryli se před Bohem, ač přece před Bohem skrýti se nemožno jest. Tím naznačena pravda, že každý hřích rozum zatemňuje. Bůh přivádí sám první lidi k pokání, avšak dosud Bůh milostí svou předchází a pomáhá první k našemu polepšení. Volá: Adame, kde jsi?, vyptává se, aby se člověk přiznal, neboť přiznání se jest cesta k polepšení. Kdo se nepřizná, — jest zatvrzelý. To všecko jsou pravé psychologické skvosty. Nikdo nedovedl by psychologicky hlouběji a při tom prostěji a názorněji vylíčiti děj hříchu, jako jest to v bibli napsáno.

Bible líčí nám potopu jako trest boží na lid nevěrný, ale spolu jako skutek milosrdenství božího, neboť nad spravedlivými se smiloval a pro ně zachoval i část tvorstva. Jak poskvrněna však jest pověst pohanských národů o potopě světa! Nic velebného v ní není, ale plno zloby a absurdností. Na př. babylonská zpráva o potopě zní:

„Jeden den řádila bouře,
řádila děsně, vody vystoupily na výšiny
a lily se na lidi útočným přívalem,
tak že neviděl bratr bratra,
nebyli poznáni lidé v nebi.
Boží se ulekli potopy,
prchli a vystoupili do nebe Anuova.

Bozi jako psi se krčili . . . čapěli.
 Ištar (bohyně) řvala, jakoby rodila,
 naříkala „paní bohů“ lepohlasá.
 Bozi Anunnakovci plakali s ní,
 bozi seděli . . . plačky
 sevřeny byly jejich pysky.⁵²⁾

Rozměry korábu, pokud o něm mluví pověsti pohanské, jsou porušeny, tak že by se ani k plavbě nehodil. Ale rozměry korábu dle bible: 300 loket délky, 50 šířky, 30 výšky (I. Mojž. 6, 12—15) jsou podivuhodně správné. František Kočí, absolvovaný technik a učitel,⁵³⁾ vypočítal diferenciálním počtem, že tyto rozměry odpovídají podivuhodně úloze vystaviti plavidlo, které by při nejmenší spotřebě materiálu, tedy i práce a času, obdrželo největší prostor s největší setrvalostí k plavbě volné po vodě, a nejlépe odolalo vodnímu i vzduchovému tlaku. A na základě toho přichází k úsudku: Poněvadž nelze za to míti, že Mojžíš znal vyšší matematiku, dále, poněvadž takového tvaru truhlíkového vůbec za plavidlo se neužívalo, nemohl ze zkušenosti jeho rozměru udati. „Jako včela, Stvořitelem svým od věků vyučena byla stavěti své šestihranné buňky tak, aby při nejmenším materiálu a práci největšího prostoru k uložení svých sladkých zásob nabyta, tak i Noe osvěcen byl onou Moudrostí věčnou, světovládnou, která k dosažení svých úmyslů nejvhodnější vždy prostředky sobě vyvolila. Znajíce tedy obsah a dosah této práce, vyjádříme konečně své city nejlépe slovy žalmu (117, 23): Od Hospodina stalo se to, a jest divné před očima našima.“⁵⁴⁾

Jak vznešený pojem vyjádřen jest v Písmě svatém, pojetí tak vznešené, že ani Aristoteles k němu nedospěl!

Když se Mojžíš ptá Boha na jeho jméno, odpovídá: „Já jsem, kterýž jsem. Rekl: Tak diš synům israelským: Kterýž jest, poslal mne k vám.“ (II. Mojž. 3, 14). Sv. Hilarius (De Trinitate) diví se tomu, že tu dáno Bohu jméno, které člověk nejsnáze pochopí a Bohu nejvíce přislouší, „neboť není jiné vlastnosti

⁵²⁾ Dr. Musil: Od stvoření do potopy, str. 162.

⁵³⁾ Vlast, VIII.

⁵⁴⁾ Vlast, VIII., str. 742.

Bohu přiměřenější nežli, že „jest“, tedy bytost absolutní, jež veškero bytí v sobě samé má.

Jak vznešené pravdy nejen bohoslovné ale i mravní vysloveny jsou u proroků a v žalmech! Hledej ve všech náboženstvích a filosofii pohanské, něco tak vznešeného a čistě pravdivého nikde nenajdeš. Všude pravda pomísena jest nepravdou, mravnost nemravností. Jediná bible září jasným světlem. Což teprve říci máme o křesťanství, jež jest obsaženo v Písmě svatém Nového zákona, jemuž ani nejzarytější nepřátelé obdivu odepřiti nemohou.

Připouštíme, že v Zákoně starém obsaženo jest něco stínu, něco nedokonalosti. Bylť Zákon starý jen přípravou k dokonalému zákonu evangelickému. Jeho účelem nebylo, aby zjevila se pravda v úplném lesku a světle, ale aby připravoval lidstvo na světlo, a aby zachoval lid vyvolený nejen ve víře a naději svaté, ale i dle těla, aby lid, z něhož naroditi se měl Spasitel, nevyhynul uprostřed krutých národů pohanských. Sám Ježíš Kristus učil, že Zákon starý nedokonalý byl a pravil: „Pro tvrdost vašeho srdce dopustil vám Mojžíš“ (Mat. 19, 8). Sv. apoštol Pavel nazývá jej stínem proti zákonu Kristovu, zákonu světla: „Zákon zajisté, maje stín budoucího dobrého, a ne pravý obraz věcí“ (Žid. 10, 1). I semeno nedokonalejší jest nežli strom, jenž z něho vyrostl, a přece nejen strom, ale i semeno nedokonalé jest dílo boží obdivuhodné, a obojí má na sobě stopy moudrosti a všemohoucnosti boží. Podobně se to má se Starým a Novým zákonem.

2. Svatí spisovatelé, kteří byli lidé hodnověrní, jak jsme z jejich spisů ukázali, sami velmi často zřejmě praví, že to, co píší, jest slovo boží, a že Bůh sám jim je vnukl. Velmi často opakují slova: „Řekl Hospodin“, nebo „Toto pravil Hospodin“. Ano, výslovně praví, že z rozkazu božího psali: „Řekl Hospodin Mojžíšovi: Vpiš to na památku do knihy“ (II. Mojž. 17, 14), „Nyní tedy napište sobě píseň tuto“ (V. Mojž. 31, 19). (II. Král. 23, 1—2): „Řekl David, syn Isai: Duch Hospodinův mluvil zkrze mne, a řeč jeho zkrze jazyk můj.“

Jeremiáš napsal: „Toto praví Hospodin Bůh israelský, řka: Napiš sobě všechna slova, kteráž jsem mluvil tobě, do knihy“

(30, 2). A opět: „Vezmi svinutí (závitek) knihy, a zapiš do ní všechna slova, kteráž jsem mluvil k tobě“ (36, 2).

U Ezechiele: „Synu člověčí, napiš sobě jméno tohoto dne“ (24, 2).

U Daniela čteme: „Ty pak Danieli zavři řeči, a zapečeť knihu až do určitého dne“ (12, 4).

Taktéž smýšleli o Písmu svatém Starého zákona:

3. Ježíš Kristus i apoštolové. Odvolávali se na ně jako na slovo boží. Celkem 116 kráté dovoláváno jest ve spisech Nového zákona Písmo svaté Starého zákona. Ježíš Kristus v podobenství o Lazaru a boháči praví: „Majíf Mojžíše a Proroky, těch ať poslouchají“ (Luk. 16, 29). Učedníkům pak do Emaus jdoucím pravil: „O blázni a zpozdilí srdcem k věření všemu, co mluvili proroci . . . A počav od Mojžíše a všech proroků, vykládal jim všechna písmata, kteráž v něm byla“ (Luk. 24, 25—27).

Rovněž Zachariáš, otec sv. Jana Křtitele pravil: „Jakož mluvil (Bůh) zkrze ústa svatých proroků svých, kteříž jsou od věků“ (Luk. 1, 70).

Podobně smýšlel sv. apoštol Pavel o Písmu svatém na př. o židech praví: „Jsou jim svěřeny výpovědi boží“ (Řím. 1, 2), „Všeliké Písmo, od Boha vdechnuté, užitečné jest“ (2. Tim. 3, 16), „Mnohokráté mnohými způsoby mluvíval někdy Bůh otcům zkrze proroky (Žid. 1, 1).

Stejně i sv. Petr napsal o prorocích starozákonných, že byli inspirováni: „Tomu nejprve rozumějíce, že žádná proroctví Písma vlastním vyložením se nestává. Nebo ne z vůle lidské přineseno jest ondy proroctví, ale Duchem svatým jsouce nadchnuti, mluvili svatí boží lidé“ (II. Petr 1, 19—21).

O knihách Písma sv. Nového Zákona ovšem nikde výslovně se nepraví, že byly napsány z vnuknutí Ducha svatého, poněvadž knihy ty byly sepsány až po smrti Pána Ježíše a apoštolové sami neměli mnoho příležitosti všimati si spisů právě nedávno napsaných. Nebylo také mnoho příčiny o nich se zmiňovati, poněvadž mezi křesťany ještě málo rozšířeny a známy byly. Ale, že i spisy Nového zákona vnuknutím Ducha sv. byly napsány, vysvětluje zřejmě ze slov Ježíše Krista i apoštolů. Ježíš Kristus přislíbil apoštolům pomoc Ducha sv.: „Nepře-

mýšlejte, kterak anebo co byste mluvili: dánof bude vám v tu hodinu, co byste mluvili, nebo nejste vy to, již mluvíte, ale Duch Otce vašeho, jenž mluví ve vás“ (Mat. 10, 19—20). A opět: „Utěšitel pak, Duch svatý, kteréhož pošle Otec ve jménu mém, tenť vás naučí všem věcem, a připomene vám všechno, cožkoliv jsem mluvil vám“ (Jan 14, 26). Byli-li tedy sv. apoštolové inspirováni při kázání, byli zajisté inspirováni i při psaní.

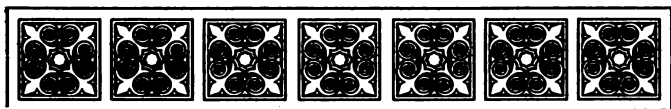
Sv. apoštol Pavel praví: „Mluvíme nikoliv učenými slovy moudrosti lidské, ale zkrze učení Ducha (svatého)“ (I. Kor. 2, 13), „Známoť zajisté činím vám, bratří, že evangelium, kteréž kázáno jest ode mne, není podle člověka; nebo já jsem se mu nena- učil od člověka, ale zkrze zjevení Ježíše Krista“ (Gal. 1, 11—12).

Mimo to, pokud se sv. apoštolové o knihách Nového zákona zmiňují, staví je co do hodnoty na roveň inspirovaným knihám starozákonným. Tak sv. Petr (II. 3, 15—16) píše o epistolách sv. Pavla: „Nejmilejší bratr náš Pavel, podle d a n é sobě moudrosti vám psal, jako i ve všech e p i š t o l á c h, mluvě v nich o těch věcech: v nichžto jsou některé věci nesnadné k rozumění, kteréžto neumějí a neustaviční (lidé) převracují, j a k o i j i n á P í s m a, k svému vlastnímu zahynutí.“

„Jiná Písma“ jsou Písma Starého zákona, obojí tedy, jak praví, třeba jest nepřevraceti, jinak by si člověk takový sám připravil zahynutí. Staví tu tedy sv. Petr hodnotu epistol sv. Pavla na roveň hodnotě Písem starozákonných. Sv. Pavel zase v listu k Timotheovi (I. 5, 18) užívá k důvodu na stejno citátu z Písma Starého zákona a z evangelia Lukášova: „Neboť praví Písmo: Nezavážeš úst volu mlátícímu (V. Mojž. 25, 4) a hodenť jest dělník své mzdy“ (Luk. 10, 7).

4. Jako židé ctili knihy starozákonné jako knihy Bohem vdechnuté, tak i církev Kristova od počátku měla nejen knihy starozákonné ale i novozákonné za knihy z vnuknutí Ducha svatého sepsané, vážila si jich jakožto slova božího. Svědectví pak církve Kristovy v této věci tím závažnější jest, poněvadž obdržela od Krista Pána dar neomylnosti, tak že ve věcech víry a mravů do bludů zavéstí nemůže lid svěřený, jak později ve článku o neomylnosti církve ukážeme.

VI.

Církevní tradice neboli ústní podání.

Bože, ušima svýma slychali jsme
a otcové naši vypravovali nám o dle,
kteréž jsi učinil za dnů jejich a za
dnů starodávných. Zalm 43, 1.

Víra ze slyšení, slyšení pak zkrze
slovo Kristovo. Řím. 10, 17.

Tradice (od latinského „tradere“ = odevzdávati, po-
dávati) česky ústní podání, jest vedle Písma svatého
pramen víry, neboť v ní uloženo jest zjevení boží.
O tradici mají mnozí neujasněný pojem, proto třeba
především pojem tradice vyložit. Ježíš Kristus učení svého ne-
napsal, ale toliko slovem živým a skutky svými zjevil prav-
du, kterou světu přinesl: „Začal Ježíš činiti a učiti“
(Sk. ap. 1, 1). Volal: „Učte se ode mne“ (Mat. 11, 29), „následuj
mne“ (Mar. 8, 34); „má-li kdo uši k slyšení, slyš“ (Mar. 7, 16).
Za apoštoly nezvolil si písarů, ale lidi zdravých smyslů, kteří sly-
šeli, viděli a mluvili. Jim neporučil, aby zjevené
pravdy napsali, ale aby je hlásali ústně a svým
životem. Poručil jim: „Co v ucho slyšíte, hlásejte na střeších“
(Mat. 10, 27); „Jdouce, učte všechny národy, křtíce je ve jménu
Otce, i Syna, i Ducha svatého: u číce je zachovávatí všec k o,
což jsem koli přikázal vám: a aj, já s vámi jsem po všechny dny,
až do skonání světa“ (Mat. 28, 19—20). „Jdouce po všem světě,
kažte evangelium všemu stvoření. Kdo uvěří a pokřtěn bude,

spasen bude: Kdož pak neuvěří, bude zatracen“ (Mar. 16, 15—16). „Tak svěť světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré, a slaví Otce vašeho, jenž jest v nebesích“ (Mat. 5, 16).

Chtěl tedy, aby živým slovem a skutkem dále podáván byl poklad víry. Ježíš Kristus nesvěřil zjevení božského mrtvým porušitelným věcem: papíru nebo pergamentu, které snadno zkaženy bývají a jejichž písmo bledne a mizí, ale vložil je na podklad živý — do srdcí lidských, do úst lidských, do skutků lidských, které potvrzují tak dlouho, j. a. k. d. l. o. u. h. o. z. d. e. lidstvo žítí bude, tedy až do skonání světa.

Přislíbil pak i svou pomoc apoštolům až do skonání světa, a přislíbil a poslal jim Ducha sv.: „Utěšitel, Duch svatý, kteréhož pošle Otec ve jménu mém, tenť vás naučí všem věcem, připomene vám všechno, cožkoli jsem mluvil vám“ (Jan 14, 26).

Tak postavil Kristus Pán své zjevení na podklad pevný. Kniha snadno bývá zničena; co knih již se ztratilo, ale srdce lidská, ústa a skutky lidské potvrzují tak dlouho, pokud zde lidstvo žítí bude. Tím však učinil Ježíš Kristus spasitelné učení své též přístupným všem lidem. Jsouť a byli lidé, kteří ani čísti neumějí. Kterak by Tito zvěděli pravdu boží, když by jim jí nikdo nehlásal?

Jest tedy tradice zjevení boží (zjevené pravdy), které Kristus Pán slovem i skutky svými (životem, posvátnými úkony) oznámil, apoštolové ústně i skutky (příkladným životem dle Krista a posvátnými úkony od Krista ustanovenými: mší sv., svátostmi) dále zvěštovali, a po nich církev slovem i životem, slovem i posvátnými úkony hlásala, a beze změny a porušení hlásati bude za přispění Ježíše Krista a Ducha sv. až do skonání světa. Tradice jest nepsané ale živé slovo boží apoštolů hlásané a církví dále podávané bez porušení. Kdyby byli apoštolové a evangelisté ani řádky nenapsali, žádného psaného slova božského světu nezanechali, již tradicí bylo dosti o to postaráno, aby zjevené pravdy došly k poznání všem lidem až do skonání světa. Ale jako v přírodě Prozřetelnost božská o to se postarala, aby živé tvorstvo zanechalo po sobě stopy vtisknuté do kamenů ve vrstvách zemských, aby tak člověk nejen

přímo tvorstvo zpytovatí a poznávatí mohl, ale i z otisků, které v dávných věcích po sobě zanechalo, tak postarala se též Prozřetelnost boží, aby i živé slovo boží podávané vtisknuto bylo i na papír, kámen, písmem i obrazem. Již sv. apoštolové mnohé hlásané pravdy také napsali při různých příležitostech a námětech. Toť písmo sv. Nového zákona. Po době apoštolské i sv. Otcové a spisovatelové církevní ve spisech svých tradici zaznamenali, církev v obrazech, slavnostech, modlitbách, obřadech, symbolech (vyznání) víry, rozhodnutích sněmovních stopy tradice vtiskla a vyjádřila. Stalo se tak, aby zjevené pravdy ústně hlásané byly ještě lépe ověřeny, jak sv. Pavel krásně naznačuje slovy v posledním svém listu: „Všeliké Písmo, od Boha vdechnuté, už i te čné jest k učení, k trestání, k napravování, k cvičení ve spravedlnosti“ (II., Tim., 3, 16). Tím zajisté, že z vnuknutí Ducha sv. svatí apoštolové a evangelisté i mnoho z těch věcí, které Kristus učil a apoštolové kázali, také napsali v Písmu sv., dostalo se v bibli církvi Páně velmi cenné pomůcky, aby přesvědčovala lidi o pravdě božské, kterou hlásá. Tím pak, že od dob apoštolů po všechny věky tradice ústní i v církevních památkách, spisech, obřadech, modlitbách, symbolech, rozhodnutích církve se vryla, má církev učící vhodný prostředek po ruce, aby dokázala, že učení Ježíše Krista a sv. apoštolů stále neporušené hlásala a vykládala.

Tradice, to jest živé slovo boží od Krista přijaté a církví zachovávané, má větší význam pro spásu lidstva nežli samo Písmo sv. Čísti Písmo sv. není k spasení nevyhnutelně třeba, ale ovšem poslouchati slovo boží živé církví hlásané a žítí dle něho. Kristus Pán nejen nikde nepřikázal slovo boží napsati, ale nepřikázal ani slovo boží čísti jako povinnost k spasení věčnému. Ovšem však přísně nařídil slovo boží hlásati a hlásanému věřiti: „Učte všechny národy . . . kdo uvěří, spasen bude, kdo pak neuvěří, bude zatracen.“ Sv. apoštol Pavel pak píše, že „všeliké Písmo . . . užitečné jest“, nikoliv nepraví k spasení nevyhnutelně potřebné. A sv. Irenej napsal (III. adv. Haereses, hl. 4): „Což pak, kdyby ani apoštolové nebyli Písma zůstavili, zdaž by se neslušelo zachovávatí řád tradice, kterou odevzdali těm, jimž svěřovali církve?“

Nesmíme se tedy domnívati, že tradice jest pouze těch několik pravd, které v Písmě sv. zaznamenány nejsou, ale které církev nám dochovala, jako na př. stálé panenství Panny Marie, sestoupení Kristovo do předpekli, křest maličkých, platnost křtu sv. uděleného i od kacířů, atd. Nikoliv, tradicí dostalo se nám a dostává mnoho pravd zjevených, které spolu i v Písmě sv. zaznamenány byly, a dostává se nám jich ústním podáním často jasněji nežli v Písmu sv. zaznamenány jsou, neboť s v a t o p i s c i n e p s a l i, a b y v š e c k o z j e v e n í b o ž í s e p s a l i, a n i a b y j e v š e c k o j a s n ě v y l o ž i l i, a l e j e n z e z v l á š t n í c h p ř í č i n a n á m ě t ů p ě r a s e c h o p i l i. Tak o mnohých pravdách zmiňují se jen, jako zběžně jich se dotýkajíce. Z toho zřejmo jest, jak veliký význam má tradice, a že jest to veliký zkázonosný blud, celému působení Kristovu odpírající, když někdo tvrdí, že v Písmě sv. celé zjevení boží napsáno bylo, a že tradice jest nepotřebná věc. Naopak bez tradice nedostalo by se nám všech pravd, kterých ku spasení potřebujeme. Bez tradice samo Písmo sv. málo by nám prospělo, poněvadž bychom nedopátrali se jistoty, že knihy Písma sv. jsou kanonické a pravé i neporušené. Bez tradice byla by nám mnohá místa Písma sv. temná a nesrozumitelná. Bez tradice neměli bychom záruky, že zjevení boží dochováno bude až do skonání světa, neboť kdož nám za to ručí, že Písmo sv. nebude jednou v budoucnu zkaženo a úplně zničeno?! Bůh nám žádné takové záruky nedal, a lidstvo samo ze svých sil při nejlepší vůli tomu nezabrání, aby celé knihy nebyly úplně zničeny. Tak učí historie. První čas doby křesťanské nebylo žádné ještě bible Nového zákona, neboť apoštolové napřed jen kázali, teprve později někteří něco napsali. Mnozí apoštolové vůbec ničeho nenapsali, jenom ústně kázali, a přece bez psané bible přivedli lidi k spasení. Delší dobu to trvalo, nežli církev svatě knihy sebrala, a přece i v té době lidé k spasení se dostávali. Jak nemoudro jest tedy tvrditi, že bez Písma svatého není zjevení potřebného, nebo čtení Písma svatého že by bylo k spasení nevyhnutelně potřebné.

Z Písma sv. samotného vysvítá, že jeho pisatelé neměli v úmyslu napsati celé zjevení boží, ano z bible samotné čerpáme oprávně-

něnou domněnku, že některé spisy inspirované se nedochovaly a přišly na zmar.

Svatopisci psali, jak jsme již dříve ukázali, z nahodilých podnětů a příčin, nikoliv za tím účelem a s tím úmyslem, celou zjevenou pravdu napsati. Kdyby nebylo v Malé Asii kacířů, kteří jednak popírali božství Kristovo, jednak jeho člověčenství, zajisté neměli bychom evangelia sv. Jana. Podobně vznikly epištoly sv. Pavla. Apoštol psal je hlavně, aby odstranil zlořády, které se v obcích křesťanských ujímaly, nebo k utvrzení víry, kterou snažili se někteří podvracet, nebo proti horlitelům pro předpisy starozákonní (židovatelům). Z této příčiny posledně jmenované povstaly četné epištoly sv. Pavla. Proto ve svých epištolách klade hlavní důraz na víru v Ježíše Krista, oproti obřadům a obyčejům starozákonním. Jenom námatkou zmiňuje se na př. o Velebné Svátosti Oltářní. Byl by zajisté i o ní pomlčel, kdyby v Korintu při eucharistických schůzích zlořád nepovstal. Kdo by v knihách novozákonních hledal celou víru Kristovu, zabředne snadno v kacířství. Toliko známost tradice, která Písmo sv. doplňuje a vysvětluje, zejména i znalost památek starokřesťanských, poučí nás o celém předmětu víry Kristovy.

Knihy Písma sv. zřejmě praví, že neobsahují celého zjevení božského. Tak sv. Jan píše v evangelium: „Mnohé zajisté i jiné divy činil Ježíš před obličejem učedníků, kteréž nejsou napsány v knize této“ (Jan, 20, 30); a dále: „Jestliž pak i mnoho jiných věcí, které učinil Ježíš; kteréž kdyby měly každá obzvláště psány býti, mám za to, že by ani svět nemohl obsáhnouti knih, kteréž by měly psány býti“ (21, 25).

Kázání Krista Pána i apoštolů vypsány jsou v Písmu sv. jen ve výtahu, jak dosvědčuje sv. Lukáš o řeči sv. Petra o leticích: „Jinými také slovy mnohými svědčil a napomínal jich“ (Sk. ap., 2, 40). Sv. Pavel pak píše k Thessalonickým: „Protož bratří stůjte, a zachovávejte ustanovení, kterýmž jste se naučili, b u ď t o zkrze (naši) řeč, a n e b o zkrze náš list“ (2, 14).

Písmo sv. konečně naznačuje, že některé inspirované knihy se ztratily. Tak již Písmo Starého zákona udává zhusta prameny, z nichž spisovatel čerpal látku. Na př. spisovatel III. a IV. knihy královské výslovně udává pramen, z něhož čerpal:

„Letopisy králů Juda a Israele“ (III. 15, 23; IV. 14, 15 a 28). Pisatel dvou knih Paralipomenon užil nejen Letopisů, ale i knihy králů israelských, misdraše (výkladu) knihy králů, vidění Isaiáše, slova Jehu, slova Samuele vidoucího, Nathana, Ahija Silonity, proroka Addo, Šemaja a j. ¹⁾ I spisovatel I. knihy Machabejské užil pramenů „knihy dnů kněžství“ a jiných (I. 16, 24). Byly i tyto knihy, z nichž vypisovali spisovatelé Písma sv., inspirované? Kdož to ví? Možná, že ano! Podobně i Písmo svaté Nového zákona zřejmě jmenuje i jiné knihy. Tak sv. Lukáš výslovně praví: „Poněvadž m n o z í usilovali sepsati p o ř á d n ě vypravování těch věcí, kteréž mezi námi naplněny jsou, jakž nám (je) podali ti, kteříž od počátku sami viděli, a služebníci slova byli“ (Luk. 1, 1—2).

Z toho jde, že některá inspirovaná evangelia mohla se ztratiti. Stejně nezachovaly se nám všechny listy sv. apoštola Pavla. V prvním listu ke Korintliským zmiňuje se o listu, který již dříve jim poslal: „Psal jsem vám v listu, abyste se nesměšovaly se smilníky“ (5, 9). V epištole ku Kološským činí zmínku o listu Laodicejských, který jest podobně neznám: „A když bude přečten u vás tento list, učiňte, aby i v církvi laodicejské čten byl; a ten, kterýž jest Laodicejských i vy přečtete“ (4, 16).

Jak snadno v době pronásledování ztratila se mnohá písemná památka inspirovaná, každý uzná. To všecko svědčí, že v Písmu svatém není všecko napsáno, co Bůh zjevil a svatí apoštolové kázali, a že třeba jest k poznání celého zjevení božího i ústního podání.

¹⁾ Sedláček: Úvod . . . 236.

VII.

Zázrak — pečeť víry.

Požehnán budiž Hospodin Bůh
israelský, kterýž sám činí divy.

Žalm 71, 18.

1. Navštívíme-li některé museum, kde chovány jsou různé starožitnosti, spatříme tam i různé staré listiny, při nichž zavěšena bývá veliká pečeť, mnohdy v pouzdru uzavřená, aby porušení nebrala. Takové listiny s velikou pečetí bývají důležité písemné doklady, a pečeť při nich zavěšená zaručuje a ověřuje jejich pravdivý původ a jejich platnost.

Podobně bývají dosud ověřovány důležité listiny a spisy nejen podpisem, ale i úřední pečetí, aby nemohly býti falšovány a od nepravých listin snadno byly rozeznány. Též Bůh dal lidstvu důležitá rozhodnutí, privileje, oznámil důležité pravdy. Jmenují se jinak zjevení boží neboli svaté náboženství, svatá víra. A poněvadž všude, kde jest světlo, bývá vedle i stín, kde zdraví, tam vedle objeví se i nemoc, kde peníz pravý, tam i peníz falešný do oběhu přichází, kde pravda, tam i lež ráda se uhnízdí, kde pravá víra, tam i víra nepravá povstává, bylo třeba, aby i pravé zjevení boží, pravá víra, ověřena byla tak, aby jako vskutku pravdivá, od Boha všemohoucího a vševědoucího pocházející, všem se jasně jevila. A toho ověření pravé víře dostalo a dostává se od Boha zázrakem. Zázrak proto nazvati možno pečeti víry, kterou Bůh své pravdě lidem zjevené občas vtiskuje na dotvrze-

nou, že od něho pochází a pravá jest. Zázrak dle slovního smyslu značí to, co jest za zrakem, co očima nebo smysly vůbec nepochopujeme, co jest tajemné. Zázrak jest výjev tajemný, událost neobyčejná, která přirozenými silami nemůže býti vykonána, ani přirozeným rozumem býti vysvětlena, tedy něco nadpřirozeného. Proto zázrak musí míti přímý původ v příčině, která má neobmezené panství nad přírodou, v bytosti, která jest nad přírodou. A takové panství jest toliko v rukou božích, taková bytost jest toliko Bůh.

Krásně o účelu zázraku promlouvá sv. Augustin (Traktát 24. na sv. Jana): „Bůh zachoval sobě některé věci, které by v čase příhodném učinil mimo obyčejný běh a pořádek přírody, aby ti, jimž věci každodenní sevšedněly, údivem naplnění byli, patříce na věci nezvyklé. Většímiť zajisté jest divem řízení celého světa, nežli nasycení pěti tisíc lidí pěti chleby. Ale přece řízení světa nikdo se nediví, kdežto zázračnému nasycení každý se diví, nikoliv proto, že jest to událost větší, nýbrž že řídčí jest.“

Zázrak jest tedy skutek nadpřirozený, který silami do přírody Stvořitelem uloženými nijak vykonán býti nemůže, a proto svědčí přímo pro pravdu boží. Dr. Kadeřávek definuje zázrak: „Zázrak jest děj od Boha samého působený, mimo řád, v přírodě samé zachovávaný.“¹⁾

Jisto jest, že zázrak největší dojem působí na ty lidi, kteří osobně jej viděli a jeho svědky se stali. Proto zázrak, který již dávno se stal, a jehož svědky jsme nebyli, aniž býti můžeme, ztrácí trochu síly, poněvadž jeho existence, že totiž skutečně se udál, musí opřena býti autoritou lidskou. Samo Písmo svaté praví o Israelitech, že brzo zapomněli na zázraky, které viděli v Egyptě: „Zapomněli na Boha, kterýž vysvobodil je, kterýž činil věci veliké v Egyptě, předivné v zemi Chámově, hrozné při moři rudém“ (Žalm 105, 21—22).

Aby tedy zázrak své síly důkazné neztrácel, Bůh působí jej čas od času neustále po všechny věky. Zvláště však v dobách, kdy třeba jest větší pomoci boží proti útokům a nebezpečí nevěry, zasahuje Bůh častěji zázračně do běhu světa. Tak při vyvolení Abrahama a v době patriarchů, kdy malý tento

¹⁾ Vlast, XI., 446.

hlouček lidí měl zachovati si pravou víru uprostřed spustlosti pohan­ské, tak i při východu národa israelského z Egypta, a v době zajetí jeho v pohanském Assyrsku a Babylonsku, jakož i v dobách pronásledování za bojů makkabejských působil Bůh na důkaz a zachování zjevené pravdy četnější zázraky. Podobně i při začátcích křesťanství a za doby pronásledování víry Kristovy zasahoval Bůh častěji zázračně na obranu víry. A tak i dnes, kdy nevěra moderní prudké útoky činí na náboženství Kristovo, rozhojnila se zázraky.

Sv. Řehoř již napsal,²⁾ že Bůh počíná si jako moudrý zahradník: dokud strom mladý jest a nezapustil kořenů, měrou hojnější zaléván bývá, pak zalévání přestává, poněvadž zbytečné jest. Tak i Bůh při začátku křesťanství hojněji posiloval víru zázraky.

2. Zázrak možno rozdělit na dva hlavní druhy: a) zázraky vykonané na živé nebo mrtvé přírodě, svědčící pro všemohoucnost boží; b) zázraky vykonané na duši lidské, svědčící pro vševědoucnost boží, toť jsou proroctví.

V užším smyslu slova rozumí se slovem zázrak toliko druh první. Sv. Tomáš Akv. (I. q. 105, a. 8) rozeznával trojí zázrak. První jest úkaz, který sám sebou (quantum ad substantiam facti) převyšuje moc přírody (supra naturam), na př.: proměnění Páně na hoře. Druhý, kde úkaz sám sebou není zázračný, ale zázračný se jeví na osobě, na které vykonán byl (contra naturam), na př.: uzdravení slepce od narození, vzkříšení mrtvého. Třetí způsob, když úkaz jest zázračný toliko vzhledem k okolnostem a prostředkům, kterými byl vykonán (praeter naturam), na př.: náhlé uzdravení nemocného pouhým slovem nebo dotknutím, náhlý déšť na prosbu, nebo zázraky egyptské. Obvykle však různíme toliko dva druhy zázraků: zázraky samy v sobě a zázraky vykonané toliko podivným způsobem. První slove nadpřirozený v užším smyslu slova, druhý mimopřirozený.

Od zázraku třeba rozeznávati div. D i v jest skutek, jenž nepřesahuje sil přírodních, ano silami přírodními vyvozen bývá, ale dosud vědecky prozpytován a poznán není, na př. jak ze zrna roste rostlina a na ní opět plody.

²⁾ Homilie 29. na evangelia.

Mnohé zázraky mají jisté podobnosti (analogie) v přírodě, ačkoliv samy jsou dílo nadpřirozené.

Známo na př., že dle různého seskupení molekul a atomů temná a neprosvitná tělesa nabývají silou přirozenou průhlednosti. Voda ve sněh proměněná jest hmota neprůhledná, ve skupenství tekutém průhledná. Uhlík v jednom tuhém stavu jako tuha jest neprůhledný, jako démantový krystal průhledným se stává a leskne se. Med tekutý jest průhledný, stuhne-li, neprůhledný, podobně i med vyrobený za teplejšího počasí jest jasnější, za studeného temnější. Podobně může Bůh náhle v tmavé čočce oční atomům takové seskupení dáti, že náhle slepý prohlédne. Stejně za působení všemohoucnosti boží možno vysvětliti tmu egyptskou (Ex. 10, 22), nebo tmu při smrti Pána Ježíše. Mocí boží energie světla v Egyptě a v Jerusalemě proměnila se náhle v energii elektriny nebo tepla — a nastala tma. Naopak zase zjevování andělů v podobě viditelné a zářící vykládají mnozí bohoslovci tím způsobem, že duch svou mocí a silou vzduchové nebo etherické částčky tak seskupí, že ukáže se v podobě viditelné. ³⁾

V knize Josue čteme, že v čas bitvy prodloužen byl den o šest hodin. Něco podobného děje se i v přírodě, že obraz slunce zlomením paprsků vidíme na obloze delší čas po skutečném západu slunce. Dle téže knihy oslice Bileamova mluvila; ale i papoušek mluvívá, i loutka a gramofon. Bernardetta v ekstasi držela bez pohromy prsty v plameni svíce, tři mládenci v peci ohnivě neshořeli, podobně vypravuje se v životech světců. Avšak i kuot, dokud jím prochází látka hořlavější, nebývá spálen, nebo olej svlažuje třoucí se železo, přejímá teplo, kdežto železo chladné zůstává. Tak podobně síla nadpřirozená přemáhala přirozenou moc ohně a chránila světce před ohněm.

Mnohá těla světců zázračně byla před hnilobou zachována. Avšak podobný účinek na těla má i balsám a podobné konservující látky v přírodě. Ježíš Kristus narodil se zázračným způsobem, bez porušení panenství, ze zavřeného života panenské své Matky, po svém vzkříšení přišel k apoštolům zavřenými dveřmi: Ale známo jest, že i hmotný ether a světlo proniká tělesa, tedy těleso jiné těleso prostupuje.

³⁾ R. Handmann S. J. v *Quartalschrift*, 1909, str. 545.

Tyto a podobné zjevy přírodní ovšem zázraku nevysvětlují, neboť zázrak jest skutek nadpřirozený, který nikterak přírodní silou vykonán býti nemůže, ale přece zázračné skutky trochu osvětlují a pochopitelnějšími činí. Teprve jednou na věčnosti, až tváří v tvář Boha a jeho moc nadpřirozenou spatříme, dokonaleji pochopíme zázračné skutky boží, víra pomine a promění se v poznání a patření na pravdu boží.

a) Námitky proti zázrakům.

Zázraky mají mnoho nepřátel. Není divu; neboť uzná-li kdo zázrak, musí uznati i Boha jako bytost nadsvětlnou a osobní, musí uznati i oprávněnost nadpřirozeného náboženství. Tím však byla by nevěra poražena. Proto hledá nevěra různé námitky proti zázrakům. Nевěra měla by se s každým faktem zázračným obírat a dokázati, že se nestal. Toho ovšem nedokáže, neboť zázraků stalo se mnoho a dějí se po všechny věky i v době přítomné. Proto nevěra boj proti zázrakům usnadňuje si tím, že vůbec šmahem všechny popírá a za nemožnost je vyhlašuje, nebo aspoň jejich skutečnost a poznání uvádí v pochybnost.

Námitky proti zázrakům možno roztržiditi na tři skupiny: a) námitky z filosofie, b) z přírodovědy, c) z historie.

a) Filo s o f i c k é jsou skoro tytéž jako námitky proti prozřetelnosti boží a modlitbě, které jsme v I. dílu uvedli a vyvrátili.

Zázraky prý by odporovaly nezměnitelnosti boží. Bůh jest nezměnitelný, proto prý není možno, aby řád světový, jež stvořil, zázračným zasahováním do světa zase měnil, tím by vlastně Bůh sám se opravoval. Námitka tato není oprávněna. Bůh ovšem jest nezměnitelný v sobě i ve svých úsudcích, ale tentýž Bůh nezměnitelný, jenž od věčnosti ustanovil se na tom, řád světový stvořiti, ustanovil se též od věčnosti do něho zázračně zasahovati, když a poněvadž to pro spásu člověka nutno a potřebno bude. Bůh tedy zázrakem se nemění ani v sobě ani ve svých úsudcích.

Není prý Boha, bytosti nejdokonalejší, důstojno, namítají dále, aby zázračným skutkem své dílo jako nedostatečné, opravoval. Odpověď na tuto námitku zní: Bůh zázrakem svého díla ne-

opravuje ani neruší. Zákony přírodní zůstávají při zázraku a po zázraku tytéž jako před zázrakem byly. Zázrakem napravuje Bůh toliko nevěru lidskou, a nevěřící srdce lidské, aby věřilo, doufalo a milovalo pravdu a dobro.

b) Z p ř í r o d y n a m í t a j í, že zákony přírodní jsou samy o sobě nezměnitelné, tedy vylučují každé měnění a rušení jich. Avšak, jak již řečeno bylo, zázrakem zákony přírodní se nemění. Tíže, tlak, a co jest zákonů jiných, působí zrovna při zázraku, jako po zázraku. Bůh toliko na jistém místě světa, nebo při jisté věci, a osobě na ně působí mocí nadpřirozenou na př. na jistém místě překonává přitažlivost země. Země přitahuje stejně stále, ale síla přitažlivá bývá silou nadpřirozenou tu neb onde překonána. Tím, že Bůh zasáhne zázračně v řád přírody, nic ho nemění, zrovna jako člověk, když často do přírody zasahuje.

Kdybychom prý uznali pravdivost zázraků, pak by nebylo možno přírodu vůbec zpytovat, neboť by tu co chvíli zasahovala do ní libovůle boží. Avšak i lidé často dle svobodné vůle zasahují do přírody, a přece neruší tím ani zákonů jejích ani studium přírodních zákonů. Mimo to zázrak jest jen výjimka, jest zjev řídčí, jenž neděje se bezúčelně, ale z důležité a rozumné příčiny na osvědčení pravdy zjevené. Výjimky jsou všude, výjimky neruší pravidla, proto ani zázrak pravidelného zákona přírodního.

Bůh může ovšem i přímým osvěcováním rozumu lidského člověka o pravdě zjevené přesvědčovat, a také to činí, ale poněvadž člověk jest bytost nejen duchová, ale spolu tělesná, lépe odpovídá moudrosti boží, že bytosti lidské smysly obdařené projevuje svou vůli též i smyslným zjevem zázračným.

Není prý možno, namítají odpůrci znova, s jistotou rozhodnouti, zda skutek jest zázračný či spíše přirozený, neboť neznáme dosud všech zákonů a sil přírodních. Tak prý snadno považuje se něco za zázrak, co zázrakem není, jenom z neznalosti sil přírodních. Avšak pravý zázrak očividně převyšuje všecken řád přírody, všechny přírodní síly poznané dosud i poznatelné.

Ač neznáme dosud všech sil přírodních, přece víme, že přirozenou silou není možno dokázat toho, aby pouhý dotek rukou nebo pouhé slovo v okamžiku nemoc uzdravilo, nebo bouři utišilo. K poznání, že něco nepatří do řádu přírody, není třeba znáti

celou přírodu, jako není třeba vědět, kolik a jaké kameny jsou ve stavbě domu, když usuzujeme, že tento kámen, vedle ležící, v ní není.

Mimo to všechno, co jest přirozené, jest něco obyčejného, co často před našima očima se opakuje. Nadpřirozené však jest něco neobyčejného.

Vše, co jest přirozené, možno zkouškou a pokusem vyvolati a zpytovati. Děj nadpřirozený, poněvadž pochází od Boha, není v naší moci, nemůžeme proto jej dle své vůle pokusem vyzkoušeti a vyvolati.

c) Z historie namítají, že zázraky mnohé dávno se staly, a proto nemožno jest dnes určití jistě a bezpečně, zda se udály. Avšak zázrak, i když dávno se udál, jest ověřen tolika svědky a svědectvími hodnověrnými jako jiná událost historická. Přijímáme-li tu za pravdu, musíme i zázrak přijati, jinak bychom musili celou historii v pochybnost bráti. Ale zázraky staly se nejen v dobách dávno minulých, ale dějí se dosud.

Bylo však dokázáno, že některé zázraky byly nepravé, vymyšlené nebo špatně pochopené. I v pohanském náboženství i v islamu a buddhismu mluví se o zázracích, ač dokázáno bylo a jest, že jsou to pouhé pověsti a bájky. Tak zní další námitka. Odpovídáme, že byla a jest i lež a podvod na světě, z toho nenásleduje, že všechno jest lež a podvod a není žádné pravdy; a že bylo a jest mnoho domnělých zázraků, z toho nejde, že není vůbec žádných. Musilo by se dokázati, že všechny byly a jsou falešné.

Co se pak týče zázraků v náboženství islamském nebo buddhistickém, jejich povaha sama o sobě svědčí o jejich nepravdivosti. Tak na př., když se vypravuje o Mohamedovi, že rozpůlil měsíc a půlku jeho si vstrčil do rukávu, nebo když Buddha vypravuje své milence, že ji znal již tehdy, když byl vtělen do tygra. Stejného rázu jsou všechny zázraky mythologie pohanské.

Pravý zázrak nese však na sobě ráz vážnosti s vyloučením vsí titěrnosti a theátrálnosti. Jeho význam a důvod i okolnosti jsou rozumné, vznešené, posvátné, svědčící o jeho původci, jenž jest Bůh.

b) Somnambulismus a spiritismus.

Pokoušeli se též někteří odpůrci zázraků činiti námitky proti nim z výjevů somnambulismu a spiritismu. Proto třeba si těchto věcí všimnouti.

S o m n a m b u l i s m u s (somnus = spánek, ambulare = choditi, somnambul = ve spaní chodící, nebo náměsíčník) jest zvláštní spánek, při němž spící člověk při zavřených smyslech (očích, sluchu) zdá se viděti, slyší, mluví, poznává. Somnambul jest člověk velmi citlivých čivů. Působíme-li na jeho nervy lícní, nebo oční a sluchové, upadne v tento zvláštní spánek. Poněvadž i paprsky měsíce, padající na obličej člověka citlivého, uspávají ho v takový spánek, jmenuje se somnambul též náměsíčník. Spánek ten neliší se od obyčejného spánku podstatně, ale jen stupňovitě, t. j. větší citlivostí nervů čivových ve spaní. Náměsíčník chodívá po tmě se zavřenýma očima, a přece vyhýbá se pečlivě předmětům v cestě stojícím, jakoby viděl celým tělem, neboť citlivé nervy hmatové vycítují blízkost předmětů.

Somnambul jest v moci toho, jenž ho uspal: odpovídá na jeho otázky, tedy slyší, uspávající může ho i vyvolati, a somnambul ho následuje; uspávající působí na jeho vůli.

Somnambul dovede ve spánku rozpoznati i nemoc ve svém těle a udávati proti ní léky. To všechno jsou zjevy sice podivuhodné, ale zcela přirozené.

I zdravý člověk dovede slyšeti bez sluchového ústrojí, na př. položíme-li si hodinky kapesní na čelo, nervy převádějí tykání jich přímo k mozku, a slyšíme. Podobně slyší náměsíčník hlas mluvícího: vnímá citlivými nervy hmatovými zvuk a přivádí jej k mozku. I při obyčejném spánku vnější působení na náš hmat tlakem nebo teplem, chladem atd. vyvolává v nás různé představy a sny. I zdravý obyčejný člověk dovede z bolestí svého nitra uhádnouti nemoc a ze známek vnějších, jež vidí na jiném, soudí na způsob nemoci jeho. Známý farář Kneipp pouhým pohledem dovedl u nemocného často vnitřní nemoc rozpoznati. Podobně náměsíčník svými velmi citlivými čivy vycítuje nemocný stav. Somnambulismus znám byl již starým národům. I Tertullian (de

anima 9) vypravuje o jedné ženě, která při nedělní bohoslužbě upadala ve spánek (extasi) a domnívala se, že mluví s Pánem Kristem a s anděly, poznávala ve spánku cizí myšlenky, a na dotaz udávala léky proti nemocem. Sv. Augustin (Civ. Dei 14, 24) pak vypravuje o knězi Restitutovi, jenž dovedl, kdykoliv chtěl, sebe uspat; necítil pak ani bodání, ani pálení; hlasité mluvení slyšel jako z dálky. ⁴⁾ V novější době užívají somnambulismu lékaři někdy k vyléčení utkvělých představ nebo k léčení duševně zatížených. Ve spánku tom působí na jeho vůli, aby ji posílili a od utkvělé myšlenky nebo nepřírozené nepravosti odvrátili. Říká se tomuto působení na vůli suggestce.

Jak z celého patrně, výjevy somnambulistické liší se úplně od zázračných uzdravování. Somnambul udává sice léky proti nemoci, ale nikdy nedovede nemocného v okamžiku uzdravit, jako děje se při zázraku. Suggestcí možno sice někdy uzdravit duševně zatíženého, ale nikdy nedovedeme suggestcí náhle uzdravit souchotiny, nebo reumatismus, hluchotu, slepotu, zánět nebo zlomeninu kosti a ránu na těle.

Spiritismus (spiritus = duch), tak nazvaný, poněvadž jeho zastanci domnívali se, že spiritistické zjevy pocházejí od duchů (andělů nebo lidí zemřelých), jest jenom druh somnambulismu. Jako při somnambulismu přicházejí k uplatnění velmi citlivé civy hmatové, tak při spiritismu zase nervy hybné a jejich síla se uplatňuje a vyvolává podivuhodné zjevy. Ke spiritistickým pokusům třeba jest též osoby somnambula, která slove tu medium, t. j. střed. Ale vedle ní třeba účasti více osob přítomných žen i mužů normálního stavu. Ve shromáždění takovém medium upadne ve spánek somnambulistický, pozornost ostatních k němu jest obrácena. Pozornost a duševní vzrušení zvyšuje ve shromáždění spiritistickém napjaté očekávání, pološero v místnosti, nebo tajemné ticho, nebo i slabý zpěv. Obyčejné výjevy ve shromážděních spiritistických jsou: klepání na předměty (stoly), praskání nábytku, zvonění zvonků, kterých nikdo se nedotekl, kymáčení nábytku, ano zvednutí ho do výšky bez síly svalové, pozdvižení do výše i osob účastných. Dle poklepu jako na telegrafu sestavují se odpovědi. Zjevování se zářících postav,

⁴⁾ Dr. Reinhold: Der alte und neue Glaube, 141.

nebo aspoň rukou, bývají také obyčejné zjevy spiritistické. Ačkoliv výjevy ty jsou podivuhodné, jsou to přece skoro vesměs zjevy zcela přirozené, nikoliv nadpřirozené ani zázračné. Co se týče zjevování se tajemných postav duchových nebo jejich údů, dokázáno jest, že zjevené osoby v 95% nebyly žádní duchové, ale osoby lidské — obyčejně samo medium. Zářící světlo, jež v přítomnosti je obklopovalo, bylo světélkování fosforu, jímž osoba byla potřena, nebo světélkování síly elektrické. Zjevování „duchů“ jest tedy spiritistický podvod, jak dnes sami spiritisté se přiznávají, aspoň v 95 %.

Co se ostatních spiritistických zjevů dotýče, ani ty nepřesahují hranice přirozeného. Zjištěno bylo pokusy, že medium při spiritistických pokusech ztrácí na váze, tedy vyvozuje sílu, která tíží neboli přitažlivost země překonává, ano až ruší. V letech 1869—1870 studovala spiritistické zjevy v Londýně společnost, sestavená z lékařů a právníků a dopátrala se těchto výsledků: 1. „Při jistých tělesných nebo duševních poměrech jedné nebo více přítomných osob projevuje se síla, která stačí uvést v pohyb těžké předměty bez použití svalové síly, bez dotknutí se jich a bez zavedení hmotného spojení jich jakéhokoliv způsobu s přítomnými osobami.“ 2. „Tato síla dovede slyšitelné zvuky vyvozovati, jež podle všeho vycházejí z pevných těles, která nejsou ve spojení ani v doteku s těly přítomných osob, a tyto zvuky vycházejí dle všeho z těchto těles následkem zřetelně pozorovaného chvění, když se těchto těles dotkneme.“ 3. „Tato síla bývá často řízena nějakou inteligencí (rozumem).“⁵⁾

Poněvadž pokusem lze libovolně sílu tuto vyvoditi a zkoušeti, z toho již jde jasně na rozum, že jest tu v činnosti síla přírodní. Dnes vysvětlují se jevy spiritistické silou dynamoelektrickou nebo živočišnou silou elektrickou. Každý nerv jest jako elektrický drát. Elektrická síla, jak dokázáno, dá se převáděti nejen po drátu, ale i vzduchem a vodou (bezdrátová telegrafie). Medium ve shromáždění spiritistickém dává k dispozici nejen sílu svého těla, aby vyvozeny byly zjevy spiritistické, ale obyčejně za napjaté soustředěné pozornosti k sobě dovede spojití v jedno i sílu z osob přítomných — dáti jí jednotný směr a zvýše-

⁵⁾ Der alte und neue Glaube, 148 (Reinhold).

nou sílu hýbnou. Že soustředěná napjatá pozornost přítomných osob jest spolu pramenem vyvozené a soustředěné tajemné síly, vychází na jevo i z toho, že obyčejně až teprve v druhé polovici sezení spiritistického, kdy rozčilení a napjatá pozornost jest ve stupni nejvyšším, také výjevy síly tajemné jsou největší. Medium a osoby přítomné představují tu jako baterii elektrických nádob vespolek spojených v jeden proud. Medium, či spíše osoba jej ovládající, dává spojené síle dynamoelektrické směr. Touto silou vyvozuje se klepání, uvádějí se v pohyb a znění zvonky, překonává se přitažlivost země a tělesa se kymácejí, pak i do výše zvedají. Překoná-li síla ta přilnavost částek hmotných některého pevného tělesa, slyšeti jest praskot jeho. Že síla nervstva somnambula nebo media přichází tu k uplatnění v první řadě, jde také z toho fakta, že po pokusu takovém osoba somnambula nebo media cítí velkou ochablost v těle, následek to vyčerpávání síly tělesné. Somnambulové a media spiritistická mohou své nervy a zdraví tělesné si zcela podkopati, jestliže častěji propůjčí se k takovým pokusům.

Jak ze všeho zřejmo jest, výjevy spiritistické nemají žádného významu, aby vysvětlily pravé zázraky, jsou to zjevy zcela rozdílné od zázraků.

Spiritisté sestavili si v novější době z odpovědí, dle domněnky jejich pocházející od duchů z onoho světa, své náboženství. Mnohé názory spiritistické, získané prý od duchů, jsou však nemravné a bezbožné. Z toho usuzují bohoslovci katoličtí, že odpovědi a názory spiritistické, pocházejí-li skutečně z říše duchů, nemohou pocházeti leč od duchů zlých.

c) Suggeste.

Odpůrci zázraků odvolávají se také velmi často na suggeste, a snaží se ji přirozeně vysvětliti zázračná uzdravení. Moderní pak společnost, jež zvykla za pravdu přijímati bez myšlení všechno, co jí ten který list napíše, činívá totéž. Slyšíc o zázračných uzdraveních, odbývá všechny slovem suggeste: víra či důvěra tu přirozeně pomohla! Suggeste stala se v novější době universálním prostředkem proti zázrakům, anebo lépe řečeno frází,

kterou se kde kdo ohání, aby zázraky popřel. Obvykle tito lidé nevědí ani, co sugesce je, tím méně pak vědí, jaké jsou její hranice.

Sugesce znamená někomu něco vpraviti neboli představou buditi ve člověku představu jinou. Tak na př. vidí-li člověk jiného zívati, nebo smáti se, nebo plakati, snadno pouhý pohled na takovou osobu vzbudí v něm podobnou potřebu: zívá také, nutí ho pohled, ke smíchu nebo pláči, ač obvykle ani neví, proč zívá, směje se nebo plakati má. Vidí-li kdo hmyz, pocituje někdy na těle svědění, jakoby hmyz po těle měl, vidí-li, nebo jen si vzpomene na ošklivou věc, nutívá ho tento pohled nebo pouhá vzpomínka k vrhnutí. Naopak možno zase představou o chuti dobré vzbuditi v jiném chuť k jídlu. Ve větších restauracích mívají předjedlíky (Voresser), t. j. člověka najatého, jenž na povýšeném místě se zvláštní chutí pojídává pokrmy, aby u hostů, kteří ho pozorují, budit chuť k jídlu. To všecko jsou následky sugesce. Zvláště osoby nervů citlivých podléhají účinkům sugesce. Sugescí možno i osobu uspati ve spánek somnambulický. A v tomto spánku osoba uspaná ještě více podléhá sugesci. Uspávající dovede velmi účinně na její vůli působiti: somnambul jest takřka v jeho moci. Mnohé osoby dovedou samy sobě suggerovati myšlenky nebo i spánek (autosugesce). Jan Braid (1795—1860), anglický lékař, začal uspávati pacienty ve spánek somnambulický a sugescí je léčiti. Dnes někteří lékaři tímto způsobem léčí utkvělé myšlenky (představy), pohlavní zatíženost, jež svádí člověka k nepřirozenému ukájení pudu pohlavního, nebo i nervové nemoci (bolesti nervové, ochrnutí atd.).

V těchto případech někdy, nikoliv vždycky, sugesce dovede nemocného vyléčiti, a to náhle. V ostatních však nemocech nikoliv. To jest třeba s důrazem vytknouti. Působení sugesce jest tedy dosti omezeno. „Dle lékařského úsudku choroby lidského ústrojí rozdělují se ve dvě velké třídy. Do první zařazují se nepořádky ve výkonech ústrojí, bez význačného poškození tkániva: jsou to nervové nemoci, a hlavně hysterie ve všech svých formách . . . Druhá třída, daleko četnější, uzavírá v sebe nemoci vnitřní nebo vnější, se zjevnou anatomickou záněnou (záněty různé, rheumatismy, tuberkulosy, infekční nemoci, rány, vředy

atd.) „Uzdravení těchto chorob s nepopíratelným poškozením tkaniva, je-li vůbec možné, vyžaduje zcela přirozeně času, často velmi dlouhého; vymáhá jiného zakročení nežli moci ducha nad tělem, neboť podléhá přirozeným zákonům, proti nimž nezmůžeme ničeho.“⁹⁾ V těchto případech suggestci nikdy nepodaří se nemocného v okamžiku vyléčiti, suggestce jest tu bez účinku. Z toho vidno, že náhlé uzdravení souchotin, reumatismu a těm podobných nemocí pouhou suggestcí vysvětliti nelze. Jsou sice jisté řídké případy nádorů, které mají kořen v nemoci nervové. Tak nárazem může nastati na jistém místě těla čistě funkční (bez anatomické změny) ochromení nervů vazo-konstriktorů, to jest nervů, které sžují krevní cévy. Následkem toho krev hromadí se na onom místě a povstane nádor původu čistě nervového. Takový nádor, či spíše jeho příčinu: ochrnutí nervů, možno suggestcí náhle vyléčiti. Nervy začnou fungovati, krev se rozptýlí a nádor zmizí. Ostatních nádorů však, které nemají původ v poruše nervů, nelze suggestcí vyléčiti. Z toho je vidno, že účinek suggestce jest velmi omezený v oboru léčení nemocí, a že jest to pouhá fráze, kterou mnozí se ohánějí, odbývajíce náhlá podivuhodná uzdravení pouhou suggestcí nebo autosuggestcí.

d) Extase a bilokace.

Extase jest slovo řecké a znamená „bez sebe býti“. Extase jest duševní stav člověka, kdy duše jakoby odloučila se od smyslů, tak že člověk v extasi nevidí očima, neslyší ušima, necítí ani bolestné bodání a pálení, ale za to duše projevuje tím větší sílu poznávací a rozplývá se často v radosti. Příčina extatického stavu jest dvojí: buď přirozená, tak že takový člověk libovolně dovede se sám nebo pomocí jiného člověka do takového stavu duševního postavití, nebo nadpřirozená, t. j. Bůh, jenž rozum a cit duše tak zaujme, že nastává extatický stav těla.

Somnambulismus jest takový druh extase přirozené. I extase původu nadpřirozeného vyvozuje v těle lidském tytéž zjevy, jenom obyčejně v míře větší, jako extase původu přirozeného, na př. somnambulismus. Výjevy její tělesné nejsou tedy

⁹⁾ Současný zázrak, Dr. Deschamps, str. 40.

podstatou svou nic nadpřirozeného, toliko příčina její, totiž Bůh a heroická nadpřirozená láska k Bohu osoby extatické, jsou nadpřirozené.

Jako somnambul ztrácí v extatickém stavu na váze těla, až i překonati může tíži a vznáší se do výše, tak i při extasi původu nadpřirozeného pozdvižen bývá člověk od země do výše, na př. někteří světci, jako sv. Alfons, při mši sv. Jako v extasi nadpřirozeného původu druhdy obličej osoby září světlem (na př. Bernardetta při extasi u jeskyně, nebo sv. Alfons), tak zjištěno jest fotografickými snímky, že i tělo somnambula floreskuje (světélkuje).

Církev katolická nepřikládá samotné extasi žádné zvláštní síly důkazné pro svatost osoby. Již r. 1686 napsal kardinál Lauria: „Od 30 roků jsem zaměstnán při kongregacích a mohu říci: jedná-li se o kanonisaci některého služebníka božího, při votu o zázracích nikdy zřetel nemá se k extasím, leč by s jinými, jasně nadpřirozenými událostmi byly ve spojení.“ A Benedikt XVI. (De serv. Dei beatificatione I. 3 c. 49. n. 14.): „Ani zjištění extase, ač jediné od Boha vyvolána býti může, ještě není důkazem pro svatost, poněvadž nemá, jakožto stav trpný, posvěcující síly, aniž jest výsledkem posvěcující milosti, ale náleží k darům darmo daným. Má-li se k ní vzíti zřetel, musí býti zjištěny v dotyčné osobě heroické ctnosti.“⁷⁾

B i l o k a c e souvisí s extasí, a záleží v tom, že duše zdá se opustiti na čas tělo a projevuje svou činnost třeba i ve viditelné podobě osobní na místě jiném vzdáleném.

Tak známa jest bilokace ze života některých světců. Svatý Antonín Paduanský (1195—1231), když jednou kázal, zůstal na chvíli na kazatelně jako ztrnulý státi. V tutéž dobu objevil se v důležité záležitosti v Portugalsku. Sv. Alfons přišel do sakristie, aby se oblékal ke mši svaté. Najednou usedl v sedadle a zůstal nějaký čas jako bez ducha seděti. V témže čase umíral v Římě ve Vatikáně papež Klement XIV. († 1774), jenž rok před tím nerozvážně bez výsledku na nátlak osvícenských vlád zrušil řád jesuitský. Před smrtí svou tento papež mnoho v duši trpěl. Na-

⁷⁾ Dr. Reinhold: Der alte und neue Glaube, 156 a násl.

jednou zdálo se, jakoby s někým neviditelným rozmlouval a se radil — a brzo na to upokojen zemřel.

Bilokace snadno dá se vyložití pojmem o duši. Duše jakožto bytost duchová není prostorem omezena, dovede tedy za zvláštních okolností i na místech vzdálených činnost projevovati.

Známý jsou četné případy působení duše do dálky, znamení, které umírající o sobě dávají osobám vzdáleným, nebo se jim i v podobě viditelné zjevili. Sama o sobě nepřesahovala by tedy bilokace hranice přirozeného a nebyla by nic zázračného. Avšak okolnostmi stává se bilokace zjevem nadpřirozeným. Na př. bilokace sv. Alfonse byla potud zjevem nadpřirozeným, že jen z vnuknutí a zjevení božího nadpřirozeného dověděl se světec, jak umírající papež potřebuje jeho přispění, poučení a útěchy.

e) Zázraky jsou zaručeně dokázány.

Vypravovatí budeme divné skutky
tvé. Žalm 74, 2.

Všecky námitky proti možnosti zázraků vyvráceny jsou nejjasněji skutečností, že zázraky vskutku se staly a dějí, neboť co skutečně se stalo, jest samozřejmě též možné. Pravíme-li, že zázraky zcela jistě jsou dokázány, třeba jest p o j e m j i s t o t y vysvětliti. Kdy jest některý skutek jistý? Jistota některého skutku tehdy zaručena jest, když buď sami osobně jsme jej viděli, nebo když aspoň jeho skutečnost zaručena jest hodnověrnými svědky a svědectvími.

To jest j i s t o t a h i s t o r i c k á. Poněvadž zázrak jest děj, jenž stal se v čase, jeho jistota jest tehdy zaručena, když jest dokázána jeho existence aspoň hodnověrnými svědky a svědectvími. Zázrak jest však spolu děj, jenž udál se v přírodě, ale síly a mohutnosti přírody přesahuje. Spadá tedy zázrak do jisté míry i do oboru přírodovědy. P ř í r o d o v ě d a nedovede sice jeho jistotu stvrditi pokusem, ale dovede přece aspoň pro jeho skutečnost poskytnouti důvody negativní tak totiž, že dokazuje, že výjev zázračný nespadá do oboru sil přirozených, ale je podstatně převyšuje. Tedy přírodověda nemůže p o s i t i v n ě zázrak do-

kúzati, neboť zázrak závisí úplně na vůli boží: Bůh jej koná, kdy sám chce, a není v moci vědy lidské, aby za účelem vědecké jistoty dovedla sama zázračný výjev vyvolati, přezkoušeti a pokusem zajistiti. To jest věc samozřejmá vyplývající ze samotného pojmu zázraku. Zázrak jest skutek nadpřirozený, proto přirozenými prostředky vědy přírodní nemůže býti pozitivně dokázán. Tedy pozitivní empirické jistoty přírodověda zázraku dáti nemůže, neboť zázrak nespadá úplně do ohoru přírody, ale buď celou svou podstatou nebo aspoň způsobem svým přírodu převyšuje. Přírodověda může však aspoň důvody negativními zázračnou událost zajistiti, totiž dovoditi, že tento skutek převyšuje moc přírody a nemůže přirozenými silami býti vykonán. A toto svědectví pro jistotu zázraku po stránce přírodovědecké dostačí.

Konečně, aby jistota nějakého zázraku byla zaručena, musí býti zázrak i filosoficky dotvrzen, t. j. musí býti na jisto dokázáno, že skutek zázračný není nic protirozumového, absurdního. Zajištění zázraku tedy vyžaduje jistoty historické, že skutečně se stal, jistoty přírodovědecké, že převyšuje síly přírody, jistoty filosofické, že není proti rozumu. Na př. stane se, že hnisavá větší rána se náhle v několika minutách zavře. Historie musí dokázati tu, že skutečně tak se stalo; přírodověda musí dokázati, že nikdy síla přirozená toho nedokázala, aniž dokázati může, aby tak náhle hnis a shnilé částky byly odstraněny a novým čerstvým pletivem nahrazeny; filosofie sice připustí, že jest to výjev nad rozum lidský, ale nikoliv protirozumný, neboť Bůh jest všemohoucí. Tak jest náhlé zhojení hnisavé rány zaručeno jako jistý zázrak.

Kdo by tedy jistotu některého zázraku popíral, ačkoliv jeho existence jest na jisto postavena jako jiný historický skutek, ten vlastně musí stejně popřítí celou historii, ten jest nerozumný skeptik, který rozumovými důkazy přesvědčiti se nedá. Kdo popírá zázračnou událost z toho důvodu, že nelze ji empiricky pokusem zjistiti, ten vůbec nemá ani ponětí o podstatě zázraku, neboť kdyby přírodovědeckým pokusem bylo možno zázrak zjistiti, pak by zázrak přestal býti zázrakem, skutkem nadpřirozeným. Takový člověk žádá logický nesmysl. Bůh pak koná zázraky

k přesvědčení lidí rozumných a nelze od něho žádati logických nesmyslů.

Skeptika nikdo nepřesvědčí; skeptik (pochybovač), byť bys ho přesvědčoval svědky sebe hodnověrnějšími, nepřestane činiti opět a opět různé námitky malicherné, a kdyby na své oči viděl zázrak sebe větší, bude pochybovati a vyhledávati všechny možné a nemožné protidůvody. Na př. francouzský spisovatel Anatole France (* 1844) napsal, že by nevěřil v zázrak ani tehdy, kdyby některému člověku v nějakém prameni nebo jinde narostla náhle místo uříznuté zcela nová noha, poněvadž narostou i rakům nová klepeta a ještěrce useknutý ocas během jisté doby, a že by nevěřil ve vzkříšení, kdyby na své oči viděl vzkřísiti mrtvé, poněvadž dosud nevíme, co jest v podstatě život a smrt.⁸⁾

Takových pochybovačů ovšem nelze přesvědčiti, poněvadž zavrhujíce zázrak, zahazují přitom všechny vědecké poznatky a celý soudný rozum lidský a rozumnou lidskou zkušenost. Tím však vyloučili sami sebe z rozumné společnosti lidské.

Majíce tedy vypravovati v tomto článku o některých zázračných událostech, píšeme tyto řádky jen pro lidi soudné a rozumné.

Známo jest na sta a tisíce případů podivuhodných, které nejdůkladněji byly prozkoumány po každé stránce výsledkem četných svědků a dobrozdáním vědeckých odborníků, a bylo zjištěno, že přirozeným způsobem nelze jich vysvětliti.

Poněvadž největším dojmem působí na naše přesvědčení událost nedávná, jejíž svědkové buď dosud žijí, nebo která úředními protokoly a vlastnoručními podpisy osob vyšetřujících a svědků vyslýchaných ověřena jest, uvedeme z četných zázraků z doby novější aspoň některé.

Zázraky na přímluvu sv. Gerarda (1726 až 1755).

R. 1893 roznemohla se 19letá dívka Valerie Baertsová v St. Trond v Belgii prudkou horečkou hlavníčkovou. K nemoci přidal se i zápal mozku. Dne 28. srpna začala nemocná pracovati k smrti:

⁸⁾ Citováno dle *Současný zázrak* od Deschamps S. J., přel. Vaňous, str. 49.

smrtný pot vyvstal jí na čele, údy byly již ztuhlé. Zavolaný lékař Dr. Caluwaerts vzdal se vší naděje.

Přítomní domácí vzali si útočiště k sv. Gerardu. P. Cousin vložil na umírající ostatky sv. Gerarda. V tom okamžiku nemocná usnula a začala pravidelně oddychovati. Smrtný zápas minul. Po čtvrt hodině nemocná se probudila, a byla zdráva. I slabost zmizela po požití pokrmu. Sám ošetřující přítomný lékař vydal týž rok dne 23. října pod přísahou toto vyjádření: „Slečna Valerie Baerts byla zachváčena horečkou hlavničkovou a všechny známky blížící se smrti byly na ní patrný. Smrtný zápas již počal; jakmile byly na ni položeny ostatky blah. Gerarda Majelly, život se vrátil, známky smrti zmizely a uzdravení počalo.“

Druhý zázrak podobný udál se v Italii. V Conze r. 1896 onemocněl 15letý studující Vincenc di Geronimo zánětem pohrudnice. Žádný lékař nemohl pomoci, nemocný byl již blízko smrti. Podobně vložili umírajícímu na prsa ostatky blah. Gerarda, nemocný klidně usnul, a když procitl, byl úplně zdrav. Na základě těchto dvou zázraků všestranně vyšetřených, prohlášen byl blah. Gerard r. 1904 od sv. Otce za svatého.⁹⁾

Mezi četnými zázraky, které staly se na přímluvu sv. Gerarda, jsou ještě čtyři protokolárně zjištěny, mezi nimi uzdravení Terezie Deheneffe r. 1852, jejíž rána kvasící veliká náhle tak se zacelila, že nezůstala po ní ani známka jizvy, pak náhlé uzdravení rakoviny v obličejí Voršily Solito z Frankavilly Fontany, diecése Oriy r. 1850, a náhlé uzdravení 10letého chlapce Vavřince Rioly ze sv. Jiří na Horách r. 1867, jenž náhle uzdraven byl od veliké vodnatelnosti a horečky.

Sám život sv. Gerarda byl plný zázračných událostí. Světec prožil před svou smrtí těžký smrtný zápas, za to však osvědčil se po smrti své jako mocný pomocník ve smrtných zápasech svých ctitelů.

Zázraky na oslavu sv. Jana Nepomuckého.

Šlechtična Terezie Krebsová z Mostu v Čechách, dívka 21letá, rozmačkala si r. 1701 levou ruku a dostala do ní sněh. Přijela do Prahy, hledajíc pomoc u znamenitých lékařů. Avšak tito prohlásili, že jedině operace, odnětí ruky, může tu pomoci. Ve své

⁹⁾ Sv. Gerard Majela od P. Em. Kováře, II. vyd., str. 199 a násl.

úzkosti vzala si útočiště k sv. Janu. U jeho hrobu prosila ho, aby ji poradil, co má činiti. Najednou spatřila před sebou papír a na něm bylo napsáno: „po 9 dní jísti jen v poledne a to velmi málo a v té době jíti třikráte k sv. zpovědi a sv. přijímání.“ Nemocná uposlechla. Ale již šestý den byla tak slabá, že sotva dověkla se za pomoci své přítelkyně do kapucínského kostela v Loretě v Praze, aby tam po třetí svátosti přijala. Při sv. přijímání o svátku hromnic náhle pocítila, jakoby jí oheň od úst projel lopatkou do ramena. V tom okamžení obvazy z nemocné ruky spadly a rámě bylo zdravé jako druhé.

R. 1718 dne 22. února večer vracel se ředitel panství strakonického v Čechách Hodánek se svou ženou a 7letou dceruškou Rozalíí domů podél řeky Otavy. Okolo 9. hodině večer děvče, skotačíc, spadlo do řeky a zmizelo pod ledem. Matka vykřikla: Svatý Jene Nepomucký, pomoz mému dítěti! Pak klesla v mdlobách k zemi. Na 200 lidí se sběhlo k místu neštěstí, prohledali s pochodněmi řeku, ale marně.

Zatím v sousedním mlýně zastavilo se kolo. Mlynář Antonín Mařena šel se podívat, proč se mlýn zastavil, a našel ve vodě mrtvé děvče. Nevěděl, jaké to děvče jest, odnesl je do světnice a položil na lože. Když přišla do mlýna matka dítěte, děvčátko otevřelo oči a žilo. Vypravovalo: „Když jsem spadla do vody, přišel ke mně nějaký muž a držel mne za ruku řka: Neboj se díko, neutopíš se! Muž ten vypadal, jako onen na našem mostě.“ Dítě mýnilo sochu sv. Jana Nepomuckého. Oba zázraky byly důkladně vyšetřovány a přispěly k blahořečení sv. Jana Nep.¹⁰⁾

Poněvadž zázračná a podivuhodná vyslyšení modliteb na přímluvu sv. Jana Nep. († 1393) se stále množila, nařízeno bylo papežem, aby i jeho hrob, kde ostatky světcovy po více než 300 let odpočívaly, byl otevřen. Stalo se tak dle obvyklého způsobu za přítomnosti komise dne 15. dubna 1719. V komisi byli: světitel biskup Daniel Mayer z Mayernů, kapitulní děkan Tobiáš Opic, arcijáhen Jan Steyer, scholastik Karel Řečický, doktor práv Jan Bloyský, notář Bernát Jindř. z Germeten, spisovatel Jan Hammer-schmied, farář svatovítský Václav Potůček, universitní profesor lékařství Dr. Jan z Erlsfeldu, lékaři Dr. Jan Puchman a Dr. Šebe-

¹⁰⁾ Sbirka příkladů od Spirago, přel. Červinka, str. 172–173.

stián Fuchs, ranhojiči Jan Schutzbrett a Ferdinand Schober. Dále byli tu přítomni při otevření hrobu různí řemeslníci, jako zedníci, kameníci, kováři a truhláři.

Když tedy před tolika svědky učenými i prostými hrob sv. Jana Nep. byl otevřen a vykopán, a rakev kovová, v níž odpočívaly ostatky jeho, byla otevřena, přišlo se na jeho kostru. Celé tělo až na kosti bylo spráchnivělé, ale v lebce světcově nalezen neporušený jazyk. Komise nad tímto nálezem užasla a lékaři důkladně jazyk vně ohledali, ano i lancetou (nožíkem) nařízli, aby vnitřek jeho zkoumali. Dr. Jan z Erlsfeldu za souhlasu přítomných znalců vydal pak protokolární vyjádření: „Mezi hlínou k ustrnutí svému nalézám jakousi hmotu, kteráž dle podoby, vláknitého vaziva a barvy za jazyk lidský uznati se musí, jakž jej takovým býti veřejně vyznávám a spolu věřím, že byl neporušený proto zachován, jelikož sv. Jan Nep. jazykem hájil tajemství zpovědní. Nemohlť jazyk ten nikterak přirozeným způsobem a bez zázraku neporušený býti zachován; neboť při jiných mrtvolách lidských obyčejně jazyk nejdříve shnije a zpráchniví; tento jazyk nemohl však po tak dlouhou dobu, kteráž 300 let převyšuje, v této hmotě, podobě, celosti i barvě přirozeným způsobem se udržeti.“

Komise pak jazyk vložila do stříbrné nádobky, nádobku zapečetila, zapečetěnou nádobku i s kostmi uzavřela do cínové a dubové rakve, která opět pečeti a zámky byla opatřena. Protokoly o nálezu tom byly sepsány a podepsány.

R. 1721 prohlášen byl Jan Nepomuk za blahoslaveného, a jeho úcta byla v Čechách dovolena. Když pak na oslavu jeho více zázračných uzdravení a zachránění života opět se stalo, měl býti blahosl. Jan za svatého prohlášen, a proto nařízeno bylo znova zázračný jazyk před komisí prohlédnouti. Stalo se tak dne 17. března 1725. Členové komise vzati byli opět pod přísahu. Na to byly neporušené pečeti ohledány, rakve znovu otevřeny a jazyk z nádobky vyndán.

V komisi této mimo lékařů z r. 1719 byli i Jan hrabě z Wrby, nejvyšší purkrabí, Jan Arnošt hrabě Schaffgotsch, nejvyšší komoří, Jan hrabě Wrba, nejvyšší zemský sudí, Dr. práv Sonntag, Dr. Hofmann, Dr. Linhart Meisner, profesor universitní a jiní.

Lékaři, kteří r. 1719 jazyk ohledali, uznali jej za týž jazyk, jak výslovně udali „dle zevnější podoby i dle nařiznutí tehdy učiněného“. A tu stal se, možno-li tak se vyjádřiti, před zraky tolika mužů učených a znamenitých zázrak ještě větší. Jazyk oslavencův začal znenáhla nabíhati, od kořene ku špičce nabýval barvy červenopurpurové, a naběhl tolik, že nařiznutí z r. 1719 se tolik rozšířilo, že všickni viděli uvnitř jeho vlákna i svaly, jež byly červenější nežli ostatní jazyk. Komise užasla, zkoumala tento div všemožně; pozorovali jazyk ve stínu i ve světle, ale shledali, že světlo příčinou toho zjevu neobyčejného není. Proto přesvědčili se o zázraku, poklekli a chválili Boha.

Dr. Meisner pak protokolárně vydal toto vyjádření: „Červená barva nemůže v žádné části těla lidského pocházeti odjinud, leč z oběhu krve v těle živém. Tuto však nemohl býti ani život, ani oběh krve, jelikož přes 300 let v zemi tělo leželo a celé maso ztráveno bylo i zpráchnivělo až na jazyk, jenž neporušený zůstal. Tudíž onu proměnu barvy a přibývání jazyka nelze vysvětliti z příčiny přirozené. Taktéž nebylo tělo to balsamováno, ani jazyk tento: a mimo to balsamované tělo nemůže měniti barvu, aniž nabíhati. Proto s úplnou jistotou za to mám, že jest zde zázrak Bohem samým způsobený.“ O tomto zjevu sepsány a podepsány byly protokoly, které dosud chovají se jednak v arcibiskupském archivu pražském, jednak v archivu vatikánském v Římě.

Na to r. 1729 prohlášen byl Jan Nepomuk za svatého a jeho úcta v celé katolické církvi dovolena.

Toť jen několik ukázek zázraků z doby nejnovější. Více jich uváděti nedovoluje rozsah této knihy. Dodatkem jen připomínáme: téměř rok co rok koná se v církvi katolické nějaký proces za příčinou beatifikace nebo svatořečení. Pokaždé podobným přísným způsobem zkoumány jsou tu zázračné události, vyslychání jsou pod přísahou očití svědkové a slyší se dobrozdání odborníků vědeckých, nežli veřejně prohlásí se některý div za zázrak. Nuže, tu ať nevěrci a odpůrci zázraků promluví své moudré slovo! Ať buď dokáží, že div se nestal, nebo ať jej přirozeně vysvětlí, pak uvěříme jim. Jinak budeme věřiti církvi katolické. Logika nepřátel zázraků jest zcela chybná. Usuzují asi takto: zázraků není, poněvadž, kdyby se připustil zázrak — div nadpři-

rozený, tedy by musilo stávatí nadpřirozené a osobní nadsvětný Bůh. Aby tedy popřeli zázrak, popírají Boha a vše nadpřirozené, a opět jindy, aby popřeli Boha, bytost nadpřirozenou, popírají zázraky. Točí se tedy v kruhu a dle potřeby své mají za samozřejmou dokázanou pravdu to, co teprve jest třeba dokázati.

Logika správná však jest tato: jsou fakta dokázaná takové povahy, že přesahují všechny síly přirozené. Nemohou tedy taková fakta skutečná býti přirozená, ale původu nadpřirozeného, a proto svědčí, že tu zasáhl v přírodu nadsvětný všemohoucí Bůh. Všecko skutečné není přirozené, ale toliko z části přirozené, z části nadpřirozené. „Skutečné“ jest pojem širší nežli „přirozené“.

Odpůrci zázraků však říkají: skutečné-kryje se s přirozeným; to říkají, ale nedokázali, a z tohoto nedokázaného svého tvrzení hledí odstraniti všechny zázraky. Nedokázaného tvrzení užívají tedy za důkaz proti zázrakům. Nebo jinými slovy: poněvadž nechtějí uznati osobního Boha nadsvětného, nechtějí uznati ani zázraků. Nikoliv rozum, ale strach před Bohem svádí je k popírání zázraků.

Budeme vypravovati ještě několik případů, které očividně povahu záračnou mají, ač církví dosud stvrzeny nejsou. Známो jest jméno velikého lidumila kněze italského D o n a B o s k a, zakladatele Salesiánů (1815—1888): V květnu r. 1869 přišla k Donu Boskovi slepá dívka Marie Starderová z Vinovy. Vedla ji její teta a sousedka. Pomodlivše se vroucně v kostele před oltářem Matky Páně, přišly do sakristie k Boskovi. Ctihodný kněz vypytał se nejdříve na nemoc. Když zvěděl, že již před rokem dívka úplně oslepla a lékaři vši naděje na uzdravení se vzdali, slíbil jí uzdravení na přímlovu Matky boží, když dívka opravdově slíbí, že bude zraku nikoliv proti Bohu, ale ku spáse duše užívatí. Na to pravil: „Ve jménu Boha a sv. Panny jmenujte mi věc, již držím v ruce.“ Dívka pohleděla a radostně zvolala: „Opravdu, já vidím.“ „Co vidíte?“ zkoumal Bosko. „Penízek,“ zněla odpověď. „Který penízek?“ „Penízek s obrazem Panny Marie.“ „Co je na druhé straně penízku?“ „Vidím starého muže, ten má kvetoucí větev v ruce; jest to sv. Josef.“ Dívka pak vztáhla ruku po penízku (medailonku), ale Bosko upustil

jej, a peníze se kutálel do tmavého kouta. Její teta chtěla peníze zvednouti, ale Don Bosko pravil: „Nechte děvče, ať si samo najde peníze; uhlídáme pak, zdali jest úplně uzdraveno.“ A skutečně, děvče zvedá peníze. Uzdravení bylo úplné.

Podobně uzdraven byl na den Božího Těla r. 1874 rheumatismem na rukou i nohou ochromlý muž, jemuž žádný lékař nemohl pomoci. Don Bosco povzbudil ho k důvěře k Matce boží a v několika okamžicích nemocný volně polyboval rukama a začal choditi.¹¹⁾

Kdož pak nevěděl by o podivuhodných náhlých uzdraveních lourdských? Uzdravení tato jsou četná, opakující se rok co rok, a zcela zjištěná. Dějí se jednak použitím vody lourdské, jednak při procesích s Velebnou Svátostí Oltářní v Lourdech. Již v roce zjevení 1858 stalo se přes 30 podivuhodných uzdravení, mezi nimi dne 4. března 1858 uzdravení dvouletého dítěte Jana Bouhortse, jenž od narození byl chromý a zkřivený a již umíral. Jeho matka ponořila ho do pramene, hned na to usnul klidně a druhý den byl nejen zdrav od nemoci, ale toto chromé dítě začalo běhati a zkřivené nohy se mu narovnalý. Událost tato byla komisemi prozkoumána a uzdravený dosud žije v Lourdech. Pařížský advokát Jindřich Lasserre, jenž na radu svého přítele protestanta, bývalého ministra Freycineta a jeho paní umyl si nemocné oči v lourdském pramenu a ihned se uzdravil, vydal na poděkování za to známou knihu „Panna Maria lourdská“, která byla do všech jazyků evropských přeložena a jest dosud valně rozšířena. V ní vypravuje o některých uzdraveních z doby prvnější. Francouz Artus složil 15.000 franků u M. Turgeta v Paříži (Rue de Hanovre č. 6), jež slíbil vyplatiti každému, kdo by dokázal, že aspoň jeden z uvedených Lasserrem zázraků buď se nestal, anebo jej přirozeně vysvětlil.¹²⁾ Dosud nikdo nepřihlásil se k takovému důkazu.

Od r. 1890 jest v Lourdech zvláštní kancelář lékařská, kde prohlédnutí bývají před i po uzdravení nemocní mnohými lékaři

¹¹⁾ Několik vynikajících katolických povah XIX. stol. od prof. Jana Kosiny, str. 39 a násl.

¹²⁾ Roku 1878 zvýšil p. Artus obnos vypsany na 100.000 fr., uložen jest u notáře Dufoura, Boulevard, Poissonière 15.

jak domácími, tak i cizími. Průměrně účastní se této prohlídky vědecké ročně přes 200 lékařů, ano r. 1908 bylo jich v Lourdech 624. Jsou mezi nimi četní universitní profesori. Dr. Boissarie, přednosta kanceláře, konal i v jiných městech přednášky o Lourdech za přítomnosti celé řady četných uzdravených osob. Tak dne 22. listopadu 1896 přednášel v Paříži v „Cercle du Luxembourg“, a při přednášce představili se posluchačům četní uzdravení z r. 1892—1893 z Paříže a okolí.

R. 1897 dne 19. ledna v Montanbau při podobné přednášce pravil: „Jaká to změna koncem století v učeném světě a školách lékařských nastala v posuzování nadpřirozeného, a zvláště, co se týče Lourd. Dříve byla věda docela materialistická. Dříve smáli se nafoukaní vzdělanci Lourdům, a dnes přicházejí zpravodajové velkých světových listů do Lourd, a jsou přemoženi dojmy tam získanými.“

Dnes ostatně může se každý snadno přesvědčiti o jistotě podivuhodných uzdravení lourdských, neboť téměř v každé zemi najdeme některé osoby, jež děkují Lourdům své uzdravení.

Každý též může osobně viděti totéž v Lourdech, neboť skoro každý týden v době poutí stane se tam několik náhlých uzdravení. Tak na př. r. 1898 ve čtyřech dnech národní pouti francouzské událo se v Lourdech 95 uzdravení různých nemocí.

Do r. 1909 zjištěno bylo přes 4000 uzdravení, kterých přirozeným způsobem vysvětliti nelze.

Dr. Duret, člen medicínské fakulty z Lille, uveřejnil (Statistiques du livre de M. Bertrin 1908) statistiku uzdravení jen při průvodech s Nejsvětější Svátostí a počítá uzdravení různých druhů tuberkulosity 747 případů, mezi nimi 329 plicní tuberkulosity (souchotin), 583 případy nemocí vnitřních, 96 nemocí oběhu krve, 137 nemocí míchy a mozku, 320 nemocí úst a hrdla, 38 kožních, 111 bouli, 45 ran, 25 rakovin, 168 rheumatismu, 481 různých nemocí jako hluchoty, slepoty atd.

Všimněmež si některých význačných!

Carina Mettoné z Bénévelle trpěla nemocí plic. Plíce její byly zkaženy, chrlila krev ještě v Lourdech. Měla i na těle zevní otevřené rány; 45 lékařů ji prohlíželo. Ležela bez vlády na lůžku. Když kolem ní nesena byla v průvodu Velebná Svátost, tu, jak

sama potom doznala, takto se modlila: „Pane Ježíši, žádáš-li si mého života, daruji Tobě jej bez zármutku, avšak chceš-li, řekni jen slovo, a budu zdráva!“ Jak se toto pomodlila, najednou byla uzdravena. Vstala na lůžku, klekla a klaněla se Velebné Svátosti. I zevnější rány v okamžiku byly zhojeny. Stalo se dne 1. září 1906.

Gabriela Durandová byla stížena tuberkulosou plic a kostí. MUDr. Monod v Peau, jenž ji léčil, dal jí toto vysvědčení: „Dovšvědčuji, že slečna Gabriela Durandová byla ošetřována v peau-ské nemocnici pro tuberkulosu plic a kostí, za kterouž příčinou po dlouhé měsíce nehybně ležela v deskách. Plivá často krev, horečka stálá.“ Do Lourd dopravena byla již bez vědomí, tep byl sotva znatelný. Tak ponořena byla do koupele lourdské v srpnu r. 1908. V okamžiku byla uzdravena. Levá noha její, dříve o 7 cm kratší, nabyla normální délky. (Dle Correspondantu ze dne 25. prosince 1911.)

Zajímavý jest i tento případ, že před očima lékařů rány se zhojily. Ferdinand Delahaye, 22 roků věku z Bonneville le Louvet (Calvados) trpěl po 10 roků zánětem levé stehenní kosti, následkem čehož utvořily se na noze dvě fistule (hnisavé rány). Marně byl léčen od lékařů. R. 1905 byl ponejprv v Lourdech, ale uzdraven nebyl. I učinil slib, bude-li uzdraven, že vykoná cestu zpáteční pěšky. Tak dojel do Lourd v srpnu 1909 po druhé. Dne 21. srpna po koupeli zavřela se náhle jedna rána. Dne 23. srpna po koupeli nastalo zlepšení rány druhé. Lékaři pozorovali tu zázračné uzdravení, a ránu, která se rychle zacelovala, několikrát při tom fotografovali. Od půl 11. hodiny dopolední do čtvrt na 1. hodinu odpoledne svazivo v ráně rostlo, kůže na povrchu rány se tvořila, až celá rána v necelých dvou hodinách se zacelila. Toto podivuhodné hojení rány pozorovali Dr. Ockynzie, přednosta kliniky pařížské, Dr. Carrel a Dr. Sable. (Croix ze dne 23. srpna 1909 citováno dle Neues Wiener Journal 8. září 1909, str. 6.)

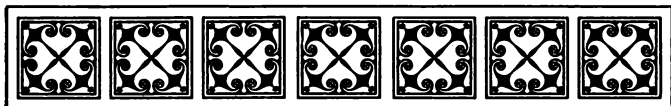
Uzdravení dělníka Petra de Ruddera z Jabbeke v Belgii, bylo všemi moderními prostředky důkladně prozkoumáno. Muž ten narodil se r. 1838. Dne 16. února 1867 kutálející se kmen rozmačkal mu levou nohu a způsobil zlomeninu pod kolenem obou kostí nártu i lýtkové. Byl chybně léčen, následkem čehož zlome-

nina nesrostla a hnisala. Čtyři lékaři ho léčili, až konečně prohlásili, že třeba nohu uříznouti. Konce zlomených kostí vyčnívaly z rány široké 3 cm, noha se klátila a mohla se obrátiti patou ku předu, poněvadž kosti nesrostly v zlomenině. V takovém stavu měl nohu od r. 1867 do 1875. I vzal si útočiště k Panně Marii lourdské, a putoval po dráze o berlích do Oostacker, poutního místa, kde Panna Maria lourdská jest ctěna. Bylo dne 7. dubna 1875. Tam usedl na lavičku, modlil se, litoval všech hříchů od své mladosti a snažně prosil Matku Boží o pomoc, aby mohl svou rodinu opět živiti. Najednou pocítil v sobě zvláštní nepokoj, vstal a hle! mohl choditi bez berlí. Klekl před obrazem Matky Páně a zvolal v údivu: „Můj Bože, kde jsem?“ Stalo se tak před očima sta poutníků. Ihned byla jeho noha prohlédnuta, a tu shledáno, že noha dříve oteklá splaskla, takže i obvazy s ní spadly, obě rány byly zaceleny a kosti srostly. Dr. Affenaer z Oudenburga, jenž ho byl prve léčil, prohlédl nohu a vyznal: „Vaše noha jest pevně srostlá. Jest jako noha novorozeného dítěte a nikoliv muže, jehož noha byla zlámána. Lidské prostředky byly bezmocny, co nedovedli lékaři, mohla Maria. Když člověk vidí takový zázrak, cítí, jak z nevěřícího stává se věřící.“ R. 1897 byla noha jeho fotografována Röntgenovými paprsky, a kosti shledány úplně srostlé. Muž ten zemřel dne 22. března 1898, a po jeho smrti byla uzdravená noha lékaři pitvána, kteří k údivu našli kosti úplně srostlé. (Nedělní a sváteční čtení od L. z Hammersteinů S. J., str. 207.)

Zázračně uzdravené kosti jeho jsou uloženy v Antwerpách v Belgii, École supérieure de Commerce, Institut Saint Ignace, courte rue Neuve, kde možno jest je spatřiti.¹³⁾ A důkladné pojednání o této zázračné události obsaženo jest v právě citovaném spisu vydaném v Hlasech katol. spolku tiskového v Praze 1911.

¹³⁾ Současný zázrak, str. 63.

VIII.

Prazjevení boží.

Chvalte jméno jeho; neboť dobrotivý jest Hospodin, na věky (trvá) milosrdenství jeho, a až do národu a národu pravda jeho.

Zalm 99, 5.

Prazjevení zove se ono zjevení nadpřirozené, které Bůh učinil hned prvním lidem po jejich stvoření až do té doby, kdy lidstvo rozdělilo se v různé národy. Obsahuje pak toto zjevení hlavně zprávu o stvoření světa, o stvoření a pádu andělů, o stvoření prvních lidí, o prvotním hříchu a ráji, o zaslíbení Vykupitele a o potopě světa jako trestu božím na lidstvo hříšné. Křesťanství učí, že první člověk vyšel z ruky Stvořitelovy jako bytost dokonalá, dobrá, rozumná, mnohými přednostmi obdařená, zejména nejen podle duše ale i podle těla nesmrtelná. Tím liší se křesťanský názor od názoru nevěreckého. Nevěra líčí totiž původ člověka jako n a h o d i l ý produkt hmotného světa ponenáhlym vývinem tak, že prý člověk prvotně vyvinul se z nerozumného zvířectva. Proto prý první lidé valně nelišili se od dokonalejších druhů zvířecích, zejména opic. Nevěra tedy upírá prvním lidem původní dokonalost a staví je, co do těla i ducha, na roveň nejdokonalejším ssavcům zvířecím. Teprve prý postupem dlouhé doby vyšinul se člověk znenáhla ze zvířeckosti k nynější lidské dokonalosti.

Ptáme-li se, odkud to nevěrci vědí, kde mají pro to důkaz, odvolávají se obyčejně na domněnku Darwinovu a Haecklův monismus. Avšak, jak v I. dílu tohoto spisu dostatečně ukázáno bylo, sama věda m e c h a n i c k ý darwinismus i Haecklův monismus vyvrátila. A také zdravý rozum lidský, zdravá filosofie, bezdůvodnost takového tvrzení dokazuje. Neboť, kdybychom i připustili, že tělo prvního člověka vzato bylo z těla zvířecího, odkud vzal se rozum a svobodná vůle lidská, čili: kterak bylo možno, že najednou zvíře začalo myslet, svobodné vůle užívat i myšlenky mluvou projádřovati? Bez působení Boha Stvořitele není zde dostatečného filosofického důvodu, kterým by se vývin rozumné bytosti lidské z nerozumného tvora dal vyložit. Dějiny i zkušenost učí, že zvíře rozumu ani svobodné vůle nemá, a proto nikdy žádného pokroku nevykazuje.

Poukazují také na skutečnost, že lidstvo činilo a činí pokrok ve vynálezech, a z toho usuzují na původní zvířecí lidstvo. Avšak tu třeba zdůraznit, že důstojnost lidská nesmí se zaměňovati za technický pokrok. V technice a vynálezech lidstvo sice pokročilo a pokračuje, přírodní zákony objevuje, vynalézá nových prostředků k časnému blahobytu. Totéž vypravuje i Písmo svaté, které v starém rodokmenu potomků Adamových poznamenává, jak Henoch, syn Kainův, vystavěl město, Jabel stal se otcem přebývajících v stanech a pastýřů, Jubal otcem hrajících na citaru, Tubalkain byl kovář a řemeslník všelikého díla od mědi a železa.¹⁾ Ale něco jiného jest pokrok technický neboli kulturní vůbec, a něco jiného jest důstojnost lidská. Lidská důstojnost zahrnuje v sobě pojem rozumnosti a ušlechtilosti duše. Svátý František assiský jistě vynikal velkou důstojností lidskou, byl veliký a znamenitý člověk, ačkoliv žádných vynálezů neučinil a ani jich si hrubě nevšímal, z lásky k Bohu a k duším lidským bos chodil, pytlovým šatem se oděl, malou chatrč bez oken za přibýtek si zvolil. Tak i první člověk, co se důstojnosti lidské týče, mohl býti veliký, rozumný i ušlechtilý, třebas ani oděvu neměl, ani domů ani měst nestavěl, ani umělých nástrojů neužíval; mohl býti rozumnější i ušlechtilejší, nežli mnohý dnešní člověk, který vynálezy se proslavil, v drahocenný šat se odívá,

¹⁾ I. Mojž., hl. 4.

v paláci bydlí. S pokrokem kulturnětechnickým, jak dějiny učí, nepokračuje vždy i důstojnost lidská, ale často s pokrokem vnějším vnitřní dokonalost lidstva upadá.

Názor nevěrecký nenalézá pro své tvrzení žádného důkazu, a sám v sobě jest nerozumný. Názor křesťanský však potvrzen jest nejen vírou, ale stvrzují jej i bádánídějepisná, archeologická, jazykozpytná a anthropologická, čím dále tím jasněji. Čím totiž hlouběji do starověku lidstva proniká duch náš, tím vznešenější pojmy o Bohu, o mravnosti v lidstvu nalézá, s tím větší důstojností lidskou jak u jednotlivců, tak i v rodině a národech se setkává. Dále spatřujeme, že všickni národové zachovali si v podstatě podobné zprávy o původu světa a člověka, o andělech, o původní dokonalosti a blaženosti v ráji, o hříchu prvotním i o potopě světa. To všecko svědčí nikoliv o původní zvířeckosti, ale o původní dokonalosti lidské a potvrzuje pravdy, kterým naše víra o původním stavu lidí učí.

Že prvotní náboženství bylo velmi dokonalé a vznešené, totiž víra v jednoho Boha, Otce a Stvořitele, toho důkazy jsou mnohé. Tak u čeledě indogermánské, k níž patří skoro všickni národové evropští a v Asii Peršané a Indové, udržely se stopy původní víry v jednoho Boha, Otce nebeského, ve stejných názvech nejvyššího boha. Římané jmenovali ho Ju - piter = deus pater = bůh otec, Řekové Zeus - pater, Germáni Tiu nebo Zio, v sanskritu zove se Dyaus - pitar, v litevštině diēwas, u Peršanů udrželo se to jméno v názvu dewš, u Čechů ďas. Z toho usuzuje Max Müller (Antropolog. Relig., str. 80), že národové čeledě indogermánské „kdysi tutěž víru měli, a po nějaký čas totěž božstvo pod týmž jménem uctívali, pod jménem, jež otec nebes znamená.“²⁾ Pro původní úctu jednoho Boha svědčí i vlastnosti a moc, kterou pohané nejvyššímu bohu svému přisuzovali. Tak Římané jmenovali Jupitera všemohoucím, bohem bohů, Řekové věřili, že Zeus, bůh nejvyšší, sídlo má v étheru, tedy v nebesích, a jest nejmocnější mezi bohy. Perský Ormuzd (Ahura-Mazda), nejvyšší bůh, nazýván jest v Avestě vševědoucí, pán nebes, soudce lidí, původce všeho dobrého. Vě-

²⁾ Animismus Dr. Borcheta, př. Vávra, str. 46.

řili sice i v nejvyššího zlého boha Ahrimana (Adgra-Mainyu), ale Ahriman, tento zlobůh, původně prý nebyl a jeho vláda bude zničena opět na konci věků. Tak i v náboženství staroperském vidíme původní víru v jednoho Boha.

Indové sice postupem času uctívali mnoho bohů, ano upadli i v modlářství, ale i u nich v dobách nejstarších přicházíme na stopy jednobožství. Původní Dyaus-pitar, otec nebes zatlačen byl bohem Varunou (tentýž kmen, jako řecké slovo uranos = nebe) a zase Indra později nabyl vrchu nad Varunou. Jméno sice boha nejvyššího se změnilo, ale vědomí o jedné nejvyšší bytosti se dost dlouho udrželo.

V indické staré knize posvátné Rig-Védě jmenován jest nejvyšší bůh — králem všech bohů a tvorů.

L. Carrau napsal (*Revue des deux mondes* r. 1876): „Monotheistické (jednobožské) vědomí, neobyčejně čisté a vznešené, zračí se ve Védách; Soma, Agni, Indra a Varuna nejsou u starověkých pěvců arijských nic jiného, leč různé projevy jediného principu.“³⁾

V nejnovější době r. 1830 založil v Indii Dohan Roy na základě starého monotheismu, jenž obsažen jest v starých indických knihách véd a upanišad sektu Bramo-Somayů (shromáždění Bramovo), jak vypravoval na náboženském sněmu v Chicagu r. 1893 indický kněz téže sekty Mozoomdar.⁴⁾

Číňané mají nejstarší knihy posvátné Ji-king (kniha svatých) a Ši- nebo Šu-king, v nichž přichází Bůh pod jménem Ti, t. j. pán nebo Šang-Ti, t. j. nejvyšší pán. O Bohu se tam vypravuje, že jest bytost neviditelná, věčná a neomezená. Zajisté i Číňané měli původně vznešené pojmy o bytosti božské. Ano, až do nedávna císař čínský, jako nejvyšší hlava říše, obětoval nejvyššímu bohu nebes a takto se k němu při tom modlil: „Tys snížil se, ó Bože, abys nás slyšel, neboť díváš se na nás jako otec.“⁵⁾ Tato modlitba v konservativní Číně jest původu prastarého a jest pozůstatek původní víry v jednoho Boha.

³⁾ Vigouroux, IV., 388.

⁴⁾ Vlast, XI., 930.

⁵⁾ Animismus, str. 80.

Národové semitští, podobně jako indogermánští, mají stejný název pro božstvo. Hebrejské El, assyrské Ilu, foenické a syrské Bel a Bal značilo obecný pojem Boha. (Babel = Elova brána). Schröder (*Die phönizische Sprache*, str. 10—13) napsal: „Také Foeničané byli původně monotheisty. V novější době bylo dokázáno, že pohanské kulty Foenicie, Syrie a Babylonska spočívají na základě monotheistickém . . . polytheismus semitský není leč zatemnělý monotheismus.“⁶⁾

V starém Egyptě, kde postupně vystřídali se v nadvládě náčelníci různých kmenů, podobně jako v Indii, kteří tak v různých dobách svému nejvyššímu bohu k nadvládě dopomohli, setkáváme se sice s různými názvy různých bohů, avšak nikde tak zřetelné stopy po původním náboženství, které ctilo jednoho pravého Boha, se nezachovaly, jako právě v Egyptě. V knize mrtvých kap. XVIII., nejstarší písemní památce staroegyptské, jejíž části některé sahají až do čtvrtého tisíciletí před Kr., čteme o Bohu: „Jsem Atum, který učinil nebe, kterýž stvořil všechny bytosti; ten, jenž zjevil se v propasti nebeské. Jsem Ra, jenž zplodil sama sebe ve vodách propasti, otec bohů. Jsem včera a znám zítřek. Jsem zákonem, jímž řídí se veškeré bytosti.“⁷⁾ Toť skutečně namnoze překrásné pojmy o bytosti božské! V hymnu ke cti boha Chnuma obsažena jsou tato významná slova: „Tvůrce hvězd, původce bohů, jemuž jedinému jsoucnost náleží, nezrozený, nezbadatelný, před nímž nikdo jiný nebyl, neb on jest otcem všech, které stvořil, když učinil bohy a bohyně, a když vznik dal muži a ženě, ptákům, zvěři divoké, zvířatům krotkým i veškerému ptactvu. Zavěsil nebesa, utvrdil zemi, učinil vody a stvořil vše co jest.“⁸⁾

Staroegyptské nápisy na hrobech, chrámech starých a jinde nalezené hlásají o Bohu: „Bůh jest sám jediný a není boha mimo něho. Bůh jest od počátku, jest otcem počátků, jest věčný, skrytý, jest pravda, tvoří pravdu, jest milosrdný a milostivý.“⁹⁾ Dále praví se o Bohu, že „jest neviditelný stvořitel nebe i země, jediná

⁶⁾ Vigouroux, IV., 398.

⁷⁾ Vigouroux, IV., 393.

⁸⁾ Vigouroux, I. 72.

⁹⁾ Animismus, 87.

bytosť, ktorá jest sama od sebe, ktorá má v sobě pravý život, jest nezměnitelný.“¹⁰⁾ Toť jsou pojmy o Bohu tak vznešené a hluboké, že ani nejostrovtipnější filosofové řečí k takovému poznání nedospěli. Nejslavnější zpytatelé památek staroegyptských Emanuel de Rougé (1811—1872), August Mariette (1821—1881), Gaston Maspero (* 1846), Jindř. Brugsch (1827—1894) a jiní, souhlasně vyznávají, že staroegyptské náboženství jeví jasné a vznešené pojmy jednobožství. Tak Brugsch (str. 91) napsal, že v nejstarších egyptských památkách Bůh vyličen jest „skoro v křesťanském světle jako stvořitel všech věcí na nebi i na zemi, jako ředitel a vůdce člověka na jeho pozemské pouti, jako zachovatel a ošetrovatel veškerého stvoření a jako odplatitel spravedlivého a mstitel hříšníků.“¹¹⁾ Později ovšem byly tyto vznešené pojmy náboženské modlářstvím pokazeny, ale, jak napsal Vigouroux, „ještě za časů perského krále Daria II. (425—405 př. Kr.) pěli kněží egyptští o Bohu: „Žije věčně . . . Bůh živoucí. Amnon jest jeho obrazem, Atún jest jeho obrazem, Chepra jest jeho obrazem, Ra jest jeho obrazem. On jest jediný. On sám činí sama sebe, miliony bytostí . . . Žije věčně . . . On život jest.“¹²⁾

Nejen Egyptaně staří měli vědomost o jedné nejvyšší bytosti božské, ale i ostatní dosud žijící kmeny africké zachovaly si pojmy o jednom Bohu. To jest výsledek výzkumů nejnovějších. Různí ti národové afričtí vědí o bytosti, nejvyšší, vševědoucím stvořiteli světa, ač dle svého nářečí různě ji jmenují. Tak Křováci jmenují Boha: Kaang nebo Kagan, dle svědectví superintendenta Merenského, jenž 18 roků mezi Křováky žil,¹³⁾ Hererové: Mukuru, t. j. prastarý neboli duch, Basutové: Modino, Kaffrové: Nambe, Ugandci: Katonda, Negři na Kongu: Ndsakumba, Njam-Njamci: Soma nebo Somagobo, t. j. bůh na výsostech,¹⁴⁾ Zulové: Unkulunkulu, nejvyšší bůh stvořitel, Bedžuaní: Morimo, který bydlí v nebi,¹⁵⁾ kmenové střední Afriky: Kabes, nejvyšší bůh a

¹⁰⁾ Vigouroux, IV., 290.

¹¹⁾ Animismus, 85.

¹²⁾ Vig., IV., 393.

¹³⁾ Konečný: Vlast, XX., 317.

¹⁴⁾ Animismus, 122.

¹⁵⁾ Konečný: Vlast, XII., 253—255.

stvořitel, který bydlí v nebi a k němuž po smrti lidé přicházejí, kmenové Loangští: Zambi-Ampungo, který všecko stvořil a v nebi bydlí. Melagassové modlí se k „nebeskému knížeti“ Andriamanitru, který všecko stvořil. Mají přísloví: „Lépe jest býti vinen v očích lidí než v očích boha.“

Dle svědectví Fritsche a Kolbena věří Hottentoti v nejvyšší bytost, stvořitele nebe i země i lidí, jež řídí svět a jež jest tak dokonalá, že žádnému jazyku lidskému nelze toho vysloviti. Dávají jí jméno Gounja (Jouma) Tik-quoa, t. j. bůh bohů.¹⁶⁾ Gloatz uvádí hottentotskou modlitbu: „Ty, Otče nad hlavami našimi, dej nám deště, aby naše osení rostlo, a pošli nám šťastný rok!“

Slavný český cestovatel po Africe Dr. Emil Holub (1847 až 1902), vypravuje (Sedm let v jižní Africe, II., str. 347.): „Čeledě Banthův věřila, než se rozdělila v početné kmeny, v jediného, mocného a neviditelného boha; víru tuto pak udrželi Marucové ze všech kmenů banthuských tak, že nejméně ji porušili.“ Protestantský misionář Bohner (Evang. Missionsmagazin z r. 1888, str. 353) praví: „Vědomí o jediném Bohu jest všem africkým národům společné,“ a dodává, že černoši mají pro bytost boží názvy, které nemají často ani množného čísla. Podobně vypravuje Livingstone David (1813—1873), slavný škotský misionář, (Neue Missionsreisen in Süd-Afrika II., 242): „Původní africkou vírou zdá se býti, že jest jeden všemohoucí stvořitel nebe i země . . . Nenalezli jsme žádných (Afričanů), v nichž by víra v nejvyšší bytost nebyla zakořeněna. Bůh tu neustále označován bývá za původce věcí nadpřirozených, tak že tento vynikající rys jejich víry nikomu ujíti nemůže, leda nerozumí-li jejich řeči.“¹⁷⁾

Američtí Indiáni znají velikého Ducha, stvořitele, kterého Manitou jmenují. Zvláště Aztekové v střední Americe měli čistou představu o Bohu. Modlitba jejich jedna zní: „Tvé oko i tvé ucho proniká kamenem i dřevem. My jsme před tebou jako chomáček kouře a mlhy, jenž vystupuje se země. Cesty naše a činy naše nejsou tolik v rukou našich, jako spíše v rukou toho, jenž námi pohybuje, jehož silou žijeme, na jehož vůli závisíme.“¹⁸⁾

¹⁶⁾ Konečný: Vlast, XX., 61.

¹⁷⁾ Animismus, str. 130.

¹⁸⁾ Animismus, 137.

Labradorští Eskymáci věří, že zlí duchové jsou poddáni velikému duchu Tōrugarsukovi, jenž nad zlými duchy panuje a je krotí, aby lidem neškodili.¹⁹⁾

Podobně i pohanští národové austrálští klaní se bytosti božské, kterou na západu nazývají Montogon, na severu Koyan, na jihu Peimei, t. j. otec všech, kteří bydlí v nebi, na jihovýchodu Tian, na jihu Mahmanna-murok, t. j. otec veškerenstva, na východu Devildevil, na ostrovech Velkého Oceánu Tagaloa, o němž vypravují, že stvořil všechny bohy a lidi a všechno řídí. Z úcty veliké k němu neodvažují se ani jeho jména vysloviti.

Že před mnohobožstvím (polytheismem) bývalo u národů pohanských náboženství vznešenější, víra v jednoho Boha, tvrdí mimo již dříve jmenovaných znalců i Creuzer, Grimm, Movers (o Foeničanech tak učí), Welcker (o starých Řecích), Max Müller, August Schlegel. Max Müller (*Geschichte der Sanskritliteratur*, str. 559) na př. píše: „Stává monotheismus, který předchází polytheismu Véd, a také ve vzývání nespočetných bohů prodírá se upomínka na jednoho Boha, nekonečného, jediného — mlhou modlářského názvosloví, jako modrá obloha, která táhnoucími oblaky zakrývána bývá.“ A Aug. Schlegel (1767—1845) (*Vorrede z. Übersetz. v. Prichard aegypt. Mythologie*, XVI.) píše: „Čím více bádám v starých dějinách, tím více nabývám přesvědčení, že kulturní národové začali s čistější úctou nejvyšší bytosti, že teprve později kouzelná moc přírody, působící na obrazotvornost tehdejšího pokolení lidského, vyvolala mnohobožství a konečně zcela zatemnila duchové pojmy náboženské ve víře lidové, kdežto toliko mudrcové zachovali si ve svatyni prastaré tajemství.“²⁰⁾

Z těchto ukázek, snesených z celého světa z různých dob, jde na jevo, že v dobách nejstarších představy náboženské byly daleko vznešenější nežli v dobách pozdějších, kdy pohanští národové upadli v nerozumný kult model, zvířat, sil přírodních, těles nebeských, zlých duchů nebo lidí.

Ale dějiny učí, že i názory a život mravní býval v dobách starších u těchto pohanských národů dokona-

¹⁹⁾ Konečný: *Vlast*, XX., 61.

²⁰⁾ Dr. Kadefávek: *Vlast*, IX., 969 et seq.

lejší, než v dobách pozdějších, kdy na př. prosté původní mravy zvrhly se až k perversní nemravnosti. Jak vznešenou byla morálka starých Egyptanů, toho důkaz máme v knize zemřelých hl. 125., dle které duše zemřelého musí zodpovídati se na věčném soudu v tento smysl: „Nikoho jsem nezavraždil ani neusužil. Lži neznal jsem. Nezkrátil jsem boha. Neumenšil jsem obětních pokrmů bohům. Nezabil jsem. Neporučil jsem, aby někdo byl zabit. Nerušil jsem manželstev. Nekonal jsem věcí nečistých. Nezkracoval jsem na obilí. Nezmenšoval jsem míry. Nepřekročil jsem hranic polí. Ani tím nejmenším nezkrátil jsem na váze atd.“ Dle téže knihy končí pak soud zemřelého slovy: „On (zemřelý spravedlivý) přichází k vám (bohům); není v něm ani zla, ani hříchů, ni poskvrny, ni nečistoty . . . On žije ze spravedlnosti, živí se spravedlností. Srdce jeho těší se tomu, co kdy byl učinil . . . Láskou svojí usmířil si bohy: dal lačným chléb, žíznivým vody, nahým poskytl oděvu. Barku dal tomu, kdo jí neměl. Bohům daroval dary obětní, zemřelým oběti smírné.“²¹⁾

Dle starého nápisu napomíná Egyptan mladíka: „Nemluv o mladosti, z které se těšíš; neboť nevíš, kdy smrt přijde. Přijde-smrt! Hleď si sebe a dej si říci, jaká jest přednost ctnosti!“ (Zeitschrift für ägypt. Sprache XIII., 125).²²⁾ V jiném nápisu starém se praví: „O bohové, není božské přirozenosti to, co nečistého na mne jest. Hříšník klesá k zemi a padá na ruce. Vy, páni pravdy, odstraňte všechny chyby ode mne“ (Zeitschrift für ägypt. Sprache, XI., 130)

Podobně i staré nápisy assyrské obsahují zlatá zrnka mravnostní. Tak modlitba krále assyrského (Kaulen: Assyrien und Babylonien, str. 172) končí těmito slovy: „A po tomto časném životě kéž žije věčně při slavnostech stříbrných vysostí nebeského dvora, v zemi blahoslavených a ve světle . . ., svatý před obličejem všech bohů, kteří obývají Assyrii.“

Jiný nápis praví: „Duše muže, který slavně rozloučil se se světem, bude zářiti jako lesklé zlato; takovému muži dejž

²¹⁾ Kniha zemřelých od Baumgartnera S. J., přel. Sladomel: Vlast, XII., 457.

²²⁾ Dr. Josef Wolf: Quartalschrift, 1909, str. 556.

Slunce (nový) život. A Merodach, prvorozený nebes, dejž mu blažené obydli.“

Jaký rozdíl jeví se proti pozdější tyranii, kterou provozovali vládcové východní, v modlitbě staroassyrské, kterou modlival se v nejstarších dobách král assyrský: „Jsem pánem, který Tebe poslouchá, dílo ruky Tvé; Ty jsi mne stvořil a Tys mně svěřil vládu nad lidmi. Dle Tvé milosti, o Pane, kterou všude rozléváš, dejž mi milovati Tvůj vznešený zákon.“²³⁾ I svazek manželský a život rodinný býval v nejstarších dobách dokonalejší a mravnější nežli v dobách pozdějších. J e d n o ž e n s t v í uzavírané obřadem náboženským bývalo v dobách těch u Řeků, Římanů, Indů, Peršanů, Egypťanů, Slovanů, Germánů a jiných. Krb domácí býval posvátný, život rodinný mravnější. Později ovšem rozmohlo se mezi pohany i mnohoženství a pohlavní nemravnost měrou úžasnou. Ale přece až dosud mezi některými kmeny pohanskými udrželo se i čisté jednoženství. Tak na Ceyloně kmen Weddů žije v jednoženství a mají manželství nerozlučitelné. Říkájí: Jen smrt rozděluje muže od ženy (Tylor: Počátky kultury).²⁴⁾ I divoši austrálští přísně zachovávají věrnost manželskou, ženu cizoložnici, jak svědčí Grey, kamennými noži rozboďávají. Mají také zákon zvaný kobong, dle něhož zapovídá se bráti si ženu z téhož rodu. Bonwick tvrdí, že v tlupách tasmanských, které žily ve vnitrozemí Austrálie a málo se stýkaly s Evropany, velmi zřídka stalo se cizoložství. Evropani tyto Tasmance vyhubili.²⁵⁾

Dnes ovšem mnozí z těchto národů v mravnosti poklesli, ale toho vinu hlavní mají nemravní přistěhovalci evropští, kteří tyto národy zkazili. Dr. Schneider (Die Naturvölker, 119) praví: „Kdekoliv Evropané stále se usadili, všude bídu, nouzi, smrt a zkaženost přinesli domorodcům.“ Livingstone tvrdí: „Afričanům přiznati sluší všechny význačné vlastnosti lidské; ale co staletí pokazila, musí zase staletí napravit.“ Dr. Reichhard praví, že divochové austrálští, kteří bydlí více ve vnitrozemí, jsou poměrně

²³⁾ Quartalschrift, 1909, str. 563.

²⁴⁾ Konečný: Vlast: XX., 121.

²⁵⁾ Konečný: Vlast, XX., 256.

mravnější, než jejich sourodáci pobřežní, kteří stykem s Evropany se pokazili.²⁶⁾

Dalo by se na dotvrzenou, že původní víra i mravnost lidstva byly dokonalejší, ještě mnoho důkazů uvést ze starých památek, ale to, co bylo řečeno, zajisté dostačí. Veliký znatel starých národů východních a slavný cestovatel po Arabii, náš krajan Dr. Musil sám vyznává: „Čím blíže k počátku člověčenstva, tím jasnější jsou pojmy o Bohu, ale naopak: čím blíže k narození Krista Pána, tím zmatenější, ba zvrhlejší jsou názory náboženské u pohanů.“²⁷⁾

Čím hlouběji proniká duch náš do šeré dávnověkosti lidstva, tím více jasného světla vznešených pravd ukazuje se nám — počet bohů se zmenšuje, až přecházíme na stopy víry v jednoho Boha, Otce, Stvořitele — vznešených pojmů mravnostních přibývá — světlo pravdy a mravní krásy se ukazuje, světlo podobné, jaké zasvitlo ano zazářilo světu skrze Ježíše Krista, jenž o sobě pravil: „Já jsem světlo světa“ (Jan, 8, 12), a o němž sv. Jan napsal: „Světlo ve tmě svítí a tma ho neobsáhla“ (Jan, 1, 5). Čím dále k době Krista Pána, tím více mizí mezi pohanskými národy toto světlo, tmy bludů a hříchů je zastiňují. Z toho poznáváme, že již na počátku světa dal Bůh lidem zjevení; zjevil lidem pravdu boží. Lidstvo však tuto pravdu porušilo, zákon boží převrátilo. Ježíš Kristus novým zjevením božským obnovil a doplnil zákon a pravdu, která již prvním lidem dána byla. Proto Ježíš Kristus mohl říci: „Nedomnívejte se, že jsem přišel rušit zákona aneb proroků: nepřišel jsem rušit, ale naplnit.“ (Mat. 5, 17.) A když prohlásil, že svazek manželský má být nerozlučitelný, a sami apoštolové tomu se divili, řkouce, že i Mojžíš dovolil ženu propustiti a zapuditi, Ježíš odpověděl: „Pro tvrdost vašeho srdce dopustil vám Mojžíš propouštět manželky vaše: ale s počátku nebylo tak“ (Mat. 19, 8).

Tot jest názor křesťanský, názor takový, který i nejnovější bádání vědecké jako pravý potvrzuje. Co tomu však říká nevěra? Těchto fakt popřítí nemůže. Poněvadž však mermomocí brání se uznati Boha a jeho nadpřirozené působení na lidi a tedy i zje-

²⁶⁾ Týž, Vlast, XX.

²⁷⁾ Od stvoření do potopy, str. 93.

vení boží nadpřirozené, sama si odporuje: co na jedné straně tvrdí, to na druhé popírá. Tu hlásá, aby odstranila Boha a jeho zjevení, že prý první lidé nelišili se valně od zvířete, tu zase hned opak tvrdí, že prý lidstvo dávno před Kristem znalo všechny pravdy vznešené, které Ježíš Kristus světu hlásal, ano, že prý Ježíš Kristus od těchto pohanů své náboženství si vypůjčil; aby tak opět nemusili uznati zjevení boží skrze Krista Ježíše. Dle nich tedy staré lidstvo brzo bylo v tak nízkém stavu, jako dokonalejší zvíře; brzo zase tak vysoko stálo, že samého Ježíše Krista učilo vznešeným pravdám! Netřeba se tomuto počínání diviti, nevěra vůbec jest nedůsledna, brzo toho brzo zase onoho se zastává, jak se jí právě hodí. Proč? Protože nemá pravdy.

Avšak národové zachovali si z prazjevení nejen vznešené pojmy náboženské, ale i nápadně podobné zprávy o stvoření světa, andělů, lidí, ohřích u prvotním v ráji, jakožto prvním sídlu blaženosti, o zaslíbení Vykupitele a o potopě světa. Ovšem postupem delší doby pohané tyto zprávy různě zpitvořili, v různé pověsti a báje oděli, původní vznešený obraz těchto událostí, jak se nám zachoval v Písmě svatém v nelíčené kráse a pravdivosti, jako na kusy rozbili, takže třeba často z různých pověstí a básní jejich tento obraz teprve sestavovati.

Víra v dobré a zlé duchy jest ve všech náboženstvích pohanských jak starých tak nynějších. Římané věřili v genie, Hesiod u Řeků píše o myriádách duchů nesmrtelných. U Indů byl Varuna bohem duchů dobrých aditjů, Veitra vůdcem duchů zlých. Peršané měli fervery, o nichž vypravovali, že na zemi sestupují a zbožné modlitby bohu Ormuzdovi přinášejí; ctili fervery jako anděle strážné nejen lidí, ale vody, stromů, osení. Ahriman byl u nich zase vůdcem duchů zlých.

Babyloňané a Assyrové ctili zářící duchy nebeské, z nichž někteří pýchou se prohřešili a zlými duchy se stali. Slované věřili ve víly, bělobohy a černobohy. Germáni měli světlé a černé elfy. U Egypťanů byl Tyfon vůdcem zlých duchů, u Číňanů Ci-yu. Ano u Číňanů a většiny nynějších národů pohanských víra v duchy dobré i zlé jest tak mocná, že skoro pojem o bytosti božské z náboženství do pozadí zatlačila, tak že více zajímají se o dobré

a zlé duchy nežli o Boha. Přikročme k dalším zprávám pohan-
ským!

Řekové vypravovali, že Prometheus učinil člověka z hlíny a bohyně Minerva přistvořila mu duši a oživila ho. Proto u nich první člověk jmenován byl gegenés, t. j. ze země zrozený. Spisovatel starořecký Aristophanes nazývá člověka útvarem z hlíny. Ano ve Phokis ukazovali dle svědectví Pausania (10, 4) zbytek hlíny, z které dle pověsti Prometheus tělo prvního člověka učinil. Ráj byl prý na vrchu „Atlas“. Tam byla zahrada Hesperidek se zlatým ovocem a zázračným stromem. Žena nejvyššího boha Zeusa postavila ke stromu na stráž draka, aby Hesperidky nejedly se stromu nesmrtelnosti. U Řeků i Římanů udržela se také pověst o zlatém věku lidstva, ve kterém dle Řeků vládl Kronos, dle Římanů Saturnus. O prvotním hříchu vypravovali si dle Hesioda toto:

Pandora (t. j. všemi dary obdařená), první žena a pramáti pokolení lidského, byla poslána od rozhněvaného boha, aby lidem smysl zvrátila. Avšak ona odkryla přiklopený sud a z něho přišly všechny bídý a nemoci na lidi. Titanův syn Prometheus, pračlověk a tvůrce člověka, ošidil boha Zeusa při obětování darů: místo masa předložil mu kosti sádlem pomazané, ano navedl i lidi, aby místo masa obětovali bohům kosti. Zeus rozlobil se proto na lidi a vzal jim oheň. Prometheus však oheň ukradl a lidem přinesl. Za to stihl Promethea i Pandoru trest a ztratili původní blaženost.

Peršané měli pověst: Tři tisíce roků byla země bez obyvatel a beze zla. Potom za druhých tří tisíců let byla země zalidněna. V této době prvních 6000 let nepodařilo se zlobohu Ahrimanovi tvorstvu ublížiti. Ale po této době vyvedl, co chtěl. Ahriman zabil prabýka Gošuruna. Z jeho pravé strany vyšel první člověk Kaiomorts, z jeho ocasu obilí a stromy, z krve réva a ze semene rozmanitá zvířata. Zlým duchům devům podařilo se však, opět Kaiomortsa zabít, ale z jeho semene vyrostl dvoukmenný strom, z jehož plodů dobrý bůh Ormuzd utvořil první lidi Mešiu a Mešianu, prarodiče pokolení lidského. Bydleli na rajském vrchu „Albordš“, tam byl strom nesmrtelnosti „hom“. Měli světu panovati a bojovati proti zlým duchům. Duše jejich byla s nebe a měli

přijítí opět do nebe, budou-li čisti v myšlenkách, slovech i skutcích. Mešia a Mešiana přišli však do pokušení. Napřed říkali, že od Ormuzda jest všechno dobré, ale Ahriman je přemluvil, že on sám stvořil všechno dobré. Oni mu uvěřili a jedli mléko kozy a ovoce Ahrimanovo, které jim zlý duch dev podal. Tak ze sta předností, které dříve měli, podrželi jen jednu.²⁸⁾ Jiná pověst perská vypravuje také o ráji jenom s tím rozdílem, že staví jej až po pádu lidstva a omezuje pro malý počet lidí. Ormuzd poručil prý Yimovi vystavět ráj, aby lidé netrpěli ani zimou, ani sněhem a hladem. Tam dal Ormuzd zárodky nejlepších věcí a umístnil tam nejhodnější lidi. V ráji bylo lidem blaze: byl tam vzduch milý — ani horký ani studený, světlo věčné a žádná tma, žádná smrt.²⁹⁾

Slované vypravovali, že země vyplynula z vody. Věděli také o ráji již za dob pohanských, stavíce na kopcích Rajhrady. Vypravovali si o původní blaženosti lidí různým způsobem, jako na př. že prý tehdy mělo obilí klas tak dlouhý, jako jest nyní celé stéblo jeho, pro hřích však Bůh zkrátil klas, učiniv, aby rostl jen v té délce, co by ho člověk do hrstě své uzavřel.

Germánští národové, hlavně Normandové, měli pověst, že Bůh zabil obra Imera a z jeho těla utvořil svět. Pračlověk Buri vyšel ze skály zemské obra Imera. Tacitus (Germ. 2) zase vypravuje, že dle germánské pověsti první člověk Tuisko, praotec Germánů, vyšel ze země. Jiná zpráva dává, že první žena Frigga toužila po zlatě a proto poddala se trpaslíku. Její muž Odin ze vzteku nad tím opustil ráj. V ráji „Asgardu“ bylo všechno zlaté, byl tam strom, který dával život a nesmrtelnost a slul Ygrasil, pod ním vyvěraly tři prameny. V ráji rostla jablka nesmrtelnosti, které bohové požívali. Závistivý duch Nidhoegr hlodal však na kořenu toho rajskeho stromu.

Dle indické zprávy (Bagavadam) bůh Višnu byl sám na vodách, potom šesti slovy stvořil patero živlů a třemi slovy stvořitelskými vyvolal byliny, zvířata a konečně člověka.³⁰⁾ Člověk vyšel na rozkaz boží ze země, napřed ukázala se hlava, pak

²⁸⁾ Döllinger: Heidentum, str. 367 et seq.

²⁹⁾ Döllinger, str. 368.

³⁰⁾ Dr. Kadeřávek: Vlast, IX., 971.

ostatní tělo. Pak přistvořil bůh duši. Potom stvořena byla žena. Když již byly stvořeny rostliny i zvířata, bůh Brahma rozkázal bohu Višnu, aby stvořil i člověka, který by tvorům vládl.³¹⁾

Indické Vedy vypravují: „První člověk na světě jmenoval se Yama (Adam) a ten byl nesmrtelný a šťastný. Avšak podlehl pokušení, které mu způsobil drak, jménem Vritra. První člověk Yama tímto se poskrvil a dostav se v osidla hříchu, ztratil nesmrtelnost nejen pro sebe, nýbrž i pro své potomky.“³²⁾

Dle Brahminů bylo napřed na světě blaze. Mouky ječné i pšeničné bylo jako prachu, v některých řekách tekla voda, v jiných mléko, v jiných med, olej, víno. Lidé však zpyšněli a tak přišly na ně strasti (Strabo XV. 8).³³⁾ Dle jiné pověsti ráj Meru byl sídlo blaženosti: byly tam překrásné stromy, křišťálové potoky, rybníky plné mléka, másla a cukrové šťávy, krásní zpívající ptáci (Ritter: Asien I. 7).

Staří Etruskové v Itálii dle Suida vypravovali, že Bůh stvořil svět v šesti tisících letech: v prvním tisíciletí povstalo nebe a země, v druhém obloha, v třetím moře a vody, pak slunce a měsíc, potom duše zvířat, pak člověk.³⁴⁾

Egyptané přisuzovali stvoření brzo bohu Chnumovi, brzo zase Knefovi a Atumovi, ano i Osirisovi.

Sebrána jsou zde zajisté různá podání různých kmenů, které v nadvládě země se vystřídaly. Na př. v hymně na Osirisa se praví: „Učinil tento svět rukama svýma, jeho vody, jeho ovzduší, jeho rostlinstvo, všechna jeho stáda, všecko jeho ptactvo, veškerý jeho ryby, všecky jeho plazy a jeho čtvernožce.“³⁵⁾

Tvůrčí bůh Knef, vyobrazený na památnících jako člověk s beraní hlavou, tvoří člověka z hlíny.

Osiris (muž) a Isis (žena) žili na hoře arabské v ráji. Osiris chtěl se státi nesmrtelným, hledal po světě nesmrtelnost, až zlobůh Typhon ze závidění ho usmrtil. Isis pláče nad ním a bojuje s Typhonem, jenž vyobrazován jest v podobě hada, ale nemůže

³¹⁾ Dr. Kadeřávek: O původu tvorstva, str. 21 a dále.

³²⁾ Dr. R. Horský: Po stopách pravdy, str. 5.

³³⁾ Brázda (Lenz): Syllabus, 152.

³⁴⁾ Kadeřávek: Vlast, IX., 971.

³⁵⁾ Vigouroux, I., 72.

ho přemoci, až její syn Horus Typhona přemůže. Osiris stal se bohem podsvětí a soudcem lidí na věčnosti.

Arabové představovali si ráj jako vrch sahající až do nebe a jmenují jej Kaf. Dle Dr. Musila jest dosud v celé Arabii rozšířeno všeobecné mínění, že v každém hadu přebývá zlý duch (Arabia Petrea III. 324).³⁶⁾

Babyloňané a s nimi příbuzní Chaldeoové měli mnoho básnických pojednání o stvoření světa, z nichž některé na klínopisných deskách dosud se zachovala. Jedna taková pověst babylonská, pocházející ze čtvrtého tisíciletí před Kr., zní: „Svatý dům, božský dům v čistém místě nebyl ještě stvořen. Rákosí ještě nepučelo, strom ještě nebyl stvořen. Osada nebyla ještě vystavěna. Žádný chrám ještě nepostaven. Plazu ještě nebylo . . . Pro svaté domy, pro domy bohův nebylo ještě místo vytvořeno. Veškeré kraje byly ještě mořem. Pevniny, ostrova ještě nebylo . . . Anunaki (synové boží) všickni udělání. Svaté město, sídlo, v němž se jim líbí, si stvořili. Marduk (bůh) upletl z rákosí rohožku a tak vytvořil pevninu. Aby byli bozi upokojeni, stvořil lidi. Aruru s ním stvořila člověčenstvo. Zvířata polní a divoké živočichy stvořil Tygris a Eufrat (řeky) stvořil. Dobrým jménem je nazval. Trávu, rostlinky luční, rákosí, svačce učinil, zeleň polní udělal. Laň i její mládě, tele, ovci, beránka stvořil.“³⁷⁾

Člověk první Adapa stvořen byl tak, že z hlíny uděláno bylo tělo a duch mu byl vdechnut. Starobabylonská epická báseň Gilgameš vypravuje také o hrdinovi Cabani, který byl dle obrazu boha nebes Anu stvořen od bohyně Aruru. Byl šťastný. Zvířata chovala se k němu přátelsky, jedl rostliny. Bůh mu dal příkázání, ale ženou byl sveden, aby oddal se prostopášnému životu v městě Erechu (starý Uruk). Byl pak potrestán: zvěř ho opustila, bolest a smrt na něj přišly.

Dle Chaldeů bůh Bel poručil jednomu bohu useknouti hlavu, krev jeho smísil se zemí a tak učinil člověka. Tím obrazně naznačeno jest, že člověk sestává z těla ze země vzatého a duše, jež jest původu božského, neboť na Východě dosud považují krev za sídlo duše.

³⁶⁾ Quartalschrift, 1909, str. 516.

³⁷⁾ Dr. Musil: Od stvoření . . ., 49.

Dle Číňanů stvořila člověka žena a sestra Fohiho; rozdělala žlutou hlínu a udělala z ní člověka. Ráj představovali si na vrchu „Kuenlunu“, kde byla zahrada a v ní pramen nesmrtelnosti, dělící se ve čtyry řeky. I strom života nesmrtelného tu byl. Člověk byl tam nevinný a šťastný. Zvěř byla tam krotká a všecko samo od sebe rostlo. Ale tu z hloubi vyšel drak a naučil prvního člověka rozlišovati ženské a mužské pohlaví a tak v málo hodinách nebe i země se změnily a i člověk se změnil. Žena nazvána tu pramenem a kořenem všeho zlého, poněvadž přistoupila k zapovězenému stromu (Lücken: Traditionen 92).³⁸⁾

Již jsme slyšeli, že afričtí národové vědí o Bohu Stvořiteli světa. Někteří kmenové zachovali si i podrobnější vypravování. Tak kmenové Loangští vypravují, že bůh Zambi stvořil první lidi vesměs bílé: Pramatka Afričanů však zvědavostí rozhněvala Zambiho, ten se rozlobil a polil jejího průvodce černou barvou. Od té doby mají prý Afričané černou pleť.³⁹⁾

Hottentové vypravují, že bůh a stvořitel světa a lidí před dávnými časy přátelsky choval se k lidem, učil je síti, žati, péci a jiným věcem. Ale pro zlobu lidskou vzdálil se od nich a od té doby lidé umírají.

To jest všeobecný rys víry domorodců afrických, že mají domnění, že bůh nejvyšší o svět nyní se nestará, protože jest příliš vznešený, a proto přenechal starost o svět a lidi duchům nižším — fetišům.

Kmen Widahův a Akwapimův podobně vypravuje, že zprva nebe bylo lidem blíže a bůh vyučoval lidi moudrosti. Později se ustranil a bydlí nyní v nebi. Dinkové věří, že bůh stvořitel Dendid učinil všechny lidi blažené a dobré a lidé všickni napřed byli v nebi. Někteří však v nebi se pohoršili. I spustil Bůh s nebe na zemi provaz. Dobří i zlí lidé lezli po něm dolů na zemi. Dobří mohli se po provaze do nebe vrátiti, zlí nikoli. Pak se provaz přetrhl a nyní všem lidem jest nebe zavřeno.⁴⁰⁾ Ašanti mají báji, že bůh na počátku stvořil tři páry lidí bílých a tři černých. Pak jim dal voliti. Položil před ně tykev a kus papíru. Černoši

³⁸⁾ Brázda: Syllabus, 153.

³⁹⁾ Konečný ve Vlasti, XII., 354.

⁴⁰⁾ Aminismus, 129.

zvolili si tykev a když ji rozřízli, našli v ní kus zlata, železa a jiné kovy, ale neuměli jich upotřebiti. Běloši zvolili si papír, a z něho všemu se naučili.

Austrálští domorodci vyznávají víru v Boha Stvořitele.

Na ostrově Samoa vypravují si o stvoření světa: „Na počátku nebylo nic, ani nebe ani země, jen Tagaloa, bůh stvořitel, vznášel se nad vodami.“ Jinde zase mají tuto zkátku: „Montogon (bůh) řekl: Země vyvstaň! Foukl a země byla stvořena. Řekl: Voda vyvstaň! Foukl a voda byla stvořena.“ Kmen Quichů věří, že na rozkaz boha tvůrce země, pahorky a údolí vyzvedli se z vod a pokryly se zelení. První lidé byli zázračně stvoření.⁴¹⁾ V. Ridley svědčí, že mnozí Australané věří ve vůdce zlých duchů Turramullu a představují si ho v podobě hada.⁴²⁾

Všecky pověsti o stvoření světa u divokých národů nejsou dosud seznány z té příčiny, že pro nesnadnou řeč jejich styk s nimi jest obtížný a pak že tito národové cizincům neradi povídají o svém náboženství.

Více jest znám život amerických Indiánů, ale dnes jsou již na vymření, ano některé kmeny byly již úplně vyhubeny. Mexikáni představovali si ráj na vrchu, tam bydlí bůh Tlaloka a posílá děšť a řeky odtud. První člověk byl v ráji šťastný a pil z pramene nesmrtelnosti. Po mexickém kmenu Azteků zachoval se obraz, představující první ženu, nazvanou paní našeho těla, kterák rozmlouvá s hadem. Vedle ženy zápasí dva její chlapci. Patrně tu znázorněn první hřích a jeho následek smutná historie Kaina a Abela. Dnes se za to má, že Aztekové byli původu semitského, a přišli z Asie v pravěku neznámém do Ameriky.

Peruáni jmenují člověka alpaka marcha, t. j. oduševněná zem. Brasilští Indiáni mají pověst, že velký duch na počátku stvořil malého muže z hlíny, a svým dechem jej oživil a pak muž ten vyrostl. Dle Hellwalda mají i Eskymáci nejasné pojmy o stvoření světa a prvotním hříchů. Na Groenlandě vypravují, že první člověk kallak povstal ze země, z jeho palce pak žena a od nich pocházejí všichni lidé.⁴³⁾

⁴¹⁾ Aminismus, 132 a násl.

⁴²⁾ Konečný ve Vlasti, XX., 124.

⁴³⁾ Brázda: Syllabus, 147.

O potopě světa mají, pokud zjištěno bylo, všickni národové vědomost. Fr. Lenormant (1837—1883), slavný francouzský archaeolog praví: „Ze všech podání, jež vztahují se k dějinám prvotního lidstva, jest to především podání o potopě, jež nazvati možno všeobecným.“⁴⁴⁾ Mezi Indiány americkými nalezeno bylo 120 různých pověstí o potopě.

V básni babylonské o Utnapištimu, který později nazýván jest Atrachasis, vypravuje se v hlavních věcech totéž jako v Písmu svatém, jen rozměry korábu jsou jiné, doba deště kratší, totiž 7 dní, mimo holubice a krkavce vypouští z korábu taky vlaštovku.⁴⁵⁾

Egyptané podobně vypravovali, jak bůh Ra pro vzpouru zahubil lidi až na malý hlouček, který byl zachován proto, že bohu obětoval. O potopě při tom vypravování se nezmiňují, takže by vodou lidstvo zahynulo; a sice z té příčiny vypustili ze starého podání potopu, poněvadž zátopa Nilu jest pro ně blahodárnou. Na tomto případě vidíme, jak si národové podání staré o potopě světa dle svých místních poměrů nového sídla pozměňovali.

Zajímavo jest, že bible čítá od Adama k Noemovi deset patriarchů, a že tento počet předpotopních praotců i v podáních různých národů se zachoval. Tak dle chaldejské tradice čítalo se rovněž 10 předpotopních králů, Iranové vypravovali o desíti panovnících Pešdadovců (lidí Starého zákona), kteří živili se nápojem nesmrtnosti homa, Indové měli deset otců, totiž 9 Brahmidiků s Brahmou.

Germáni a Skandinávci vypravovali o 10 předcích Odinových, Číňané ctí deset císařů, kteří měli podíl na božské nesmrtnosti, Arabové vypravují o 10 králech mythických Aditů, praobyvatelů poloostrova arabského, Foeničan Sanchoniaton vypravuje rovněž o 10 pokoleních praotců atd. Vigouroux⁴⁶⁾ k tomu poznamenává: „Není možno nespátřovati v tomto počtu desíti zbytek prvotní tradice, neboť vyskytují se se stálostí pozoruhodnou ve vzpomínkách legendárních značného počtu národů.“

⁴⁴⁾ Vigouroux, I., 128 .

⁴⁵⁾ Dr. Musil: Od stvoření . . ., 165.

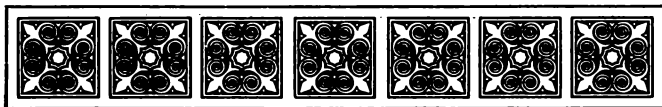
⁴⁶⁾ Vig., I., 122.

Všecky tyto zprávy různých národů z celého světa, ze všech dílů jeho, jsou nápadně podobné. Každý hned pozoruje, že v základě všechny tyto zprávy shodují se s vypravováním Pisma sv. o stvoření a pádu andělů, o stvoření světa, člověka, o jeho původní dokonalosti a blaženosti, o jeho hříchu i o potopě světa.

Že národové měli i stejná podání o zaslíbeném Vykupiteli, ukážeme ve článku o přípravě národů na Vykupitele. Poněvadž tato podání o pravěku lidstva všude na celém světě a u všech národů nápadně podobna sobě jsou, z toho každý poznává, že mají také stejný pramen a původ a že pocházejí již z té doby, než lidstvo rozdrobilo se v různé národy, tedy že pocházejí z prvních počátků lidstva. Dr. Alois Musil praví: „Čím bedlivěji zkoumáme prastaré, předkřesťanské p.a.m.á.t.k.y písemné, tím jasněji vidíme nápadný souhlas ve vypravování o počátcích člověčenstva. Když byl tento souhlas spozorován v náboženských knihách indických a perských, volali jedni (u nás na př. Dr. Čupr v letech 70tých), že bible vypůjčila si vypravování od Indů a Persů, kdežto jiní tvrdili, že se tomu Indové a Persové naučili z bible. Totéž se opakovalo při Egypťanech a děje se částečně dnes i s Babyloňany. Správnou jest pouze střední cesta. Vypravování ona jsou právě tak jediného původu, jako všichni lidé pocházejí od jediného otce. S lidstvem rozšířila se po celém světě, proto je nalézáme u všech národů — i u těch, kteří neměli v historické době pražádného styku s Babylonskem, jako na př. Mexičané v Americe. Ale kdežto u pohanů se rozpadlo v báje, zachovalo se řízením božím neporušeno u národa vyvoleného.“⁴⁷⁾ Svědčí tedy tyto zprávy, že skutečně v pravěku stalo se zjevení boží, a že první lidé byli nikoliv tvorové omezení, snad polozvířecí, ale bytosti dokonalé, jak křesťanský názor od počátku učí. Končíme proto tuto stať slovy žalmisty: „Chvalte jméno jeho; neboť dobrotivý jest Hospodin, na věky (trvá) milosrdenství jeho, a až do národu a národu pravda jeho.“

⁴⁷⁾ Dr. Musil: Od stvoření. . . , 61.

IX.

O vzniku pohanství a modlářství.

Počátek modlářství jest vymyšlení model: a vynalezení jich jest zkáza života. Nebo s počátku nebyly, aniž na věky budou.

Kniha moudrosti, hl. 14.

Pohanství sluje ono náboženství, které vyznává víru ve více bohů, ať si představování jsou tito bohové jako bytosti duchové nebo hmotné. Jmenuje se jinak polytheismus neboli mnohobožství. Slovo samo „pohan“ odvozeno jest od latinského *paganus*, t. j. obyvatel venkovské dědiny, a povstal tento název na označení mnohobožství teprve v době křesťanské a sice po vítězství víry Kristovy za času prvního křesťanského císaře Konstantina Vel. ve čtvrtém století po Kr. Tehdy totiž vyznavači víry v mnohé bohy nejdéle udrželi se na venkovu, proto nazváni *pagani* = venkovani. Modlářství jest další zvrhnutí se pohanství ve ctění model, t. j. obrazů a soch, které pohani za bohy měli.

Původně vyznávalo lidstvo víru v jednoho Boha (monotheismus), ducha nejdokonalejšího, Stvořitele celého světa. Víra tato pocházející z prazjevení božího zachovala se později zvláštním působením božím jen u jednoho národa malého, národa israelského. Ostatní národové upadli v pohanství. Jak se to stalo? Odpověď na tuto otázku dává samo Písmo svaté. Sv. spisovatel

knihy Moudrosti, sepsané po r. 280 př. Kr., vypravuje o vzniku pohanství:

„Měli buďto oheň, neb vítr, neb prudké povětrí, neb okolek hvězd, neb velkou vodu, neb slunce a měsíc, za bohy, správce světa. V jejichžto kráse jestliže kochající se, za bohy je měli: nechť vědí, že mnohem nad ně krásnější jest Pán jejich . . . Neb po velikosti krásy stvoření, zřetelně bude moci stvořitel jejich spatřen býti. Ale však na ty ještě menší je žaloba. Neboť ti snad bloudí, Boha hledající a nalézti chtějící . . . ale nešťastní jsou, a mezi mrtvými jest naděje těch, kteří bohy nazývají díla rukou lidských, zlato a stříbro, nálezek umění, a podobenství živočichův, neb kámen neužitečný dílo ruky starobylé“ (Kap. 13) „Počátek modlářství jest vymyšlením odel: a vynalezení jich jest zkáza života. Neb s počátku nebyly, aniž na věky budou . . . Trpkou zajisté bolestí otce, želeje brzo odjatého sobě syna, udělal si jeho obraz: a toho, kterýž byl tehdáž jako člověk umřel, již jako boha ctíti počal, a ustanovil mezi služebníky svými slavnosti a oběti . . . Lid pak obecný krásou díla sveden byv, toho, kterýž před časem jako člověk ctěn byl, již za boha měl“ (hlav. 14). Zde Písmo svaté zřejmě udává trojí pramen pohanství, totiž: 1. krásu a moc přírody, 2. zhotovení obrazů a soch, 3. úctu k zemřelým lidem. A to jsou skutečně tři hlavní příčiny pohanství. Pokusíme se věc zevrubněji vylíčiti.

1. První příčina pohanství byla kouzelná moc přírody na člověka. Lidstvo hříchem odvrátilo se od Boha a Bůh odvrátil se od lidstva, přestal nadpřirozeným způsobem s lidstvem obcovati. Lidstvo rozmnožilo se, a nenalézajíc více místa v původní pravlasti, vyhledávalo si sídla nová, rozcházelo se po světě, dělíc se v čeledě a národy. Dle božského plánu zůstal Bůh v nadpřirozeném spojení toliko s čeledí patriarchy Abraháma, praotce národa israelského, z něhož měl Vykupitel světa se naroditi. Ostatní národové pomalu zapomínali původní zjevení boží.

Vznešené pravdy o Bohu zvláště v národech usazených v horských nebo písčitých krajinách nejdříve se ztrácely, poněvadž tito národové působením drsné přírody divočeli a ztráceli

schopnosti pro pojmy a pravdy vznešené. Národové obývající úrodné krajiny, dospěli k světské vzdělanosti neboli kultuře a tak déle vznešenější pravdy z prazjevení si zachovali. Proto vidíme, že nejlepší zbytky prazjevení udržely se v úrodných rovinách babylonskochaldejských, indických, egyptských, částečně i čínských. Ale vnější kultura nebyla s to, aby udržela v těchto národech kulturu vnitřní, totiž ušlechtilou mravnost, ano vzrůst vnější kultury technické a vzrůst vnějšího blahobytu byly příčinou mravního úpadku těchto národů. I tito národové obývající úrodné roviny stali se smyslnými a ztráceli schopnost pro vznešené pravdy náboženskomravní. A poněvadž přítomnost vždy více působí na člověka nežli minulost, tak se stalo, že národové vždy více zapomínali na původní zjevení boží a obraceli svůj zřetel a pozornost k přírodě, která je obklopovala a jejich pozornost zaujímal. Pojem o bytosti božské jakožto nejdokonalším duchu, Stvořiteli a Otci, se vytrácel, a lidstvo místo Boha, jenž jest pouhý duch, začalo přírodu za boha míti. K čarokrásné obloze, která v krajinách jižních bývá skoro vždy jasná, obraceli zraky, a blankytné nebe nad sebou se sluncem, měsícem, hvězdami, oblaky, blesky a hromem za boha považovali. Proto nejstarší bůh chaldejský Anu, t. j. nebe, se jmenuje, podobně jako Indové ctili Varunu; Řekové Urana, Egyptané Nuta, což vše nic jiného neznamena nežli n e b e. Poněvadž však s oblohy přichází teplo, světlo i déšť úrodný na zemi, čímž země úrodnou rodiatelkou a živitelkou tvorstva se stává, učinili si pohané z nebe — božský princip mužský, ze země božský princip ženský, takže ctili pak nebe jako boha (muže) a zemi jako bohyni, jeho ženu. Tak povstalo d v o j b o ž s t v í. Řekové měli Urana (nebe) a Geu (zemi), Indové Varunu (nebo Šivu) a Parvati (nebo Durgu), Syrové Baala (pán, manžel) a Astartu (Mylitu), Egyptané Nuta (nebe) a Seba (zemi), chaldejský bůh Anu (nebe) dostal za ženu bohyni Nanu, Bel měl svou Belitu, babylonský Marduk Zarpaitu. V Malé Asii jako božská matka veliká ctěna byla Rhea nebo Cybele. Poněvadž však slunce na obloze nejvíce svítí a hřeje a lidstvu dobrodiním jest, udělali mnozí pohanští národové s l u n c e b o h e m. Řekové ctili Helia, t. j. slunce, Egyptané Ra, boha slunce. V horké písčité Arabii nelze však za parného dne

pracovati, až teprve s chladnějším večerem začíná čilejší život. Proto semitské kmeny v Arabii a Chaldejsku ctily více měsíce, jenž při noční práci byl jim vůdcem milým, nežli horké slunce. Proto hlavní chrám v chaldejském městě Uru zasvěcen byl k počtu boha měsíce Sina. Arabové také čas nikoliv dle slunce, ale dle měsíce dělili. Na pobřeží palestinském, kde parné slunce moří člověka, a v létě parném množství obtížného hmyzu lidstvo trápilo, uctívali Kananejští slunce jako boha zlého, boha obtížných much, Beelzebuba. Na Iranu v Persii, kde působením letního slunce vše okřívá, ctíli podobně dobrého boha slunce, světla a olně, Ormuzda. Ale poněvadž v těchto pahrbkovitých vysočinách v době zimní krutá zima nastává, která snh, led, nemoci působí, a divokou zvěř dravou do krajin těch ze severu láká, utvořili si staří Persové vedle Ormuzda, dobrého boha, i zloboha Ahrimana, který jest bohem zimy, nemoci, dravé zvěře a všech svízelnů.

V severnějších krajinách bývá však nebe zachmuřené, slunce často oblaky zastřené, za to veliký dojem působí na člověka oslňujícíblesky a rány hromové při častých bouřkách. Proto národové, kteří usadili se v krajinách severnějších, začali místo nebe a slunce jako boha nejvyššího uctívatíblesk. Slované měli svého boha hromu a blesku Peruna, římský Jupiter i řecký Zeus stali se taky bohy hromu a blesku. Národové, kteří obývali pobřeží větších moří, brzo z dvojbožství upadli do trojbožství. Zbožňující totiž přírodu, spatřovali, že její hlavní části jsou tři: Obloha (nebe), země a moře. Tak vyvinula se víra ve tři bohy v Řecku: Uranos, Gea a Poseidon (bůh moře). Později místo Urana nastoupil Zeus, místo Gey — žena Zeusova Hera. V Indii: Šiva, Višnu, Brahma, v Číně Tien Hoang (císař nebeský), Ti Hoang (císař zemský), Dšin Hoang (císař člověk).

Národ arabský Mainové, obývající jižní pobřeží Arabie, ctíl božskou trojici: Athar, otec boha měsíce = nebe, Wadd = země, Ankarih, bůh podsvětí = moře. (Starosemitské nápisy: Dr. Šanda, 14.) Tak se počet bohů znenáhla množil. Jakmile začali pohané ctítí nebe a zemi, přibývalo stále bohů. Pozorujce rozumný pohyb slunce, měsíce i hvězd, nedovedli si jinak tělesa tato ne-

beská představiti než jako bytosti rozumné a živé. Tím vzrostl počet bohů tak, že začali pohané nejen slunce a měsíce, ale i hvězdy za bohy ctíti a jim se klaněti. I na zemi větší řeky a noiskyály dostaly své bohy. Zvláště v Egyptě úrodu působící řeka Nil byla zbožňována. To jest první příčina pohanického mnohobožství. A zajisté toto zbožňování přírody vedlo mnohé národy pohanické později i k modlářství. Udeřil-li blesk do stromu, tímto činem dle názoru pohanického přišlo dřevo stromu do styku s božstvem, bylo jaksi posvěceno. Strom takový stal se posvátným i dřevo z něho, a netrvalo dlouho, lid začal dřevo takové jako sídlo božstva uctívati. V Itálii, kam blesk udeřil, obětována bývala ovce.¹⁾ Známé také, že přírodní národové dříve měli za modly kusy dřeva, špalky, než-li začali z nich vyřezávati sochy podoby lidské nebo zvířecí. Na jihu zase, kde jest blankyt nebeský skoro stále jasný, veliký dojem působilo na lid pohanický padání povětroňů (aerolithů). Povětroň, jenž s oslňujícím světlem a za hřmění spadl k zemi, dal podnět, že pohané začali kámen ten zbožňovati. Kameny takové sluly v semitských zemích bātylion nebo bāthylos (beth - El = dům boží). V syrské Heliopolis chováno bylo takových kamenů veliké množství. Také v Emese byl takový kámen zbožňován. Řekové uctívali bātylion v Delphech a vypravovali si o něm, že prý Kronos (bůh) spolkl Zeusovo dítě a pak je zase vyplivl. Každodenně byl kámen ten olejem mazán a o slavnostech zabalován vlněnou látkou.²⁾ Také Arabové klaněli se napřed kamenům a stromům. Arabský bůh Meni nebo Menāth (Koran, 53, 19—20) byl uctíván jako kámen ležící mezi Mekkou a Medinou.³⁾ V prvním století př. Kr. snesli Arabové do Mekky 360 modelů různých kmenů arabských. I římský Jupiter uctíván byl na Kapitolu původně jako kámen. Teprve Řekové naučili Římany dělati modly umělé z hlíny a dřeva, později i z kovů a mramoru. V Malé Asii v Pergamském městě Pessinu chovali posvátný kámen (povětroň), který byl ctěn jako velká matka bohyně Cybela neboli Rhea. Roku 204 př. Kr. ke konci druhé punské války bylo ze-

¹⁾ Vigouroux, V., 221.

²⁾ Herders-Lexikon, 1147, A—B.

³⁾ Alioli: Altertümer der Hebräer, I., 60.

Sibylliných knih prorokováno, že podaří se Hannibala vypudit z Itálie, když přenesena bude „velká matka“ do Říma. Posláno tedy k Attálovi, králi Pergamskému, pro posvátný kámen. Tak dle svědectví Livia (I., 29, c 11) odvezen tento kámen do Říma a uzavřen byl v soše bohyně.⁴⁾ Nábožný pohan před posvátným kamenem klekal, kde jej spatřil, a neodcházel od něho, až mu vypověděl všechna přání a prosby. Z uctívání kamenů (fetišismus) a stromů vyvinulo se pozdější modlářství. Poněvadž člověk jest nejdokonalejší tvor zde na zemi, dávali pak pohané i bohům podobu lidskou. V tom zvláště vynikli Řekové a později i Římané. Poměry života lidského vnášeli v bohy. Jako mezi lidmi jsou rozličné svazky příbuzenské, tak domnívali se pohané i o svých bozích. Jednoho boha učinili otcem, druhého synem, bratrem, manželem, bohyně zase manželkou, sestrou, dcerou. Jako lidé se žení a vdávají, tak věřili pohané i o bozích. Nejen dobré ale i špatné vlastnosti lidské jako závist, hněv, mstu bohům připisovali. Tak povstala celá mythologie pohanská (vypravování o bozích). Výjevy přírodní dávaly i k mythologii náměty. Na př. klikatý blesk byl podnětem vypravování, že Zeus rozlobil se na boha kovářů Hefaista: shodil ho s vrchu Olympu, při čemž Hefaistos zlámal si nohu.

2. Jiná příčina mnohobožství vedle přírody byl p o k r o k t e c h n i c k ý. Pohanští národové obývající bohaté roviny dopracovali se pokroku v technice. Začali stavěti si nejen obydlí lidská, ale i Bohu svatyně. Dr. Alois Musil praví: „Aby ctitelé si byli vědomi, že jest (Bůh) tam (v chrámu) přítomen, znázorňovali si ho. Představovali si boha po způsobu lidském, ale jsouce vědomi, že přece není člověkem, přidávali mu různé údynelidské. Nejčastěji nahražovali lidskou hlavu hlavami jiných tvorů — ba i různými předměty. Při tom dbali vlastností různých tvorů neb věcí a vybírali si hlavy oněch, kteří obzvláště vynikají vlastností, kterou ve chrámu uctívali. Uctívali-li zvláště Všemohoucnost — tedy sílu, volili si hlavu býka, zvířete mezi domácími zvířaty nejsilnějšího. Vytvořili obraz nebo sochu s lidskými údy, ale místo lidské hlavy nasadili hlavu býka anebo aspoň rohy . . . Než tyto symboly (znaky), které přítomnost boží pouze znázorňovaly,

⁴⁾ Vigouroux, III., 616.

vedly mnohé na myšlenku, že bůh obzvláště v nich a při nich svou přítomnost projevuje, že v nich nejraději sídlí . . . Netrvalo dlouho a obyčejný lid se domníval, že božstvo sídlí v býku . . . a od této domněnky byl pouze krok k úctě živého býka — k totetismu.“⁵⁾ Poněvadž pak chrámů a soch posvátných bylo více v různých městech, vznikla tak víra v mnoho bohů a uctívání četných model. Tak vyvinuly se věci hlavně v Chaldejsku a Babylonsku, částečně i v Egyptě mezi národy, kteří nejvíce v technické kultuře pokročili již v dobách nejstarších. Proto jejich sochy a obrazy jsou z části podoby lidské, z části zvířecí. I filištinský Dagon, jakožto bůh moře a plavby, vyobrazován byl s předkem lidským a se zadkem rybím. V Babylonii i v Egyptě zvrhlo se potom modlářství v uctívání živých zvířat, v Egyptě zvláště býka Apise.

U národů přírodních tedy více příroda svedla lid k mnohobožství, pak k fetišismu (uctívání kamenů a stromů), konečně, když v kultuře vyspěli, k modlářství. U národů však, kteří obývali kraje bohaté a úrodné a dospěli tak brzo k technické kultuře, zase kultura tato dala jim příčinu k pohanství a modlářství. Proto dosud u mnohých národů afrických a austrálských, kteří kulturně vzdělání nejsou, jest v obyčeji uctívání přírody a fetišismus, ale model nemají.

3. Ale i ucta zemřelým prokazovaná svedla mnohé národy k mnohobožství. Zvláště zemřela-li osoba vzácná a proslavená, bývala po smrti zbožňována. Staří hrdinové římsí Romulus i Remus, staří rekové řečtí stali se polobohy. Egyptský bůh podsvětí Osiris byl také buď slavný král staroegyptský nebo spíše první člověk, jak vypravování o něm nasvědčuje, a později povýšen byl za boha. Číňané i Japonci povýšili své staré císaře za bohy, ano dosud dle japonské víry Šintoismu nejvyšší bůh stvořil na počátku světa i duše císařů jako menší bohy, kteří vtělují se v čase v osobu císaře japonského. Tento rys náboženství pohanických možno skoro všude více méně pozorovati, zejména u těch národů, kteří věřili a věří ve stěhování duší, jako u starých Egypťanů a starých i nynějších Indů. Mohla-li se duše lidská dle víry těchto národů vtělit do člověka, ano i do zvířete, pak nic nescházelo k víře, že i bůh může se vtělit do zvířete.

⁵⁾ Od stvoření do potopy, 46.

O Osirisovi egyptském věřeno bylo, že se vtělil do býka Apise a do jeho nástupců. Býku Apisu stavěli chrám, zvláštní kněží jej ošetřovali, myli, vonnými mastmi mazali. Možno-li věřit Herodotovi (2, 66—67), až tak poklesly ženy egyptské, že v jeho svatyni nahým tělem se mu ukazovaly. Pošel-li, pak byl smutek v celé zemi, dokud nenalezen byl jemu býk podobný. Jeho mrtvola byla balsamována a vnitřnosti jeho v nádherných nádobách uloženy. V londýnském i pařížském museu dosud chovány jsou takové nádoby, ano i mumie (balsamované části) těla Apisova. Egypťané ctili i jiná zvířata jako příbytky bohů, tak kozla, kočku, psy, lvy, lasičky, vydry, ibise, čápa a jiné. V pařížském Louvru dosud uloženy jsou mumie těchto posvátných zvířat jako ibise, kočky, krokodila, ryb atd.

4. Konečně i vznik různých řečí a politický styk různých národů dal podnět k mnohobožství. Řeč se měnila, tak povstávaly různé čeledě a různé národové.

Poněvadž pak v různé řeči různé názvy pro bytost božskou časem povstaly a také i pojmy o bytosti božské se měnily, snadno svedeni byli pohanští národové k domněnce, že jiný jest nejvyšší bůh na př. Indů, jiný Peršanů, jiný Chaldeů, jiný Egypťanů atd. Tak vyvinulo se náboženství národní. Každý národ pohanský se domníval, že jeho bůh jest bohem jen jeho národa a nepřítelem národa sousedního. Bojoval-li jeden národ pohanský proti druhému, utíkal se s prosbou ku svému bohu, aby zbraním požehnal a dopomohl k vítězství. Zvítězil-li národ nad národem druhým, domnívali se, že bůh jednoho národa porazil boha národa cizího. A na znamení tohoto vítězství přinášeli vítězové sochy cizích bohů do svatyně svého boha. Bůh vítěz stal se nejvyšším bohem, pánem a vládcem bohů přemožených. Podle toho, který národ nadvlády v říši nabyl, povýšil i svého boha nad bohy ostatních národů.

Tak dělo se v Egyptě, v Babylonii, Chaldeji, Indii a jinde. Římané snesli sochy všech bohů národů pokořených v římské svatyni pantheonu. Tak počet bohů u jednoho národa se množil čím dále, tím více.

Konečně mnozí národové tolik své bohy rozmnožili, že každý okamžik některého děje připisovali

některému zvláštnímu božstvu. Tak v Egyptě slunce před východem slulo Atum, při východu Harma-Chuti, v poledne Ra, Šu, Hor, na západu Novri-Tum. Jiný byl bůh spánku, jiný byl bůh snů, jiný bůh působil bolesti porodu, jiný otvíral život atd. Římané později ctili velmi slušný počet bohů, neboť dle svědectví sv. Augustina věřili asi ve 30.000 různých bohů.

Věřeno bylo konečně napřed v Asii a v Egyptě, potom i v Řecku a Římě, že bohové splozují se ženami lidskými syny — císaře. Tak vyvinulo se i zbožňování pohanských císařů za jejich života i po smrti. Byly jim oltáře a chrámy stavěny a oběti jako bohům přinášeny.

To jsou hlavní příčiny pohanského mnohobožství a modlářství. Že tomu tak bylo, svědčí i knihy Mojžíšovy. Měla-li se u národa israelského uprostřed tolika národů pohanských víra v jediného pravého Boha, ducha božského, Stvořitele nebe i země udržeti, musil Bůh skrze Mojžíše takové naučení a předpisy lidu vyvolenému dáti, aby přímo čelily proti bludům pohanským. První příčina pohanství, jak jsme slyšeli, bylo zbožňování přírody. Proto Mojžíš hned na počátku své knihy vypravuje, že Bůh stvořil celý svět, nebe i zemi, oblohu i vodu, rostlinstvo, ryby, plazy, čtvernohá zvířata i lidi, aby tak srozumitelně vysvětlil pravdu, že Bůh není tento svět, ani tento svět viditelný není částí Boha, jak pantheisté učili, ale že celý svět i každá věc na něm jest toliko dílo neboli tvor boží.

Aby pak neupadli Israelité v blud některých pohanů, kteří škodlivé tvorstvo připisovali bohu jinému, totiž zlobohu, zpráva o stvoření tolikrát za sebou opakuje slova, že Bůh všecko stvořil, a viděl, že bylo všecko dobré, zlo však, že jest jen následek a trest za hříchy. Poněvadž obrazy lidí a zvířat byly příčinou modlářství, zakázal Bůh přísně skrze Mojžíše zobrazovati si člověka nebo zvíře. Poněvadž i úcta k zemřelým sváděla k pohanství, neměli židé prokazovati zemřelým úcty, a Mojžíš i Aron zemřeli v ústraní, aby hrobu jejich nenalezli. Aby množstvím svatých a oltářů obětních nebyli Israelité svedeni k mnohobožství, jak se pohanům přihodilo, směli míti jen jeden svatostánek a jeden chrám, kam z celého světa putovati měli. Vchod do chrámu byl se strany zá-

padní, opak to pohanských chrámů, které z úcty k bohu slunci měly vchod do svatyně na straně, kde slunce vycházelo. Aby nepřijali židé bohů cizích národů, byli od ostatních národů nenáviděni a pronásledováni, a tak měli přirozený odpor nejen k svým utiskovatelům, ale i proti bohům pohanským. Konečně neměli mítí Israelité krále, aby snad jich nezbožňovali, ale celou víru i naději v Boha skládali. I zřízení kněžstva israelského mělo udržovati jednotnou víru v jednoho pravého Boha. Při dělení země zaslíbené neobdrželo pokolení Aronovo a Leviho žádné území, ale kněžstvo i levité bydlili roztroušeně po celé zemi, žili z desátku, aby tak bylo v stálém styku s celým národem a soustřeďovalo jej na jedno posvátné místo k účtí jednoho pravého Boha.

Že tyto věci byly hlavní příčinou, proč rozmohlo se mezi národy pohanství, jest jisto, ano možno u mnohých národů tento úpadek nábožensko-mravní krok za krokem sledovati, jak z víry jednoho Boha vyvinula se víra ve více bohů (mnohobožství) a z něho povstal fetišismus, pak modlářství, konečně zbožňování zvířat i lidí.

Mohl by snad někdo namítnouti, že pohané mrtvé modly, které si sami robili, přece za bohy považovati nemohli, neboť to jest známka velikého poblouzení, a tak nerozumně nemohli aspoň kulturně vzdělaní pohanští národové smýšleti. A přece tak jest tomu. Máme pro to písemné důkazy. „Kdy povstane bůh?“ ptá se Minucius (dle Octav. hl. 23), a odpovídá: „Ejhle, bývá ulit, zpracován, vyřezáván — není ještě bůh. Ejhle, jest zaletován, sestavován, postaven, a přece není bůh. Ejhle, jest okrášlen, posvěcen a vzýván: pak konečně jest bůh, když člověk ho za to chtěl mítí a k tomu určil.“ Pohané tedy se domnívali, že posvěcením stává se modla obydlím boha, který v ní asi tak přebývá, jako duše v těle. Řekové a po nich Římané měli zvláštní obřady tajné, zvané theopöie, t. j. umění přinutiti božstvo, aby v modle se usadilo.

Zastanci theorie darwinistické, aby podepřeli hynoucí tuto domněnku o původním polozvířecím stavu lidstva, odvažují se proti veškeré pravdě historické tvrditi, že nejen u pohanů, ale i u Israelitů původní vírou bylo mnohobožství, z něhož až později

vyvinula se víra v jednoho Boha. Jako důkaz svého tvrzení uvádějí, že již v době patriarchů i později po východu Israelitů z Egypta i za doby soudců a králů znamenati možno stopy mnoho-božství (na příklad že i na poušti klaněli se židé zlaté modle telete atd.). Dále poukazují na hebrejské jméno bytosti božské Elohim, jež jest čísla množného, a že tohoto pojmenování právě nejvíce užívá se k označení Boha v prvních, tedy nejstarších knihách Písma svatého, později teprve slova Jehovah (Jahve). Avšak tyto důkazy jsou bezcenné. Nelze ovšem popíráti, že i do rodin patriarchů i později do národa israelského vnikaly živly a názory pohanské. Proto i Bůh rozkázal Abrahámovi opustiti původní vlast a přesídlil ho i jeho potomstvo do země jiné, kde tolik nebezpečnosti pro jeho víru nebylo. Ale z toho faktu, že někteří jedinci z čeledě patriarchů a z národa israelského stali se pohany, nelze usuzovati, že národ ve svém celku byl panský. I dnes a za všech časů byli mezi křesťany jednotlivci smýšlení a názorů panských, z čehož nelze uzavírat, že snad Kristovo náboženství bylo a jest panské.

Co pak se týče slova Elohim, jest sice formou čísla množného, ale rázu jednotného, neboť v Písmě svatém pojí se s časoslovem čísla jednotného. Tak hned na první řádce Písma svatého čteme hebrejsky: Elohim bara, t. j. Bůh (Velmoci) stvořil.

Slovo Elohim přichází nejen v prvních knihách Písma sv., ale i později a vždy pojí se s číslem jednotným.

Z 2000 případů jenom asi čtyřikrát pojí se s číslem množným, a to se stalo omylem pozdějších opisovačů.

Elohim užívají sv. spisovatelé na označení bytosti božské jako stvořitele a řiditele celého světa, jména Jehovah, jakožto ochránce a dobrodince národa israelského. Různé názvy bytosti božské v Písmě sv. El, Elohim a Jehova jsou toliko různá jména téže a jedné bytosti božské, jako my říkáme buď Bůh, Hospodin, nebo Pán nebo Všemohoucí. Proto také v Písmě sv. všech těchto názvů najednou a v jedné větě o Bohu se užívá, jako my říkáme: Hospodin, Bůh a Pán náš. Z toho zřejmo, že množné číslo jména Elohim jest pouze plural majestaticus, t. j. z úcty velebnosti boží utvořený, jako na př. i dnes mocnář mluví o sobě v čísle množ-

ném: „My“ místo „já“, nebo jako dosud na Moravě se udržel způsob mluvy z úcty k rodičům říkati: tatíček náš povídali. Konečně možno právem za to míti, že množné číslo Elohim skrývá v sobě tajemství Boha trojjediného, t. j. tří osob v jednom Bohu, pravdy Ježíšem Kristem zřejmě zjevené, ale již z prazjevení známé, jak později ukážeme ve článku o Nejsvětější Trojici boží.

Přípravy lidstva na Vykupitele.

Nepřátelství položím mezi tebou a ženou, a mezi semenem tvým a semenem jejím, onať (ono) potře hlavu tvou, a ty úklady činiti budeš patě její.
(Gen., 3, 15)

První hřích lidí byl veliký a hrozné následky způsobil, ale přece Bůh slitoval se nad člověkem a hned v ráji po hříchu slíbil mu pomoc — Vykupitele. V Písmu svatém zaznamenáno jest toto příslibení slovy, která promluvil Bůh k zlému duchu, svůdci lidstva: „Nepřátelství položím mezi tebou a ženou, a mezi semenem tvým a semenem jejím, onať (ono) potře hlavu tvou, a ty úklady činiti budeš patě její (a ty uštkneš patu jeho).“

Zde zřejmě Bůh slibuje, že potomek (semeno) ženy bude nepřitelem zlého ducha, zničí moc jeho (potře hlavu jeho), které nabyl nad člověčenstvem skrze hřích. Překlad v závorce jest dle textu hebrejského, tak že slovo „ono“, t. j. semeno, potomek ženin, označuje přímo Vykupitele světa, syna ženina, slova pak „a ty uštkneš patu jeho“ možno rozuměti o utrpení budoucího Vykupitele světa. Neuzavřený text jest dle překladu Vulgaty. Slovo „onať“, t. j. žena, vztahuje se pak na matku Vykupitele světa, a slova: „a ty úklady činiti budeš patě její“ rovněž platí o matce Vykupitele světa a církev svatá vykládá je o neposkvrně-

ném početi Matky Páně, která zůstala prosta všeho hříchu i hříchu dědičného.

Slova tato, ve kterých předpovídán jest budoucí Vykupitel, jmenují se protoevangelium, t. j. první blahá zvěst. Proč slitoval se Bůh nad padlým člověkem? Učinil tak, poněvadž Bůh nejvýš milosrdný jest. A učinil tak i proto, že člověk po hříchu úplně zkažen nebyl. Písmo svaté překrásně to naznačuje, pravě, že první lidé po hříchu se styděli a báli: „bál jsem se, protože jsem nahý, i skryl jsem se“ (I. Mojž. 3, 10), pravil Adam. Stud a bázeň jest následek hříchu, ale stud a bázeň boží jest i začátek pokání, jest známkou, že hříšník úplně zkažen není.

Hříšník, který již přestal se styděti a Boha báti, jest úplně zatvrzelý. Bůh proto slitoval se nad člověkem, a jak vypravuje Písmo svaté, dal jim oděv z kůže zvířete. Zvíře tedy bylo v ráji zabito, první lidé viděli ve skonu zvířete obraz své budoucí smrti. To byla nová pobídka k pokání a lítosti. Co se stalo s tělem zvířete? Písmo svaté výslovně se o tom nezmiňuje, ale možno právem za to míti, že bylo na smíření Bohu obětováno. To byla první oběť, při níž první lidé smířili se s Bohem — to byl první předobraz onoho krvavého dramatu, který dokonán byl na kříži kalvářském. Proto u všech národů světa před Kristem udržela se oběť. Oběť byla přípravou na Vykupitele světa. Bůh ani potom neopustil úplně lidstva, na němž hřích spočinul, připravoval je na Vykupitele.

V potomstvu Abrahámovu, v národu israelském, udržoval způsobem nadpřirozeným víru v jednoho Boha a naději v budoucího Vykupitele, a pěstoval v duši tohoto lidu ctnosti nadpřirozené, poněvadž z potomstva toho měl vyjíti Vykupitel světa. Ostatní národy ponechal jejich osudu. Čím dále tím více ztráceli proto tito národové vznešené pojmy náboženskomravní, které odnesli si z prazjevení, a upadali v nerozumné až i nepřirozené bludy a nemravnosti a tím i v bídu.

Nevěděli si sami pak více ani rady ani pomoci, nahlédli, že jsou slabí a sami nemohou si pomoci z béd. Proto toužili po pomoci Boha. Tak připravováni byli i pohanští národové na Vykupitele: bída tělesná i bída duševní vedla je k tomu, aby pak přijali ochotně evangelium spásy. Aby pohané neztratili vůbec

smyslu pro věci nadpřirozené, Prozřetelnost boží dopouštěla zvláště mezi pohany působení zlého ducha; to byla sice pokuta za hřích, trest boží, ale spolu i milosrdenství boží. Neboť tak udržován byl i v pohanstvu smysl pro věci nadpřirozené a tak zůstali schopni přijati náboženství spásy a milost Vykupitelovu. Bůh udržoval také nejen v národu israelském, ale i v národech pohanských naději na Vykupitele. Sv. Augustin (*contra paganos quaest.* 2) napsal: „Ježíš Kristus nikdy nepřestal býti předpovídan: zde temněji, tu jasněji, podle uznání božího dle času; a nikdy nechybělo lidí, kteří věřili v něho, nepravím v národě israelském, který zvláštním tajemstvím byl národem prorockým, ale ani v národech ostatních.“ Konečně božská Prozřetelnost řídila politické a sociální poměry mezinárodní tak, že když Vykupitel přišel, svět byl na něj připraven. To všechno jmenuje se božská oekonomie. Vyrožme si věc důkladněji!

a) Příprava národu israelského na Vykupitele.

Israelité jsou potomci Abraháma neboli Abrama, vévody čili šejka z Ur-Kasdim v Chaldejsku. Nevědělo se zprva, kde místo to bylo. Dnes klínopisnými tabulkami zjištěno jest, že jest to nynější Mugheir na dolním toku řeky Eufratu poblíž perského zálivu. Ur-Kasdim, t. j. město chaldejské, bývalo sídlo králů chaldejských a bylo město znamenité, kde ke cti boha Sina (měsíce) od Lig. Bagaše vystaven byl chrám. Jeho zříceniny a okolní velké hřbitovy byly objeveny. Abram (Ab-ram = otec vznešený) vystěhoval se odtud se svým otcem Tháre a s příbuzným svým Lotem do Haran. Dnes zjištěno, že Haran leželo na horním toku Eufratu blíže Edessy. Po smrti otcově Abram na rozkaz boží opustil i Haran a přes Damašek táhl do Palestiny. Věrný služebník Abramův Eliezer pocházel z Damašku.¹⁾ Když nastal v Palestině hlad, sestoupil až do Egypta, ale brzo zase vrátil se do země kananejské. Nevěra před časy vyhlašovala osobu Abrahámovu za osobu mythickou, která prý ani nežila. Dnes ovšem tak mluvit nemůže, neboť starými památkami babylonskými a egyptskými pravdivost dějin Abrahámových jest potvrzena.

¹⁾ Vigouroux, I., 241 a dále.

Dnes jest dokázáno, že řeč hebrejská, jakou mluvili potomci Abrahámovi, pochází z Chaldeje, všecky poměry sociální a zeměpisné, pokud o nich Písmo svaté se zmiňuje, byly památkami těmi stvrzeny. Ano tabulkami klínopisnými zjištěna byla i jména čtyř králů, kteří přepadli dle Písma svatého (Genese, hl. 14) pětiměstí (Sodomu, Gomorrhru atd.) a které Abrahám porazil. Poněvadž Abrahám mohl tehdy vytáhnouti do boje se svými 318 služebníky, z toho poznáváme, že byl pohlavárem (šejkem) dosti silné čeledě. Abrahámovi a jeho potomkům věnoval Bůh zvláštní péči, neboť z jeho potomstva měl se naroditi slíbený Vykupitel. Prozřetelností boží stalo se, že za patriarchy Jakuba dostali se potomci Abrahámovi do Egypta. V Chaldejsku i v Egyptě byla již tehdy pokročilá kultura, a tak Israelité spojili v sobě obojí kvetoucí vzdělanost Chaldejskou i egyptskou, aby vzdělaností vyzbrojeni mohli svému úkolu dostáti. Egypt byl pro Israelity školou, kde naučili se písmu, různým řemeslům. Aby však s pohanickým národem se nesmísili, dopustil Bůh na ně krutá pronásledování v Egyptě.

Pak vyvádí je Mojžíšem na poušť, aby srdce jejich, pokud nakažena byla vlivem pohanství, očistil. Tam dostávají desatero přikázání, a naučení a zřízení takové, které bylo s to, aby uchovalo v tomto národu víru v pravého Boha. Zázračně zasahuje Bůh často v osudy Israelitů, aby utvrdil v nich pevnou víru. Tam dostávají knihy posvátné, z vnuknutí božího Mojžíšem napsané. Bůh usazuje pak tento národ v zemi kananejské — Palestině. Země tato hodila se svou polohou pro národ vyvolený. Na severu chráněna byla horstvem, na východě a jihu hraničila s pouští, na západě bylo moře. Aby však plavbě lid israelský se nenaučil a tak nepřišel do styku s pohanickým světem, stalo se, že úzký pruh pobřeží osazen byl malým národem filištinským. Dříve nežli přišli Israelité do Palestíny, usadil tam egyptský král Ramses III. v rovině sefelské tento národ plavecký, jenž zřídil si tam na jižním pobřeží tři přístavní města, na severu Azot, na jihu Gazu a uprostřed Askalon. Ve vnitrozemí pak měli Filištiné dvě tvrze Geth a Akkaron. Hořejší pobřeží na severu osazeno bylo zase národem jiným, totiž Foeničany. Tak zamezen byl Israelitům přístup k moři. V této zemi vychovával Bůh národ v lid boží. Častěji

nadpřirozeným způsobem zasáhl Bůh na ochranu víry tohoto národa v jeho osudy. Tu také z vnuknutí božího sepsány byly většinou svaté knihy, zejména kniha žalmů, která vznešeností myšlenek vždycky obdiv buditi bude a srdce lidská rozněcovati bude k víře, důvěře a plamenné lásce k Bohu.

Časem vzbuzuje Bůh v lidu nadšené muže, proroky, kteří neohroženě lidu i králům chyby vytýkají, hříchy kárají, tresty boží předpovídají, ale i důvěru v pomoc boží vzbuzují a na Vykupitele zaslíbeného lid připravují. Když přece nákaza pohanská začala v lid vyvolený vnikati, přicházejí tresty. R. 722 př. Kr. rozbořeno bylo království israelské, deset kmenů čítající, a mnozí Israelité byli odvedeni do zajetí assyrského. Malé království judské s hlavním městem Jerusalemem a chrámem, ač čítalo toliko dva kmeny, dlouho ještě drží si samostatnost. Až teprve r. 588 př. Kr. babylonský král Nabukadnezar rozbořil město i chrám jerusalemský a odvedl přední rodiny židovské do zajetí babylonského. To byla pro národ zkouška trpká. Jak snadno mohl tu lid zmalomyslněti, když viděl město i chrám rozbořený! Jak veliké bylo tu nebezpečenství pro víru lidu tohoto, když bydlil v krajích pohanských, v bohatém, nádherném městě babylonském, aby neopustil víry pravé a nepřichytil se víry pohanské, víry vítězné! Ale Bůh lidu svého neopustil. Čím větší bylo nebezpečí, tím větší byla i pomoc boží. Právě v této době povolává Bůh největší proroky k útěše a utvrzení lidu. Prorok Isaiáš († 690) již dříve připravuje lid na tento trest jménem božím a těší ho zaslíbením Vykupitele. A v čas zajetí prorok Jeremiáš zůstává v zemi v městě Mazpa se svým písařem Baruchem, pak odchází do Egypta, kam se část lidu utekla, aby Israelity těšil a posiloval u víře. Jiní dva proroci velicí Ezechiel v Tel-Abibu na řece Chobar a Daniel v Babylonu těší zase lid v zajetí babylonském. Ezechiel ukazuje v obrazích, které viděl, že Bůh jest mocnější, nežli bohové pohanští, Daniel zase bojuje s pomocí boží proti modlářství pohanskému a k útěše lidu předpovídá na určito již blízký příchod zaslíbeného Messiáše. Tak zachována byla v této době nejvyšší kritické v lidu pravá víra.

Lid israelský i judský v zajetí rozšiřuje i v národech pohanských naději na zaslíbeného Vykupitele.

V zajetí začali židé stavěti si modlitebny (synagogy), kde shromažďovali se, nemajíce chrámu, k společným modlitbám a k přečítání Písma svatého. V každé synagoze byl závitek zákona božího, tam čítáno Písmo svaté a vykládáno bylo, a živena v lidu touha po slíbeném Vykupiteli. Shromáždění zakončováno bylo modlitbou qaddišim, jejíž konec zněl: „Posvěceno a oslaveno buď slavné jméno jeho po celém světě, jež byl stvořil z dobré vůle své. Kéž jeho království rozšíří se na veškerý lidi; kéž jeho spása vzkvétá; kéž jeho Messiáš pospíší spasit lidu svého ve dnech života našeho i po všechny dny národa israelského.“²⁾ Čas vykoupení a hlásání evangelia již se blíží. Proto Prozřetelnost boží již nebrání lidu, aby rozptýlil se mezi pohany, aby tak připravil cestu apoštolům mezi národy.

Již při rozboření města Jerusalema, jak poznamenáno bylo, uteklo se něco židů do Egypta. Když r. 536 král Cyrus dovolil židům vrátiti se do Jerusalema, vrátilo se za vedení Serubabela 43.360 židů ze zajetí, mezi nimi 4280 kněží, vystavěli si opět město a r. 516 př. Kr. i chrám, ale přece hojně židů zůstalo i v říši Cyrově. Když později r. 333 makedonský král Alexandr Veliký odevzdal zemi Judskou s Jerusalemem Parmenioví a r. 313 přišla země do moci Egypta, začali se židé houfně stěhovati do Egypta a odtud za obchodem do širého světa. V Egyptě v městě Alexandrii za Ptolomäa II. (284—247) přeloženy knihy Mojžíšovy na jazyk řecký, a tak Písmo svaté stalo se přístupným i pohanům. V městě egyptském Leontopoli dostali židé i starý chrám pohan-
ský, který přeměnili si ve svou svatyni. Tak znenáhla připravován byl lid israelský na křesťanství, kdy nikoliv v jednom chrámu, ale v přčetných svatyních Bohu obětováno bude. Roku 198 př. Kr. syrský král Antioch III. zmocňuje se Palestiny; tak židé palestínští politicky odtrženi byli od židů usazených v Egyptě. Za Antiocha IV. vzpourou Makkabejských dobývají si židé palestínští samostatnosti. Vojevůdce Šimon staví přístav a obchodní skladiště v Joppe, Jan Hyrkán z rodu Hasmaneovců dobývá pobřeží moře středo-
zemního, později Herodes zřizuje přístav v Caesarei. Židé přicházejí za obchodem do celé říše římské. Kdekoliv pak jich bylo více pohromadě, staví si synagogy. V jedi-

²⁾ Vigouroux, V., 135.

ném Jerusalemě dle svědectví Talmudu bylo za doby Krista Pána 480 synagog. Synagogy budou sloužiti Kristu i apoštolům za první místo, odkud vzejde nové učení spásy. Tak Bůh připravoval židy na evangelium Kristovo. Čím více blíží se příchod Vykupitele světa, tím více Bůh, jenž v dobách dřívějších tak důvěrně obcoval s lidem israelským, opouští lid, aby tím více obrácena byla pozornost na Krista Pána. V druhém chrámu není více archy úmluvy, nad jejíž slitovností dostával Mojžíš a po něm velekněži vnuknutí a naučení od Boha. Dvě stě let před Kristem, jak svědčí dějepisec židovský Josephus Flavius (Antiqu. III., 8, 9), přestává zářiti urim we thumim, které v náprsní tobolce velekněz nosil a z něhož vyzvídal vůli boží. Roku 63 př. Kr. Pompejus dobude Jerusalema, a Palestina stává se provincií římskou. Vladaři světští zmocňují se vlády v chrámě jerusalemském, dosazují i sesazují velekněze, ano i posvátný oděv velekněžský mají ve své moci a jenom na tři velké svátky židovské půjčují jej k obřadům.

Tak znenáhla odvrací se Bůh od lidu, jež tak pečlivě vychovával, neboť blíží se čas příchodu toho, jenž v podobě lidské převezme péči boží nejen o tento lid, ale o lidstvo celého světa a hlásati mu bude vůli boží. Před příchodem Kristovým nastává i přeměna ve smýšlení lidu židovského. Kdežto dříve dítkami požehnané manželství pokládáno bylo za největší štěstí u židů, začíná nyní stav panenský zvláště ve třídě Essau za nejdokonalější stav býti pěstován, neboť z panny měl se Vykupitel naroditi. Proroci umlknou, není jich více třeba, Písmo svaté Starého zákona po r. 100 př. Kr. druhou knihou makkabejskou jest ukončeno. Duch Páně, který osvěcoval druhdy sv. spisovatele a pod jehož vlivem sepsány byly knihy svaté plné moudrosti boží, spočine na Spasiteli světa a skrze něho na apoštolech a evangelistech Nového zákona, kteří dají světu poslední inspirované knihy Písma svatého. Národ vyvolený dokonal svůj úkol Bohem stanovený. Sepíší sice židovští rabíni ještě jednu knihu náboženskou talmud, první díl jeho mišnu ke konci 2. stol. po Kr., druhý gemaru ve století 4. po Kr., ale knihu takovou, jež jeví jenom stopy nedokonalosti lidské, nikoliv více stopy Ducha božího, tak že židé

raději v tajnosti obsah její ukrývati budou, a novější židé se za některé části její stydí. Starý zákon, jenž měl lid israelský připravovati na Vykupitele světa, dokonal svůj úkol.

Při obležení Jerusalema vojsky římskými dne 17. července r. 70 po Kr. přestaly oběti v chrámu Jerusalemském, a dne 10. srpna zapálen při dobytí Jerusalema i chrám židovský, náboženské střeďiště národa israelského. Při tom shořely i listiny rodové, takže dnes ani určitě se neví, kdo ze židů dosud žijících pochází z pokolení Aronova a pokolení Levi, které kdysi bylo určeno k službě boží. Roku 73 po Kr. zavřeli Římané židům v Egyptě i chrám v Leontopoli. Tak židé jsou bez chrámu, oběti i kněžstva.

b) Prorocství messiánská.

Kristus, beránek nevinný a neposkvrněný, předzvěděný sice před ustanovením světa, ale zjevený v časech posledních.

I. Petr, 1.

Bůh řídil dějiny národa israelského tak, aby připravil ho na Vykupitele světa, ale Bůh připravoval lid israelský na příštího Messiáše i tím, že dal Ho předpovídati. Čím blíže byl čas jeho příchodu, tím jasněji zněly tyto předpovědi, které jmenují se prorocství messiánská.

Proroci (Nebiim od slova nabi = prorok, dříve sluliroe = vidoucí, dle I. Samuel. 9, 9) byli lidé Bohem nadšení, které Bůh občas vzbuzoval v lidu vyvoleném, aby ho napomínali, kárali, tresty božími hrozili, ale i povzbuzovali a těšili. Předpovídali nejen tresty boží, ale i příchod Vykupitele světa. Za doby velekněze Samuela povstala první škola prorocká. Školy ty nebyly však ústavy vyučovací, nýbrž toliko shromáždění horlivějších mužů, kteří s prorokem chodili a jeho výklady poslouchali. Byli ve škole prorocké nejen mužové a mladíci, ale i často i starci a ženy různého povolání a stavu. Tak Samuel byl levita, Eliseus rolník, Amos pastýř, Isaiáš pocházel z rodu královského, Jeremiáš a Ezechiél byli kněží, Debora, žena prorokyně za času

soudců, žena Hulda za krále Josiáše.³⁾ Od století devátého před Kristem počali proroci svá proroctví spisovati. Jeremiáš měl svého písaře Barucha.

Poslední prorok byl Malachiáš za času Nehemiáše po návratu ze zajetí babylonského. Potom až do doby sv. Jana Křtitele nepovstal žádný prorok.

Proroci židovští úplně lišili se od pohanických věštců a věštkyň. Proroci neomamovali se jako věštcí pohanští, věštcí pohanští dávali své předpovědi za plat a věštili jen věci světské a to způsobem podvodným a dvojsmyslným. Řeč proroků jest vážná, určitá, nezištná, z vnuknutí božího vycházející a posvátná. Ovšem povstali i v lidu israelském proroci falešní, kteří Bohem nebyli povoláni, a mluvili jen své myšlenky, jak napsal prorok Ezechiel (13. kap.): „Toto praví Pán Bůh: Běda prorokům nemoudrým, kteří následují ducha svého, a nic nevidí . . . Vidí marné věci, a prorokní lež, říkajíce: Praví Hospodin! ježto jich neposlal Hospodin.“

Tomu nelze se diviti, neboť, kde jest světlo, bývá vedle i stín, kde pravda, tam vedle hlášána bývá i lež.

Tak byli i praví a falešní proroci, byl i pravý Spasitel, ale objevili se po něm i nepraví Messiáši.

Dříve než messiánská proroctví uvedeme, třeba jest zodpovědět ještě jednu otázku, totiž: Vykládali skutečně židé messiánská proroctví o zaslíbeném Vykupiteli světa, čili jinými slovy: rozuměli jim jako proroctvím o Messiáši? K této otázce odpovídáme rozhodné: ano! A sice z těchto důvodů. Ježíš Kristus sám odvolával se k písmům prorockým: „Zpytujte Písma . . ., tať jsou, ježto svědectví vydávají o mně“ (Jan 5, 39).

Svatí evangelisté a apoštolové, zvláště sv. Matouš, který evangelium napsal pro židy palestinské, velmi často, aby přesvědčil židy, že Ježíš Kristus jest slíbený Messiáš, odvolává se na proroctví starozákonná: to stalo se, aby se naplnilo, co pověděno bylo prorokem.⁴⁾ Nemohli by bývali tak psáti, kdyby židé sami nebyli slova prorocká o Messiáši vykládali. Dále známo jest ze svědectví spisovatelů pohanických i židovského dějepisce Jo-

³⁾ Úvod do knih Starého zákona od Dr. Jar. Sedláčka, str. 361.

⁴⁾ Celkem asi 116krát odvolávají se na proroctví messiánská.

sepha Flavia, že židé právě v době Ježíše Krista a po něm očekávali Messiáše, jak proroci dobu příští jeho určili. Proto právě v této době povstalo i mnoho falešných proroků, kteří židům za Messiáše se vydávali nebo aspoň za jeho předchůdce. Tak r. 45 po Kr. jakýsi Theudas svedl zástupy lidu, aby ho následovali k řece Jordánu, že prý na jeho rozkaz voda se rozdělí a on suchou nohou řeku přejde.⁵⁾ Roku 55 přišel zase takový prorok z Egypta, který shromáždil kolem sebe plno lidu na poušti a vedl pak lid na horu olivetskou, odkud prý uvidí, jak se zboří zdi jerusalemské.⁶⁾ Zase roku 60 vyvedl jiný podvodník mnoho lidí na poušť, slibuje jim osvobození.⁷⁾ Když r. 70 bylo města Jerusalema dobyt, ještě i tu vlákal jeden přemrštěnec, vydávaje se za Spasitele, na 6000 židů do chodby chrámové, sliboval jim záchranu. Všickni pak tam uhořeli. Ano ještě r. 131 po Kr. při druhém povstání židovském rozšířil jeden podvodník mezi židy víru, že on jest slíbený Messiáš. Dal si jméno Bar Cochba, t. j. syn hvězdy a tvrdil, že proroctví Balamovo: „Vzejde hvězda z Jakuba, a povstane prut z Israele: a potepe knížata moabská, a zahubí všechny syny Seth,“ na něm se vyplnilo. Rabin Abika tehdy vyhlásil ho před synedriem židovským za Messiáše.⁸⁾

Dále víme z targumů, t. j. vykladačů židovských Písma sv., že místa prorocká vykládali o Messiáši. Když totiž židé vrátili se ze zajetí babylonského, zapomínali svou původní hebrejskou řeč, kterou byly sepsány knihy svaté. Esdráš (II. 13, 24) praví: „A synové jejich mluvili odpolu azotsky, a neuměli mluvit židovsky.“ Proto od 2. století před Kr. bylo třeba židům Písmo sv., aby mu rozuměli, vykládati. Výklady tyto některé se zachovaly až dosud. Tak targum Onkelos (bar Kalonymos), žák rabína Eleázara a Josua, vykládá před sbořením Jerusalema slova: „Nebude odjata berla od Judy . . . (I. Mojž. 49, 10) a proroctví Balamovo: Uzřím ho, ale ne nyní . . . vyjde hvězda z Jakuba . . . (IV. Mojž. 24, 17) o slíbeném Messiáši.⁹⁾

⁵⁾ Jos. Arch., 20, 5, 1; Döllinger: 851.

⁶⁾ Jos. bell. Ind. 2, 13, 5.

⁷⁾ Jos. Arch., 20, 8, 10.

⁸⁾ Döllinger, 857.

⁹⁾ Sedláček: Úvod do knih . . . , 78 a dále.

Podobně obraceli targunisté slova Isaiáše proroka (11, 1—11): „A vyjde prut z kořene Jesse a květ z kořene jeho vystoupí . . . atd. až . . . a bude hrob jeho slavný“ na Messiáše, a také slova Isaiáše proroka, kde Messiáš nazván jest „služebník boží“: „A porozumí služebník můj, povýšen bude, a vyzdvižen, a vznešený bude velmi.“ (Isaiáš 52, 13) vykládali o Spasiteli.

Sv. Jeroným (331—420), jenž v Palestině se židovskými rabíny velmi živě spojení měl, píše (Isaiam IV. hl. 11): „Prut a květ z kořene Jesse Židé vykládají o samém Pánu: tak totiž, že prut značí moc královskou, květ krásu (jeho).“

Pokřtěný žid Arnošt Ferdinand Hes, doktor lékařství ve Fryclaru v Německu, sepsal a vydal r. 1598 knihu nadepsanou: Bič židovský, přeloženou r. 1600 do češtiny, kde na str. 67 až 68 praví: „Vy (Židé) vyhlašujete ty Židy, kteří Mojžíše a proroky čtou, za minim, chtějí raději tomu, aby děti vaše thalmud nežli Bibli čítali. Anobř i to zjevně mluvíte: Když děti vaše Proroky čtou, že z nich učinění bývají minim, to slove poloviční křesťané, aneb kteří se k odstoupení svěsti dají. A ovšem sám od své osoby vyznávám, kdo z vás židův pilně proroky čte, ten učiněn bývá min, to jest k víře křesťanské přistupuje: jakož i já po pilném čtení písem v Bibli poznamenaných, min jsem učiněn, z čehož Pánu Bohu děkuji a srdečně se raduji.“

Žid Jan Emanuel Veith (1787—1876), jako studující upozorněn byl na proroctví messiánská. Chtěl se přesvědčiti, zda skutečně v bibli židovské jsou. Pročítal tedy židovskou bibli svého otce rabína. Ale jeho otec zpozorovav počínání jeho, jednak slepil listy, jednak vytrhl z bible listy, na nichž napsána jsou hlavní proroctví messiánská, zejména proroctví Danielovo. To vzbudilo tím větší zvědavost mladého Veitha. Studoval ve Vídni důkladně bibli a poslouchal přednášky o ní, a stal se nejen věřícím katolíkem, ale r. 1821 i knězem redemptoristou a zbožným a slavným kazatelem.

Na náboženském kongressu v Chicagu r. 1893 pravil židovský rabín Gotheil: „I Kristus byl ukřižován, aby naplnila se slova Zákona.“¹⁰⁾

¹⁰⁾ Vlast, XI., 927.

Z toho všeho zřejmo jest, že židé proroctvím messiánským rozuměli již v dobách nejstarších, a že prorocství ta tak jasná a zřejmá jsou, že židé sami pokládají je za nebezpečná pro svou víru, a že židé, kteří prorocství ta důkladněji prostudovali, stali se i křesťany.

Prorocství messiánská táhnou se celým Písmem svatým Starého zákona jako červená niť. Čím pak blíže ke Kristu Pánu, tím jsou hojnější a určitější, tak že na mnohých místech předpověděn jest Vykupitel světa, jeho osoba, jeho život a skutky, slovy tak zřejmými, že zdá se maně, jakobychom již zprávu evangelistů o Kristu Ježíši četli. Není možno v této knize všechna místa prorocká o budoucím Vykupiteli vypsati, neboť bychom musili často celé stránky z Písma svatého opisovati. Proto uvedeme je jenom u výťahu a k některým potřebné doklady přidáme.

Hned po hříchu prvních lidí zaslíben byl Vykupitel, jenž semenem ženíným nazván jest a potře hlavu nepříteli lidstva. Lidstvo se rozvětjuje v rodiny a rody. Z kterého rodu bude toto požehnané símě? Odpověď dává Bůh, když po potopě praví k Noemovi: „Hle, já ustanovím úmluvu svou s vámi, i se semenem vaším po vás“ (Gen. 9, 9).

Noe měl tři syny Séma, Chama a Japheta, kteří státi se mají praotci tří čeledí lidstva: Semitů, Chamitů a Japhetitů (Indogermanů). Z které čeledě narodí se slíbený Vykupitel? Noe označuje duchem prorockým pokolení Semovo, z něhož vyjde požehnaný Páně slovy: „Požehnaný Hospodin Bůh Sémův“ (Gen. 9, 26).

I potomci Sémovi rozvětují se v národy: Araby, Chaldeje, Assyry, Babyloňany, Syry, Židy. A tu opět třikráte po sobě Bůh označuje Abraháma a jeho potomstvo Israelity (Židy) za národ, z něhož vyjde ono semeno, které přinese požehnání národům.

Při vyvolení praví Hospodin Abrahámovi: „V tobě požehnána budou všechna pokolení země.“ (Gen. 12, 3). Při pohostění: „Mají býti v něm požehnání všickni národové země“ (Gen. 18, 18) a konečně při obětování Isáka slibuje Bůh: „Vládnouti bude símě tvé branami nepřátel svých. A požehnání budou v semeni tvém národové země“ (Gen. 22, 17—18).

Toto radostné zaslíbení opakuje Bůh Isákovi: „Požehnání budou v semeni tvém všickni národové země“ (Gen. 26, 4) a opět jeho synu Jakubovi: „Požehnána budou v tobě a v semeni tvém všechna pokolení země“ (Gen. 28, 14).

Patriarcha Jakub měl 12 synů, kteří budou praotci 12 pokolení národu israelského. A tu Bůh ještě určitěji označuje i z kterého pokolení má se narodit Spasitel. Jakub žehnaje před smrtí své syny, promlouvá k J u d o v i: „Nebude odjata berla od Judy a kníže z beder jeho, dokavádž nepřijde, který má poslán býti, a on bude očekávání národů“ (Gen. 49, 10). (Dle hebrejského textu: „Nebude odjata berla od Judy, ani Kníže z lidu beder jeho, dokudž nepřijde Sylo, a k němu se shromáždí národové.“). V této předpovědi, dle které označeno bylo pokolení Judovo za kolébku Spasitele, naznačena jest i doba jeho příchodu, neboť se praví, že přijde Sylo (= pokoj, kníže pokoje), až bude odjata potomstvu Judovu vláda duchovní i světská. A to se stalo před narozením Krista Pána. Roku 63. před Kr. dobyl Pompejus prvně Jerusalema. Caesar ustanovil Idumejce Antipatra za prokuratora Judey. Syn Antipatrův, Herodes, od r. 39 př. Kr., král judský, byl úplný cizinec. Narodil se v Askaloně z otce Idumejce a matky Arabky. Herodes zmocnil se i oděvu velekněžského a půjčoval jej jen na tři velké svátky, a vládcové světských v Judey dle libosti dosazovali a sesazovali velekněze. Od dobytí Jerusalema Herodem až do zničení města Titem r. 70 po Kr. vystřídalo se tak za 108 roků celkem 28 velekněží.

Avšak i v pokolení Juda bylo více rodin a více měst. A hle! prorok Micheáš (738—692) z vnuknutí božího určuje B e t l é m jakožto rodiště Spasitele, kterého jmenuje panovníkem od věčnosti, tedy Bohem věčným, když volá: „A ty Betléme Efrata, maličký jsi v tisících judských: z tebe mi vyjde, jenž bude panovníkem v Israeli, a východové jeho od počátku, ode dnů věčnosti“ (Mich., 5, 2). Proroctví toto nevztahuje se snad na krále Davida, jenž z Betléma pocházel, neboť David královal dávno před Micheášem již v letech 1055—1015 př. Kr. Současník proroka Micheáše Isaiáš (760—690) označuje b e t l é m s k ý r o d J e s s e, otce Davida krále, jako kmen, z něhož vyjde Spasitel: „A vyjde prut z kořene Jesse a květ z kořene jeho vystoupí. A odpočine na

něm duch Hospodinův; duch moudrosti a rozumu, duch rady a síly, duch umění a nábožnosti, a naplní jej duch bázně Hospodinovy. . . . I bude spravedlnost pasem beder jeho: a víra přepásáním ledví jeho . . . A v ten den bude kořen Jesse státi na znamení národům, jemu pohané modliti se budou, a bude hrob jeho slavný“ (Is. 11). Podobně těšil i prorok Jeremiáš po dobytí Jerusalema, že přijde z r o d u D a v i d o v a Vykupitel, jenž bude moudrý a spravedlivý a jenž slouti bude Hospodin spravedlivý, tedy Bůh: „Aj dnové jdou, dí Hospodin, a vzbudím Davidovi kmen spravedlivý: a královati bude jako král, a moudrý bude: a konati bude spravedlnost na zemi. Za dnů těch spasen bude Juda, a Israel bydliti bude doufanlivě: a toto jest jméno, kterýmž ho nazývati budou, Hospodin spravedlivý náš“ (Jerem. 23, 5—6).

Vidíme tu, jak stále určitěji předpovídán byl Spasitel. Už se ví i místo jeho narození i rod, z kterého dle těla naroditi se má. Nastávala ovšem i otázka, k d y p ř i j d e t e n t o S p a s i t e l ? Tato otázka zmítala duši Israelitů zvláště v době největšího ponížení, když odvedeni byli do zajetí babylonského. A Bůh, aby posilnil lid trpící, dává mu prorokem Danielelem i čas poznati, že brzo již přijde. Daniel vykládá sen krále Nabuchodonosora (jenž viděl sochu, jejíž hlava byla zlatá, prsa a ramena ze stříbra, břicho a stehna z mědi, hňáty železné a chodidlo jednak železné, jednak hliněné, a viděl, jak kámen udeřil sochu a učiněn jest horou velikou a naplnil všeckn zemi), o královstvích, které se vystřídají a za království posledního přijde Vykupitel — onen kámen veliký. Ona zlatá část sochy jest království babylonské, po něm přijde království méněcenné — stříbrné (medoperské), pak měděné (řeckomacedonské), konečně železné (římské), a dodává: „Za dnů pak království těch vzbudí Bůh nebeský království, kteréž na věky nebude rozptýleno, a to jeho království nebude lidu jinému dáno: i rozdrobí, a do konce zničí všechna ta království: a ono státi bude na věky“ (Daniel, 2). Ten kámen — toť Spasitel světa, jenž sám taky kamenem uhelným se nazval, a království to nebeské, jež má trvati do konce na zříceninách starých království, zvláště římského; toť církev Kristova, jak Kristus sám často ji jmenoval. Ještě podivuhodnější jest jiné proctví Danielovo, ve kterém takřka na rok udává se smrt Kri-

stova a po ní zkáza města a chrámu jerusalemského. Jak prorok Daniel v hlavě 9. vypravuje, když se toužebně modlil a prosil, aby mu zjeveno bylo, kdy přijde spása, muž Gabriel (anděl) zjevil mu toto: „Od výjití řeči, aby zase vzdělán byl Jerusalelem, až do Krista vévody, téhodnů sedm, a téhodnů šedesáte a dva budou, a zase vzdělána bude ulice, a zdi v úzkosti časů. A po téhodnech šedesáti a dvou zabit bude Kristus: a nebude lid jeho, kterýž ho zapře. A město i svatyni rozmece lid s vévodou, kterýž přijde, a konec jeho pohubení, a po konci boje uložené spustošení. Utvrdí pak smlouvu mnohým jedním téhodnem: a v polovici téhodne přestane obět a obětování: a bude v chrámě ohavnost spuštění: a až do skonání a konce trvati bude spuštění.“ Jako výklad tohoto proroctví poznamenati třeba toto: Známó, že Židé dělili delší dobu na týdny roční, t. j. doba sedm let = jeden týden roční. Po návratu ze zajetí vystaven byl chrám jerusalemský r. 458 po Kr. Dle proroctví má uplynouti do Krista vévody týdnů sedm a šedesát dva, tedy dohromady 69. 69 ročních téhodnů po 7 rocích dá dobu 483 let. Odečteme-li od té doby 483 roků, dobu 458 roků, uplynulou od vystavení chrámu před narozením Kristovým, zbude 25. A právě tehdy r. 25 nebo 26 po narození Krista Pána začal Ježíš učití a v polovici téhodne ročního, tedy po třech letech na to umřel. Tak téměř na rok udán byl čas smrti Páně. Že týhodny, o nichž proroctví mluví, nejsou obyčejné týdny, čítající 7 dní, ale týdny roční, vysvítá, když srovnáme toto proroctví s proroctvím předcházejícím téhož proroka Daniela, totiž s proroctvím o soše kovové. Oboje proroctví jsou messiánská. První očividně udává delší dobu, neboť praví, že do času založení království nebeského vystřídají se za sebou čtyři království. Proto také druhé proroctví musí udávati dobu delší — nikoliv snad dobu několika dní. Jinak by si prorok sám odporoval. Každému také do oči bije, jak vyplnilo se i předpovědění o zkáze Jerusalema a chrámu jeho a jak naplňuje se až dosaváde. Židé jsou od té doby bez chrámu, bez oltáře, bez oběti, a na místě chrámu stojí mešita turecká. I Kristus Pán předpověděl tuto zkázu města a chrámu. Když pak císař Julian, odpadlík (361—363), jako na posměch těchto proroctví poručil vystavěti Židům chrám v Jerusalemě, dle zprávy současného pohanského

spisovatele Ammiána Marcellina, povstalo při této práci hrozné zemětřesení, ohnivě koule vyrazily ze země, a tak byla stavba počatá opět zmařena.¹¹⁾ Povšimnutí zasluhuje i to, že prorok Daniel (7, 13) nazývá Spasitele — Synem člověka. Podobně i jeho vrstevník prorok Ezechiel asi stokrátě dává toto jméno Messiáši. Známé pak, že Kristus sám se tak často nazýval: Synem člověka.

Poněvadž slíbený Vykupitel měl přijíti na svět před zbořením druhého chrámu jerusalemského, není divu, že proroci po návratu ze zajetí babylonského předpovídali, že do chrámu toho vkročí Spasitel.

Tak při stavbě druhého chrámu okolo r. 520 př. Kr. těšil prorok Haggeus (2, 8) lid: „A pohnu všemi národy: a přijde žádoucí všechněm národům: a naplním dům tento slávou, praví Hospodin zástupů.“ A poslední prorok Malachiáš napsal (3, 1): „Aj já posílám anděla svého, a připraví cestu před tváří mou. A hned přijde do chrámu svého panovník, jehož vy hledáte, a anděl zákona, kteréhož vy chcete.“ Sám Kristus Pán (Mat. 11, 10) na toto proroctví se odvolával, označuje sv. Jana Křtitele za anděla, který připravoval mu cestu. Chrám byl rozbořen, tedy Spasitel již musil dávno přijíti a proroctví se již naplnilo na Kristu. Pravda ovšem jest, že druhý tento chrám již r. 63 př. Kr. při dobytí Jerusalema Pompejem byl značně poškozen, a opět Herodes r. 37 př. Kr. spustošil chrám. Roku 21 př. Kr. Herodes, aby opět zalíbil se židům, spustošený chrám obnovil, ale nikoliv ze základu. Neboť chrám zřídil za půl druhého roku, kdežto síně jeho stavěl 8 roků (Jos. Flav. Antig. 15, 11, 5. 6). Proto židé obnovený chrám Herodův jmenovali stále chrámem druhým (beth šeni) nikoliv třetím.¹²⁾

Nedosti toho, že tak určitě předpověděna byla doba, kdy přijde Spasitel, kde se narodí, a z kterého rodu bude, ještě více předpověděno bylo o něm proroky. Zvláště prorok Isaiáš tak určitě popisuje osobu Spasitelovu, že proto i evangelistou Starého zákona nazýván jest. Rovněž i žalmista předpovídá jasně život a skutky slíbeného Messiáše. Dle

¹¹⁾ P. Hamerle: Geschichte der Päpste, 146.

¹²⁾ Allioli: Altertümer, 127.

svědectví křesťanského i židovského zvláště žalmy 2, 15, 21, 44, 68, 71, 109 jsou výlučně messiánské.¹³⁾ Jiné zase přímo vztahují se na krále Davida, a nepřímě na Krista, jehož předobrazem David byl.

Z panny má se naroditi jako Bůh a člověk: „Aj panna počne a porodí syna, a nazváno bude jméno jeho Emmanuel, t. j. Bůh s námi“ (Is. 7, 14).

Jako dítě se narodí, ale dítě božské: „Maličký narodil se nám, a syn dán jest nám, a učiněno jest knížectví na rameni jeho: a nazváno bude jméno jeho Podivný, Rádce, Bůh, Silný, Otec budoucího věku“ (Is. 9, 6).

Sv. Justin, Cyprian, Augustin, Jeroným vykládají o zázračném vtělení Kristově i slova Jeremiášova (31, 22): „Hospodin stvořil novou věc na zemi: žena obklídí muže.“

Tento božský Spasitel bude zázračně uzdravovat i nemocné: „Bůh sám přijde a spasí vás. Tehdáž otevrou se oči slepých, i uši hluchých otevřeny budou. Tehdáž poskočí kulhavý jako jelen, a rozvázán bude jazyk němých“ (Is. 35, 4—6). Dle svědectví sv. Matouše (11, 5) na toto proroctví odvolával se sám Kristus Pán, když byl učedníky Janovými tázán, zda jest ten, který přijíti má, totiž Spasitel.

Vykupitel učiní s národem židovským novou úmluvu, a zákon boží, daný kdysi Bohem lidu na dvou deskách kamenných, vstoupí do srdce, prohloubí jej: „Aj dnové přijdou, dí Hospodin: a učiním s domem israelským a s domem judským smlouvu novou“ (Jer. 31, 31). A jaká ta smlouva bude, povídá prorok dále: „Tatoť bude smlouva, kterouž učiním s domem israelským po těch dnech, dí Hospodin: Dám zákon svůj do vnitřností jejich, a na srdce jejich napíši jej: a budu jim Bohem, a oni budou mi lidem“ (Jer. 31, 33). To učinil Kristus, on prohloubil Starý zákon až do myšlenek a žádostí srdce, když kázal: „Slyšeli jste, že řečeno bylo starým: Nezabiješ! . . . ale já pravím vám, že každý, kdož se hněvá na bratra svého, hoden bude soudu . . . Slyšeli jste, že řečeno bylo starým: Nezcizoložíš! Ale já pravím vám, že každý, kdož by pohleděl na ženu ku požádání jí, již cizoložil s ní v srdci svém atd.“ A pravil vý-

¹³⁾ Sedláček: Úvod . . ., 325.

slovně: „Nedomnívejte se, že jsem přišel rušit Zákona, aneb Proroků: nepřišel jsem rušit, ale naplnit“ (Mat. 5).

Zajímavé jest, že již Mojžíš předpověděl, že Bůh vzbudí z lidu israelského proroka velikého, který Mojžíši podoben bude: „Proroka z národu tvého a z bratří tvých, jako mne, vzbudí tobě Hospodin Bůh tvůj: jeho poslouchati budeš“ (5. Moj. 18, 15).

Vykupitel bude však nejen učitelem židů, ale všech národů: „Aj za svědka národům dal jsem jej, za vůdce a příkazatele národům. Aj národu, kteréhož jsi neznal, povoláš: a národové, kteří tě neznali, k tobě poběhnou, pro Hospodina Boha tvého, a Svatého israelského, nebo tě oslaví“ (Is. 55, 4—5).

Messiáš založí nové království, které rozšíří se po celém světě mezi všemi národy, zvolí si kněžstvo ze všech národů, a ustanoví novou oběť čistou pod způsoby chleba a vína: „Aj král tvůj přijde tobě spravedlivý a spasitel: sám chudý, a sedě na oslici, a na oslátku mladém oslice . . . a mluvití bude pokoj národům, a panování jeho od moře až k moři, a od řek až do končin země“ (Zach. 9, 9—10). „I bude v nejposlednějších dnech připravena hora domu Hospodinova na vrchu hor, i pohnou se k ní všickni národové“ (Is. 2, 2). „Přicházím, abych shromáždil (je) se všemi národy a jazyky: i přijdou a uzří slávu mou. A položím na nich znamení, a pošlu některé z těch, kteří spaseni budou, k národům za moře, do Afriky, a Lydie k natahujícím střelu: do Vlach a do Řek, k ostrovům daleko, k těm, kteří neslyšeli o mně, a neviděli slávy mé. A zvěstovati budou slávu mou národům . . . A vezmu z nich (některé) za kněží, a za levity, praví Hospodin“ (Is. 66, 18—21). „Panovati bude od moře až k moři, a od řeky až do končin okrsku země . . . Klaněti se budou jemu všickni králové: a všickni národové sloužiti budou jemu. Neboť vysvobodí chudého od mocného; a chudého, jenž neměl spomocníka. Ušetří chudého a nuzného: a duše chudých spaseny učiní. Z lichev a nepravostí vyproští duše jejich: a počestné bude jméno jejich před ním. I bude živ, a dáno bude jemu ze zlata arabského, a klaněti se budou jemu vždycky: a celý den mu dobrořečiti budou“ (Žalm 71). „Nemám zalíbení ve vás, praví Hospodin zástupů: a darů nepřijmu z ruky vaší. Nebo od východu

slunce až na západ veliké jest jméno mé mezi národy: a na každém místě kadí se a obětována bývá jménu mému oběť čistá: nebo veliké jest jméno mé mezi národy, praví Hospodin zástupů“ (Malach. 1, 10—11): „Přísáhl Hospodin a nebude toho želiti: Ty jsi knězem na věky podle řádu Melchisedechova“ (Žalm 109, 4). Známo, že Melchisedech obětoval chléb a víno.

Spasitel však bude mnoho trpěti, ale dojde slávy v věčné u Boha věčného. Zejména celý žalm 21. a kapitola 53. Isaiáše proroka popisuje budoucí utrpení jeho. „Nepřátelé moji mluvili o mně zle, (řkouce): Kdy umře tento a zahyne jméno jeho? Člověk pokoje mého, v němž jsem doufal: a kterýž jídal chléb můj, pozdvihl paty proti mně“ (Žalm 40). Slova tato mluví král David o sobě, nepřímě o Kristu, jehož byl předobrazem.

„Já červ jsem a ne člověk: pohanění lidí a povrhel obce. Všickni vidouce mne, posmívali se mi: mluvili rty a hýbali hlavou. (Říkajíce): Doufal jest v Hospodina, nechť jej vytrhne; nechť ho vysvobodí . . . Vypráhla jako střepina síla má, a jazyk můj přilnul k dásním mým: a v prach smrti přivedl jsi mne . . . Rota zlostníků oblehla mne. Zbodli ruce mé i nohy mé: sčetli všechny kosti mé . . . Rozdělili sobě roucha má, a o můj oděv metali los“ (Žalm 21).

„Nemá podoby ani krásy: a viděli jsme ho, a nebylo vzezření . . . pohrdaného a nejposlednějšího z mužů, muže bolesti, a znajícího nemoc . . . V pravdě neduhy naše on nesl, bolesti naše on snášel: a my počtli jsme ho jako malomocného, a ubitého od Boha a sniženého. On pak raněn jest pro nepravosti naše, potřín jest pro hříchy naše: kázeň pokoje našeho leží na něm, a zsinalostí jeho uzdraveni jsme. Všickni my jako ovce zbloudili jsme, jeden každý na cestu svou uchýlil se: Hospodin složil na něj nepravost všech nás. Obětován jest, protože sám chtěl, a neotevřel úst svých: jako ovce k zabití veden jest . . . Poněvadž položil za hřích duši svou, uzří símě dlouhověké . . . Známostí svou ospravedlní on spravedlivý služebník můj mnohé“ (Is. 53).

„Rozveselilo se srdce mé, a zplesal jazyk můj: nad to i tělo mé odpočine v naději. Nebo nezanecháš duše mé v hrobě: aniž dáš svatému svému viděti porušení. Naplníš mne radostí před

tváří tvou: rozkoše po pravici tvé budou až do konce“ (Žalm 15). Prorok Daniel pak praví o slávě Spasitelově: „Viděl jsem u vidění nočním: a aj s oblaky nebeskými přicházel jako syn člověka, a přišel k starému dnů: a postavil jej před obličej jeho. I dal jemu moc; a čest, i království: a všickni lidé, pokolení, a jazykové sloužiti budou jemu: panství jeho jest panství věčné, kteréž nebude odjato: a království jeho, kteréž nebude zrušeno“ (Daniel 7).

„Řekl Hospodin ku Pánu mému: sedě na pravici mé“ (Žalm 109). Na tato slova krále Davida odvolával se sám Ježíš Kristus: „A když se sešli Fariseové, otázal se jich Ježíš, řka: Co se vám zdá o Kristu? Či jest syn? Řkou jemu: Davidův. Dí jim: Kterakž pak ho David v duchu nazývá Pánem, řka: Řekl Pán Pánu mému: Sedě na pravici mé, až položím nepřátele tvé za podnoží noh tvých. Poněvadž tedy David Pánem ho nazývá, kterakž jest jeho synem? A žádný nemohl jemu odpověděti“ (Mat. 22, 41—46).

Tak určitě a jasně předpovídán byl v národu israelském zaslíbený Vykupitel, doba jeho narození, jeho zrození z Otce od věčnosti, jeho rodiště, jeho život zázračný, jeho utrpení, ustanovení nové oběti mše sv., smrt, vzkříšení, založení církve, která rozšíří se po celém světě, jeho oslava zde na zemi i na věčnosti u Otce. Není proto divu, že naděje a touha po Vykupiteli zachvívaly duši všech Isrealitů čím dále, tím více, a tato touha s vroucí prosbou, aby již brzo přišel, ozývala se po zajetí babylonském v modlitebnách židovských, jakž jsme již se zmínili, ale zvláště při posvátné hostině velkonoční. Než vyprázdněn byl třetí kalich při této večeři posvátné, přednosta rodiny modlil se takto: „Svrchovaný Slitovníče učiň nás hodny dnů Vykupitelových a života ve světě příštím!“¹⁴⁾ Tato naděje židů stala se proto známa i pohanům. Tak Tacitus (54—120 po Kr.) ve své historii (V, 13) píše: „Mnozí byli přesvědčeni, Východ že povstane a že Judea nejvyšší moci se zmocní.“ Jiný historik starořímský Suetonius (75—150 po Kr.) praví (In Vesp. 4): „Bylo starým a pevným přesvědčením Orientu, že jest osudem určeno, že jednou ti, kdož z Judey přijdou, vlády se zmocní.“ Básník Vergil

¹⁴⁾ Bilczewski: Eucharistie, str. 21.

(† 19 př. Kr.) odvolává se na Sybillu Kumskou a praví (4 Eclog.), narážaje patrně na proroctví Danielovo o železné říši a o Vykupiteli, jenž z panny má se naroditi: „Již vrací se panna . . . nový potomek snáší se s nebe. Nově narozenému děcku, jímž železné pokolení zaniká a v celém světě zlaté povstává, tomu se klaň, o čistá Lucino, tvůj již vládne Apollo.“

Proč tedy židé Krista Ježíše za Spasitele světa uznati nechtěli? Toho příčinou bylo jejich pozemské smýšlení. Představovali si Vykupitele smyslně jako mocného vladaře, který dopomůže židům k nadvládě nad národy světa, učiní je bohatými, a sám bohatý bude. I apoštolové dlouho měli podobné představy pozemské o Spasiteli, pročež, jak evangelisté vypravují, často je proto Ježíš Kristus káral a opravoval. Totéž stvrzuje židovský filosof Philon (20 př. Kr. — 40 po Kr.), vrstevník Ježíše Krista (de praem. et poen., 924): „Proroctví praví: povstane muž, který bude bojovati proti velkým a četným národům a je přemůže, neboť Bůh sešle svatým přiměřenou pomoc. A tento muž bude hlavou všech lidí.“ Podobně i spisovatel židovský za doby války židovské Josephus Flavius (Bell. jud., VII., 31) vylicuje tento názor Židů slovy: „V tom čase vládnouti bude jeden z nich po celém okrsku zemském.“ Proto chudého Krista zavrhl; a Kristus Pán, když viděl zaslepenost jejich a trest, který je stihne, až vzbouří se proti Římanům, plakal nad nimi a městem Jerusalemem, řka: „Ó, kdybys bylo i ty poznalo, a to aspoň v tento den tvůj, co tobě jest k pokoji: ale nyní jest to skryté před očima tvýma . . . proto že jsi nepoznalo času navštívení svého“ (Luk., 19, 42—44).

a) Messiánské předobrazy.

Ještě více učinil Bůh, aby připravil lid israelský, z něhož Spasitel měl se naroditi, na vykoupení. Předobrazoval Ho a jeho život i skutky dávno rozmanitým způsobem. Všecka díla boží mají jeden společný znak, ten totiž, že ponenáhlu se vyvíjejí. Z malého seménka vyrůstá klíček, ten pozvolna vyvíjí se ve stvol, na stvolu roste poupě, které rozvíje se v květ. Díla boží nevykazují

velkých mezer a skoků, ale jeví znenáhly přechod. Tak i v přírodě spatřujeme, jak rostlinstvo a živočišstvo rozmanité od méně dokonalého až k nejdokonalejšímu nevykazuje žádných velkých mezer, že ani hranice mezi rostlinstvem a živočištvem řádně postřehnouti a rozeznati nedovedeme. Ani slunce nevynoří se z temné noci rázem na obzoru, ale znenáhla tma mění se v světlo: napřed svítá, pak jasnější červánky zlatí východ, až konečně objeví se koule sluneční, která opět znenáhla vždy jasněji plane a znenáhla vždy teplejší paprsky vysílá k zemi. Taková byla i příprava na Vykupitele světa. Vykupitel byl nejen čím dále tím jasněji předpovídán, ale i předobrazován. Bůh ve své prozřetelnosti o to pečoval, aby dávno před Kristem takové osoby žily, takové věci se dály, které by Kristu Messiáši podobny byly a jeho příchod a jeho život i osobu věštily. Tak děje Starého zákona znenáhla vyvinuly se v děje Nového zákona, Starý zákon přešel v Nový. Tyto předobrazy předpovídaly skutkem nebo dějem totéž, co proroctví věštila slovy. Obojí pak, jak proroctví, tak předobrazy měly též účel, totiž připravit lid na Vykupitele. Předobrazy jsou takřka posvátnou mimikou. Jako na divadle vyjadřují se myšlenky a city nejen slovem ale i skutky, tak i Starý zákon připravoval lid na Messiáše nejen slovem prorockým, ale i skutky — předobrazy.

Nejdůležitější předobrazy messiánské jsou: Abel, Melchisedech, Isák, Josef egyptský, Mojžíš, Jonáš a Eliáš, dále beránek velikonoční, manna na poušti, had měděný na poušti, chleby předkladné a víno ve svatostánku, archa úmluvy i archa Noemova při potopě světa. Na některé předobrazy sám Ježíš Kristus se odvolával. Tak na J o n á š e: „Pokolení zlé a cizoložné hledá znamení, a nebude mu dáno, jediné znamení Jonáše proroka. Nebo jako byl Jonáš v břiše velké ryby tři dni a tři noci: takť bude Syn člověka v srdci země tři dni a tři noci“ (Mat. 12, 39—40), a jindy zase odvolával se na m ě d ě n ě h o h a d a, kterého na rozkaz boží Mojžíš povýšil na kůl, aby, kdož z Israelitů na tento obraz s důvěrou pohlédli, uzdraveni byli od jedovatého uštknutí hady: „Jako Mojžíš povýšil hada na poušti, takť musí povýšen býti Syn člověka; aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný“ (Jan 3, 14—15).

Kterak tyto předobrazy naznačovaly Vykupitele, jest dostatečně známo, proto jenom některé z nich vyložíme.

A b e l byl spravedlivý a nevinný, ale proto, že se líbil Bohu, byl nenáviděn od svého bratra Kaina. Bratr ze závesti nevinného zabil venku. Ale krev nevinně prolitá volala o pomstu. Za trest bratrovrah Kain toulal se pak světem, a Bůh položil na Kaina znamení, aby ho nikdo nezabil (I. Moj. 4). Tak podobně nevinný Kristus, jenž líbil se Bohu, nenáviděn byl od svých sourodáků. Ze závesti vydali ho na smrt a volali: Krev jeho přijď na nás i na naše děti! Venku za městem při ukřižování prolil Kristus Pán svou krev. Jeho sourodáky stihl trest boží; rozptýlení po světě bloudí bez vlasti, mají znamení na sobě, podle kterého je každý pozná. Jsou pronásledováni, ale nedovolí Bůh lidu toho vyhubiti.

J o s e f e g y p t s k ý prodán byl od vlastních bratrů za stříbrné peníze. V Egyptě přišel do žaláře nevinně, ale Bůh mu z něho pomohl, pak stal se Josef spasitelem nejen své rodiny, ale i celé země egyptské, zachránil ji před hladem. Tak i Kristus od vlastního apoštola prodán byl za stříbrné peníze, dostal se do hrobu, ale mocí božskou z mrtvých vstal a stal se Spasitelem nejen svých krajanů, ale celého světa, zachránil nás před smrtí věčnou.

B e r á n e k v e l k o n o č n í, jehož krví byli židé v porobě egyptské ochráněni před andělem smrti, a kteréhož beránka od té doby židé o velikonocích dávali posvěcovati, zabíjeli, ale kosti mu zlámati nesměli, celý byl ve způsobě kříže probodnut a připraven k posvátné hostině velkonoční, jest předobraz Krista Pána, jehož krví o velkonoci prolitou zachráněni jsme byli před smrtí věčnou. Na kříž byl přibit, ale kosti mu nezlámali, jako se stalo dvěma lotrům. Kristus pak podává se nám za posvátný pokrm ve Velebné svátosti Oltářní. Tak podobně předobrazoval **M e l c h i s e d e c h**, král pokoje, svou obětí chleba a vína, nebo zázračný pokrm na poušti m a n n a, kterou sytil Bůh lid israelský na cestě do zaslíbené země, nebo chleby a víno, které předkládány byly za oběť ve svatostánku, později ve chrámu každou sobotu, oběť Nového zákona mši sv., Kristem Pánem ustanovenou. Tak se stalo, že osoba a zařízení Vykupitele světa, když přišel, nebyly židům nic neobvyklého nebo neznámého, poněvadž již ve Starém

zákoně podobné osoby znali a podobná zařízení měli. Tak připravil Bůh lid israelský na Spasitele.

d) Příprava národů pohanských.

Prozřetelnost boží řídí národy, proto připravovala i národy pohanské na slíbeného Vykupitele. Když lidstvo začalo se od Boha odvracet a v modloslužbu i nemravnost upadalo, Bůh dopustil, aby lidstvo rozdělilo se v různé národy, které nejen řečí, zvyky a náboženstvím od sebe se různily, ale i jeden k druhému cize ano i nepřátelsky se chovali. Jest to společný úkaz mezi všemi starými národy pohanskými, že členy jiného národa za cizince, ano nepřitele měli. Tím postaveny byly mezi národy jako hradby, aby mravní zkáza z jednoho národa do druhého tak snadno nevníkala. Poslední století před Kristem spatřujeme společenské poměry opačným způsobem se vyvíjeti. Alexandr Vel., král makedonský (356—323), zakládá velikou říši řeckou, sahající až po Indii a zabírající Egypt. Veleříše tato sice hned po jeho smrti se rozpadá, ale jazyk řecký stává se panující řečí nejen na Východě, ale i na Západě římském. Po této době povstává ještě mohutnější říše římská, která objímá skoro celý tehdejší svět známý. Římané staví všude dobré silnice, mosty. Jejich řeč vedle řečtiny stává se známou po světě. Římané sdružují podmaněné národy. Tak připravila Prozřetelnost boží svět, aby evangelium Ježíše Krista rychle mohlo po celém známém světě se rozšířiti. V tomto čase i židé rozcházejí se za obchodem po veleříši římské, následují krok za krokem vojska římská do dobytých zemí, a všude, kde se jich více usadilo, stavějí si synagogy. V synagogách mluví se řečí řeckou.

Tak naděje ve Spasitele po celé říši římské se rozšiřuje, neboť židé připouštěli do svých shromáždění i pohany, kteří víru židovskou přijali a které proselyty nazývali. Synagogy měly být apoštolům prvními místy, kde evangelium prvně hlásáno by bylo.

Bůh i o to pečoval, aby zaslíbení Vykupitele, které stalo se hned prarodičům pokolení lidského, nepřišlo u pohanů v zapo-

menutí. Jest to zjev velmi zajímavý, že u všech větších národů pohanských nalézáme již v dobách nejstarších určitou naději v zaslíbeného Vykupitele.

Tak v Babylonsku ctili boha Ea, kterého jmenovali bel mimeki, t. j. „pán nevystihlé, hluboké moudrosti“ a také „praobrazem všeho“ nazývali. Jeho syn bůh Marduk, t. j. „mladý odlesk“ nazýván byl také „Syn praobrazu“. Tento Marduk v eposu Emema jmenuje se Vykupitelem, „který lidi stvořil, dovede je vykoupiti, milosrdný, který dovede život dáti.“¹⁵⁾

Indové věděli nejen o hříchu prvního člověka, který ve Vedách Jam (Adam) jest nazván, ale očekávali i Vykupitele, který v knize Rig-Vedě Vak, t. j. Slovo nazván jest. Věřili, že jako velekněz sestoupí s nebe, že jest Syn boží. Staroindická báseň Mahabharata vypravuje o Spasiteli, že z neporušené panny z rodu královského se narodí, mezi pastýři žiti bude, bude pronásledován, za lidi umře, ale démony přemůže.¹⁶⁾

Peršané mají posvátné knihy, které Avesta se jmenují. Jejich reformátor Zoroaster, žijící asi v 7. století před Kr. nebo něco dříve, opravil tyto knihy. Dle nich přijde Vykupitel zvaný Mithra od východu, z Panny se narodí, založí říši míru a pokoje a mrtvé vzkřísí. Kolik vlivu na tuto tradici perskou měli židé, kteří v zajetí assyrském žili a s Peršany se stýkali, nelze přesně zjistiti.

Také Číňané měli staré knihy, které v pátém století před Kristem sebral a sestavil jejich mudrc Konfutse. V knize „Čung-Jung“ v hl. 29. praví se: „Sta pokolení očekávají velemoudrého toho muže, který našim bludům není podroben, který hledá důkaz pravdy výše a zná proto hluboké základy přirozenosti lidské.“ V jiné knize staré, jak zjistil francouzský učenec Rémusat, vypravuje se, jak jednou navštívil ministr Fi mudrce Konfutse a pravil k němu: „Ty jistě jsi svatý muž.“ Ale mudrc odpověděl: „Pokud se pamatuji, neznám žádného, který by byl hoden jména „svatý“ a dodal: „Slyšel jsem pověst, že v západních krajinách svatý muž povstane, který bez násilí zmatky urovná a víru pro-

¹⁵⁾ Quartalschrift, 1909, str. 518.

¹⁶⁾ Dr. Rud. Horský: Po stopách pravdy, 4 a dále.

budí a mnoho záslužného pro lid vykoná. Žádný člověk nemůže jmenovati jména jeho, avšak slyšel jsem, že on jest pravý svatý.“ Dále pravil o Spasiteli tomto mudrc: „Bude věděti všechny věci, maje veškerou moc na nebi i na zemi.“ Žák a vykladač Konfutsův mudrc Mengtse ještě určitěji vyslovil se o Vykupiteli: „On nese prach země a slove přece pán duchů nebeských. On snáší bídu světa a sluje přece král všehomíra.“ I dobu, kdy přijde, udal mudrc Mengtse, pravě: „V běhu pěti set let musí zjevit se mocný král, který zaujme trůn synů nebes a v této době zjeví se muž, který osvítí pokolení lidské.“ Četné knihy čínské udávají, že Spasitel narodí se „na západě“, kde skutečně Palestina leží. Nelze se proto diviti, když Číňané tak zevrubně znali naději zaslíbeného Vykupitele, že skutečně, když čas ten se naplnil, r. 65 po Kr., poslal císař čínský Mingti vyslance na západ hledat Spasitele. Tito přišli však jen do bližší Indie a odtud přinesli jako nové náboženství Budhismus.¹⁷⁾

Egyptané vypravovali, že Osiris, nejstarší syn z pěti dětí Seba (země) a Nuty (nebes) byl ze záští od svého bratra Setha, boha temností, tajně zavražděn a jeho mrtvola na čtrnáct kusů roztrhána a po Egyptě rozházena. Sestra a spolu manželka Osirova Isis truchlí nad jeho smrtí a sbírá a slučuje rozházené kusy jeho těla. Hor, syn Osirův, pomstí svého otce, přemůže Setha a jeho družinu temností. Dle svědectví Cicerona (de div. II. 54) očekáván byl od Egyptanů i Číňanů Vykupitel právě v době Kristově.¹⁸⁾

Řekové měli vypravování o Prometheovi a Pandoře. Básník starý Aeschylus spracoval tento děj v drama „Prometheus“. Tu vypravuje se, jak Prometheus za svůj hřích přikován byl na Kavkazu na skalní kříž, a orel kloval mu z těla živého játra, stále dorůstající. Nemohl umřít, poněvadž byl nesmrtelný. Ale přece těšil se, že jednou bude vykoupěn z toho trápení.

A skutečně, Herakles, slavný lovec, putuje Asií, zastřelí onoho orla. Bůh Hermes předpovídá pak Prometheovi, že jen tehdy může být vykoupěn, když bůh některý dobrovolně za něj umře. I to se stane: Chérón, polobůh, nejspravedlivější a nej-

¹⁷⁾ Dr. Horský: Po stopách . . . , 4 a dále.

¹⁸⁾ Dr. Lenz (Brázda): Syllabus, 205.

moudřejší z Centaurů, byv nevyлéčitelně raněn, obětuje se za Promethea.

Tato naděje v budoucího Vykupitele, která v různých podáních národů pohanských se udržovala, pocházela ze zaslíbení božího, které Bůh hned po pádu lidstva učinil. Tato blaha naděje pak tím více ozývala se v srdcích ubohých pohanů, čím více v bídu tělesnou i duševní upadali. Národové pohanští, zapomínající na Boha, upadali v hroznou bídu. Kdo z nich mocnější byl, hleděl si tím polehčiti, že tíhu vezdejšího života hleděl uvrhnouti na slabšího. Jeden národ podmaňoval si krvavými boji druhý, zotročil ho, vyssával, ale sám štěstí nenalezl, jen bídu ve světě rozmnožil. Rodičové pohazovali i vraždili vlastní děti, aby nebyly jim na obtíž, muž zotročil ženu, uvrhnuv na ni tíhu práce. Avšak ani tito silnější vítězové spokojenosti naléztí nemohli. Oddávající se lenosti a rozkošem pozemským, kterým často i způsobem nepřirozeným hověli, místo spokojenými stali se v duši rozervanými.

Není možno ani vypsati, jak strašné nepravosti pohané páchali. Pohané hledali útěchu pro duši a pomoc v bídách u svých bohů, jejichž počet stále rozmnožovali. I pro každou nepravost boha si udělali, ctili boha obžerství, smilstva, krádeže a podvodu, závisti a pomsty. Lid hledal pomoc brzo u toho, brzo u jiného boha. Všecky vystřídal, ke všem se modlil, k dobrým i zlým. Ale nadarmo, pokoje nenalezl. Vyzvídali rozmanitým způsobem vůli bohů, co mají činiti, rady sami si nevědouce. V Řecku v Delphech sedala na třínožce, postavené nad otevřenou zemí, z níž omamující výpary vystupovaly, žena věstkyně, zvaná Pythie, dávající jménem boha Apollona lidem radu. V Dodoně zase dvě nebo tři starší ženy, kněžky boha Zeusa, podle šelestění posvátného dubu, zpěvu ptactva, hrčení potůčku vedle posvátného stromu tekoucího, dávaly lidem odpovědi. V Itálii spávali na kůži ovčí, bohu Faunovi obětovaných, a ve snu hleděli vyzvědět jeho radu. V starém Sabinsku dotazovali se datla, ptáka bohu Martovi zasvěceného, který na dřevěném sloupu dával odpovědi. V Egyptě i Řecku měli celé knihy snáře, z nichž ženy vykládaly sny. Římané zvídali vůli boží z vnitřností obětních zvířat, blesků, i ze žraní slepic. V Malé Asii, Syrii a Foenicii provozovali věštcové

divoké tance, hlavou tak dlouho házejíce, až se omámili a skřeky ze sebe vydávali, ano i noži při tom se zraňovali. V Persii šťávou opojnou, s o m a zvanou, se omamovali, aby boha uctili a od něho radu dostali.

Aby hněv bohů od sebe odvrátili, přinášeli jim četné oběti. Tisíce zvířat zabíjeli, aby bohy usmířili. Užívali i očisťovacích prostředků různých, vodou se omývali, sírou okuřovali, i krví obětního zvířete se potírali. Římané měli i taurobolie a kriobolie. Vykopali jámu, pokryli ji navrtanými silnějšími prkny. Na prkna přiveden byl obětní vůl nebo beran a zaříznut, aby krev kapala do jámy, kde se posadil člověk a nechal se krví celý pokropiti, ano i ústrojí smyslové kapající krví si potíral. Šat takto krví prosáklý do roztrhání nosil a věřil, že aspoň 20 let zůstane tak čistý. Aby ještě více bohy si usmířili, obětovali jim i lidi dospělé i vlastní dítky.

Bylo to ovšem poblouznění veliké. Pohané domnívali se, že pouhé násilné ničení životů lidských jest skutek bohumilý. Oběti lidské zjištěny u Římanů, Řeků, Egypťanů, Indů, Peršanů, Arabů, Germánů, Gallů, Skythů, Rusů, Čechoslovanů, Prusů, Britů, Foeničanů, Mexičanů a dosud jest ve zvyku u mnohých národů polodivokých.

Tak zjištěno jest, že r. 227 př. Kr. obětovali Římané jednoho muže a ženu z Řecka a Gallie, aby tito národové nězmocnili se Říma (Livius, 22, 57). V dobách starších opakovaly se lidské oběti takřka pravidelně. V upomínku na to zachoval se zvyk, že každoročně shazovali v Římě ke cti boha Saturna 24 loutek (panáčků) s mostu do řeky. Oběti lidské později proměněny v ukrutné zápasy gladiatorů. Že zápasy gladiatorské byly jen změněné oběti lidské, vysvětluje z toho, že jejich krví býval poléván obraz Jupiterův. Roku 97 př. Kr. sice senát zapověděl lidské oběti, ale ještě častěji potom konaly se tyto ohavnosti. Ještě r. 270 po Kr. chtěl císař Aurelián při vpádu Markomanů obětovati zajatce ze všech národů.

Starí Řekové obětovali lidi bohu Zeusovi, Dionysovi, Apolonovi, Poseidonovi, Aresovi i Artemidě. Před válkou obětovali člověka bohu Aresovi. I Themistokles, známý vojevůdce, obětoval po vítězství nad Peršany zajaté vojiny. Na narozeniny Apollo-

novy zvané thargelie, bývali dva lidé, které napřed ukrmili, vyvedeni z města Athen, ověnčení jsouce ratoolestmi fíkovými, a byli buď spáleni a popel jejich vhozen byl do moře, nebo musili se usmrtiti skokem se skály.¹⁹⁾ I v Egyptě bývali lidé bohům obětováni, zbytek toho udržel se, že později obětnímu zvířeti vypalováno bylo znamení, představující člověka klečícího se svázanýma na zad rukama, na jehož hrdlo položen byl meč. Germáni obětovali lidi Wodanovi a také u starých Keltů byly časté oběti lidské. Zvlášť krvavé oběti lidské byly u Mexičanů. Roku 1447 po Kr. král mexický Ahuizotl obětoval ukrutným způsobem bohu Teokallimu na 100.000 zajatců. Za živa rozřezával zajatcům prsa a vyrval kouřící se teplé srdce, ukazoval je ke čtyřem světovým stranám. Když byl unaven, převzali nůž od něho kněží. Tak to trvalo čtyry dny. Roku 1510 obětoval král Montezuma 12.210 lidí. O ukrutných obětech nemluvnátek a dětí později se zmiňujeme. Učenější mezi pohaný vzali si útočiště k vědě a umění, hleděli uměním a vědou odstraniti z duší lidských bídu, nudu a zoufalství. Jedni mudrci (epikurejci) doporučovali pro klid a štěstí člověka hověti všem smyslným chtíčům, až do umrtvení jich, druhí (stoikové) opaku učili, pravíce, že třeba jest všecken cit potlačovati a umrtvovati až k tělesné a duševní ztrnulosti a bezcitnosti. Ale ani tehdy štěstí nenalezli, tak že lidstvo krátce před příchodem Vykupitele světa bylo na pokraji zoufalství a sebevraždy se rozmohla. Bylo příslovím, že nejlépe jest ani se nenaroditi, nebo v dětství umřít. Tu, když pohané všechno již vyzkoušeli a přece pokoje nenalezli, přišli k přesvědčení, že sami si pomoci nemohou, že ani náboženství pohanské, ani věda, ani umění, ani bohatství, ani sláva nedovede kýženého štěstí poskytnouti. Ušlechtilější z nich pak kojili se nadějí, že v budoucnu Bůh se nad lidstvem slituje. Řecký mudrc Sokrates (470—399 př. Kr.) v Platonově Phaedonu (85) takto mluví: „Má-li se při nynějším stavu světa něco zlepšiti, tož může se to státi jedině prostřednictvím Boha některého, který nám ukáže praobraz pravé spravedlnosti . . . Mně vidí se nejlépe čekati, až někdo přijde a poučí nás, jak se máme chovati k Bohu a k lidem.“ Jaký ten praobraz spravedlnosti asi bude, vyličuje mudrc

¹⁹⁾ Döllinger: Held., 205.

Platon (Rep., 2, 361—362). Vypravuje o spravedlivém, který stíhán jest největší nespravedlností, a přece spravedlivým zůstává, a ničím nemůže býti zviklán ve své ctnosti, ani okovy, ani bičováním, natažením na skřípec, vyloupáním očí, ani přibitím na kříž. Platon tedy tušil, že ctnost nejjasněji zazáří světu při umučení spravedlivého, což stalo se při umučení Krista Pána.

I římský filosof Seneka (Epist. 52) věděl, že lidstvo samo nemůže si pomoci z bídy, když napsal: „Žádný nemůže si sám pomoci, musí někdo podati mu ruku, ho pozdvihnouti.“

Aby však národové pohanští, jejichž pojmy o bytosti božské a o mravnosti velice zhrubly, stali se schopnými přijmouti vznešené učení Spasitelovo, Bůh vyvolává v národech pohanských poslední století před Kr. znamenité mudrce a učitele, kteří duše pohanské naplňují vznešenějšími pojmy nábožensko-mravními. Tak v Indii povstává veliký reformátor Buddha ve století šestém, u Peršanů znamenitý myslitel Zoroaster, u Číňanů v pátém století mudrc Konsutse, u Řeků velicí filosofové Sokrates, Platon a Aristoteles, kteří začali lid odvracet od model k jednomu Bohu, bytosti duchové, a obohatili vědu vznešenými pojmy o dobru a ctnosti, u Římanů Cicero a jiní. Za času Krista Pána vystupuje v Alexandrii egyptské žid Philon (20 př. Kr. až 40 po Kr.), který hleděl v soulad uvést vznešené pravdy Zjevení božího Stárého zákona s filosofií řeckou. Znám, že Písmo svaté často mluví o Slovu a Moudrosti, kterými Bůh všechno stvořil a řídí. Tak na př.: „Slovem Hospodinovým nebesa utvrzena jsou: a dechem úst jeho všechna moc jejich“ (Žalm 32). Nebo praví se o Moudrosti: „Jest zajisté dech moci boží, a jest (jako) nějaký čistý výpylek jasnosti všemohoucího Boha . . . jest blesk světla věčného a zrcadlo bez poskvrny velebnosti boží: a obraz dobroty jeho“ (Moudr., 7). Na jiném místě Písma představuje se moudrost a slovo jako osoba boží: „Já jsem z úst Nejvyššího vyšla, prvorozená před všelikým stvořením . . .“ (Sirach, 24, 5). Platon mluví o idej (myšlence) boží, skrze kterou Bůh svět a všechno stvořil. Philon užil nauky Platonovy o ideách, aby vysvětlil Moudrost a Slovo (Logos) - Písma svátého. Nejasně sice a nedůsledně se vyjadřuje ve svých spisech, co „Logos“ jest. Jednou jest mu Logos pouhá božská moudrost, myšlenka či plán boží, dle

kterého Bůh svět stvořil, jindy zase Logos jest mu božská osobnost, která v Bohu tvoří obraz světa. Philon jmenuje Logos (Slovo) — Synem božím, Veleknězem, přímlyvcem lidí u Boha.

Tak stalo se prozřetelností božskou, že na vznešený pojem o vtělení Syna Božího připravován byl lid jak Písmem sv., tak i mudrcem řeckým i učeným Philonem, aby snáze porozuměl svět tajemství Syna Božího, Vykupitele světa. V Písmě svatém Starého zákona praví se o Moudrosti boží: „Ve mně jest všeliká milost cesty a pravdy, ve mně všeliká naděje života a ctnosti“ (Sirach, 24, 25). A Kristus pravil totéž o sobě: „Já jsem cesta, a pravda, i život“ (Jan, 14, 6). Sv. apoštol Pavel nazývá tuto boží Moudrost Kristem: „Kristus, boží moc a boží moudrost“, a opět: „(Kristus Ježíš), jenž jest nám učiněn od Boha moudrostí, i spravedlností, i posvěcením, i vykoupením“ (I. Kor., 1). A sv. Jan začíná evangelium: „Na počátku bylo slovo, a Slovo bylo u Boha, a Bůh (Bohem) byl Slovo . . . Všecky věci skrze ně učiněny jsou . . . A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi: i viděli jsme slávu jeho, slávu jakožto jednorozeného od Otce, plného milosti a pravdy“ (Jan, 1). Tak Bůh připravil lidstvo na Vykupitele, pečuje o to, aby nejen svět vnější byl mu upraven, připraveny cesty k národům, ale i připraveny duše lidské, připravena cesta do duší lidských.

Ještě jednoho zjevu v životě pohanů třeba si všimnouti, zjevu, který byl také přípravou na Spasitele, vtěleného Syna Božího. Mínilo apotheosu neboli zbožňování lidí, které právě v době Kristově valně v celém tehdejším světě pohanském se rozšířilo. Pohané poslední čas před Kr. začali vedle model i lidi zbožňovati. Nejdříve tak se stalo v Asii a Egyptě, pak rozšířila se apotheosa i do Řecka a Říma. V Egyptě již faraonové Ramses II. a Meneftah nazýváni byli bohy. O Meneftahovi praví básník: „Tys takřka obrazem svého otce Slunce.“ Řekové začali podobně věřit, že bohové splodili se ženami lidskými slavné muže. Platona považovali za syna Apollona a matky Periktione, lakedaemonský král Demaratus vyhlášován byl za syna heroa Astrabaka. Také král makedonský Philipp, otec Alexandra Vel.,

byl zbožňován. Alexander jeho syn, dobyt svět, učinil se sám bohem, a vyzval města řecká, aby ho za boha uznala a se mu klaněla. U Římanů ujala se apotheosa lidí od doby císaře Julia Caesara (102—44). Senát povýšil ho jako potomka bohyně Venuše, na boha. Také Antonius byl zbožňován. Oktavián dal se v provinciích ještě za živa prohlásiti za boha; 12 senátorů, mezi nimi i Tiberius, byli jeho kněžími a obětovali mu. Nero dal nejen svého otce Domitia, ale i svou manželku Poppaeu zbožňovati. Císařové pak vůbec užívali titulu *divus* = božský. Domitián podepisoval se: „Pán a Bůh“. Tak od Caesara až do Diokleciána čítají 53 zbožňované osoby.²⁰⁾

Proč tedy pohanský svět namnoze nechtěl Krista Pána za Boha vtěleného uznati, když takového smýšlení byl? Toho příčina byla chudoba Ježíše Krista a jeho smrt kříže, jak sv. apoštol Pavel napsal: „Židé zázraků žádají i Řekové hledají moudrości: my pak kážeme Krista ukřižovaného, Židům zajisté pohoršení, národům pak bláznovství, ale týmž povoláným, Židům i Řekům, boží moc a boží moudrost“ (I. Kor., 1, 22—24). To, co předpověděli Židům proroci, to, co tušil pohanský mudrc Platon, že Spravedlivý — Nevinný — Spasitel půjde na kříž, aby zazářila v mukách jeho láska, pravda a dobrota božská, nechtěli, když se tak stalo, mnozí pochopiti. Kristus trpitel stal se jim pohoršením.

²⁰⁾ Döllinger: Heid., 616.

Ježíš Kristus.

a) Jméno.

Nazveš jméno jeho Ježíš.

Luk. 1, 31.

Odpověděv Šimon Petr, řekl: Ty jsi Kristus, Syn Boha živého.

Mat. 16, 16.

Jméno Ježíš, hebrejsky Ješua (od slova jaša = vysvoboditi, spasiti) značí česky Spasitel. Slovo Kristus (řecky christos = pomazaný, hebrejsky mašiach, z toho zčeštěno Messjáš) značí Pomazaný, t. j. největším důstojenstvím obdařený, neboť mazáním sv. olejem udílela se ve Starém zákoně nejvyšší důstojnost královská a velekněžská. Ježíš Kristus znamená tedy tolik jako Spasitel — Král — Velekněz.

Jméno Ježíš (Ješua) měli před Kristem Pánem i mnozí jiní, jak samo Písmo svaté svědčí. Zvolil si tedy Bůh pro Syna svého jméno nikoliv neobyčejné a neznámé, ale toliko významné, které svým významem naznačovalo úřad Jeho jako Spasitele světa. Jména Messjáš (Mašiach) nebo řecky Kristus užívalo se v době příchodu Spasitele na svět zvláště (katexochen) na označenou očekávaného Vykupitele světa.

Proto anděl zvěstoval pastýřům: „Narodil se vám dnes spasitel, jenž jest Kristus Pán“ (Luk. 2, 11), proto apoštol Ondřej

zvěstoval svému bratru Šimonovi o Ježíši nazaretském: „Nalezli jsme M e s s i á š e (jenž se vykládá Kristus)“ (Jan, 1, 41), proto, když Petr vyznal: „Ty jsi K r i s t u s“ (Marek 8, 29), znamenalo to tolik, jako: ty jsi onen slíbený vykupitel, proto mohl se tázati Ježíš fariseů: „Co se vám zdá o K r i s t u? Či jest syn?“, a oni mu rozuměli, že mluví o slíbeném Spasiteli a řekli: „Davidův“ (Mat. 22, 42), proto i velekněz tázal se Pána Ježíše: „Jsi-li ty Kristus?“ (Mat. 26, 63), t. j. onen slíbený a očekávaný Spasitel.

Poněvadž slovo Messiáš (Kristus) značí Pomazaný nebo tolik jako důstojnost královskou a velekněžskou obdařený, proto také židé představovali si slíbeného Vykupitele jako mocného krále.

Pán Ježíš sám dával si na označenou svého duchovního úřadu vykupitelského rozličná jiná jména jako: mistr, učitel, pastýř, chléb živý nebeský, počátek, jenž mluvím k vám, život a vzkříšení, cesta a pravda, světlo a zvláště často se jmenoval Syn člověka. Synem člověka se nazýval nejen proto, že byl člověkem, ale i v hlubším smyslu, jakožto onen proroky Ezechielem a Danielem předpovídaný a ohlašovaný Syn člověka, t. j. Spasitel.

Majíce pojednati o osobě Ježíše Krista, měli bychom dokazovati, že Ježíš Kristus jest skutečně ten zaslíbený a dlouho očekávaný Vykupitel světa, že jest vtělený Syn boží, jak svědčí Písmo svaté, svatí apoštolové a církev katolická, jež hned od počátku jako Vykupitele a vtěleného Syna božího Krista Pána ctíla. Ale pojednání takové zdá se zbytečným, jest jako nositi dříví do lesa. Kdo přesvědčiti se chce, že skutečně Písmo svaté dosvědčuje, že Ježíš Kristus jest slíbený božský Vykupitel a Syn boží, ať si jen přečte Písmo svaté, zvláště svatá evangelia, jež všechna jasně a určitě líčí Krista Pána jako božského Vykupitele. Že i apoštolové věřili v Krista Pána Syna božího, dosvědčují jasně nejen svatá evangelia, ale i listy apoštolů, v nichž často jmenován jest Kristus Pán Syn boží a Bůh, a jemu vlastnosti božské se připisují, a sv. Pavel o Ném píše: „V něm přebývá všechna plnost božství tělesně“ (Kol. 2, 9). Podobně ze spisů sv. otců apoštolských a z ostatních spisů a památek křesťanských, ano i ze zpráv pohanů vysvítá, že křesťané vždycky věřili v Krista Ježíše, svého Spasitele a Syna božího.

Máme-li božskou důstojnost Ježíše Krista zřetelněji poznati, budeme Jeho osobu, Jeho učení, Jeho skutky a dílo Jeho, z různých hledisk pozorovati; rozložíme si jaksi to, co v celku příliš vznešeným a nepochopitelným se jeví, v jednotlivé částky, a tak lépe božskou vznešenost Ježíše Krista poznáme.

Jako zajisté básníka nejlépe poznáme, když jsme jeho díla byli pročetli, malíře, když jsme jeho obrazy viděli, tak ze slov i skutků Kristových nejjasněji vyznačuje jeho božská důstojnost. Jako velebnost boží nejlépe poznáváme z díla a skutků božích, tak velebnost Krista Pána poznáme z Jeho skutků, z Jeho díla.

Komu ani tyto důkazy nedostačují, aby věděl a věřil, že Ježíš Kristus jest Syn boží a božský Vykupitel, toho vůbec přesvědčiti nelze, poněvadž pravdě poznané tvrdošijně odpírá. Jako z přírody jasně poznává rozum lidský, že existuje Bůh všemohoucí, nejvyšší moudrý, nejvyšší dokonalý, tak jasně, ano ještě jasněji, prozaňuje osobou Ježíše Krista jeho božská velebnost; jeho osoba, jeho učení, jeho skutky, jeho království zde na zemi církev, jsou důkazy pro jeho božství. A jako najdou se lidé, kteří popírají i existenci Boha, tak najdou se lidé, kteří odpírají Ježíši Kristu důstojnost božskou.

b) O existenci Ježíše Krista.

Svět ho nepoznal.

Jan 1, 10.

Existence Ježíše Krista, to jest pravdy, že skutečně Ježíš Kristus na světě žil, že tedy není žádnou vybájenou (mythickou) osobou, nikdo nepopíral, až od století 18. po Kristu tu a tam ozval se některý nevěrec, jenž i existenci Ježíšovu bral v pochybnost.

Tak Arnold Ruge (1802—1880) vyhlášoval Ježíše za osobu mythickou, značící zápas léta se zimou, světla se tmou. K této myšlence sveden byl asi okolností, že narození Páně slaví se v době zimního slunovratu od století čtvrtého, čehož příčinu vysvětlíme později. Dnes této naivní bezpodstatné myšlence Rugeové ovšem nikdo nevěří. Vymyslili si tedy někteří jiné hypotese k popření Ježíše Krista. Tak Kalthoff prohlásil Krista za ideální představu sociálního hnutí tehdejšího, Drews za syrského boha

přírody Attise a řeckého Adonise, Petr Jensen v knize „Das Gilgamesch-Epos in der Weltliteratur“ vydával Krista Pána za zosobněné slunce, jako byl starý babylonský bůh Gilgameš.

Jak z těchto hypotéz vidno, každý popírač existence Ježíšovy povídá něco jiného. Soudný člověk by napřed čekal důkazy, že tito popírači vyvrátí všechna svědectví o Kristu a jeho životě jako svědectví bezcenná, a pak budou hledati, jak mohly zprávy o osobě Ježíšově povstati, a uvedou nějaký aspoň jediný pádný důkaz pro své smělé tvrzení, že Kristus nebyl. Ale to vše marně u nich hledáš. Náhodná podobnost některého učení Ježíšova nebo některého momentu v jeho životě, nebo v jeho účtě, dostačí jim za důkaz. Obrazotvornost doplní, co kde schází, shledává podobnosti, překrucuje a přepracovává je pod svěrací kazajkou utkvělé myšlenky, a karikatura jest hotova. Professor Alfred Berholet v Baselu kritizuje dílo Jensenovo (*Theologische Literatur-Zeitung* 1907, č. 22, str. 603—607) ¹⁾ takto: „Co se mne týče, dal jsem se s dobrou vůlí do studia jeho knihy, ale nehledě ani k základnímu věcnému odporu, jakž mně toto dílo jako celek vynutilo, byl jsem silně zklamán. Nebyl bych nikterak již předem pokládal za nemožné, že by se mohlo Jensenovi podařiti aspoň v jednotlivých bodech dokázati skutečný vliv báje Gilgameš na starozákonní vypravování; ale dle mého soudu ani to se mu nepodařilo. Jeho kniha stala se dobrodružným důkazem, co dokáže pod svírací kazajkou nějaké myšlenky, do níž jsme se dali jednou chytiti, „na štěstí opravdu kvetoucí“ obrazotvornost, skvělý dar kombinace a bystrozrak, který nehledá nikdy dlouho výkladu, ale také železná vytrvalost. Těší mne opravdu, že spisovatel sám mluví jednou o manii Gilgameš.“

To se rozumí, že nevěra něco takového hned oběma rukama se chopí, proto i u nás „Vollná myšlenka“ takové povídačky ráda za vědeckou pravdu vydává a jí své čtenáře častuje. Když se taková smělá bezdůvodná tvrzení proti osobě Ježíše Krista pronášejí, mnozí nad tím nejen žasnou, ale se i zlobí, že možno něco tak absurdního za pravdu vydávati. ²⁾ Avšak proto, že nepřátelé zašli tak daleko, že i existenci Ježíše Krista snaží se popřít, ne-

¹⁾ Citováno dle Nov. Věku, III., 6. 5./11. 1909.

²⁾ Známo, že u nás dostala se tato věc i před soud.

třeba se horšiti, toť právě jest jedním důkazem, že Kristus jest Bůh.

Nepřátelé Kristovi chovají se k němu jako k Bohu. Existenci Boha nadsvětného jasně dokazuje rozum z tohoto moudře zařízeného světa, a přece najdou se lidé, kteří za Boha mají tento hmotný svět, nebo o jeho existenci pochybují, nebo i ji popírají. A taktéž nevěrecký svět má se k Ježíši Kristu: jedni říkají o něm, že byl pouhý člověk, jiní pochybují, zda skutečně žil, někteří jeho existenci odvažují se popírati. To jest důkaz, že Ježíš Kristus ve své bytosti jest vznešený a nepochopitelný rozumu lidskému stejně jako Bůh sám, a proto jako popírají existenci Boha, poněvadž jeho podstaty rozumem pochopiti nedovedou, tak podobně popírají existenci Ježíše Krista, poněvadž stejně jeho podstaty božské pochopiti nelze. Jest ovšem popírání existence boží i Kristovy z toho důvodu, že jejich podstaty rozumem pochopiti nemůžeme, logický nesmysl. Vždyť ani vesmíru v podstatě nepochopujeme, a přece jeho existence popřítí nelze, a tak se to má s mnohými věcmi na světě. Ale jaká pomoc, vašeň logiky nezná. Vášnivého nepřesvědčíš rozumnými důvody, bude stále protestovati a každé malichernosti jako protidůvodu se chápati. Svätý Jan napsal krátce: „Svět ho nepoznal.“ Proč? Poněvadž horší se nejen nad ponížeností, ale i nad vznešeností Kristovou. Obojí: poníženost i vznešenost Kristova slouží těm, kteří věrou rozumnou Ho poznali, ku spasení, a obojí jest nevěřícím kamenem úrazu a zkázy.

Ježíš Kristus byl zde na zemi, jest osoba historická.

1. Tuto pravdu hlásá nikoliv snad několik svědků, ale miliony lidí, jež se křesťany zovou od počátku ery křesťanské. Či, kdo tedy založil církev křesťanskou? Odkud se vzala? Nebudeme se však odvolávati na svědectví všech křesťanů, dostačí uvéstí svědectví těch, kteří žili v době jeho. Dnes jest dokázáno, že všechna evangelia povstala hned v prvním století, byla tedy sepsána od těch, kteří žili za doby Kristovy. Sám rationalista Harnack klade sepsání evangelia sv. Marka do let 65—70, sv. Matouše r. 70—75, sv. Lukáše r. 78—93, sv. Jana r. 80—110. Jsou to zajiště termíny schválně hodně do zadu po-

šinuté, aby i nejpřísnější kritiku snesly. Mužové, kteří je napsali, byli jistě starší, nežli evangelia, žili tedy za doby Kristovy. A hle, všechna evangelia vypravují, že žil Ježíš Kristus. Nedosti toho! Sv. Pavel v listu ke Galatům, jehož původnost žádný popříti nemůže, píše, že pobyl v Jerusalemě u apoštola Petra 15 dní a že apoštola Jakuba též znal. Jest to možné, aby sv. Pavel, který tolikrát vyznává Krista Pána, uvěřil v někoho, jenž ani nežil, v nějakou mythickou osobu Kristovu? Vždyť mluvil s apoštoly Ježíše Krista, znal mnohé, kteří Krista Pána viděli. Taktéž „Skutky apoštolské“ svědčí pro Krista, a přece kniha ta jistě sepsána byla od vrstevníka sv. Pavla, jak i nevěrecká kritika připouští, neboť cesta sv. Pavla po moři do Říma tak zevrubně jest popsána, že jenom očitý svědek o ní psáti mohl. Kniha otců apoštolských píše o Kristu Pánu. A hle! Sv. Ignác mučedník († 106), biskup v Antiochii, byl žák sv. Petra, sv. Polykarp znal osobně sv. Jana apoštola Páně, biskup v Hieropolí Papiáš znal sv. Jana apoštola, byliť oba jeho žáky, a přece píše o Kristu Pánu a svědčí ve svých spisech, že žil.

2. Ze spisovatelů světských svědčí pro Krista Pána židovský spisovatel Josef Flavius (asi 37—100): „Té doby žil Ježíš, moudrý muž, ač-li směl se vůbec mužem nazývat. Byl činitel zázraků, učitel lidí, kteří rádi pravdu přijímali. A mnohé Židy a mnohé Hellény si získal. On byl Messiáš. A když ho na žalobu našich předních mužů Pilát smrtí potrestal, neupustili od něho ti, kteří ho dříve milovali. Zjevil se jim po třech dnech opět živý, když byli prorokové toto a tisíce jiné zázračné věci o něm předpověděli. Ani do dneška nepřestalo pokolení těch, kteří se po něm křesťané nazývají.“³⁾

To místo z dějin Josefa Flavia mnozí podezřívají, že prý bylo do spisu od některého křesťana vloženo, nebo aspoň přepsáno. Avšak pravost jeho potvrzují mnohé důvody. Předně nachází se toto místo ve všech rukopisech spisu toho stejně, ač rukopisy na různých místech povstaly z opisů původního rukopisu Flaviova. Eusebius 200 let po Josefu Flaviovi cituje toto místo (II. Eccl. 1, 11) a sice proti židům a pohanům jako důkaz pro Krista. Také sv. Jeroným uvádí tento text a byl přece známý se židy. Že Josef

³⁾ Antiqu., 18, 3, 3.

Fl. takovou chválu vzdává osobě Ježíše Krista, vysvětluje se tím, že psal v Římě pro Římany, z nichž mnozí za jeho času byli křesťany a mnozí byli i při dvoře císařském víře Kristově oddáni.⁴⁾ Ostatně v témž spisu na jiném místě (Antign. 20, 9, 1) zmiňuje se po druhé o Kristu a jeho apoštolu Jakobu, jenž byl bratránцем Páně: „Annáš viděl nyní, an Festus umřel, jehož nástupce Albinus však ještě na cestě byl, příhodný okamžik, aby bratra Ježíše, jenž slove Kristus, postavil před shromážděnou veleradu; tohoto jmenovaného Jakuba a některé jiné obžaloval jako přestupníky zákona a dal je ke kamenování odsouditi.“

Dále zachovalo se písemné svědectví dějepisce Kornelia Tacita (54—120), jenž píše o požáru města Říma za Nerona. Nero císař dal zapáliti město a sváděl požár na křesťany. Píše: „Jiné jako vinníky (požáru) nařknul a trestal vybranými mukami oni, kteří se vůbec křesťany nazývali a kteří pro své hanebnosti (ovšem vymyšlené) byli v nenávisti. Jméno toto (křesťané) pochází od Krista, který za vládařství Tiberia, místodržitelem Pontským Pilátem smrtí byl potrestán. Tato hanebná pověra,⁵⁾ na čas potlačená, zase propukla, netoliko v Judey, kde toto zlo povstalo, ale i v Římě . . Chopili se nejdříve těch, kteří se přiznali (že jsou křesťany), potom soudním výsledkem bylo jich veliké množství usvědčeno, ne tak jakoby byli původci požáru, jako spíše, že byli nenáviděni celým pokolením lidským.“⁶⁾

Též římský historik Suetonius (75—150), jenž sepsal životopisy 12 prvních císařů, píše, že za císaře Klaudia (asi 20 let po smrti Kristově) židé a křesťané, pro nepokoje, které měli mezi sebou pro Krista (nazývá ho Chrestus) z Říma vypovězeni byli. Také zmiňuje se o požáru Říma za Nerona, a že za požár ten mučení křesťané, „třída lidí s novou a zlopověstnou pověrou“.⁷⁾

Podobně Plinius mladší, místodržitel v Bithynii (111—113 po Kr.) píše: „Všude se tato pověra (míní křesťanství)

⁴⁾ Sv. Pavel již r. 63 v listu k Filip. (4, 22) vyřizuje pozdravení od těch, „kteří jsou z domu císařova“.

⁵⁾ Pohan Tacitus ovšem jmenuje křesťanství pověrou.

⁶⁾ Annales, XV., 38, 44.

⁷⁾ Vita Claudii, 25; Vita Neronis, 16.

rozšířila, netoliko v městech a vesnicích, ale i na venkově. Chrám našich bohů spustly a nepřinášejí se již dávno žádné oběti... Dal jsem jati některé služby, které jmenují se posluhovačkami, a dal je na skřípec, ale neshledal jsem ničeho, leč nesmírnou, škodlivou pověru... Scházejí se prý před svítáním a Kristu jako Bohu chvály pějí.“⁸⁾ Tak psal Plinius císaři Trajanovi.

Nevěrci namítají, proč prý i spisovatel Alexandrijský, žid Filo nezmínil se ve svých spisech o Ježíši Kristu? Filo (Philon) žil v době 20 př. Kr. a 40 po Kr. a psal též historii své doby, zmiňuje se o pronásledování židů i o Pontském Pilátu. Že o Kristu Pánu pomlčel, tato okolnost snadno se vysvětlí. Předně známo o něm, že byl veliký obhájce a zastánce židů. V roce své smrti přišel osobně v čele deputace židovské do Říma, aby si vyžádal pomoci od císaře Kaliguly proti vyděračství místodržitelů a proti lidu v Alexandrii, jenž byl rozeštván na židy.⁹⁾ Známo dále, jak Římané nedůvěřivě hleděli na židy a jejich naděje o Messiáši, kterého židé představovali si jako mocného osvoboditele z poddanství římského. Poněvadž známo bylo, že Ježíš Kristus za židovského Messiáše byl od mnohých uznáván, raději o něm pomlčel ve svých spisech, aby tím nevzbudil nevoli Římanů proti svému národu. Nechtěl vůbec ve veřejném spisu o tomto Messiáši se zmiňovati, jehož ve svém farisejském přesvědčení za blouznivce pokládal. Philon nebyl smýšlení Josefa Flavia, který, ač židem byl, byl ducha římského a proto dlel ve vojsku římském při obléhání Jerusalema a dobytí země židovské. Dále nemusila zvěst o Kristu Pánu v té době, kdy Philon psal, ještě valně v Egyptě býti známa, ani počet křesťanů nebyl tak veliký, aby byl vzbudil u Philona zvláštní pozornost a dle jeho mínění za to stál, aby se o novém tom hnutí zvlášť zmiňoval. Konečně, ať jest příčina jeho mlčení kterákoliv, mlčení jeho má cenu jenom negativní, a oproti četným svědectvím pozitivním o Ježíši Kristu nic neznamena. Z mlčení jeho nelze dokázati, že by byl o Kristu nic nevěděl, tím méně, že by Kristus nebyl žil za jeho doby.

⁸⁾ Plinius, X., 97.

⁹⁾ Dr. Špaček: Božství Ježíše Krista, 187.

Svět vůbec velmi zřídka zmiňuje se dodnes o projevech náboženství našeho, byť byly to projevy sebe okázalejší a mohutnější. Svět dosud schválně projevy takové ve veřejném tisku umlčuje. Kdyby nebylo tisku katolického, ani dnes o velmi mnohých ano většině věcí naší sv. víry lid by se vůbec nedověděl. Tisk a spisovatelé světa sloužící neradi zmiňují se o věcech víry katolické, a když přece psátí o nich mají, činí tak jen z donucení okolností a hlavně za tím účelem, nikoliv aby veřejnost o nich zpravili, ale aby náboženství potupili.

3. Důkaz, že Kristus jest osoba historická nikoliv mytická, jde již z toho, že v době Kristově žádný mythus, ani mytická (vybájená) osoba nepovstala. Mytické osoby pocházejí z dob předhistorických. Ale v době Kristově, kdy celá říše římská byla silnicemi, i po vodě, s Palestinou spojená, v době historické vyspělosti jak národa židovského, tak řeckého i římského, mytická osoba vybájena býti nemohla.

Toť něco prazvláštního, že žádná osobnost, o které spisovatelé jak křesťanští tak židovští a pohanští v té době se zmiňují, nebyla za osobu mytickou od nikoho vyhlášena, jediný Kristus Ježíš má činiti výjimku, ač o něm svědčí tolik důkazů historických, a to pouze proto, že Philon o něm nic nenapsal!

4. Žádnému židu ani pohanu, ani kterémukoliv odpůrci víry Kristovy nikdy v době nejstarší nepřišlo ani na mysl pochybovati o existenci Ježíše Krista. Jak známo, pohanští filosofové a kacíři křesťanští bojovali jen proti učení nebo skutkům Kristovým, hleděli je zlehčiti nebo překrucovati, ale nikdy nebojovali tím, že by popírali existenci Kristovu. Proč nenapadlo na př. pohanskému filosofu Celsovi místo posměchu užítí proti křesťanství účinnějšího důvodu, totiž popřítí existenci Kristovu? Proč fariseové a zákonníci z dob apoštolů nevystoupili proti nové víře Kristově tím, že by byli dokázali, že Kristus nežil, že jest to osoba vymyšlená? Židé sice přičítali zázračné skutky Kristovy pro svou nevěru ďábelské moci, ale nikdy Krista jako osoby historické nepopřeli. A přece židé měli s Palestinou živé styky, chodiliť každoročně z celé říše

římské na slavnosti do Jerusalema. Mezi židy Kristus žil a působil a apoštolové v židovských synagogách o Kristu nejdříve kázali. Židovský hanopis Toledoth Ješua (t. j. dějiny Ježíšovy), sepsaný sice až v 11. století, ale sepsaný dle tradice židovské, pocházející ze století 2. po Kr., vysvětliti hleděl zázraky Ježíšovy tím, že prý Ježíš jako chlapec hrával si míčem. Jednou zaletěl mu míč do svatyně svatých. Pro něj vešel tam nepozorovaně chlapec Ježíš, a vzal odtud nevyslovitelné jméno boží (Jahve), zvané šemhamforoš nebo-li tetragrammaton, napsal si je na papír a rozřízl si lýtko, do něho schoval a nepozorovaně ze svatyně se vykradl. Potom začal prý pomocí tohoto jména divy a zázraky konati.

To všechno svědčí, že Ježíš Kristus jest historická osoba. Nejstarší svědkové Kristovi jak z křesťanů, tak židů a pohanů prvních století mají zajisté větší význam v této věci nežli výmysly několika lidí z naší doby.

Končíme: nikde ani stopy ve spisech starších 18. stol. po důvodu proti Kristu, že by byl nežil, že byl snad mythická osoba, a jest těchto písemných památek řada veliká, nikde ani v pohan-ských ani v křesťanských, ani židovských spisech nenajdeme ani známky o důvodu proti existenci Ježíše Krista, a přece často polemisovali první křesťanští spisovatelé s nepřátely Kristovými; od nejstarších dob křesťanských naopak máme četná svědectví pro existenci Kristovy osoby a to svědectví křesťanů, židů i pohanů! Ptáme se: zdaž možno jest, aby rozumný a nepředpojatý člověk až k tomu nerozumu dospěl, že by popíral existenci Ježíše Krista? Kdo se i toho odváží, toho opustila pravda, a on opustil cestu pravdy. Ovšem jsou lidé, kteří rádi pronášívají úsudky od obecně uznávané pravdy odchylné, kteří libují si v tom říkati něčemu černé, co všickni lidé ostatní mají za bílé, jmenovati něco nepravost, co jiní lidé za ctnost mají, odporučovati něco za pravdu, co jest očividná nepravda. Čím tvrzení jejich více odporuje všeobecně uznané pravdě, čím více učení jejich ve veřejnosti křičí, tím jest jim milejší, poněvadž, když nemohou státi se slavnými pomocí pravdy, chtějí státi se aspoň pověstnými na její účet.

c) Ježíš Kristus — vykupitel.

Milosrdenství a pravda potkaly se:
spravedlnost a pokoj políbily se.
Pravda ze země vyšla: a spravedlnost
s nebe vyhlédla. Žalm 84.

Není velkolepějšího díla nad vykoupení a spasení člověka, jak nám dílo to ze zjevení božího známo jest. Tento vesmír, jak v malém tak velikém, jak v části tak v celku, jehož konce ani nechápeme, jeví se duchu lidskému jako obdivuhodné dílo ruky Všemohoucího. Avšak dílo vykoupení a spásy člověka jest dílo daleko obdivuhodnější nežli celý vesmír. Sv. Pavel píše: „Ty věci, které se vidí, jsou časné: ale které se nevidí, jsou věčné“ (II. Kor, 4, 18). Ano to, čeho nevidíme, jest daleko větší, obdivuhodnější a velkolepější, nežli co vidíme; to, co vidíme, jest jako kapka proti moři nesmírnému, jehož nedohlédáme. Ať tedy nikdo nečeká, že dílo vykoupení a spasení celé lze pochopiti, vždyť ani vesmíru nechápeme. Ale přece i dílu vykoupení a spasení můžeme tolik porozuměti, kolik našemu rozumu to možno jest, a i tehdy užasneme nad ním. Ježíš Kristus sám znázorňoval nadpřirozené pravdy obrazy vzatými z tohoto světa. A tak znázorňuje nám víra i nadpřirozené dílo vykoupení a spásy věčné.

Abychom si o dílu tom pokud možno správný pojem učinili, třeba jest něco předeslati. Předně nesmíme dílo vykoupení stotožňovati s dílem spasení. Vykoupení a spasení jsou trochu dvě různé věci, ač někdy obojí pojmenování se zaměňují. Všickni lidé byli vykoupeni Kristem Pánem, ale všickni nebudou spaseni. Dílo vykoupení světa jest již dokonáno, dílo spasení se teprve koná a bude dokonáno. Vykoupení byli jsme všickni z pouhé lásky boží, bez vlastního přičinění; — spasení dojdeme též vlastním spolupůsobením: Bůh, jenž nás bez nás vykoupil, bez nás nechce nás spasiti. Z toho již zřejmo, že vykoupení a spasení nesmí se stotožňovati. Vykoupení jest podkladem, podmínkou, cestou k našemu spasení. Proto obé si rozdělíme; v tomto článku pojednáme toliko o dílu vykoupení.

Dále, poněvadž dílo vykoupení i spasení souvisí s naukou o hříchu, třeba napřed objasniti si pojem hříchu.

Hřích jest vědomé a dobrovolné přestoupení zákona božího nebo vůle boží. Kdo hřeší, pohrdá vůlí boží, pohrdá Bohem, odvrací se od Boha. Hřích, a to hřích těžký, odlučuje duši od Boha. Jako odloučením duše od těla tělo jest mrtvé, tak podobně duše, jež hříchem odloučila se od Boha, stává se duchovně mrtvou, neboť Bůh jest život, světlo, pravda, radost, krása absolutní. Při hříchu třeba rozeznávati dvojí moment: 1. skutek, kon hříšný o sobě, a pak 2. stav duše po hříchu; prvním se říká h ř í c h a k t u e l n í, druhému hříchu h a b i t u e l n í neboli stav hříšný, ve kterém duše po hříchu trvá.

Následky hříchu jsou dvojí: a) vzhledem k Bohu, b) vzhledem ke člověku. Vzhledem k Bohu, hříchem odvrátiv se člověk od Boha, dává Bohu právo, aby Bůh — láska odvrátil se od nás, nebo obrazně řečeno, aby Bůh hněval se na nás. Dále hřích oprávnjuje Boha, jakožto našeho Pána a Stvořitele, aby nás trestal. Vzhledem k člověku má hřích za následek, že poskvňuje člověka, jenž odtrhl se od božské Svatosti, dále, že člověk uvrhuje na sebe vinu, konečně, že zasluhuje spravedlivého trestu.

H ř í c h j e s t o s o b n í, to jest onen, jehož jsme se sami dopustili. Ale zjevení boží mluví i o hříchu d ě d i č n é m, který jsme od prvního člověka Adama jakoby zdědili i s jeho následky. Písmo svaté, sv. otcové i církev katolická učí, že již první člověk, jenž byl kořenem, praotcem celého pokolení lidského, odvrátil se od Boha: a tento hřích jeho i s následky zlými na jeho potomstvo přechází.

Job praví: „Kdo může učiniti čistého z nečistého semene počatého? Zdaliž ne ty, kterýž sám jsi?“ (14, 4) (nebo dle textu hebrejského: „Kdo dá čistého z nečistého? Ani jeden,“ t. j. nikdo). Žalmista pak volá o milosrdenství k Bohu, ukazuje na své hříšné již početí: „Nebo hle! V nepravostech počat jsem: a v hříších počala mne matka má“ (Žalm 50, 7), ač David z počestné matky se narodil. Ježíš Kristus sám praví k Nikodemovi: „Nenarodí-li se kdo znova, nemůže viděti království božího“ (Jan 3, 3).

Je-li třeba každému člověku, aby znova se narodil, musil býti před tím mrtvý nebo ve smrti. A v jaké smrti? V duchovní, neboť vykládal dále: „Nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha svatého“ (3, 5). Smrt duše jest hřích. A poněvadž Kristus praví,

že třeba, aby každý člověk, tedy i ten, jenž osobně sám nezhřešil jako na příklad nemluvně, znova se narodil, tedy mluví zde o hříchu nikoliv osobním, ale dědičném — všelidském. Podobně vykládá věc tuto i sv. Pavel, jak později uvedeme.

V čem záleží tento hřích dědičný? Úplně tohoto tajemství nepochopíme. Tolik víme, že hřích dědičný není snad pouhý trest za hřích Adamův, neboť Písmo sv. mluví o hříchu jako smrti duše. Také církevní sněm tridentský (sed. V. hl. 2) praví: „Jestliže by kdo řekl, že Adam . . . toliko smrt a tresty tělesné přivedl na celé pokolení lidské, nikoliv však i hřích, což jest smrt duše . . . budiž vyobcován.“ V hl. 3. pak dokládá: „Tento Adamův hřích lpí na každém jako vlastní.“ Není tedy pouze hřích nám zevně přisouzený, ale jako náš vlastní.

Věc možno si poněkud takto vysvětliti: Adam a Eva stvořeni byli ve stavu milosti, byli láskou s Bohem spojeni, a mnohými dary obdařeni. Poněvadž v nich zastoupeno bylo celé pokolení lidské, když zhřešili a od Boha se odtrhli, nezhřešili jenom pro sebe, ale v nich zhřešila celá přirozenost lidská. Ztratili milost boží nejen pro svou osobu, ale pro celé pokolení lidské. Pokolení lidské, které plozením od nich pochází, nemá té milosti, které dle nekonečné dobroty božské míti má. Hřích dědičný jest tedy hřích přirozenosti lidské, která v Adamu zhřešila. Pro Adama byl jeho hřích osobní i dědičný, při nás jest jen dědičný, t. j. hříšný stav po odvrácení, kterého Adam se dopustil. Duše, spojujíc se početím člověka s porušenou a od Boha odvrácenou přirozeností lidskou, vchází tím do stavu odluky od Boha, do stavu hříšného, dědí tento stav hříšný, jako, kdyby vstoupila do těla raněného, hned pocítí jeho bolest. Hříchem prvotním oloupen byl Adam a celé pokolení lidské o nadpřirozenou svatost, lásku boží, a nadpřirozenou odměnu.

Mimo to nejen Adam, ale i mnozí potomci jeho zhřešili i osobně těžce. Kdyby tedy lidstvo bylo v tomto stavu porušení bývalo ponecháno bez pomoci, nejen nikdo nebyl by mohl dosáhnouti nadpřirozeného života věčného u Boha, ale mnozí byli by musili býti pro své osobní veliké hříchy na věky za-

vržení. Proto bylo třeba vykoupení. Slovo vykoupení značí obrazně složení výplatného, aby někdo vysvobozen byl z bídného postavení. Bůh lidstvo vykoupil 1. vtělením Syna božího (inkarnací), 2. zadostučiněním Syna božího vtěleného, Ježíše Krista.

Vtělení (Inkarnace). Bylo nutně třeba k vykoupení lidstva, aby Syn boží se vtělil, a naši lidskou přirozenost na sebe vzal? Absolutně nutno nebylo. Bůh má vůli úplně svobodnou, mohl tedy i jiným způsobem lidstvo padlé vykoupiti. Sv. otcové (na př. svatý Augustin, Řehoř Naz., Irenej) praví, že Bůh mohl, aniž by na sebe vzal tělo lidské, pouhým rozkazem svět vykoupiti, a tělo odjinud než z potomstva Adamova si zvoliti. Mělo-li však dílo vykoupení lidstva odpovídati i spravedlnosti božské, mělo-li člověčenstvo za nekonečnou urážku Boha nekonečně cenný dar Bohu přinést, mělo-li dílo vykoupení souhlasiti nejen s všemohoucností, láskou a dobrotou boží, ale i boží spravedlností a moudrostí, třeba bylo, aby nejsvětější Syn boží přijal na sebe přirozenost lidskou, vtělil se. Uvažujme o tom! Od ženy začalo porušení, od ženy začala i náprava, vykoupení. Obě tyto ženy Eva i Maria jsou svaté, neposkvrněné, avšak jaký rozdíl mezi nima. Zlý anděl v ošklivé podobě pokouší Evu, anděl svatý pozdravuje Marii. Eva, první žena, byla v ráji obklopená vším bohatstvím přírody, prostá všeho utrpení a nedostatku; — Maria jest chudá dívka, podrobená nedostatku a bolesti, malý prostý domeček jest obydlí její. Dábel lže a slibuje Evě, nebude-li Boha poslouchati, že bude jako Bůh, — archanděl zvěstuje Marii, že má dostati syna, jenž bude Synem Nejvyššího, jenž bude míti štolici otce Davida a královati bude na věky a království jeho nebude konce (Luk., 1, 32), slibuje jí hodnost mateřství božího, mateřství krále věčného.

Každý by očekával, že bohatá a blažená Eva pohrdne nabídkou ďáblovou, a že chudá Maria s radostí uslyší to poselství a svolí ihned s dychtivostí. Avšak Eva, uslyševši slova ďábelská, raduje se, Maria uslyševši pozdravení andělské, léká se; Eva nerozpakuje se pohrdnouti Bohem, uvěří ďáblu, propadá pýše a neposlušnosti; Maria cení však ctnost čistoty a panen-

ství tolik, že odhodlána jest vzdáti se slibované hodnosti mateřství božího, kdyby měla při tom utrpěti porušení, proto se táže napřed: „Kterak se to stane, poněvadž muže nepoznávám?“ (Luk., 1, 34). Teprve, když posel boží ujistí Pannu Marii, že čistota její úhony neutrpí, a že Bůh všemohoucí to učiní, svoluje pokorně, že chce býti ne královnou, ale služebnou, poslušnou dívkou Páně: „Aj děvka Páně; staniž mi se podle slova tvého“ (Luk., 1, 38). Tak Bohem omilostněná Maria napravuje hřích Evy. Hle! jak moudře hned z kořene napravuje Bůh hřích lidstva. Jaký byl začátek hříchu, takový byl i začátek vykoupení. Svobodným rozhodnutím ženy Evy přišel hřích na svět, svobodným svolením ženy Marie začalo vykoupení hříchu. Eva neuvedla svým hříchem pokolení lidského v záhubu, bylť zde ještě člověk první, kořen všeho lidstva, Adam, v němž dosud omilostněná přirozenost lidská zachována byla. Avšak žena Eva svedla Adama, a jeho hřích stal se hříchem dědičným celého pokolení lidského. Podobně Maria nemohla napraviti hříchu dědičného, bylo třeba nového Adama, jenž by soustředil v sobě přirozenost lidskou celou, jenž by byl jako Adam první zástupcem celého pokolení lidského. Maria neposkvrněná, svatá, pokorná a poslušná získává svým slovem: „Staniž mi se podle slova tvého!“ tohoto Adama vykupitele — Syn boží stává se člověkem a synem jejím.

Svobodným rozhodnutím k pýše a neposlušnosti dvou lidí ženy a muže, Evy a Adama, lidstvo upadlo, — svobodným rozhodnutím k pokoře a poslušnosti dvou lidí ženy a muže, Marie a Bohočlověka Krista, má býti lidstvo vykoupeno. Syn boží, druhá Osoba v Bohu, stává se člověkem: „Slovo tělem učiněno jest.“ Božská Osoba přijímá na sebe lidskou přirozenost (duši a tělo lidské), tedy Božská Osoba nespojuje se za účelem vykoupení celého lidstva s osobou lidskou, s tím neb oním člověkem, jak obyčejně pohané si o zbožňovaných lidech představovali, — takové spojení Boha s člověkem by bylo prospělo jenom jednomu člověku, nikoliv celému lidstvu. Člověčenství, jež Syn boží na sebe vzal, neexistovalo napřed jako osoba lidská, nežli je Syn boží přijal, ale Syn boží spojil v sobě jen přiroze-

nost lidskou. Osoba božská své přirozenosti božské neztrátila, ale k ní připojila v sobě i přirozenost lidskou. Ježíš Kristus, Bohočlověk, jest Osoba božská, jež v sobě spojuje obě přirozenosti, božskou a lidskou. Tím se stal Syn boží vtělený zástupcem lidstva celého, Adamem vykupitelem. Jako první člověk Adam, praotec a hlava celého pokolení lidského, měl spojení svou přirozeností lidskou s celým člověčenstvem, a když zhřešil, celé pokolení lidské v něm zhřešilo, tak Ježíš Kristus, maje přirozenost lidskou, jest ve spojení se vším lidstvem, a jeho božskou spravedlností a svatostí, poslušností celé lidstvo vykoupeno bylo. Člověčenství, jež v Adamu od Boha se odtrhlo, v Kristu Pánu připojeno bylo k Božství, a skrze Syna božího vešlo do spojení s Otcem i Duchem svatým, neboť tři božské Osoby jsou jeden Bůh. Ó jak podivuhodně krásné a moudré jest dílo vykoupení lidstva! Spojení toto v Kristu sluje spojení hypostatické. Arius proto upadl do velikého bludu, když učil, že Slovo boží nebyla pravá, Otcí úplně božskou důstojností rovná Osoba. Tak by člověčenstvo nebylo bývalo vykoupeno. Při spojení tom hypostatickém každá přirozenost, božská i lidská, zůstala v Kristu bez smíšení a porušení zachována. Kdyby, jak Eutyches (Monophysité) učil, v Kristu přirozenost božská pojala v sebe přirozenost lidskou tak, že by ji zničila, jaký užitek by pokolení lidské z takového spojení mělo? Tuť by byl Kristus přestal býti člověkem, nemohl by se za nás obětovati, a navázané spojení Boha s lidstvem bylo by opět přerušeno. Sv. Augustin proto krásně praví: „Avšak jestliže onen (Ježíš) nebyl člověkem, nebyl by osvobozen člověk“ (Trakt. na žalm 63). Ježíš Kristus jest tedy, poněvadž obojí přirozenost jak božskou tak lidskou má, pravý Bůh a pravý člověk. Že Ježíš byl pravý Bůh a pravý člověk vysvítá z celého jeho života. Sv. Pavel vystihuje důstojnost Kristovu slovy: „V něm přebývá všechna plnost božství tělesně“ (Kološ., 2, 9). Nazývá pak Krista Pána druhým Adamem: „Skrze člověka smrt, skrze člověka i vzkříšení z mrtvých . . . A jakož v Adamovi všickni umírají, tak i skrze Krista všickni obživení budou . . . Učiněn jest první člověk Adam v duši živou, poslední Adam v ducha obživujícího. První člověk

ze země, zemský: druhý člověk s nebe, nebeský. Jaký zemský, takoví i zemští, a jaký nebeský, takoví i nebeští“ (I. Kor., 15). Sv. Pavel učí, že skrze Ježíše Krista všickni vykoupeni jsou, jako skrze hřích Adamův všickni zhřešili: „Jako skrze jednoho člověka hřích na tento svět všel, a skrze hřích smrt, a tak na všechny lidi smrt přišla, v němž všickni zhřešili . . . Protož jako skrze hřích jednoho (přišla) na všechny lidi (vina) k odsouzení: tak (přišla) skrze spravedlnost jednoho na všechny lidi milost k ospravedlnění. Neb jako skrze neposlušensství jednoho člověka učiněno jest mnoho hříšných: tak i skrze poslušensství jednoho mnoho spravedlivých učiněno bude“ (Řím, 5). Dále vykládá proč bylo třeba, aby Syn boží přišel: „Co nemožno bylo zákonu, v čem byl mdlý pro tělo, to (způsobil) Bůh poslav Syna svého v podobenství těla hříchu, a z hříchu odsoudil hřích na těle, aby spravedlnost vyplněna byla v nás, kteříž nechodíme podle těla, ale podle ducha“ (Řím. 8, 3—4). Sám Ježíš Kristus vysvětloval proč nemohl člověk hříchu podrobený vykoupiti svět, ale Syn boží věčný: „Každý, kdo činí hřích, služebník jest hříchu. Služebník pak nezůstává v domě na věky, ale syn zůstává na věky. Protož osvobodí-li vás Syn, právě svobodní budete“ (Jan, 8, 34 až 36).

Proto také nazýval sebe Kristus Pán kamenem úhelním, na němž všechno stavení spočine; dveřmi, skrze které vchází se do života; cestou, po které se jde k spasení.

Sv. Jan Zlatoústý (Hom. II. na Matouše) píše o významu a účelu vtělení: „Poněvadž tedy slyšíš, že Syn boží jest i synem Davidovým a Abrahamovým, přestaň pochybovati, že i ty, jenž jsi synem Adamovým, budeš synem božím. Neboť by se byl nepochybně, kdyby nebyl měl nás povýšiti. Narodil se zajisté dle těla, abys ty zrodil se dle ducha: narodil se ze ženy, abys ty přestal býti synem ženiny.“

Sv. Irenej vykládá, že vtělením spojeno bylo člověčenstvo s Bohem (Adv. haer. IV. hl. 20, 2): „Slovo tělem se stalo, aby v těle Pána našeho objevilo se světlo Otcovo a od jeho rudoskvoucího těla přešlo v nás, a tak člověk přešel v neporušitelnost, ozářen jsa světlem otcovským.“¹⁰⁾ Proto i mučedníci uprostřed

¹⁰⁾ Bilczewski: Eucharistie, 450.

muk volali: „Světlo mé, Kriste!“ Církev pak katolická volá při svěcení svíce velkonoční slovy sv. Augustina: „Ó šťastná vino, kteráž uznána byla jsi za hodnou míti takového a tak velikého vykupitele!“

Zadostučinění jest druhá část díla vykupitelského. Již sice vtělení Syna božského mělo cenu nesmírnou a samo dostačilo, aby spravedlnosti božské zadostučiněno bylo. Nemusil zajisté Ježíš Kristus tolik trpět a tolik obětí přinést. Ale, aby dílo vykupitelské objevilo se jako dílo přísné spravedlnosti i moudrosti božské, třeba bylo i dalšího zadostučinění.

Ježíš Kristus svou nevinností učinil zadost za vinu lidstva, svou poslušností trpnou (utrpením a smrtí) nahradil náš trest zasloužený, svou pravdou přemohl blud, svou mocí posilnil naši slabost vůle, svou smrtí a vzkříšením přemohl smrt.

Proto božství vedlo přirozenost lidskou v Kristu z lůna panského všemi osudy vezdejšího života: dětstvím, jinoštvím, prací tělesnou i duchovní, hladem, žízní, pokušením, utrpením tělesným i duševním, smrtí ke vzkříšení a životu věčnému.

Ježíš Kristus posvětil všechny okolnosti vezdejšího života. Tak učiněno bylo zadost spravedlnosti božské, tak napraveno bylo i v lidstvu to, co hřích v něm zkazil, a člověk učiněn byl hodným přijati milost boží, tak připravena byla lidstvu cesta k posvěcení a věčné oslavě.

Proto pravil Kristus Pán: „Já posvěcuji sebe sama za ně; aby i oni posvěceni byli v pravdě“ (Jan 17, 19). Jindy pravil: „Život svůj dávám za ovce své“ (Jan 10, 15). „Já světlo přišel jsem na svět: aby žádný, kdo věří ve mne, nezůstal ve tmě“ (Jan 12, 46).

Sv. Pavel píše: „Poněvadž jeden za všechny umřel, tedy všickni (v něm) zemřeli: a za všechny umřel Kristus, aby i kteří živi jsou již ne sami sobě živi byli, ale tomu, kterýž za ně umřel i z mrtvých vstal“ (II. Kor. 5, 14—15). Dále vykládá sv. Pavel, proč Bůh smířil se se světem: „Bůh smířil s sebou svět v Kristu, nepočítaje jim hříchů jejich . . . Toho, kterýž hříchu neznal,

učinil za nás hříchem, abychom my učinění byli spravedlností boží skrze něho“ (II. Kor. 5, 19—21).

Z lásky převeliké Syn boží přišel nás vykoupit, z lásky Ježíš se za nás obětoval: „V němžto (Kristu) máme vykoupení, skrze krev jeho, odpuštění hříchů, podle bohatství milosti jeho“ (Ef. 1, 7). Pro nekonečnou lásku Kristovu Bůh se nad námi smi-
loval a k odpuštění se naklonil.

V listu k Židům vykládá sv. apoštol, proč bylo třeba, aby Vykupitel trpěl i umřel, poněvadž jakožto původce našeho spasení musil napravit to, co na naší přirozenosti vládou zloby porušeno bylo: „Slušelo se . . . , aby původu spasení jejich skrze utrpení dokonalého učinil. Nebo, který posvěcuje, i kteří posvěceni bývají, (jsou) všickni z jednoho (Adama) . . . Poněvadž tedy dítky měly účastenství těla a krve, i on též podobně účasten byl jich, aby skrze smrt zkazil toho, kterýž vládu smrti měl, to jest ďábla . . . Protože sám trpěl a byl pokoušen, mocen jest i těm, kteříž pokoušeni bývají, spomáhati“ (Žid. 1).

Podobně sv. Otcové vysvětlují dílo vykoupení Kristova. Sv. Lev papež (řeč na narození Páně) píše: „Náš Pán, zničitel hříchu a smrti, jako žádného nenalezl bez viny, tak přišel osvobodit všech . . . Syn boží totiž podle plnosti času, kterou nevyzpytatelná hloubka božského úsudku stanovila, přijal přirozenost pokolení lidského, aby ji znova získal pro jejího původce, aby ďábel, vynálezce smrti, skrze ni, kterou přemohl, přemožen byl.“ Tedy jako ďábel svůdce přemohl přirozenost lidskou, třeba bylo, aby zase přirozeností lidskou poražen byl.

Sv. Augustin (Řeč XIII. de Temp.) vysvětluje moudrost díla vykupitelského slovy: „Narodil se nám dnes v čase dle vůle, aby nás přivedl do Otcovy věčnosti. Stal se Bůh člověkem, aby člověk stal se Bohem: aby chléb andělů požíval člověk, Pán andělů dnes stal se člověkem . . . Člověk padl, a Bůh sestoupil. Padl člověk politováním, sestoupil Bůh slitovně. Padl člověk pýchou, sestoupil Bůh s láskou . . .“

Sv. Ambrož pak napsal (Homilií kniha 2. na hl. 2. sv. Luk.)

o Synu božím: „Učiněn jest poddaným zákonu, aby ty, kdož byli poddáni zákonu, získal“ (Totéž sv. Pavel Gal. 4, 5).

V tom jeví se moudrost díla vykupitelského, že jako ze svobodné vůle přišel hřích, tak ze svobodné vůle hřích byl napraven; lží byl člověk sveden, pravdou byl vykoupen; pýchou a neposlušností odpadl od Boha, pokora hok Bohu přivedla. Padlé lidstvo potřebovalo, aby z hříchu povstalo, nejen síly mravní od Boha, ale i vzoru svatosti. Proto stal se Syn boží člověkem, bychom nejen jeho slovem, ale i příkladem naučili se svatě býti živu. Bůh jest sice vzorem naším, ale jako těžko pouhým okem hledíme do slunce, tak těžko rozumem svým poyznášime se k Bohu. Člověk potřebuje, poněvadž sám tělesný jest, i vzoru tělesného. Proto Syn boží prošel viditelněездеjším životem, aby nám ukázal na sobě vzor dokonalosti. Proto mohl říci nejen: „Buďtež tedy vy dokonalí, jakož i Otec váš v nebesích dokonalý jest“ (Mat. 5, 48), ale též: „Kdo vidí mne, vidí Otce“ (Jan 14, 9). „Jeho moudrost byla moudrost Boha, jeho moc — moc Boha, jeho milosrdenství, milosrdenství Boha, jeho láska, láska Boha,“ napsal zbožný profesor Dr. Alois Klar.¹¹⁾ Boha, jeho velebnost, jeho moc, dobrotu, spravedlnost, poznáváme sice také z tohoto viditelného vesmíru, ale v tomto světě velebnost boží jeví se nám tak ohromující, že strachem před ní se chvějeme. Jináče objevil se nám Bůh v Ježíši Kristu, jenž v podobě lidské mezi námi dlel jako náš milostivý a milosrdný bratr. Sv. Jan krásně napsal: „Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi: i viděli jsme slávu jeho, slávu jakožto jednorozeného od Otce, plného milosti a pravdy“ (Jan 1, 14). Dr. Klar praví: „Tento Bůh lásky hodí se mému srdci; Bůh pouhého rozumu, rozumem poznáný, nechává srdce studené a bez útěchy a lásky. „Jest věčný“ — jde mi nad tím hlava kolem; nemohu si věčnost ani mysliti; „Jest všemohoucí,“ cítím svou mdlobu; „Jest všemohoucí, nejvyšší moudrý, svatý, samá dokonalost,“ tím smutněji pro mne: já jsem nedokonalý, náplň nedostatků a křehkostí . . . Bůh jeví se příliš veliký

¹¹⁾ Die hl. Apostel Jesu Christi, 319.

a vznešený, než abych se cítil k němu býti přitahován; jeho svatost mne zahanbuje a tísní, jeho spravedlnost jest strašná.“¹²⁾ Proto Bůh slitoval se nad námi a dal nám Syna svého v podobě lidské, plného milosti a lásky, abychom se naučili Boha znáti, v Boha důvěřovati, Boha milovati, Boha poslouchati a došli spasení. Ó jak veliká jest moudrost a láska boží! Ó jak veliká milost ukázala se světu, že Bůh dal nám takového Vykupitele! „Zjevně veliké jest tajemství pobožnosti, kteréž zjeveno jest v těle“ (I. Timoth. 3, 16). „Ukázala se milost Boha, spasitele našeho, všechněm lidem, vyučující nás, abychom, odřeknouce se bezbožnosti a světských žádostí, střízlivě a spravedlivě a pobožně živi byli na tomto světě“ (Tit. 2, 11—12), napsal sv. Pavel. Žalmista pak praví: „Milosrdenství a pravda potkaly se: spravedlnost a pokoj políbily se. Pravda ze země vyšla: a spravedlnost s nebe vyhlédla.“

Ježíš vykupitel, spojiv naši lidskou přirozenost s Bohem, očistil ji, posvětil ji, ospravedlnil ji, osvětil ji svou pravdou, posílil ji svou mocí, a konečně oslavil ji svým vzkříšením a s lidskou přirozeností takto omilostněn vešel do slávy věčné. Lidská přirozenost došla v Kristu oslavy božské. To jest ono vznešené dílo vykupitelské, nad něž nic vznešenějšího pomysleti si nemůžeme. Kristus Bůh a člověk v nebeské slávě, roven Bohu Otci!

Církev pěje na den Proměnění Páně:

Kdokoli Krista hledáte,
oči zdvihněte do výše
a tam můžete spatřiti
to věčné slávy znamení.

Skvoucího cosi užijme,
co nikdy konce nepozná,
vznešené, slavné, bez hranic,
starší než nebe a chaos.

To onen král je pohanů,
král židovského národa,
zaslíben Abrámu — otcí
a navždy jeho semení.

¹²⁾ Die hl. Apostel, 320.

V něj dle svědectví proroků,
dle přebrazů znamení,
a dle svědectví Otcova
poslušně věřit musíme.

Ježíši, budiž oslaven,
jenž jsi se zjevil maličkým,
S Otcem a Duchem společně
po všechny věky věkové. Amen.

(Přeložil Jan Šanda.)

d) Ježíš Kristus — dítě.

Maličký narodil se nám.

Isaiáš 9, 6.

Přirozený základ, na němž každá společnost spočívá, jest rodina a dítě. Bez dětí lidstvo i každá lidská společnost musily by časem vyhynouti, bez řádného rodinného života neobstojí žádná spořádaná společnost. I církev, království boží zde na zemi, jest společnost. Proto, měla-li církev Kristova trvati a řádně se vyvíjeti, třeba bylo jí opatřiti silný přirozený základ — v dítěti a rodině. Pohanství hrubě prohřešovalo se proti rodině i dítěti. Nejen blud, ale i hřích porušil přirozená práva rodiny a dítěte.

U pohanů hmotná síla stávala se důvodem práva: kdo měl moc, měl i právo. Protože pak žena tělesně jest slabší muže, upadala žena do otrocké odvislosti od muže. U Řeků i matka po smrti svého muže přišla pod moc nejstaršího syna, byly tedy ženy řecké osoby bezprávné. Ženy bydlily ve zvláštním oddělení domu a nesměly účastniti se při hostině cizince pozvaného. Sokrates děkoval denně bohům, že jest člověkem a ne zvířetem, mužem a ne ženou, Řekem a ne barbarem.¹³⁾ U starých Gallů měl muž právo nad životem a smrtí své ženy.¹⁴⁾ U některých kmenů v Indii asijské bývala vdova po smrti mužově za živa spálena, jinak považována byla za bezectnou.¹⁵⁾

Žena pohanská stávala se čím dále tím více pouhou loutkou smyslné vášně mužovy. Děvčata řecká odrůstala bez vzdělání;

¹³⁾ Döllinger, 665.

¹⁴⁾ Döllinger, 24.

¹⁵⁾ Döllinger, 44.

vzdělaný pohaný Řek nejraději ještě bavit se ve společnosti hetär (lehkých žen), kterým dovoleno bylo se vzdělati, aby bavily muže, vlastně otročily jeho nízké vášni. V Babylonii, v Syrii a v Malé Asii propůjčovaly se ženy a dívky veřejně smilstvu k počtě bohyně Astarty nebo Mylity. Tento nešvar zahníždil se i v říši římské. Bezcitné hrubé násilí a nízká vášeň mužova rozbila rodinný život u pohanů.

Ještě slabší nežli žena jest dítě. Proto dítě pohané stalo se úplně bezprávným a vydáno bylo násilí a vášni jak muže tak i ženy pohané. Dítě nemělo práva ani ochrany před svým narozením ni po narození. Pohanští rodičové, oddávající se nemravnému rozmařilému životu, ztráceli lásku k dítěti, které často považovali za pouhé břemeno. Maření plodu bylo u pohanů nejen dovoleno, ale i doporučováno. Nej-přednější filosofové pohanští Plato a Aristoteles schvalovali nepřirozený hřích — vyhánění plodu, vysazování a usmrcování dětí. Plato (Rep. 5, 460) odporučuje, aby děti lidí zlých, děti znetvořené, nemanželské a děti zrozené z rodičů příliš starých, byly vysazovány, aby stát jimi nebyl obtěžován. Ve Spartě dělo se vysazování a pohazování novorozenátek (chytrismus) pod dohledem státním se skály Taygeton. I státník a zákonodárce Solon dovolil rodičům děti vraždit. Podobně bylo u Římanů. Dle římského práva novorozené dítě bylo úplně v moci otcově, který mohl je přijmouti, — pak bylo zachováno na životě, nebo je zavrhnouti, — pak bylo pohozeno. Tam, kde v Římě ústily městské kanály, svádějící všecku nečistotu města, stál sloup, zvaný Lactaria, t. j. mléčný, u něhož bývala nemluvnátka pohazována. Ubohé dítě zhy-nulo tam zimou a hladem, nebo psy bylo roztrháno, nebo pověřiví lidé brali si z pohozeného dítěte za živa krev, které užívali proti padoucí nemoci, nebo chudí žebráci ujali se dítěte, ale zmrzačili je schválně, aby pomocí tohoto mrzáčka vyžebrávali si almužnu, nebo, byl-li to chlapec, ujali se ho zlístní lidé, vychovali ho za gladiatora a pak prodali, aby v divadle při zápasech krev svou vycedil k obveselení pohaných diváků. (Ovid Heroid. VI., 91).

Starí Semité v Kanaan obětovali dítky modle Molochu. Kovová modla byla do řežava rozpálena, a matky kladly jí na ruce

nemluvnátka k spálení. Při této ohavné modloslužbě bylo hlučně bubnováno a troubeno, aby nebylo slyšeti křiku nevinných robátek a v srdci matek neozval se soucit s dítětem.

Dosud v Palestině jsou po této modloslužbě památky zachované. Tak v kananejském městě Gezer objevil Macalister velké množství kostí dětských, uložených ve džbánech na místě bývalého kananejského chrámu, podobné zbytky dětských obětí nalezeny byly i v Taaneku a Mutesselimu.¹⁶⁾ Také v Africe, hlavně ve městě Karthagu, obětováni byli Molochu chlapci z předních rodin, později k obětem těm kupovali děti rodičů chudých. Když sicilský král Agathokles sevřel vojskem město, vrátili se obyvatelé k starému způsobu tomu a obětovali k počtě boha Krona 200 chlapců.¹⁷⁾

V Americe v Mexiku obětovány bývaly děti v únoru za úrodu zemskou. Rodiče přinášeli dítky pohanským kněžím, kteří dětem za živa srdéčko z těla vyrvali a bohům obětovali. Tento ohavný blud byl u pohanů tolik rozšířen, že i židé sami jím nakaženi bývali, ačkoliv zjevením božím byli před ním důrazně varováni. Bůh sám varoval židy před touto ohavností. Proto Prozřetelnost boží, jež vyvolila si Abrahama a jeho potomky Židy, aby v nich zachovala víru v jednoho pravého Boha, o to hned pečovala, aby ohavné oběti dětské u národa toho se neujaly. Z té příčiny Abrahám, praotec Židů, po dlouhém zaslibování, obdržel syna a to jediného Isáka, aby tím více si ho vážil. Bůh pak zkoušel Abrahama, dav mu vnukuutí, aby obětoval mu syna, ale odmítl tuto obět, místo ní ukázav mu obětní zvíře. Toto pokusné obětování mělo býti nejen předobrazem oběti Kristovy, ale spolu výstrahou pro Židy, aby lidských obětí Bohu nepřinášeli. Když pak měli Židé po Abrahamovi opět vrátiti se do Palestiny, dal jim Bůh skrze Mojžíše přísný zákaz: „Jestližeby který člověk z synů israelských a z příchozích, kteříž bydlí v Israeli, dal ze semene svého (t. j. děti) modle Moloch, smrti ať umře: lid země ukamenuje ho“ (3 Mojž., 20, 2). A přece Židé druhdý dali se svěsti k obětování dítek, jak naříká žalmista: „Obětovali syny své a dcery své ďáblům, a vylévali krev nevinnou: krev synů svých

¹⁶⁾ Dr. Hejřl: Ke svatyni kan., 154.

¹⁷⁾ Alliolí, I. 32.

a dcer svých, kteréž obětovali modlám chananejským“ (Žalm 105, 37—38). Podobně kárá Isaiáš Židy: „Zdaliž vy nejste synové nešlechtní, súně lživé? kteříž se těšíte v bozích pod všelikým dřevem ratolestným, zabíjejíce dítky na potocích, pod vysedlým skalím?“ (57, 4—5).

Tedy ani přísný zákaz pod trestem smrti kamenování nedovedl ochrániti života dítěte.

Aby dítě a žena přišly k svému právu a ochraně, bylo třeba světu prostředku účinnějšího. Což učinil tedy Bůh ve své moudrosti a lásce, aby posvětil dětství a rodinný život, tyto přirozené základy, na nichž by spočívalo království boží zde na zemi a vyvinovalo se v království nebeské na věčnosti? Bůh sám stal se dítětem! Měli-li lidé míti k dítěti lidskému pravou úctu a lásku, museli napřed naučiti se milovati a ctíti dítě božské a tak lásku k němu přenést i na děti lidské. Aby lidé vážili si matky lidské, bylo třeba napřed učiti je vážnosti před matkou boží. Proto Bůh stal se dítětem ženy, a prodělal všechny stupně vývinu dětství od početí až do narození a celý věk dětství po narození: „Slovo tělem učiněno jest, a přebývalo mezi námi: a viděli jsme slávu jeho“ (Jan 1, 14). Sv. evangelium naznačuje zřejmými slovy, že vtělený Syn boží prošel všemi stupněmi vývinu dětství, než se narodil, neboť praví: „Když tam (v Betlémě) byli, naplnily se dnové, aby porodila“ (Luk., 2, 6). Stalo se tak, aby plod lidský byl posvěcen a došel úcty a ochrany. Lidstvo upadlo v záhubný blud, domnívajíce se, že plod lidský nemá lidské důstojnosti, není člověkem ještě, proto nemá práv lidských. Z té příčiny bez výčitek svědomí odvažovali se lidé plod lidský mařiti. Není proto bez významu, ale má to hlubokou příčinu, že sv. evangelista zachoval nám i událost ze života Ježíšova před jeho narozením, když Maria Panna po početí Syna božího navštívila svou těhotnou příbuznou Alžbětu. Dvě svaté ženy se tu setkaly: Maria nesla v životě Slovo tělem učiněné, sv. Alžběta měla pod srdcem svým plod lidský, sv. Jana.

Alžběta „naplněna Duchem svatým“ nazývá tu Marii „matkou Pána svého“, t. j. matkou vtěleného Boha, ač Panna Maria

chová toliko ještě „plod života“. Tak ukázalo samo nebe lidem, že jako Ježíš od prvního svého početí byl pravý Bůh a pravý člověk, tak i každý plod lidský jest od početí svého pravý člověk a má důstojnost lidskou i práva lidská. Při pozdravení Panny Marie „zplesalo radostí nemluvnátko v životě“ sv. Alžběty. Ana zplesalo radostí nejen proto, že „požehnaný plod života“ Panny Marie posvětil nemluvnátko sv. Alžběty, sv. Jana, ale že požehnaným plodem života Panny Marie dostalo se plodu lidskému ochrany, práva, o které zloba lidská dítě před narozením olupovala. Tento děj má pro dětství a jeho ochranu a práva veliký, hluboký význam. Proto i církev ustanovila na památku této události jeden svátek (Navštívení Panny Marie) a vřaděna jest tato událost do tajemství růžence radostného vedle početí a narození Páně.

Není také bez významu ale má velikou důležitost, že svatá evangelia z dětství Ježíšova zaznamenávají zejména ty okamžiky, jak matka Jeho a sv. pěstoun všechny předpisy zákona božího plní vůči dítěti: dávají je obřezati, ve chrámu je obětují, s sebou na pouť později berou. Toť příklad pro rodiče, jak mají o duši a posvěcení svých dětí se starati svědomitě. Maria zavínuje novorozené dítě Ježíše do plének a klade do jesliček, v noci utíkají s ním do vzdáleného Egypta, s bolestí po tři dni chlapce hledají, až jej nalezli. To zase stalo se k poučení rodičů, jak o blaho tělesné a život časný svých dětí starati se mají.

Sv. Jeroným uvažuje (Homilie kn. I. na kap. 1 sv. Matouše) o příčině, proč Ježíš nenarodil se z panny prosté, ale z panny zasnoubené. Praví: „Předně, aby rodem Josefovým původ Mariin byl prokázán: po druhé, aby nebyla kamenována od Židů jako cizoložnice: po třetí, aby při útěku do Egypta měla útěchu. Mučedník Ignác i čtvrtou přidal příčinu, proč v zasnoubené (Ježíš) byl počat: aby jeho narození, řka, utajeno bylo ďáblovi, jenž by ho považoval nikoliv z panny ale z manželky za zrozeného.“ K těmto slovům sv. Jeronýma možno přidati ještě jednu příčinu, proč Spasitel ze zasnoubené panny se narodil, totiž: aby Spasitel světa posvětil rodinný život. Bůh stal se členem rodiny, aby bludem a vášní lidskou rozvrácený

život rodinný uspořádal, omilostnil, posvětil. Bůh stal se členem rodiny, ale nikoliv otcem ani matkou, ale členem, který jest v rodině nejslabší, který proto nejvíce byl o svá práva olupován, který nejvíce byl utlačen, jemuž společnost lidská nejvíce ubližovala, — stal se dítětem. Ano slabé dítě nejvíce potřebovalo pomoci boží proti útisku a násilí, proto Bůh oděl se v podobu dítěte, přišlo na svět božské dítě. Nejslabší člen rodiny — dítě — zazářilo důstojností největší, důstojností božskou, žena matka stala se pravou matkou božího dítěte, muž, třetí to člen rodiny, stal se toliko pěstounem vtěleného Boha. Stalo se tak Prozřetelností božskou, aby co dětství, ženskosti a mateřství od přirozenosti se nedostávalo, doplněno bylo důstojností větší, a rodičové naučili se slabé dětství ctíti, a muž naučil se slabší sebe ženy si vážiti. Bůh stal se dítětem, a to dítětem chudým, neboť chudé dítě nejvíce trpělo bezpráví. Božské dítě spočinulo v jesličkách právě v té zemi, kde nejvíce dítek nevinných násilně bylo Molochu obětováno, chodilo po té zemi, která dosud chová zbytky obětí dětských přinesených modlám. Malé dívky, možno-li tak říci, miloval Spasitel nejvíce, aspoň největší vždy projevy lásky ukazoval k dětem. Bylo a jest toho třeba, a by lidstvo milovalo dítě.

Když předpovídal hrůzy při zboření Jerusalema, myslí hned na dítě a pln starosti a zármutku praví: „Běda těhotným a těm, kteréž kojí v těch dnech; neboť bude soužení veliké na zemi“ (Luk., 21, 23). O žádném jiném nevypravuje evangelium, že by byl Spasitel pln lásky ho objal, jenom o dětech, a to opět a opět. Malé pachole postavil svým apoštolům za vzor jako miláčka božího, milovaného a střeženého anděly („andělé jejich v nebesích vždycky vidí tvář Otce mého“ [Mat., 18, 10]). Děti bral na klín, objímal je a žehnal jim. Službu a lásku prokazovanou dítěti vyhlašuje za službu a lásku jemu samému poskytnutou: „Kdo by přijal jedno takové pachole ve jménu mém, mne přijímá“ (Mat., 18, 15), a zase pohoršení a křivdu dítěti učiněnou za veliký hřích vyhlásil. Nikdy tak rozhorleně a výhružně nepromluvil ten laskavý Spasitel, jako když hrozil lidem, kteří pohoršují dítě! O zrádci Jidášovi řekl jen: „běda člověku tomu, skrze

něhož Syn člověka zrazen bude: dobré by bylo jemu, by se nenarodil člověk ten“ (Mat., 26, 24), za své nepřátele, kteří se mu posmívali, na kříži se modlil. Ale o pohoršeních dětí vyslovil ta hrozná slova: „Kdo by pohoršil jedno z těchto pacholat, jež ve mne věří, lépe by jemu bylo, aby zavěšen byl žernov oslíčí na hrdlo jeho a pohřžen byl do hlubokosti mořské. Běda světu pro pohoršení! . . . běda člověku tomu . . .!“ (Mat., 18). Tak Kristus Pán stal se vykupitelem dětství.

Syn boží stal se členem rodiny, ale rodiny svaté, která stala se vzorem, posvěcením, ideálem spořádané rodiny. U pohanů starých i moderních spočívá manželství a rodinný život na pohlavní smyslnosti. Ukájení ano bezuzdné hovění pohlavnímu pudu bylo a jest u těchto lidí hlavní vzpružinou manželství a poutem mezi manžely. Staří pohané proto pohlavní úd (phallus) zbožňovali. Modely phallusu nosívali v průvodech slavnostních. Staří Římané měli v každém domě obrazy a modely phallusu a přičítali mu moc zázračnou. Snoubenci při návratu ze svatby na něj se usazovali.¹⁸⁾

Nikoliv ctnost ale smyslnost byla základem manželství pohanského. Žádná náruživost však nedovede tolik pohrom způsobit společnosti lidské jako bezuzdná smyslnost pohlavní. Řeka držaná v mezích břehů jest užitečná: žene stroje, nese lodě, ale vystoupí-li její dravé proudy ze břehů, ničí okolí, potápí lodě, strhuje domy. Tak jest i při pudu pohlavním. Bezuzdné hovění smyslnosti pohlavní maří početí, nebo plodí potomstvo choré a slabé, nebo aspoň duševně zatížené. Hřích plodí hřích. Smyslnost hříšná ničí statky a blahobyť, rozvrací rodiny i národ i společnost, ničí všecko ušlechtilé v duši lidské. Pro časnou i věčnou spásu jest třeba pud pohlavní ovládati, v mezích držeti. Avšak žádný pud neprojevuje takovou sílu jako pud pohlavní. Tu nestačí pouhé poučování, varování, trestání. Zde bylo a jest třeba pomoci nadpřirozené od Boha. A Bůh pomohl lidstvu: Bůh stal se členem rodiny svaté, ideální, rodiny na ctnosti nikoliv na smyslnosti pudové založené. Rodina nazaretská spočinula na podkladě ctnosti, cudnosti, panenství, lásky

¹⁸⁾ Döllinger, 509.

k Bohu a lidem a poslušnosti. Panna Maria počala Ježíše Krista nikoliv smyslností, ale z poslušnosti k Bohu, z lásky k lidem, jimž mělo její dítě státi se vykoupením a spásou. Svatý Josef bere k sobě Marii Pannu z poslušnosti k Bohu a z lásky k člověčenstvu. Panenství, čistota a cudnost předcházejí založení této rodiny a provázejí ji stále. Ježíš Syn boží a Maria matka jeho poddání jsou sv. Josefu jako hlavě rodiny, ač vznešenosti a důstojnosti osobní ho převyšují. Sv. Josefu jako hlavě rodiny svaté vyřizuje nebe rozkazy ku prospěchu celé rodiny. Nebe chrání neporušeného panenství matky boží při početí, při porodu i po porodu. Takové rodiny bylo světu třeba, měl-li život rodinný býti povznesen a posvěcen. Bylo třeba této rodiny, v níž jasným světlem zazářily by ony ctnosti, jež jsou nutnými prvky každé spořádané rodiny: láska k panenství a cudnosti, láska k Bohu a lidem, a poslušnost. Pohlavní smyslnost — tento hrozný drak, jenž požíral a mařil plod, vraždil dítě, zotročil a zneuctil ženu, rozvracel rodiny i národy, byl přemožen ctnostmi svaté rodiny, dítě a rodina byla dítětem Ježíšem a rodinou nazaretskou vykoupěna. Že křesťanští národové zalidnili a opanovali svět, za to děkují dítěti Ježíši a rodině svaté. Křesťanství naučilo národy milovati dítě, chrániti dítě před porodem i po porodu, křesťanství dalo dítěti právo, křesťanství, jež naučilo vážiti si cudnosti a držeti v mezích dravou smyslnost, posvětilo rodinu. Kde vymřel smysl pro cudnost a panenství, musí časem zmizeti i smysl pro spořádané manželství, neboť všechny námitky, které pronášívají se proti panenství, dají se obrátiti i proti spořádanému manželství. Kde si neváží panenství, nebudou si vážiti ani cudné ženy a místo spořádané manželky nastupují hetaery. Trpí-li dnes dítě, klesá-li rodinný život, vymírá-li některý národ, toho hlavní příčina jest, že ta rodina a ten národ vzdaluje se od Krista dítěte a od rodiny svaté. Křesťanské vánoce! šťastný člověk, šťastná rodina, jež porozuměla vám! Vy jste spasily dítě i rodinu, vy posvěcujete dosud rodinný život, vy daly jste právo dítěti! Když křesťanské děti české o Vánocích radostně zářivým okem patří na malého Ježíška, na oltáři postaveného, a zpívají: Nám, nám narodil se!, srdce se chvěje

a v očích našich leskne se slza radosti a ústa naše přisvědčují: Ano, vám, vám dětem, vám k ochraně a spáse narodil se!

e) Ježíš Kristus — člověk.

Vy zdola jste, já jsem s hůry: vy
jste z tohoto světa, já nejsem z tohoto
světa. Jan 8, 23.

Ježíš Kristus byl člověk; o tom žádný mimo několik malých sekt doketů, jež učily, že měl Pán Ježíš jen zdánlivé tělo, nikdy nepochyboval, aniž pochybuje. Ale jaký člověk byl Ježíš? Člověka poznáváme dle jeho charakteru, jeho nadání a vědomostí, jeho činů, které vykonal. Oceňme po této stránce, pokud nám to možno jest, Ježíše Krista!

Charakter Ježíšův. Charakter, slovo řecké, znamená původně „vyrytá známka“, t. j. známka, které snadno zničití nelze. Ve smyslu mravním rozumí se charakterem (povahou) důsledný způsob smýšlení a jednání, kterého člověk na základě přirozených vloh a náklonností svých silou své vůle si osvojil. Na tvoření charakteru mají vliv příčiny vnitřní: vrozené mohutnosti a letora (temperament), a vnější: výchova, okolí, životní zaměstnání atd. Ne každý člověk má stejné mohutnosti a nadání. Některý člověk od přirozenosti jest těžko chápavý, jiný bystrozraký, jeden vyniká více citem a obrazotvorností, má proto smysl a nadání k umění, druhý jeví větší mohutnost rozumu a nadán jest pro vědy. Každý člověk proto již od přirozenosti jeví k tomu nebo onomu povolání vlohy a náklonnost.

Také letory (temperamenty) lidské jsou různé. Již staří dle povahy vášně snadno nebo těžko vznětlivé a dle dojmu trvalého nebo prchavého rozeznávali čtvero hlavních letor: cholerickou, melancholickou, flegmatickou a sanguinickou.

Ježíš Kristus jeví se nám jako člověk velikého nezměrného citu. Miluje všechno, co krásné jest: květiny polní, o nichž praví, že krásněji jsou oděny nežli král Šalomoun ve vsi své slávě, miluje nevinné dítky láskou něžnou, své apoštoly, svou matku a pěstouna, všechny ostatní lidi dobré, jak pravil jako matku, otce, bratry, sestry, ale největší cit lásky má

k Bohu, svému Otci. Z lásky k němu a z lásky k lidem vstupuje až na kříž. Jeví cit s utrpením a bídou lidskou, rád pomáhá všude. Má soucit i s hříšníky, nechce zatracovat, ale spasit. Nad neštěstím bližních svých i pláče. Ale ačkoliv cit srdce Ježíšova jest nezměrný, přece Ježíš nedává se jím uchvátiti, ale ovládá jej rozumem. Mnozí lidé jsou přecitlivělí, dávají se citem uchvátiti tak, že až vybočují z mezí rozumnosti. To není u Ježíše: Kristus Pán vyniká nejen citem nezměrným, ale souhlasně nezměrnou rozumností. Jeho světlo rozumu vidí do duší lidských, proniká čas i věčnost, obsahuje svět a vesmír, patří na Boha. Ví, že bude trpěti, trpěti velice, myslí na utrpení a smrt, ale zůstává pevným a klidným. Mluví stále o vnitřním pokoji své duše. Leká se, děsí se, ale nezoufá. Tento klid, toto nezměrné ovládnutí citu rozumností neopouští Ho ani v bolestech na kříži. I na kříži má starost o svou matku a odevzdává ji slovy vroucími, ale i klidnými do ochrany svého učedníka, modlí se, odpouští, odevzdaně do vůle Otce duši svou odevzdává. Jeho rozum vystihuje všude podstatu věcí a záhad největších, jak z jeho podobenství a nauky na jevo jde. Jest to moudrost nikoliv z tohoto světa, ale moudrost nadsvětná. Takový jeví se Kristus Pán, co se týče citu a rozumnosti; obojí přesahují ponětí lidské a obojí jest v nejkrásnější souladu.

Dle letory jsou také různé povahy lidské: jedna letora nebo druhá u člověka převládá. Ale Kristus Pán není ani cholerické, ani melancholické, ani flegmatické a sanquinické letory. Měli bychom letoru Krista Pána oceniti, pak vidíme, že v Kristu jsou i všechny letory sloučeny v jeden soulad, řízeny nejvznešenějším citem a rozumností. Ježíš Kristus v celém životě, jednání a slovech svých nejví se nám ani jako melancholický snilek, ani jako snadno vznětlivý a neustupný cholerik, ani jako těžkopádný, lhostejný flegmatik, ani jako horkokrevný sanguinik. Vášně zlé nebo vášně vybočující z mezí u Něho není.

Špatných vlastností lidských Ježíš vůbec nemá, takže sám mohl říci svým protivníkům: „Kdo z vás bude mne trestati z hříchu?“ (Jan 8, 46).

Všecky dobré vlastnosti a ctnosti krásně

Jeho povaha: jest laskavý, trpělivý, rozumný, pokorný, odhodlaný a pevný, zbožný, poslušný, čistotný, statečný, dobrotivý. Všecky tyto ctnosti jeví se u Něho v míře nejvyšší, ale spolu též v nejkrásnějším souladu. Ježíš jest nepochopitelně laskavý, trpělivý a rozumný, nezměrně pevný, zbožný, poslušný, nevýslovně čistotný, statečný a dobrotivý.

Jiní lidé vynikají tou neb onou ctností vedle ctností jiných, které v míře menší mívají. Sv. František Saleský vynikl mírností, sv. Ignác odhodlaností, sv. Tomáš Aqu. zbožnou rozumností atd., jiní významovali se pokorou, čistotou mravní. Avšak Ježíš jest stejně nevýslovně pokorný, jako statečný, dobrotivý, laskavý, poslušný, zbožný. Žádnou ctností zvlášť nevyniká, ale všemi zároveň. Ježíš Kristus není jednostranně dokonalý, ale všestranně krásné povahy. Žádná ctnost Jeho není na závadu druhé: jest poslušný ale i svobodný, jest pokorný, ale i sebevědomý, jest laskavý ale i přísný, jest dobrotivý ale i spravedlivý.

Životní povolání a zaměstnání vtiskuje povaze člověka svůj rys. Proto poznáváme již dle řeči a způsobů řemeslníka, rolníka, lékaře, učitele. Ježíš Kristus pracoval sice jako tesař v dílně svého pěstouna, jak se za to má, vyráběl dřevěné pluhy a jha, pak tři roky učil lid pravdě a ctnosti. Konal práci tělesnou i duševní, ale žádná práce nezanechala v povaze jeho jednostranného charakteru. Proto lid sám se divil: „Odkud má tento všecky ty věci? Zdaliž tento není tesař, syn Marie?“ (Mar. 6, 2—3).

Ježíš Kristus dle těla pocházel z národa israelského. Každý národ vyniká zvláštním charakterem, který vtiskuje se každému jednotlivému členu více méně. Ježíš dle těla byl Israelita, ale ne povahou. Nesdílel názorů své doby a svého národa, neočekává království pozemského, na jaké Židé se těšili, nedychtí po obchodu ani zisku, nepohrdá jako jeho soukmenovci Samaritány, nevyklučuje z lásky své ani pohanů, ani hříšníků, nechce pomoci jen národu svému, ale lidstvu všemu. Povaha Ježíšova hodí se pro všecky národy a pro všecky stavy. Každý národ mu rozumí, každý národ může Ho milovati. Ať si jest kdo jakéhokoliv povolání a

stavu: rolník, jako řemeslník, učenec i prostý, chudý jako bohatý, každý může se od Ježíše učit a nalezne v něm vzor pro sebe. Také rozdíly pohlaví mají vliv na povahu člověka, podobně i věk. Avšak Ježíš, jakoby nevšímal si těchto rozdílů, cení jen duši člověka, nemá větší lásky ani k mužům ani k ženám, prozírá jen k duši člověka. Proto muž jako žena, dítě, jinoch, dívka, jako stařec nebo stařena, dovede stejně ctít a milovat Ježíše.

Každá doba a její duch času má vliv na povahu lidí. Mnozí lidé za své doby slavní, dnes upadli v zapomenutí, mnozí opovržení dnes se stali slavnými, mnohým lidem jejich doba nerozuměla, mnohé duch času vychválil, ale budoucnost jimi pohrdla. Poněvadž každá doba mocně působí na povahu lidskou, proto potomci tak těžko porozumívají svým dávným předkům. Ale povaha Ježíšova nezná doby, jest povznesena nad každou dobu, obepíná všechny doby a věky. Proto Ježíš úcty a obdivu, a zase nepřátelství a odporu, mezi lidstvem neztrácí. Jako před věky milován byl láskou nekonečnou, ale též stíhán záštím nezměrným, tak i dnes: „Ježíš Kristus včera i dnes, onť i na věky,“ napsal o něm apoštol Pavel (Žid. 13, 8).

Takový jest charakter Ježíšův. Ježíš Kristus jeví se nám jako člověk katexochen, nebo jako nejušlechtilejší člověčenství, jako ideál lidství, nikoliy jako ten neb onen člověk, jako osoba lidská, ale jako osoba božská, jež přirozenost lidskou na sebe vzala a přirozenosti božské nepozbyla, a proto obojí přirozenost v sobě spojuje. Ježíš Kristus jest sice člověk, v národu israelském zrozený, ale povaha jeho pne se k nebi, takže rozum lidský výše její nedostihne, lidství Kristovo sahá do výšin nebeských. Sv. Pavel napsal: „Z nichžto (Israelitů) jest Kristus podle těla, kterýž jest nade všechno Bůh požehnaný na věky“ (Řím. 9, 5).

Ani nevěrci nebo lidé jinak světští, když lidství Kristovo pozorovali, nemohli upříti, že Ježíš Kristus jest něco více, nežli osoba lidská.

Rousseau napsal: „V charakteru Ježíšově naleznete — jako já — nejen prostotu, nýbrž i spanilou vznešenost mravů . . .

Největší obdiv vzbuzuje u mne ta spanilomyslnost, jak ji spíše naleznete u andělů, u Boha, než u člověka; ta spanilomyslnost, jež neopustila Ježíše ani na okamžik, ba ani na kříži. Jest možno, aby tento Ježíš, o němž nám evangelium vypravuje, byl pouhým člověkem? . . . Jaká to něžnost, jaká to čistota mravů, jaká spanilost ve vyučování, jaká vznešenost v zásadách, jaká hluboká moudrost v jeho odpovědích!“ (Lettre à M***; Lettres de la Montagne kn. 4).¹⁹⁾ Srovnáváje Krista Pána se Sokratem filosofem, dodává Rousseau: „Žil-li a umíral-li Sokrates jako mudrc, žil a umíral Ježíš jako Bůh“ (Émile kn. 4, sv. 3). Renan (Vie de Jésus) napsal: „Ať si budoucnost přinese cokoliv, Ježíš nebude nikdy překonán. Jeho úcta bude bez přestání se mladiti, jeho dějiny budou stále s očí slzy louditi; jeho utrpení bude nejušlechtlejší srdce dojímati; všechna století budou zvěstovati hlasitě, že mezi syny lidskými není většího nad Ježíše.“ Napoleon I. se vyjádřil: „Vyznám se v lidech, a pravím vám, že Ježíš Kristus není pouhý člověk.“²⁰⁾ David Strauss napsal: „Po Kristu nepřijde nikdo, kdo by ho překonal, ba ani, kdo by dosáhl po něm a skrze něho téhož vysokého stupně v životě náboženském. Nikdy, nikdy nebude možno vznést se výše, ba, nedá se ani pomyslit, že by mu kdo byl roven.“²¹⁾ Theodor Parker (1810—1860) praví v údivu: „Ježíš šíří kolem sebe nové světlo, zářící jako den, vznešené jako nebesa, a pravé jako Bůh. Je povznesen nade všechny filosofy, básníky, proroky i rabbi. A Nazaret nebyl přece Athenami, kde by byl ssál dech filosofie; neměl ani Stoy ani licea; ba ani školy prorocké tam nebylo. Bůh jest v srdci tohoto člověka.“²²⁾ Židovský rabín Lyon promluvil na kongressu náboženském v Chicagu r. 1893: „Kde ukážete mi takový obraz lásky a obětavosti jako v evangeliích? Ejhle, před 2000 lety, tam uprostřed národa našeho stanul duch lidský na takové výši, že od té doby ani o krok ku předu nepostoupil . . . Ježíš náleží veškerému člověčenstvu . . . Neodvažuji se vylíčiti charakteru a vlivu Ježíšova na pokrok lidstva, kdybych chtěl dostáti tomu

¹⁹⁾ Bottau: Víra katol., 67.

²⁰⁾ Bougaud: Ježíš Kristus, 24.

²¹⁾ Bougaud: Ježíš Kristus, 25.

²²⁾ Týž, 25.

úkolu, musil bych býti vševědoucím. Vím dobře, že židé ohromnou většinou neuznávají ještě velikosti Ježíšovy . . . Než z toho jména, z té postavy vyplynulo tolik požehnání, tolik zušlechtění na člověčenstvo veškeré, že nevidím důvodu, proč by židé neměli ho uznati za největšího ze svých mistrů.“²³⁾

Velikost Ježíšova. Ačkoliv není slavnějšího jména nad jméno Ježíš, ačkoliv i nevěrci a jinověrci nedovedou ani slovy vyjádřiti vznešenosti Ježíše Krista, přece Ježíš nevynikl ničím, čím obyčejně člověk ve světě slavným se stává. Nebyl bohatý, nevynikal vědou ani uměním, nevyznamenal se ani jako slavný vojevůdce, vladař, politik, sociolog. Scházelo mu všecko, co ve světě člověka slavným činí. Odkud, vzala se velikost Ježíšova? To jest světu záhadou. Svět se ptá, kolik který člověk škol vychodil, jak velké má bohatství, zda vynikl v tom či onom oboru lidského vědění. Podle toho odhaduje se velikost člověka. K této záhadě odpovídá sám Ježíš: „Vy z dola jste, já jsem s hůry; vy jste z tohoto světa, já nejsem z tohoto světa“ (Jan 8, 23). Ano nám lidem zdá se v prvním okamžiku největším to, co my lidé jsme vynalezli, co my lidé jsme sestrojili, co my lidé jsme dokázali. Co jest vzdálenější od nás, jeví se nám maličkým, nepatrným, ač bývá daleko větším, než co před očima máme. Naše pole, které máme, naše země, na které přebýváme, naše skutky, které konáme, zdají se nám obrovsky veliké, ale hvězdy, ač velikostí převyšují zemi naši, zdají se nám malé puntíčky, a Bůh, bytost nejdokonalejší, zdá se mnohým jako nic, jako něco zbytečného.

Proto někteří, chtějíce Ježíše Krista oceniti, táží se, zda uměl Ježíš Kristus psáti. Sv. Jan zaznamenal jenom, že Ježíš jednou „schýliv se, psal na zemi“ (8, 8). Ale svět se táže, zda Ježíš také vyznal se ve vědě, ve hvězdářství, fysice, zeměpise, dějepise, archaeologii, filologii, jak veliký byl politik, sociolog, jak vynikl v umění, ve finančnictví atd. Evangelisté o tom nic nevypravují, jen Ježíš odpovídá: „Já jsem světlo, já jsem pravda, já jsem život, já jsem počátek, já jsem.“ Ano, Ježíš neobjevil se ve světě ani jako vědátor, ani jako umělec, ani jako sociolog, ani jako politik, ani jako vládce, ani jako boháč, poněvadž všecko toto jest pouhá

²³⁾ Vlast, XI. 928.

velikost lidská, ale nikoliv velikost božská, vznešenost pravá. Všecka lidská věda, všecko lidské umění, všecko lidské bohatství a sláva, jsou věci nedokonalé. Věda! Jak pyšní jsme my lidé na ni! A co vlastně věda jest? Hledání pravdy! Věda lidská hledá ve vesmíru pravdu, kterou Bůh — pravda sama, pravda absolutní, do vesmíru uložil. Věda sbírá pracně jako střepinky, pouhé úlomky pravdy, a hledí z nich sestaviti obraz pravdy celé. Ježíš toho nepotřeboval, poněvadž on byl pravda. Ježíš měl pravdu a to pravdu celou v sobě, nepotřeboval ji teprve pracně ve světě hledati. Ježíš vědy ani nezavrhl ani jí nevyhledával, ale přece vědě prospěl tím, že učil a upozornil, že ve vesmíru pravdy absolutní není, ale pravda absolutní že jest Bůh sám.

Kdo se Krista drží a Kristu věří, neupadne v pessimismus, jenž zoufale volá: „Co je pravda!“ Kristus Ježíš prospěl vědě, že ponížil lidskou pýchu, která pravé vědění, hledání pravdy, nejvíce vadí. Kristus Ježíš prospěl vědění, ukázav, že zdroj vši pravdy jest Bůh; proto, kdo se slova Kristova drží, v hledání pravdy nezabloudí.

Ježíš Kristus nebyl lidský umělec, ani malíř, ani hudebník, ani sochař, ani básník, protože všecko umění lidské jest nedokonalé, nápodobení pravé a jediné krásy věčné, jež jest Bůh. A Kristus Pán nepotřeboval krásy ve světě hledati, poněvadž sám ji měl v sobě, a to krásu dokonalou. Ale přece Ježíš Kristus umění lidského nezavrhl, ale umění prospěl. Sám Kristus jest nejkrásnější a nedostižný model umělců. Jeho osoba a jeho učení poskytlo mohutnější a mocnější náměty k pracem umělců, ať si hudebníků, malířů, sochařů, stavitelů, básníků, než všecka nedokonalá krása, kterou Bůh Stvořitel vložil do vesmíru.

Ježíš prospěl umění i tím, že postavil je na podklad mravního dobra, že sloučil krásno s dobrem.

Kristus Pán nebyl ani politikem, ani sociologem lidským. Nebyl ani monarchistou, ani oligarchistou, ani republikánem, nebyl komunistou, ani liberálním sociologem, ani sociálním demokratem, ani křesťanským sociálem. Nevyslovil se ani pro tu, ani pro onu formu vládní. Řekl sice: „Dávejtež, co jest císařovo císaři,

a co jest božího Bohu,“ ale nežli to řekl, dal si ukázati peníz daně, a ptal se: „Čí jest tento obraz a nápis?“ (Mat. 22).

Jeho apoštol pak napsal: „Každá duše mocností vyšším poddána buď; neboť není mocností; leč od Boha, a kteréž jsou, (ty) od Boha zřízeny jsou. Protož, kdo se mocností protiví, zřízení božímu se protiví: a kteříž se protiví, odsouzení sobě dobývají.“ (Řím. 13, 1—2). A druhý apoštol sv. Petr píše totéž: „Poddání buďtež všelikému lidskému zřízení pro Boha“ (I. Petr 2, 13). Nevyslovil se Ježíš Kristus pro tu nebo onu formu vládní, poněvadž formy vládní jsou měnivé dle poměrů místa a lidí. Ale přece prospěl politice tím, že posvětil autoritu i pravou svobodu, tím, že autoritu i svobodu, jichž obou třeba jest k moudré politice, postavil do duší, do svědomí, a skrze svědomí postavil je na základ nejpevnější, na Boha.

Ježíš nebyl sociologem lidským, ať toho nebo onoho způsobu, neboť sociální strany a útvary přicházejí a odcházejí a žádná z nich není dokonalá.

Nebyl komunistou ani sociálním demokratem, jak rádi by přívrženci těchto směrů světu namluvili.

Nezavrhl ani chudoby ani bohatství, jenom upozornil důtklivě na nebezpečí, jež bohatství spáse duše přináší. Jmenoval bohatství trním, poněvadž ti, kteří „jdou po pečování a zboží a rozkoších života, udusí v sobě dobré sítě slova božího, a nepřinášejí užitku“ (Luk. 8, 14). Řekl sice: „Běda vám bohatým, nebo (již) máte potěšení své“ (Luk. 6, 24) a opět: „Jak nesnadně, kdož peníze mají, vejdou do království božího. Snáze jest zajisté velbloudu skrze jehelní ucho projíti, nežli bohatému vjíti do království božího.“ (Jehelní ucho zde se rozumí přehrada nebo hradba, kterou se zahražoval vchod do stájí.) Ale přece bohatství nezapověděl. Obcoval i s bohatými, Zachea, „jenž byl vrchní nad celnými, a byl bohatý“ (Luk. 19, 1) pochválil a pravil o něm: „Dnes stalo se spasení domu tomuto“ (Luk. 19, 9).

Když apoštolové divili se, že tak nesnadno bohatí spasení dojdou, odpověděl: „Co jest u lidí nemožné, možné jest u Boha“ (Luk. 18, 27). Chtěl tedy Ježíš jenom důrazně napomenouti bohaté, aby byli dvojnásob na sebe, na svou duši opatrní, a pro přílišnou péči o věci časné neztratili spásy věčné. Ten smysl mají

i slova jeho: „Blahoslavení chudí duchem: nebo jejich jest království nebeské“ (Mat. 5, 3). Nepraví pouze „chudí“, ale „chudí duchem“, to jsou ti všickni bohatí i chudí, kteří nemají nezřízené žádosti po statcích vezdejších a rozkošech ve své duši. Neboť i chudí na statky bývali a bývají „bohatí duchem“, t. j. plní žádostí nezřízených po majetku a rozkošech.

Potvrdil Ježíš i posvátnost soukromého majetku, když jako podmínku vejítí do království nebeského postavil zachovávání desatera božích přikázání, i přikázání: Nepokradeš! Tohoto důrazného napomenutí a varování bylo také proto třeba bohatým, poněvadž na chudého každý si troufá, ale nikoliv na bohatého. A tak se stává, že chybujiícího chudého každý snáze napomene, ale bohatému neodváží se tak snadno někdo poučení dátí, i když hrubě chybují. Láska tu mluvila z Krista Pána, láska, která milovala duše všechny, aťsi bohatých nebo chudých.

Totéž učení hlásali i apoštolové. Sv. Pavel dává Timotheovi naučení: „Bohatým tohoto světa prikazuji, ať nejsou vysokomyslní, ani doufají v nejistém zboží, ale v Bohu živém, kterýž nám dává všechny věci hojně ku požívání; ať činí dobře a bohatnou v dobrých skutečích; ať rádi dávají a se sdělují; ať sobě skládají dobrý základ k času budoucímu, aby dosáhli pravého života“ (I. Tim. 6, 17—19).

Avšak, ač Ježíš Kristus nebyl žádným sociologem tohoto světa, aniž pro tu nebo onu formu majetku se vyslovil, položil pevný základ k uspořádání společenských poměrů, posvětiv práci svým příkladem i slovem: „Hoden jest dělník mzdy své,“ ale zvláště tím, že urovnal vnitřek duše lidské. Z nezřízených žádostí duše lidské povstávají nespořádané poměry sociální, ale kde duše lidské jsou spořádané, tam samy sebou vyvinou se spořádané útvary sociální.

Avšak Ježíš Kristus nebyl ani pouhým lidským reformátorem, takže bylo by možno přiřaditi Ho do skupiny Buddha, Zoroastra, Konfutse nebo Mahomeda. Všichni reformátoři a zakladatelé náboženství lidských byli pouzí náboženští filosofové, kteří sbírali stará podání a doplňovali je svou filosofií. Jejich systémy jsou lidské, ale Kristus Pán byl vtělená pravda boží, a nejen učitel pravdy, která nehyne aniž se mění, ale spolu vy-

kupitelem a spasitelem světa. Kristus jest jediný; — jest na zemi, ale jeho velikost sahá do věčnosti, působí na zemi, ale povznáší do nebe, jest člověk, ale spolu Bůh. V tom jest Jeho velikost.

f) Kterak Ježíš Kristus znenáhla se zjevoval.

Ještě mnoho vám mluvíti mám: ale nemůžete snéstí nyní. Když pak přijde ten Duch pravdy, naučfí vás všeliké pravdě. Jan 16, 12—13.

Každému nápadno jest, kdo pozorně přečte sv. evangelia, že Ježíš Kristus, místo aby ihned a zřejmě o sobě prohlásil: kdo jest? že jest slíbený Vykupitel, místo, aby zřejmě byl pověděl: já jsem Syn boží, já jsem vtělený Bůh, často se jako zakrývá, svou důstojnost zahaluje, podobenstvím a slovy trochu neurčitými svou důstojnost jen jako z dálky naznačuje. Sami apoštolové a ostatní lid častěji vybízejí Ho, aby mluvil jim zřejměji, aby ukázal se zřetelněji, kdo jest. Avšak Kristus Pán většinou jen otázkami hledí je přivésti k pravdě o sobě. Ano, když někteří posedlí nazývají Ho zřejmě Synem božím, zakazuje jim to mluvíti. Kristus Pán napřed činí skutky obdivuhodné, podává učení vznešené, a teprve potom znenáhla, když byl jako základ pro pravdu položil, vyznává o sobě, kdo jest. V tom právě ukazuje se božská moudrost Ježíše Krista. Co by zajisté bylo prospělo, kdyby byl Ježíš Kristus hned a zřejmě prohlásil o sobě, že jest vtělený Syn boží? Tím by zajisté světa nepřesvědčil, zvláště nikdy lidu židovského, jenž jedinstv Boha nade všecko cenil a o Osobách v Bohu jednom malé nebo nijaké ponětí měl, jenž Boha neviditelného ctil, a při tom očekával Vykupitele jako mocného panovníka světa. Proto bylo třeba napřed lid připravit, nežli zjeveno mu bylo božství Kristovo. Sv. evangelia, ačkoliv přesně chronologicky života Ježíšova nepopisují, přece zachovála nám zřejmé stopy, jak znenáhla Ježíš Kristus se zjevoval. První, kdo poznal Ježíše Krista, Syna božího, byla jeho panenská matka Maria, neboť jí bylo zvěstováno zřej-

mými slovy: „Počneš v životě a porодиš syna a nazveš jméno jeho Ježíš. Ten bude veliký a Syn Nejvyššího slouti bude . . . co se z tebe svatého narodí, slouti bude Syn boží“ (Luk., 1, 31—35). Druhý, jenž v Ježíši uznal božského Vykupitele, byl sv. Josef, neboť jemu bylo oznámeno, že „což v ní zrozeno jest, z Ducha svatého jest. Porodí syna, a nazveš jméno jeho Ježíš: onť zajisté vysvobodí lid svůj od hříchů jejich“ (Mat., 1, 20—21). Třetí, jež zasvěcena byla v poznání vtělení Syna božího, byla sv. Alžběta, neboť naplněna byvši Duchem svatým, zvolala: „Odkud mi to, že matka Pána mého přišla ke mně?“ (Luk. 1, 43). Čtvrtý byl Zachariáš, manžel sv. Alžběty, jenž uvěřil v Ježíše, Syna božího, neboť prorokoval o svém synu: „Ty dítě, prorokem Nejvyššího slouti budeš; nebo půjdeš před tváří Páně připravovat cest jeho, aby dáno bylo umění spasitelné lidu jeho na odpuštění hříchů jejich, skrze srdečné milosrdenství Boha našeho, v němžto navštívil nás; vyšed z výsosti“ (Luk., 1, 76—78).

Dále zjeven byl Ježíš chudým pastýřům betlémským: „Narodil se vám dnes spasitel, jenž jest Kristus Pán“ (Luk., 2, 11). Zdali i jiní uvěřili v Ježíše na svědectví prostých pastýřů, není známo, neboť evangelista nepraví zřejmě, že by kdo uvěřil svědectví jejich, jenom poznamenal, že se lidé jejich vypravování „divili“ (Luk., 2, 18). V Ježíši poznali svého Spasitele i stařec Simeon a stařena Anna, dcera Fanelova, z pokolení Aser. Uctili Ježíše Krista jako svého Vykupitele i mudrci od východu. To bylo všecko; jenom několik málo osob poznalo a uznalo v dítěti Ježíši Spasitele světa. Pak následuje více let, kdy Ježíš Kristus světu se nezjevil. Několik těch osob, které uvěřili v Něho v jeho dětství, zemřelo mezi tím, a Ježíš žil v skrytosti. Ani při pouti jerusalemské, kde ve věku dvanácti let zjevil ve chrámu svou moudrost, nezdá se, že by kdo uvěřil v Něho jako Spasitele světa. Teprve ve věku 30 let zjevil se Ježíš Kristus sv. Janu Křtiteli: „Svědectví vydal Jan, řka: Viděl jsem Ducha sestupujícího jako holubici s nebe, a zůstal na něm. A já ho neznal: ale kterýž mne poslal křtít vodou, ten mi řekl: Nad kýmž uzříš Ducha sestupujícího a na

něm zůstávajícího, tenť jest, kterýž křtí Duchem svatým. A já viděl a svědectví jsem vydal, že tento jest Syn boží“ (Jan, 1, 32—34). Viděli mimo sv. Jana Kř. i jiní toto viditelné svědectví o božství Ježíšově? Nezdá se; neboť sv. evangelista Matouš a Marek vypravují toliko o sv. Janu samotném, že „viděl nebesa otevřena a Ducha božího sestupujícího“ (Mat., 3, 16; Marek, 1, 10). Podobně vypravuje evangelista sv. Jan, a sv. Lukáš vůbec nepraví, kdo ještě toto zjevení mimo sv. Jana Kř. spatřil. K svědectví Janovu o Ježíši: „Hle beránek boží“ (Jan, 1, 36) uvěřili dva učedníci Janovi v Ježíše, z nichž jeden byl Ondřej. Uvěřili v Něho jako v Messiáše, neboť Ondřej zvěstoval svému bratrovi Šimonovi (Petrovi): „Nalezli jsme Messiáše“ (Jan., 1, 41). Druhý den povolal k sobě Pán Ježíš Filipa z Betsaidy, a tak pomalu získával stoupenců. Avšak zdá se, že ani tito neměli dosud víry v Ježíše, Syna božího, neboť Filip označuje Pána Ježíše sice jako Messiáše, ale jmenuje Ho pouze synem Josefa z Nazareta: „O kterémž psal Mojžíš v zákoně a proroci, nalezli jsme, Ježíše, syna Josefova z Nazareta“ (Jan, 1, 45). Bylo třeba, aby Ježíš Kristus skutky projevil božskou moc a moudrost svou. „Začal Ježíš činiti a učit“ (Sk. ap., 1, 1). Na přímluvu té, která znala jeho božství, totiž matky své, činí Ježíš první zázrak v Káni při svatbě, proměňuje vodu ve víno. A svatý evangelista poznamenal o tom: „Zjevil slávu svou, i uvěřili v něj učedníci jeho“ (Jan 2, 11). Jaká to byla víra těchto učedníků? Zajisté ještě jen víra v Messiáše, nikoliv víra v božství Ježíšovo. Ježíš sám dosud nezjevil zřejmě ani svým apoštolům, že by byl Syn boží, neboť pro tuto pravdu nejsou duše apoštolů dosud připraveny. Bylo třeba, aby viděli zřejmě na mnohých zázracích jeho všemohoucnost, nežli byli schopni přijati tuto pravdu. Dábel hledí tento plán moudrosti božské kaziti. V synagoze v Kafarnaum volá posedlý na Ježíše: „Což jest tobě do nás, Ježíši nazaretský? Přišel jsi nás zkaziti? Vím kdo jsi! Svatý boží. I pohrozil mu Ježíš, řka: Umlkniž a vyjdi z člověka“ (Mar. 1, 24—25).

Pán Ježíš potom zjevuje všemohoucnost svou, uzdravuje tchýni Petrovu a mnohé jiné, učí ve škole v Nazaretě vykládaje proroctví messiášské: „Duch Páně nade mnou: pročez pomazal

mne, a poslal mne kázat evangelium chudým, uzdravovat skroušených srdcem“ (Is. 61, 12) o sobě, říká: „Dnes se naplnilo písmo toto v uších vašich“ (Luk. 4, 21), ale krajané jeho vyvrhli Ho. Zázračné skutky Kristovy se množí: uzdravuje ženu krvotokem stíženou, dává zrak slepým, křísí dceru Jairovu, a mnoho jiných zázraků vykonává. Pak prohlašuje se již i pánem dne svátečního: „Syn člověka jest zajiště pánem i sobody“ (Mat. 12, 8). Brzy potom při kázání na hoře představuje se lidu jako božský zákonodárce, opakuje slova: „Slyšeli jste, že řečeno bylo starým . . . ale já pravím vám“ (Mat. 5). Lid nehorší se nad tím, ale diví se: „Divili se zástupové učení jeho. Nebo učil je jako mocmaje“ (Mat. 7, 29), t. j. jako božský učitel a zákonodárce. Ježíš Kristus osvědčuje dále svou všemohoucnost, uzdravuje z dálky služebníka setníkovu v Kafarnaum, křísí mládence Naimského. Když takto položil další základ pro přijetí víry, přicházejí k němu učedníci Janovi s přímou otázkou, zda jest onen slíbený Messiáš: „Ty-li jsi ten, kterýž přijíti má, čili jiného čekati máme?“ A Kristus Pán místo, aby zřejmě a jednoduše odpověděl: Já jsem skutečně slíbený Messiáš, dal odpověď přesvědčivější. Odvolává se totiž na své zázračné skutky: „Slepí vidí, kulhaví chodí, malomocní se očisťují, hluchí slyší, mrtví z mrtvých vstávají, chudým se evangelium zvěstuje,“ což předpověděl Isaiáš prorok: „Bůh sám přijde a spasí vás. Tehdáš otevrou se oči slepých, i uši hluchých otevřeny budou. Tehdáš poskočí kulhavý jako jelen, a rozvázán bude jazyk němých“ (35, 4—6), a tentýž prorok a též prorok Jeremiáš a Ezechiel i žalmista předpovídali Messiáše jako spasitele chudých. Dodává pak Kristus Pán významně, že proroctví se naplňují a proto doba proroctví messiánských jest ukončena: „Všickni proroci i Zákon až do Jana prorokovali: a chcete-li to přijmouti, onť (Jan) jest Eliáš, kterýž přijíti má.“ Známé, že Malachiáš (4, 5) předpověděl, že Eliáš předejde Messiáše na svět: „Ať já pošlu vám Eliáše proroka, prvé než přijde den Hospodinův veliký a hrozný“ (Mat. 11). Když pak opět Pán Ježíš mnohé uzdravuje, a také mnohé zlé duchy vymítá, diví se zástupcové lidu a táží se: „Není-liž tento syn Davidův?“ (Mat. 12, 23), t. j. Messiáš. A tu již Kristus Pán zřejmě praví: „Přišlo

mezi vás království boží“ (Mat. 12, 28). Známé zajisté, že proroci předpovídali království Spasitelovo, které věčně trvatí má. Tak krok za krokem odhaluje Ježíš Kristus důstojnost svou. Činí na to zázraky i v přírodě: tiší bouři, chodí po jezeře, rozmnožuje zázračně chleby. „Lidé divili se, řkouce: Kdo jest tento, že ho větrové i moře poslouchají?“ (Mat. 8, 27). Učedníci a lid, „kteří na lodičce byli,“ když viděli ho po vlnách choditi, „přistoupivše, klaněli se mu, řkouce: Jistě Syn boží jsi ty“ (Mat. 14, 33). Posedlí v krajině gerazenské křičí na něho: „Co je nám a tobě, Ježíši, synu boží?“ (Mat. 8, 29). A Kristus Pán již nezakazuje jim, takto ho oslovovati. Fariseům a zákoníkům tyto zázračné skutky na zemi nedostačují, žádají od Krista Pána znamení na nebi: „Mistře, chceme od tebe znamení viděti.“ Avšak Kristus Pán odvolává se na budoucí své vzkříšení (znamení Jonáše proroka) a praví zřejmě: „Víceť jest tuto nežli Jonáš . . . víceť jest tuto nežli Šalamoun“ (Mat. 12). Jmenuje se pak chlebem živým, nebeským, bez něhož není života věčného.

Když takto připravil Ježíš Kristus své apoštoly k přijetí pravdy mnohými zázračnými skutky a mnohými důkazy své moudrosti, dává jim v krajině Caesaree Filipovy přímou otázku: „Kým praví lidé býti Syna člověka?“, přijímá Petrovo vyznání: „Ty jsi Kristus, Syn Boha živého,“ chválí jeho víru, že nikoliv tělo a krev (t. j. tělesné smysly) nezjevily jemu této pravdy, ale Otec, jenž jest v nebesích. Odměňuje jeho víru, zaslíbiv mu primát v církvi boží. Ale ještě nedovoluje učedníkům, aby tuto pravdu lidu ohlašovali: „Tehdy přikázal učedníkům svým, aby žádnému nepravili, že by on byl Ježíš Kristus“ (Mat. 16, 20). Tím, že získání byli apoštolové pro víru v Ježíše Krista, Syna božího, dokonáno bylo hlavní dílo jeho evangelia, víra Kristova byla zajištěna v duších apoštolů. Proto od té chvíle hotovil se Ježíš zpečetiti dílo své smrti mučednickou. Všickni tři synoptikové vypravují souhlasně, že „od té chvíle počal Ježíš učedníkům svým oznamovati, že musí jíti do Jerusalema, a mnoho trpěti od starších a zákoníkův a od knížat kněžských, a zabít býti, a třetího dne z mrtvých vstáti“ (Mat. 16, 21, Mar. 8, 31, Luk. 9, 22).

Připravuje pak nejen sebe, ale i své učedníky na své utrpení a smrt. Učí, že musí trpěti, že jest toho třeba, že všickni, kdo chtějí s Ním dosáhnouti života věčného, mají Ho následovati: „Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám, a ber kříž svůj (každého dne) na sebe, a následuj mne“ (Luk. 9, 23). Aby učedníci Petr, Jakub a Jan, kteří měli Jeho úzkost smrtelnou v zahradě Getsemantské spatřiti, nehoršili se nad slabostí a mdlobou, jež na sebe vezme, bere je s sebou „asi po osmi dnech“ (Luk., 9, 28) na horu a tam ukazuje se jim ve své slávě, maje vedle sebe Mojžíše a Eliáše, jako hlavní zástupce zákona a proroků. Bylo také toho třeba, proto Ježíš, jenž měl býti pověšen na kříž mezi dvěma lotry k svému potupení, ukázal se uprostřed dvou nej přednějších mužů napřed ve slávě. Toto proměnění Páně bylo určeno jen k posile víry učedníků, proto, když sestupovali s hory, přikázal jim Ježíš, řka: „Žádnému nepravte (o tom) vidění, dokudž by Syn člověka nevstal z mrtvých“ (Mat. 17, 9).

Kristus Pán věděl dobře, že, až jednou otevřeně přede všemi svou božskou důstojnost vyjeví, až zjeví, že jest vtělený Syn boží, bude trpěti a bude proto umučen. Ale poněvadž bylo třeba tuto pravdu zjevití, šel do Jerusalema, aby tam o svátcích, kdy nejvíce lidu přišlo do chrámu, tuto pravdu zjevil — a za ní umřel k spáse světa. Ježíš Kristus putoval často do Jerusalema. Z počátku ještě zřejmě se neprojevil, kdo by byl. Sv. Jan vypravuje: „Když byl na den sváteční velikonoční v Jerusalemě, uvěřili mnozí ve jméno jeho, vidouce jeho divy, které činil. Sám pak Ježíš nesvědčil jim sebe, protože on znal všechny, a že mu nebylo zapotřebí, aby kdo svědectví vydal o člověku: neb sám věděl, co by bylo v člověku“ (2, 23—25). Ježíš věděl proto, k o m u s e m ů ž e z j e v i t i. Proto zjevil svou messiánskou božskou důstojnost učenému Nikodemovi, jenž v noci Krista Pána navštívil. Tomu řekl: „Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný“ (Jan, 3, 16). Rozmlouval s ním o potřebě svátostného křtu, o potřebě své smrti na kříži. Svěřil se Ježíš Kristus i ženě Samaritance, vrací se jednou z Jerusalema. Neboť při rozmluvě, když ona žena pravila: „Vím, že Messiaš

přijde, (kterýž slove Kristus). Ten když přijde, oznamí nám všecko.“ Ježíš jí řekl: „Já jsem to, kterýž mluvím s tebou“ (Jan, 4, 26). Zjevil výslovně svou důstojnost božskou i slepci, kterého v Jerusalemě uzdravil, a jenž proto od rady židovské byl vyslýchán a konečně potupně pro víru v Ježíše vyvrhnut. Ježíš ptal se ho: „Věříš-li ty v Syna božího?“ On odpověděl, a řekl: „Kdo jest Pane, abych v něho věřil?“ A řekl mu Ježíš: „I viděl jsi ho, a kterýž mluví s tebou, ten jest.“ A on řekl: „Věřím, Pane!“ a padna, klaněl se jemu (Jan, 9, 35—38). Ostatně v Jerusalemě, jako v Galilei, napřed jen v podobenstvích a slovy méně určitými naznačoval svou důstojnost. Vypravoval na př. podobenství o hospodáři, jenž pronajal vinici vinařům nešlechetným, kteří napřed zjímalí služebníky pro ovoce vyslané, jednoho zmrskali, druhého zabili, a jiného ukamenovali. Tak se chovali židé k vyslancům božím, prorokům. Pak vypravuje Ježíš: „Naposledy pak poslal k nim syna svého, řka: Ustydíť se syna mého. Ale i toho vyvrhli a zabili.“ Tu již jmenuje se v podobenství Synem božím. A hned na to, odvolává se na slova žalmu (117, 22), jmenuje se kamenem úhelním, na kterýž kdo by padl, rozrazí se, a na kohož upadne, toho setře (Mat., 21).

Jindy dává v Jerusalemě Fariseům otázku: „Co se vám zdá o Kristu? či jest syn? Řkou jemu: Davidův. Dí jim: Kterakž pak ho David v duchu nazývá Pánem, řka: Řekl Pán Pánu mému: Sed na pravici mé, až položím nepřátele tvé za podnoží noh tvých. Poněvadž tedy David Pánem ho nazývá, kterakž jest jeho synem? (Mat., 22, 42—45). Zde již Kristus Pán naznačuje, že Kristus, t. j. Messiáš vyniká důstojností nad Davida krále. Při svých rozmluvách v Jerusalemě, zvláště oněch, které konal krátce před svou smrtí, vždy zřetelněji zjevuje Ježíš Kristus svou božskou důstojnost. V Jerusalemě, kde bylo mnoho v Písmě svatém zběhlých kněží a zákoníků, odvolává se, aby mu uvěřili, že jest Messiáš a Syn boží, nejen na své skutky, ale i na Písmo sv.: „Zpytujte Písma, . . . tať jsou, ježto svědectví vydávají o mně“ (Jan, 5, 39), a zase: „Kdybyste věřili Mojžíšovi, věřili byste i mně, neb on jest psal o mně“ (Jan, 5, 46). Zajímavě jest sledovati tyto rozmluvy Páně, jak nám je zacho-

val sv. Jan v 5., 8. a 10. hlavě. Pán Ježíš napřed vykoná nějaký zázrak, na př. uzdravil nemocného 38 let, nebo slepce od narození. Potom mluví o Bohu Otci a jeho Synu, kterýž v Otci jest, s ním stejnou moc a život má, a mezi řečí projevuje zřejmě, že tím Synem jest On sám. Tím dosaženo bylo dvojho: předně Ježíš Kristus zjevuje tu tajemství božských Osob v jednom Bohu a spolu zjevuje se jako jednorozený Syn boží. Dokud mluví Pán Ježíš všeobecně o Bohu Otci a jeho Synu, odpůrci jeho poslouchají, jakmile však aplikuje na sebe důstojnost synovství božího, bouří se proti Němu. Tak v kapitole 5., jakmile Ježíš odpověděl: „Otec můj až dosavád dělá, i já teď dělám.“ Tedy židé tím více hledali ho zabít: že netoliko rušil sobotu, ale že i Otcem svým nazýval Boha, rovného se čině Bohu“ (17—18). V kap. 8. praví o sobě Pán: „Já jsem světlo světa“ (12) . . . nebudete-li věřiti, že já jsem, (t. j. aktus purus = Bůh), zemřete v hříchu svém“ (24). „ . . počátek, kterýž i mluvím vám“ (25); — až potud, jak evangelista sám poznamenává, „neporozuměli, že Otce svého pravil býti Bohem“ (27). Ale, jakmile řekl: „Amen, amen pravím vám, prve nežli Abrahám byl, já jsem,“ chápali kamení, aby házeli na něho (38—39). První řeči, poněvadž byla trochu vysoce filosofická, nesrozuměli, posledním slovům již rozuměli, že jimi prohlásil se Ježíš za věčného Syna.

V kapit. 10. vypravuje evangelista, jak Ježíš o slavnosti posvícení v Jerusalemě pravil: „Já jsem dvěře. Skrze mne vejde-li kdo, spasen bude: a vejde (křtem), i vyjde (smrtí blaženou), a pastvy nalezne . . . Já jsem pastýř dobrý . . . já život věčný dávám jim, a nezhynou na věky, aniž je kdo vytrhne z ruky mé“ (na věčnosti). Jakmile však promluvil Pán Ježíš: „Já a Otec jsme jedno,“ chápali se židé kamení, aby ho kamenovali, a omlouvali se: „Pro dobrý skutek tebe nekamenujeme, ale pro rouhání: že ty, jsa člověkem, děláš se Bohem“ (33). A Kristus Pán odpovídá: „Nečiním-li skutků Otce svého, nevěřte mi: pakli činím, a nechcete-li věřiti mně, skutkům věřte, abyste poznali, že Otec ve mně jest a já v Otci“ (37—38).

Podobně před svým utrpením činí napřed zázrak veliký —

vzkřísí Lazara v hrobu pochovaného, a pak jde do Jerusalema, aby tam vyznal p ř e d v e l e r a d o u pravdu. „Kníže pak kněžské řeklo jemu: Zaklínám tě skrze Boha živého, abys nám pověděl, jsi-li ty Kristus Syn boží? Dí jemu Ježíš: Ty jsi řek l. Ale však pravím vám, od tohoto času uzříte syna člověka se-
dícího na pravici moci boží, a přicházejícího v oblacích nebeských“ (Mat. 26, 63—64). Jakoby řekl: Já jsem Syn boží, Kristus Messiáš, vím, že mne proto odsoudíte, ale já budu jednou sám soudit vás.

Tak zjevil se Kristus Pán světu, zjevil pravdu velikou a spásonosnou, umřel za tuto pravdu, ale pak z mrtvých vstal, zjevil se oslavený a nesmrtelný a řekl apoštolům: „D á n a j e s t m i všeliká moc na nebi i na zemi. Protož jdouce, učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého: učíce je zachovávat i všechno, což jsem koli přikázal vám: a a j já s vámi jsem po všechny dny, až do skonání světa“ (Mat. 28, 18—20).

g) Ježíš Kristus — boží moc.

Kristus boží moc a boží moudrost.
I. Kor. 1, 24.

Ježíš Kristus projevoval svou všemohoucnost zázraky. Byly doby, kdy nevěra snažila se existenci zázraků Ježíšových popřít. Snahy této sice dosud se nevzdala, ale dnes má úlohu velmi znesnadněnou. Předně kritika dnes dokázala, že sv. evangelia vesměs sepsána byla hned v prvním století, něco málo roků po smrti Páně, a že spisovatelé sv. evangelií jsou osoby hodnověrné. O zázračné moci Kristově píše i sv. Pavel ve svých listech. Dále v církvi katolické po všechny věky dějí se podobné zázraky, jaké zaznamenali sv. evangelisté. Nevěra jich ani popřít ani vyložit nedovede. Kdo zná život církve Kristovy, zvláště životy svatých, nebude pochybovat i o zázracích Kristových, neboť svatí konali skutky podobné jako Kristus Pán, jenom s tím rozdílem, že Ježíš Kristus činil zázraky vlastní mocí, svatí však z víry, naděje a lásky ke Kristu, nebo jinými slovy, Ježíš Kristus činil zázraky skrze ně.

Zázraky Ježíšovy samy o sobě jsou hodnověrné, neboť mají vesměs známky velebnosti božské. Kristus Pán neučinil ani jednoho zázraku na odív, aby ukojil pouze zvědavost lidskou. Když jeho protivníci žádali od Něho znamení zázračné viděti, odkázal je vždy jen na své budoucí vzkříšení, ale k ukojení jejich světské zvědavosti zázraku neučinil. Když Herodes, jeho soudce, se těšil nějaký div jeho spatřiti, Kristus Pán mlčel. Jenom tehdy projevil svou všemohoucnost, když toho žádala láska, milosrdenství nebo moudrost. Sv. Pavel nazývá proto Krista Pána „boží mocí a boží moudrostí“. Sv. Řehoř (Homil. II. na evang.) píše: „Zázraky Pána a Spasitele našeho tak pojaty býti mají, že i věřiti se má jim, že skutečně se staly, avšak i že významem svým nám něco vnukají.“ Jako při všech skutcích Kristových, tak i při zázracích projevuje se nejen všemohoucnost, ale i láska, milosrdenství a moudrost. A toť právě jest známkou božství, neboť v Bohu vlastností tak spolu sloučeny a sjednoceny jsou, že boží všemohoucnost jest spolu boží láskou a láska spolu moudrostí.

Afsi uvažujeme o kterémkoliv zázraku Ježíše Krista, při každém spatřujeme nejen všemohoucnost, ale i milosrdenství a lásku, a všechny zázraky jeho velemoudře souvisejí s celým dílem vykupitelským a jsou jako jeho doplňkem a vysvětlením. Milosrdenstvím a láskou pohnut na prosby své matky, činí první zázrak v Káni pro chudé snoubence, milosrdenstvím pohnut sytí lačné na poušti, uzdravuje nemocné, křísí mrtvé, tiší bouři, vymítá zlé duchy. Koná zázraky jako odměnu za víru nebo pohnut byv k tomu úpěnlivou prosbou.

Jako všechny skutky Kristovy, tak i zázraky všechny vykonány byly v rámci jeho úřadu jako Vykupitele a Spasitele světa. Zázračné proměnění vody ve víno, zázračné rozmnožení chlebě na poušti bylo přípravou na tajemství Velebné svátosti oltářní, ve které sám sebe, svou krev a tělo, rozmnoží ku spáse lidstva. V Káni při svatbě činí první zázrak, aby manželství posvětil a oslavil. Šlakem poraženého v Kafarnaum léčí, aby ukázal, že má moc odpouštět hříchy. Na úpěnlivou prosbu ženy kananejské uzdraví její dceru, aby ukázal, jak mocná jest pokorná a vytrvalá

prosba. Mrtvé křísí, aby dokázal to, co předpovídal, že jednou bude moci všechny lidi vzkřísiti. Různé nemoci: hluchota, němota, slepota atd., které léčil, byly obrazem podobných nemocí duševních, totiž hříchu. Jako hluchý od narození, jenž neslyšel nic, bývá i němý zároveň, tak, kdo hluchý jest duševně, t. j. neposlouchá slova božího, přestane i mluvit, t. j. Boha oslavovati a se modliti.

Jednoho zázraku Kristova si ještě všimneme, který na pohled zaráží, a zdá se, jakoby odporoval milosrdenství a moudrosti boží. Míjíme onen zázrak, jež vypravují evangelisté, jak jednou Kristus Pán v pohanské krajině gerazenské vymítl z člověka zlé duchy, a dovolil jim, aby vešli do stáda vepřů, kteří počtem asi 2000 vrhli se pak do moře a utonuli. Na první pohled snad někoho tento skutek zaráží, a zdá se býti proti lásce Kristově. Ale i tento skutek úplně souhlasí s dílem Spasitele světa. Hlavní hřích pohanů byl, že nezřízeně obraceli srdce své od Boha a lidí k přírodě. Místo Boha pravého přírodu zbožňovali; bohatství, statky pozemské a rozkoš cenili výše nežli Boha a nežli člověka. Aby získali jmění, stáda dobytka, povraždili lidi. Kristus Pán chtěl pohany učiti, že člověk a duše lidská jest něco více nežli stádo vepřů. Proto člověku pomohl, osvobodil ho z otroctví ďáblůva, a statkem vezdejšímu pohrdl. Tento skutek Kristův učí totéž, co jeho slova: „Co prospěje člověku, by všechen svět získal, a své duši škodu učinil? Aneb jakou dá člověk výměnu za duši svou?“ (Mar. 8, 36—37). Ďábel udával své jméno „množství“, neboť nezřízená žádost po zisku časném svádí člověka do hříchů mnohých, konečně člověk upadne i do nestřídmosti, marnotratnosti a připraven bývá nejen o duši svou, ale i o majetek, kterého nepoctivě dobyl, jako ten posedlý v bídě největší, řetězy spoután, seděl v hrobech.

h) Ježíš Kristus — prorok.

Prorok veliký povstal mezi námi,
a Bůh navštívil lid svůj.

Luk. 7, 16.

Jako zázraky svědčí pro všemohoucnost, tak proroctví jsou důkazem pro vševědoucnost boží, která není omezena časem,

kteřé jeví se všecko i budoucí jako přítomné. Kristus Pán předpovídal mnohé věci, kterých nelze zvědět pouhému člověku, poněvadž schází mezi časem, kdy předpověděny byly, a mezi dobou, kdy se staly, příčinná souvislost, z níž daly by se předzvědět a předpovědět. Tak předpověděl své utrpení a smrt a to do podrobností, zrádu Jidášovu, zapření Petrovo, ač sám apoštol nechtěl tomu věřit, své zmrtvýchvstání, nanebevstoupení a seslání Ducha sv., zkázu Jerusalema. Poněvadž tyto předpovědi Kristovy dávno v minulosti se naplnily, nečiní na nás pozdější takového dojmu, jako na apoštoly. Ale Kristus Pán předpověděl i jiné věci, které dosud se zpravdují před našima očima, a proto tím větším dojmem na nás působí. Tak předpověděl, že po své smrti teprve, „až bude vyvýšen“ na kříž, všecko k sobě potáhne, že apoštolové a všickni věrní následovníci Kristovi budou nenáviděni od světa a pronásledováni, že však dílo jeho, ač podobá se jen zrnu hořčičnému, vzroste ve velikou společnost církevní, která bude obejmáti celý svět, že nic na světě ani celé peklo (brány pekelné) nesvede proti jeho církvi, která bude trvati do skonání světa, že pohané vstoupí do jeho církve, když mnozí židé jeho královstvím duchovním pohrdli. To jsou všecko věci, které proti všemu očekávání, ano na vzdor a proti vůli mnohých, kteří se snažili opak toho dokázati, se naplňují, a svědčí, že oko Kristovo obsáhlo celou budoucnost. Jen ještě na jednu známku proroctví Ježíšových třeba upozorniti. Jako Kristus Pán nikdy neprojevil zázrakem pouhou svou všemohoucnost, ale v každém zázraku působila i jeho láska, milosrdenství a moudrost, tak se to má i s Jeho proroctvími. Kristus Pán nikdy nepředpovídal věci budoucích ze zbytečné okázalosti, aby dokázal, že všecko ví, aby ukojil zvědavost naši, ale proroctví vynutila mu jeho láska, milosrdenství a moudrost. Kristova proroctví mají na sobě značku božství zrovna jako Jeho zázraky. Tak předpovídal apoštolům své hrozné utrpení a smrt potupnou, aby je na tuto smutnou dobu připravil, by tu na mysli neklesli. Předpověděl i své vzkříšení, aby je potěšil. Zrádci Jidášovi oznamuje jeho hřích, aby ho napravil a k pokání přivedl; Petrovi předpovídá, že ho zradí třikráte, aby varoval ho před přílišnou sebedůvěrou. Se-

slání Duchu sv. předpovídá, aby umenšil zármutek apoštolů, když je měl opustiti. Oznamuje budoucí zkázu města Jerusalema, ale nikoliv za tím účelem, aby jen hrozil a strašil, ale aby své věrné na to připravil, by při tom nepřišli o život. Když tento hrozný trest předpovídá, pláče. Předpovídá apoštolům a svým věrným protivenství tohoto světa, aby je na ně připravil, by v něm nezmálomyslněli, a na víře a naději zkázy neutrpěli, ale vždy v Krista důvěřovali: „toto mluvil jsem vám: abyste, když přijde hodina, rozpomenuli se na to, že já jsem vám to pověděl“ (Jan, 16, 4).

Ano tentýž Kristus nejvyšší milosrdný, láskyplný, moudrý jeví se v proroctvích, která předpověděl, jako v zázracích, které vykonal. Prorocství Kristova svědčí pro Jeho božství zrovna jako zázraky Jeho.

i) Ježíš Kristus — pravda.

Já jsem pravda.

Jan 14, 6.

Člověk stvořen jest pro pravdu, proto celou duší, rozumem i srdcem, touží po pravdě, hledá pravdu, pravdu celou, pravdu stálou, neměnnou, pravdu absolutní. Dokud té pravdy nenalezne, nemá pokoje, poněvadž nemá pevného základu, na němž by odpočinul. Kde nalezne člověk tuto absolutní neměnnou pravdu? Mnozí dávali a dávají lidstvu radu: hledej absolutní pravdu rozumem ve vesmíru! ve svém rozumu a ve světě viditelném najdeš pravdu absolutní, neboť všechna pravda obsažena jest ve vesmíru a v člověku, a mimo ně ničeho není, mimo ně není pravdy. Člověk poslechl této rady, staří i noví filosofové dle tohoto axiomu (předsudku) hledali pravdu, a — nenalezli ji. „Co jest pravda?“ pravil zoufale Pilát, soudce Krista Pána (Jan, 18, 38). Nic není v tomto světě ani v rozumu lidském jistého, absolutně neměnného, odpovídá filosofie, když všechno do základů probádala. Pravda lidská jest souhlas našeho myšlení se skutečností, s objektivním světem. Ale svět a všechno v něm jest měnné a nahodilé. Všecko jak jest, nemusilo by tak býti, mohlo by býti i jiné, není absolutní. Ze světa měnného a nahodilého nelze vyzpy-

tovatí pravdy neměnnivé, absolutní. Naše smyslové a rozumové poznání vnějšího světa nedává nám jistoty absolutní, neboť rozum nemůže podstaty věci zcela poznati. Pozorují-li různí lidé jeden a týž předmět z různých stanovisk, každý vidí jej trochu jinak, jednomu zdá se věc pozorovaná větší, druhému menší, jeden vidí ji s té, jiný s oné stránky. Díváme-li se na svět červeným sklem, všechno jeví se nám růžové. Kdybychom my lidé měli jiné oči, než skutečně máme, zdaž nejevily by se nám věci ve světě jinak, a všem stejně? Zdaž bychom neříkali, že svět jest celý červený? A bylo by to pravda, poněvadž všem lidem tak by se jevil, ale nebylo by to přece pravda absolutní, jenom relativní, t. j. vzhledem k vlastnosti našich smyslů. Tak došla filosofie, vycházejíc z nepravdivého předsudku, že ve světě a v rozumu lidském najde pravdu absolutní, neměnnou, stálou, vždy k přesvědčení, že pravdy absolutní ve světě ani v rozumu lidském není, filosofie stará i nová upadla v skepticismus a v pessimismus, v zoufalství rozumu i vůle, a zvolala: nic není ve světě absolutně pravdivého! a co jest pravda? Tuto otázku rozluštil Kristus Pán, jenž řekl: „Já jsem pravda (Jan 14, 6) učení mé není mé, ale toho, kterýž mne poslal (Boha)“ (Jan 7—16). On učil, že absolutní, neměnná, stálá pravda jest Bůh, a tato pravda absolutní, že vtělila se v Něm, a proto jeho učení, jeho slovo, vycházející z absolutní pravdy, jest nikoliv relativní lidská pravda, získaná rozumem lidským z tohoto světa, ale pravda z Pravdy — pravda nehynoucí, neměnná, slovo boží, pravda boží. „Nebe a země pominou, ale slova má nepomnou“ (Luk. 21, 33), řekl Kristus Pán. Ano nebe a země, na jejichž pozorování staví lidstvo svou pravdu, jsou měnné a pominou, pomine i relativní pravda lidská, které člověk získal svou vědou, svým poznáním, ale pravda absolutní, jenž jest Bůh, nepomine. A Ježíš Kristus, vtělený Syn boží, přišel na svět k nám, aby vyvedl lidstvo z nejistoty, z marného hledání pravdy absolutní ve světě, vtělil se a zjevil se lidstvu, aby našlo pravdu, našlo světlo pravé: „Já světlo přišel jsem na svět, aby žádný, kdo věří ve mne, nezůstal ve tmě“ (Jan 12, 46), „já jsem se k tomu narodil, a proto

jsem na svět přišel, abych svědectví vydal pravdě“ (Jan 18, 37). V Ježíši Kristu jest tedy pravda absolutní, neměnná, stálá, kterou lidstvo hledá, po níž touží, pravda, nikoliv získaná rozumem lidským z tohoto světa, ale pravda boží, Bůh sám. Tak se nám jeví Ježíš Kristus v celém svém životě, jako vtělená pravda boží. Z té příčiny nehledal Ježíš pravdy tohoto světa, neučil se od lidí pravdě lidské, nebyl žákem lidských učitelů.

V Nazaretě „mnozí slyšíce, divili se učení jeho, řkouce: Odkud má tento všechny ty věci? A jaká jest to moudrost, kteráž jest mu dána . . . Zdaliž tento není tesař, syn Marie?“ (Mar. 6, 2—3). Podobně v Jerusalemě žasli nad učením jeho: „divili se židé, kterak umí tento Písmo, neuče se“ (Jan 7, 15). My lidé musíme napřed se učit, musíme býti napřed žáky, než se staneme učiteli jiných, my lidé čerpáme pravdu od jiných a ze zevnějšího světa, Kristus Pán měl pravdu boží v sobě, poněvadž byl Bůh a pravda absolutní v něm; nepotřeboval se učit. My lidé, vyučující jiné o pravdě, musíme pravdu odůvodňovati, dokazovati důvody a důkazy vnějšími, odvoláváme se na svědky lidské; Kristus, pravda boží vtělená, hlásal pravdu ze sebe, a ku potvrzení jejímu nepotřeboval lidských důkazů a důvodů vnějších. Zpytujeme-li pozorně evangelické zprávy o Kristu učiteli, vidíme, že nedokazoval nikdy pravdy svého slova z autority učenců lidských, ani neodvolával se na souhlas lidí, ani na dějiny lidské, aniž bral důkazy z vesmíru, ale toliko ze sebe, z Boha, a skutků svých a slova božího. Privil: „Já nepřijímám svědectví od člověka“ (Jan 5, 34), „já jsem pravda“, „zpytujte Písma (slovo boží) . . . tať jsou, která svědectví vydávají o mně“ (Jan 5, 39), „skutkové, kteréž mi dal Otec, abych je poznal, ti skutkové, kteréž já činím, svědectví o mně vydávají, že mne Otec poslal — i sám Otec, kterýž mne poslal, vydal svědectví o mně“ (Jan 5, 36—37).

Z přírody a ze života lidského bral jen obrazy a podobenství, aby pravdu ze sebe hlásanou učinil lidstvu pochopitelnější, nikoliv, aby ji odůvodnil, nebo dokazoval. Jako zajisté ukážeme-li někomu strom, není třeba dokazovati, že strom ten jest skutečně strom a nikoliv tráva, jako když ukážeme světlo, není třeba doka-

zovati, že světlo to není tma, tak Kristus, poněvadž pravda byla v něm, nepotřeboval dokazovati, že světlo jeho jest pravé světlo, rozum jeho pravý rozum, pravda jeho, pravá pravda, ale bylo třeba jen pravdu tu, světlo to zjevití, aby lidé poznali pravdu a světlo. Kristus Pán tedy i jako učitel pravdy zaujímá postavení zvláštní. Proto, když učil, učil jako pravda sama: já pravím vám. „Slyšeli jste, že řečeno bylo starým — ale já pravím vám“ (Mat. 3), tato slova doprovázela jeho výklad, Kristus pravda jest sobě i jiným sám důvodem. Proto také lidé divili se jeho učení: „divili se zástupové učení jeho, nebo učil je jako máje moc“ (Mat. 7, 28), „divili se náramně učení jeho: neb učil je, jako moc máje, a ne jako zákoníci“ (Mar. 1, 22).

Sám pak sebe nazval učitelem jediným, jako jest jediný Bůh, tedy ve smyslu absolutním: „Otcе nenazývejte sobě na zemi, nebo jeden jest Otec váš, kterýž jest v nebesích. Aniž se nazývejte mistři: nebo jeden jest mistr váš, Kristus“ (Mat. 23, 9—10). Jako tedy jest jeden Bůh, tak jeden jest božský učitel pravdy — Kristus.

Protože Kristus čerpal pravdu ze sebe a tím z Boha, vyznačuje se učení jeho takovou vznešeností, hloubkou, velikostí, pravdivostí, svatostí a přitom i jednotností, že přímo oslňuje rozum lidský a převyšuje každé dílo lidské. Nikdo před Kristem neučil tak o Bohu jako On. Ježíš Kristus nazývá Boha nejen jménem nejprápadnějším „Otec“, mluví nejen o vlastnostech božích (spravedlnosti, svatosti . . .), ale zjevil světu i vnitřní život Boha učením o třech božských Osobách. „Žádný neví, kdo byl Syn, jedině Otec; a kdo byl Otec, jedině Syn, a komuž by chtěl Syn zjevití“ (Luk. 10, 22), „Otec ve mně, a já v Otci“ (Jan 10, 38). Jenom ten, jenž jest pravý Bůh, jenž jest Bohu roven: „Já a Otec jsme jedno“ (10, 30), jenž jest jako Bůh „kon absolutní“ (actus purus): „abyste uvěřili: že já jsem“ (absolutní ens) (Jan 13, 19). „Otec můj dělá dosavád, i jáť dělám“ (Jan 5, 17), jen ten, jenž jest princip (počátek) všeho, jako Bůh: „Počátek, kterýž i mluvím vám“ (Jan 8, 25), jenom ten, jenž obahuje a objímá všechno jako Bůh: „Všecky věci mé jsou tvé, a tvé

jsou mé“ (Jan 17, 10), dovedl zjeviti i vnitřní život v bytosti božské a dáti lidstvu pravdu božskou.

Proto také, že Kristus zjevil světu, nikoliv pravdu lidskou relativní, ale pravdu božskou, nepotřeboval k doporučení jejímu, nejen důkazů a důvodů lidských, ale ani výmluvnosti lidské. Ne zvolil si proto Kristus, božský učitel, za apoštoly, ani učenců ani řečníků, ale lidi prosté. Apoštolové neměli povinnosti svou výmluvností nebo okrášlenou řečí doporučovati pravdu, ale prostě podati ji tak, jak jest. Sv. Pavel krásně o tom píše: „Co jest u světa bláznivé, vyvolil Bůh, aby zahanbil moudré, a co jest u světa mdlé, vyvolil Bůh, aby zahanbil silné, a neurozené světa a potupené vyvolil Bůh . . . A přišel já k vám, bratři, nepřišel jsem s vyvýšeností řeči neb moudrosti, zvěstuje vám svědectví Kristovo. Nebo nesoudil jsem, že bych co jiného mezi vámi uměl, než Ježíše Krista, a to ukřižovaného . . . A řeč má i kázání mé, nebylo v důvodných slovech lidské moudrosti, ale v dokázání ducha a moci; aby víra vaše nebyla založena na moudrosti lidské, ale na moci boží . . . Moudrost pak mluvíme mezi dokonalými, ale ne moudrost tohoto světa, ani knížat tohoto světa, kteříž hynou: ale mluvíme moudrost boží v tajemství . . . jížto žádný z knížat tohoto světa nepoznal; nebo kdyby (ji) byli poznali, nikdy by Pána slávy nebyli ukřižovali . . . Kdo z lidí ví, co jest v člověku, leč jen duch člověka, kterýž jest v něm? Tak ani těch věcí, které jsou boží, žádný nepoznal, leč jen Duch boží. My pak nepřijali jsme ducha tohoto světa, ale Ducha, kterýž jest z Boha, abychom věděli, které věci od Boha darovány jsou nám“ (I. Kor. hl. 1. až 2).

Z té příčiny, že pravda Kristova jest pravda boží, posluchači její nepotřebují, aby o ní se přesvědčili, než ji přijati a podle ní se řídit, a stanou se účastnými pravdy, stanou se moudřími. Kristus Pán proto pravil: „Zůstáváte-li vy v řeči mé, právě učedníci moji budete: a poznáte pravdu a pravda osvobodí vás“ (Jan 8, 31—32). Sv. Jan píše: „Kdo věří v Syna božího, má svědectví boží v sobě“ (I. Jan 5, 10). A sv. Pavel napsal: „Pročež se praví: Vstaň, kterýž spíš, a povstaň z mrtvých, a osvíti tebe Kristus“ (Ef. 5, 14). Sv. Cyprian pak praví: „My (křesťané)

mudrci jsme ne slovy ale skutky“ (Traktát o trpělivosti, řeč III.). Učení Kristovo, jakožto učení božské má ovšem v sobě i tajemství, kterého rozum lidský a věda lidská pochopiti nedovede, ale přijme-li je lidstvo a jedná dle něho, pozná jeho pravdu a spásu, i když světla jeho nepochopí, přece přesvědčí se, jak hřeje srdce lidské.

Jednotlivcům i celým národům pravda Kristova přináší požehnání, vede je k pravému pokroku, svobodě, radosti, spokojenosti; kdo pravdu Kristovu zavrhl, upadají v blud, temnotu, zoufalství, barbarství a zkázu. Pravda lidská a věda lidská se mění a opravuje, pravda Kristova, pravda božská, ani se nemění, ani lze ji zdokonaliti, ani lze ji zničiti.

Žádný důvtip a moudrost lidská nedovede ji zastíniti nebo vyvrátiti. Proto nepřátelé Kristovi bojují proti učení Kristovu nikoliv důvody a důkazy, ale obyčejně pomluvou, lží a násilím. Ten šílený vztek a zloba, jež vrhá se na dědictví Kristovo a stíhá slepou nenávistí vše, co jen nese jméno jeho, jest důkazem pro nepřemožitelnou pravdu Kristovu. Nepřátelé jeho cítí svou slabost a nemohoucnost proti síle božské pravdy, proto uchvacuje je vztek šílený. A jak nemá jímati duše odpůrců Kristových vášnivý vztek, když vidí, že všechno, co vznešeného a pravdivého, jako novinku a svůj vynález doporučují, ať o svobodě, bratrství, humanitě se mluví, jest vlastně v učení Kristovu a to daleko dokonaleji vyjádřeno, a zase všechno, čím proti pravdě Kristově vystupují, ukazuje se jako blud, zkáza a neštěstí lidstva, když se vtělí v život lidský. Proto odpůrci Kristovi hledí aspoň násilím ničiti a pronásledovati dědictví Kristovo, jeho vyznavače, jeho církev.

Ale ani tím nedovedou Krista Pravdu poraziti, nejen, že dílo jeho církev nezničitelnou se jeví po dobu již skoro 2000 let, ale i proto ne, že Kristus Pravda sám to předpověděl: „Pamatujte na mou řeč, kterouž jsem já mluvil vám: Není služebník větší, nežli Pán jeho. Jestliže se mně protivili, i vámť se protiviti budou: jestliže řeč mou zachovávali, i vaši zachovávají budou. Ale toto všechno učiní vám, pro jméno mé: neb neznají toho, kterýž mne poslal“ (Jan 15, 20—21). Kristova slova zůstávají pravdou

nezničitelnou, ať si ji člověk přijme a ji miluje, dle ní žije, nebo ji nenávidí, ji pronásleduje a zničití usiluje.

j) Ježíš Kristus — boží Moudrost.

Otevru v podobenstvích ústa svá:
vypravovali budu propovídky od po-
čátku (věkův). Žalm 77.

Moudrost projevuje se tím, že dovede prostředky nepatrnými obdivuhodné věci, nesnadné věci konati, a nerozluštitelné záhady luštití. Taková moudrost jeví se v celém vesmíru. Upozorňujeme jen na jednoduchý způsob, jakým dle plánu božského vyvinuly se světy dle zákona přitažlivosti, vloženého do prahmoty Tvůrcem (dle theorie Kant-Laplaceovy). Čím více proniká duch lidský do tajemné dílny boží tohoto vesmíru, tím více žasne nad moudrostí, jak podivuhodné věci prostředky na pohled zcela nepatrnými vyvodila v něm moudrost boží. A táž moudrost zjevila se v Ježíši Kristu.

Záhady veliké, které marně luštily i nejbystřejší hlavy lidské, Ježíš objasnil a vyložil způsobem tak přesvědčivým a každému i nejprostšímu člověku srozumitelným, že rozum lidský nad moudrostí jeho žasne. Stalo se tak hlavně podobenstvími. Nebudeme všeka podobenství Kristova vykládati, jen na některé upozorníme.

Proč Bůh nejvyšš spravedlivý, dopouští v tomto životě na spravedlivé kříže a bolesti, kdežto hříšníkům dobře se zde někdy daří. Tuto záhadu rozum lidský vyložití si nedovedl, takže stávala se mnohým pohoršením. Spravedliví lidé vidouce tuto nesrovnalost, málomyslněli, hříšníci zpupněli a stávali se zatvrzelými. Ani ve Starém zákoně nebyla dostatečně objasněna. Spravedlivý Job trpí, trpělivě snáší největší kříže a neštěstí, spravedlivý Bůh ho neopouští, ukáže se spravedlnost boží — trpělivý Job zase jest odměněn na tomto světě. Také v žalmech opěvuje se božská spravedlnost, jež na čas zde spravedlivého člověka opouští, pak mu zase všechno nahradí, hříšníka nechá do výše vystoupiti, aby tím hroznější byl pád jeho: „Mé nohy téměř by byly poklesly: o málo by byli sklouzli krokové moji. Neb jsem se rozhorlil nad

nepravými, pokoj hříšníků vida . . . Protož chytila se jich pýcha, přikrytí jsou nepravostí a bezbožností svou. Vyšla jako z tuku nepravost jejich: uchýlili se k žádosti srdce. Myslili a mluvili nešlechtnost: nepravost na výsosti mluvili. Postavili ústa svá proti nebi: a jazyk jejich šel po zemi. Protož obrací se lid můj tam: neb dnové plní nalézají se. I řekli: Jakž ví (o tom) Bůh, a má-li vědomost Nejvyšší? (Nebo) hle oni jsou hříšníci a hojnost mají na světě, a obdrželi bohatství. I řekl jsem: Tedy nadarmo ospravedlňoval jsem srdce své, a myl jsem mezi nevinnými ruce své: a byl jsem mrskán celý den, a trestání mé na úsvitě . . . Avšak pro lsti položil jsi jim (osidla): svrhl jsi je, když pozdviháni byli“ (Žalm 72).

Pravda ovšem, že spravedlnost božská již zde na zemi se jeví, jak opěvuje ji žalmista, avšak tím není záhada rozluštěna úplně, neboť přes to úplný soud spravedlnosti božské zde vykonán nebývá. Teprve Kristus Pán vysvětlil tuto záhadu podobenstvím o boháči a chudém Lazaru! . . .

Proč nechává Bůh hříšníky na světě uprostřed dobrých lidí, zda nebylo by lépe hříšníky odstraniti a dobré lidi zde ponechati, tím by se prospělo dobrým? Kristus Pán odpověděl na tuto otázku podobenstvím o koukoli a pšenici! . . .

Jak nesnadno jest člověku, aby nedal se od lidí zlých obelstíti, neboť svět zlý rád ukrývá svou zlobu, přetvařuje se, zastírá své lsti v šat nevinnosti. Kristus Pán dal svým věrným jednoduchý prostředek, aby nedali se oklamati: „Pilně se varujte falešných proroků, kteří přicházejí k vám v rouše ovčím, vnitř pak jsou vlci hltaví: po ovoci jejich poznáte je. Zdaliž sbírají z trní hrozny, anebo z bodláčí fíky? Takť každý strom dobrý, ovoce dobré nese: zlý pak strom zlé ovoce nese. Nemůžeť dobrý strom zlého ovoce nésti: ani strom zlý ovoce dobrého vydávati“ (Mat. 7).

Obdivuhodné jest podobenství o soli a světlu, kterým vyznačil Kristus úkol a povolání apoštolů a kněží svých. Pravidl: „Vy jste sůl země. Jestliže sůl zmařena bude, čím bude soleno? K ničemu se nehodí více, než aby ven vyvržena a od lidí pošlapána byla. Vy jste světlo světa. Nemůžeť město na hoře ležící skryto býti: aniž rozsvěcují svíce a stavějí ji pod kbelec, ale na svícen, aby svítila všechněm, kteří jsou v domě“ (Mat. 5).

Apoštol Kristův má býti solí a světlem. Sůl, dávajíc pokrmu chuti a záživnosti, světlo svítíc jiným, samy sebe ztravují — takový jest život kněze, život sebeobětování pro bližního. V této službě ke cti boží a pro spásu bližních má kněz Kristův jako sůl, jako svíce ztráven býti. Toť úkol jeho života. Sůl jest čistá, bílá, a jen takou se solí, nečistou lidé opovrhují — tak čistý má býti život kněze. Soli třeba jest do každého pokrmu, tak přispění kněze má se vztahovati na všechny lidi, má všem a ve všech okolnostech lidu svému sloužiti a jeho duši ve zdraví udržovati. Svíce, má-li svítiti všem, nesmí se schovávat pod kbelec, kněz — svíce světa, nesmí se schovávat a uzavírat jen do sakristie a kostela, jeho příklad a slovo boží, které má hlásati, má zářiti všude. Koli-krát vzpomene si kněz ve svém životě na tato slova Kristova! Svět často pohrdá knězem, vylučuje ho ze svého středu a ze své společnosti, kněz bývá takovým lidem odporný a obtížný jako sůl v očích. Ale sotva že společnost světská kněze vypudila, opět po něm touží a ve společnosti kněze okřívá. Jest to zjev zvláštní, že lidé, kteří všeho styku s knězem se vzdali, po čase, když okusili, jak neslaný jest život bez kněze, rádi ho mezi sebou mají. Solí se může i nejlepší a nejzdravější pokrm pokaziti, když se přesolí. Byly doby náboženského zanícení, kdy se klamali lidé zbožní, domnívajíce se, když kněžstva jest tolik třeba, že bude nejlépe, aby každý padesátý člověk byl knězem. Ve století XIV. v Čechách bylo kněží plno: u každého kostela vesnického několik kaplanů altaristů, v klášteřích bylo jich ještě více. A následek byl, že život křesťanské společnosti tím se nepovznosl, neozdravěl, ale naopak stal se jako pokrmem přesoleným, nezáživným. Soli je všude třeba, i světla jest všude třeba, ale příliš soli škodí, a příliš mnoho svící rozsvícených kazí vzduch, ztravuje vzduch, jenž určen jest nejen k hoření, ale především k dýchání.

Tak srozumitelně a přiléhavě dovedl objasňovati záhady jen ten, jenž znal dokonale nejen život lidstva zde na zemi, ale jehož oko znalo minulost celou, vidělo do budoucích časů, jehož rozhled nebyl omezen ani prostorem ani časem, ale dosáhal až do věčnosti, jenž vynikal nikoliv pouhou moudrostí lidskou — ale v němž sídlila sama moudrost boží. Sv. Pavel nazývá Krista Pána: „Boží moudrostí“ (I. Kor. 1, 24).

Proč nám lidem jeví se mnohé věci zde na světě velikou záhadou? Proto, že vidíme jen přítomný život zde na světě a nespátřujeme života věčného; prolo, že se domníváme, že v tomto životě časném obsaženo jest všecko: všecka pravda, všecka spravedlnost, všecko štěstí. Ale to právě jest veliký blud. Jako není ve vesmíru obsažena všecka pravda, tak není v tomto světě obsažena ani všecka spravedlnost, všecko štěstí. Kdyby zajisté ve vesmíru obsažena byla všecka pravda, všecka spravedlnost, všecko štěstí, pak by vlastně vesmír byl Bůh, jenž jest pravda, spravedlnost a štěstí neskonale.

Ježíš Kristus, boží Moudrost, vyvedl nás z bludu tím, že ukázal nám, že spravedlnost pravá, božská, neskonalá přesahuje hranice tohoto světa, sahá do věčnosti, kde v Bohu a skrze Boha dojde se spravedlnosti naprosté, kde na soudu božím ukáže se spravedlnost naprostá. (Podobenství o Lazaru a boháči, o koukolu a pšenici.) A rozum náš a zkušenost naše přisvědčují: Ano, tak tomu jest, jak učil Ježíš; zde na světě nenalézám ani pravdy naprosté, ani spravedlnosti, ani štěstí nehynoucího, musí býti Bůh nadsvětný a věčnost, kde u Boha, jenž jest pravda, spravedlnost a štěstí, naleznu to, čeho marně zde ve světě hledám. Teprve vtělená Moudrost boží, Kristus Pán, jenž obsáhl čas i věčnost, objasnil nám záhady tohoto světa, a vyložil, proč my lidé nepochopujeme mnoho věcí zde na světě: „Vy podle těla soudíte, já nesoudím“ (Jan 8, 15), „Vy z dola jste, já jsem s hůry, vy jste z tohoto světa, já nejsem z tohoto světa“ (Jan 8, 23), pravila Moudrost Kristus.

k) Ježíš Kristus a mravnost.

Buďtež vy dokonalí, jako i Otec váš
nebeský dokonalý jest.

Mat. 5, 48.

Mravnost jest souhrn a soulad všech ctností. Ctnost uspořádá člověka, aby dobré myslil, žádal (miloval), mluvil a konal, zlého nenáviděl a se varoval. Proto základem mravnosti jest mravní dobro. Nejvyšší dobro, nejdokonalejší bytost, jest Bůh. Bůh jest vzorem člověku pro mravnost. Dle míry,

jak člověk Boha, nejdokonalejší bytost, poznával, byla i jeho mravnost. Dokud lidstvo zachovalo si z prazjevení dokonalejší pojmy o Bohu, bylo i mravnější, v té míře však, jak zapomínalo na Boha a odvracelo se od Něho k tvorstvu, hynula i jeho mravnost. Čím který filosof pohanský lépe poznal Boha, tím lepší zásady mravní postavil. Nejlepší známost o Bohu, dobru nejvyšším, přinesl lidstvu Ježíš Kristus, proto i jeho mravověda jest nejdokonalejší. Z toho vysvítá, jak mravověda úzce souvisí s věroukou: věrouka, jež učí Boha znáti, jest základem a podmínkou mravouky (morálky). To třeba zdůrazniti proti snahám některých novotářů, kteří usilují o to, mravouku odloučiti od věrouky, kteří věroukou pohrdají a jen mravouce místo popřátí chtějí. Tiť veškeré mravovědě boří základy, bez nichž neobstojí. Bůh a jeho známost jest vzorem vši mravouky a mravnosti. Ježíš Kristus, jenž nejdokonaleji znal Boha, poněvadž sám Syn boží jest: „Já a Otec jedno jsme Otec ve mně a já v Otci . . . Žádný neví, kdo by byl Syn, jedině Otec; a kdo by byl Otec, jedině Syn, a komuž by chtěl Syn zjevití“, zjevil nám nejdokonalejší pojmy mravnostní.

1. Mravověda Kristova proto převyšuje všechny mravovědy lidské. Vzor její jest Bůh: „Buďtež vy dokonalí, jako i Otec váš nebeský dokonalý jest.“ Ona vede člověka k tomu, aby snažil se co nejvíce nápodobiti Boha, bytost nejdokonalejší: tak mysliti, milovati, mluvití a jednati jako Bůh, čili sjednotiti vůli s vůlí boží. To jest její cíl: co nejvíce sjednotiti neboli spojití člověka s Bohem. Poněvadž v Bohu jsou všechny dobré vlastnosti v míře nejvyšší, proto i mravouka Kristova odporučuje všechny ctnosti a všechno, co dobré jest, v nejkrásnějším souladu. Základ ctností jest pokora, ctnost, jež vlastní ctnosti ukrývá. Bez hlubokých základů nestojí pevně žádná stavba, a bez pokory neobstojí žádná mravnost. Pýcha jest počátek všech hříchů, pokora základ všech ctností. Světská ethika pohrdá pokorou jako slabostí. A přece pokora není žádná slabost, ale velikou projevuje mravní sílu. Pokora jest ctnost, pocházející z pravé známosti Boha a sama sebe. Kdo Boha a sebe dobře a v pravdě poznává, přichází k přesvědčení, že sám

o sobě oproti Bohu, bytosti nejdokonalejší, jest tvorem velmi nedokonalým. Pokorný člověk zná se v pravdě, že sám ze sebe nic nemá, ale úplně závisí na Bohu, Otci nebeském. Pokorný zná své přednosti, které od Boha obdržel, jich si pro Boha váží, zná své dobré skutky a ctnosti, kterých s pomocí boží dosáhl, ale zná i své nedokonalosti, chyby a nepravosti. Proto v pravdě pokorný ani sebe nezahazuje, ani sebe nepatříčně nevynáší. Jak v pravdě jest, tak se zná, tak o sobě smýšlí a dle toho taky jedná. Pokora jest vlastně pravé a oprávněné sebevědomí. Dokonalost boží, kterou poznal, a nedokonalost vlastní, které si jest vědom, jest pokornému pobídkou, aby z vlastní nedokonalosti s pomocí boží hleděl se vymaniti a dospívati k dokonalosti. Sebevědomí, jaké světská bezbožecká morálka doporučuje, jest vlastně sebeoklamání, sebeobelhávání, sebezpochybňování, jest pýcha.²⁴⁾ Pokora jest pravé sebepoznání, pravá vážnost sebe pro Boha. Tak p o k o r a j e s t z á k l a d e m v š e c h c t n o s t í, neboť pravdivé sebepoznání jest podmínkou všeho ušlechtilého snažení. Pokorný rád se dává poučiti, proto dospívá k moudrosti, pyšný se domnívá, že všechno ví sám nejlépe, proto zůstává v nevědomosti a nedokonalosti. Ethika bezbožecká, která Bohem pohrdla, musila ovšem pohrdnouti i pokorou, ale tím právě její mravouka jest stavba bez základu. Z poznání Boha a sebe, a z tohoto poznání vyvíjející se pokory, rostou v duši křesťanské ostatní ctnosti: b o ž s k á v í r a, n a d ě j e a l á s k a i mravní ctnosti, jež mravy člověkovy Bohu milými činí. Poněvadž křesťan poznává Boha jako bytost nejdokonalejší, miluje Ho a miluje pro Boha i sebe i bližního, poněvadž poznává Boha jakožto nejvyš pravdomluvného, věří Jemu, a poněvadž ví, že Bůh jest i nejvyš dobrotivý a věrný, doufá v Něho. Mravní ctnosti řízeny a pořádány jsou čtverými ctnostmi hlavními, totiž: opatrností, spravedlivostí, statečností a mírností, na nichž ostatní ctnosti mravní spočívají, proto jmenují se též ctnosti stěžejné (kardinální). Opatrnost udržuje každou ctnost v hranicích rozumnosti, spravedlivostí udržují se ctnosti v mezích práva, statečnost dodává jim síly, aby přemáhaly všechny obtíže a překážky, které ctnostem v cestě stojí, mírnost chrání jich před žádostivostí, jež by jim na

²⁴⁾ „Pýcha těch, kteří tě (Boha) nenávidí, vstupuje vždycky.“ Žalm 78, 28.

závalu byla. Nad těmito ctnostmi jako vrchol dokonalosti pnou se do výše tři evangelické rady: dobrovolná chudoba, ustavičná čistota a stálá poslušnost pod představeným duchovním.

Tak podobá se mravnost křesťanská jako nějaké pevně stavené krásné kathedrále, jež spočívá pevně na hlubokém základu pokory, jejíž pilíře pnou se do výše k nebi vírou, nadějí a láskou, jejíž ostatní zdivo vyplňují mravní ctnosti utvrzené a spolu spjaté opatrností, spravedlivostí, statečností a mírností, a jejíž vrcholky věží ozdobeny jsou evangelickými radami, které člověka do závratné výše nade vši pozemskost povznášejí.

2. Jako mravouka Kristova doporučuje všecku dokonalost a všechno dobro, tak zase neúprosně stíhá a zavrhuje všechno zlo. Jest božsky přísná, stíhá zlo až do nejtajnějších úkrytů žádostí a myšlenek. Ale jest i božsky laskavá a milosrdná. Omluví chybu z nezaviněné nevědomosti nebo slabosti, nezavrhne ani největšího hříšníka, jen když v pravdě pokání činí, dává důvěru slabému, laskavě pozvedá ho, aby vstáti mohl: knotu dohořívajícího neshasíná, ani třtiny nalomené nedolamuje. Křesťanství zvnitřnilo mravnost. Hledí posvětit i zdokonalit i myšlenky a žádosti, neboť z nich povstávají slova a skutky. Mravověda Kristova nespokojuje se s pouhým dokonalým zevnějškem, ano takový jako přetvářku zavrhuje, když pod ním neřestná duše se skrývá. Modlitba má u Krista cenu, je-li vykonána v duchu a v pravdě, čistota mravní, má-li sídlo v myšlenkách a žádostech, pokání, odvrátí-li se hříšník v duši své od hříchu. Pohanské pokání pozůstávalo většinou v pouhém zevnějším očišťování obřadném bez proměny duše. Pohanská čistota panenská byla pouhá neporušenost těla.

Nejlépe vysvitne tento kontrast tělesné ctnosti pohanské oproti duchovní ctnosti křesťanského panenství, srovnáme-li vestálskou pohanskou pannu s některou pannou křesťanskou.

Vestálské panny byly povinny vlastně zachovati jen tělesného panenství. Dovoleno jim bylo choditi do divadel, kde nejhnusnější obrazy nemravné sloužily jim k obveselení, kde nečisté scény a řeči jim bylo dovoleno sledovati. Jejich duše byly naplněny vši nečistotou, jen když jejich tělo zůstalo panenské, byly

ctěny jako „čisté“ panny. Jak jinak smýšlí na př. sv. křesťanská panna Lucie! Odpovídá při výslechu: „Čistě a zbožně žijící jsou chrámem Ducha svatého.“ Na to vece soudce pohanský Paschasius: „Rozkážu tebe odvléci do nevěstince, aby tě Duch svatý opustil.“ Jemuž panna odpovídá: „Jestliže mne proti mé vůli dáš znásilniti, čistota mi bude počítána za dvojí korunu.“

Kristus Pán vyložil potřebu vnitřní dokonalosti obraznými slovy: „Svíce těla tvého jest oko tvé. Jestli oko tvé bude sprostné, všechno tělo tvé bude světlé. Pakli oko tvé bude nešlechetné, všechno tělo tvé bude tmavé. Jestliže tedy světlo, kteréž jest v tobě, tma jest, sama tma jak veliká bude?“ (Mat., 6, 22—23). A celý výklad Krista Pána při kázání na hoře měl účel ukázati potřebu vnitřní mravnosti. Nejostřeji pak káral vnější spravedlnost fari-seů a zákonníků.

3. Aby někdo dobré konal, potřebuje nejen znáti přesně, co jest mravně dobré a co zlé, ale třeba jest mu též pohnutky mocné, která ho nabádá, aby dobré volil a činil. Žádná mravouka nemá tolik a tak mocných pohnutek k dobru jako mravouka Kristova. První a nejmocnější i nejušlechtlejší pohnutkou ke konání dobra jest v náboženství Kristově láska. Láska nejen k dobru, k ctnosti, jež samy o sobě krásné a dobré jsou, ale lásku k dobru nejvyššímu — k Bohu. Proto prohlásil Kristus Pán za první a největší přikázání lásku: „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého, a z celé duše své, a ze vši mysli své. Toť jest to největší a první přikázání. Druhé pak jest podobné tomu: Milovati budeš bližního svého jako sebe samého. Na těchto dvou přikázáních všecken Zákon záleží i Proci“ (Mat. 22, 37—40). Toto přikázání lásky jako pohnutka ke konání všeho dobrého dáno bylo Bohem již skrze Mojžíše (5. Mojž. 6, 5, 3. Mojž. 19, 18), ale poněvadž židé klamně nazývali svým bližním toliko své soukmenovce, vyložil Kristus Pán v podobenství o milosrdném Samaritánu, že každý člověk i Samaritán, u židů opovržený, jest náš bližní. Ano učil i nepřátele milovati svým slovem i příkladem. Totéž učili i jeho apoštolové. Sv. Pavel píše: „Kdo miluje bližního, naplnil zákon. Nebo: Nezcizoložíš, nezabiješ, nepokradeš, nepromluvíš křivého svědectví, nepožádáš,

a jestli které jiné přikázání, v tomto slově se zavírá: Milovati budeš bližního svého, jako sebe samého. Milování bližního nečiní zlého; plnost tedy zákona jest milování“ (Řím. 13, 8—10). Máme konati dobré, nikoliv pro odměnu pouhou, ale z lásky nezištné, jako Bůh Otec nás miluje, proto ani své nepřátele nesmíme z lásky vylučovati: „Milujte nepřátele své, dobře čiňte těm, kteří vás nenávidí, a modlete se za ty, kteříž vám protivenství činí, a utrhají vám: abyste byli synové Otce svého, jenž jest v nebesích: jenž slunci svému velí vycházeti na dobré i zlé: a déšť dává na spravedlivé i nespravedlivé. Nebo milujete-li (toliko) ty, kteří vás milují, jakou odplatu míti budete? Zdalíž i publikáni téhož nečiní? A budete-li pozdravovati toliko bratří svých, což více činíte? Zdalíž i pohané toho nečiní? Buďtež vy tedy dokonalí, jakož i Otec váš nebeský: dokonalý jest (Mat. 5, 44—48).

Tak postavil Kristus Pán Boha samého, jeho neskonalou lásku, za vzor nezištné lásky pravé. Ne tedy ze zjištné a otrocké lásky máme konati dobro, ale z lásky nezištné a synovské, jako dítě miluje otce. Apoštol Pavel proto píše: „Buďtež následovníci boží, jakožto synové nejmilejší, a choďte v milování, jakož i Kristus miloval nás, a vydal sebe samého za nás, v obětování a oběť Bohu k vůni líbeznému“ (Ef. 5, 1—2).

Bůh, jenž miluje láskou nezištnou, Bůh, jenž z pouhé lásky dal nám svého nejmilejšího Syna, Bůh — láska samá, má býti vzorem našeho milování. Sv. Jan píše: „Milujme se vespolek; nebo láska jest z Boha. A každý, kdož miluje, z Boha se zrodil, a zná Boha: kdo nemiluje, nezná Boha, nebo Bůh jest láska“ (I. Jan 4, 7—8). A dále: „V tomť jest láska: ne že bychom my byli Boha milovali, ale že on prve miloval nás, a poslal Syna svého v (oběť) slitování za hříchy naše“ (4, 10).

Máme konati dobro z čisté lásky nikoliv z otrocké bázně před trestem: „Bázněň není v lásce, ale dokonalá láska vyhání ven bázeň; nebo bázeň má trápení: kdož pak se bojí, není dokonalý v lásce“ (I. Jan 4, 18). Může-liž býti mocnější jiné pohnutky k mravnosti a svatosti života jako čistá, nezištná, dokonalá láska, kterou náboženství Kristovo nám doporučilo?

Sv. apoštol Pavel, proniknut touto nezištnou láskou, žádal si i útrap pekelných trpěti pro dobro, pro oslavu boží: „Žádal jsem

já sám zavržen býti od Krista pro své bratry, kteříž jsou moji příbuzní podle těla, kteříž jsou Israelští“ (Řím. 9, 3—4).

Ale vedle této pohnutky nepřednější, konati dobro pro dobro ano pro Boha, dobro neskonale, má náboženství Kristovo i pohnutky ostatní totiž: konati máme dobro a varovati se zlého i pro odměnu a to odměnu největší — věčnou, a k uvarování se trestu a to trestu největšího — věčného.

I této pohnutky jest třeba člověku, neboť vášeň někdy tolik zaslepuje a jímá, že jenom odměna věčná a trest věčný dovedou vášeň schladiti a udržeti člověka v těžkém pokušení na cestě pravé. I této pohnutky jest třeba, poněvadž člověk pro blaženost stvořen jest a proto, ať dělá co dělá, činí tak, aby štěstí dosáhl. Dosažení věčné blaženosti u Boha a vyvarování se věčného zavržení od tváře boží, není pohnutka veskrz úplně sobecká, neboť, kdo koná dobré pro dosažení věčné blaženosti a pro uvarování se trestu věčného, činí tak, aby stal se blaženým nikoliv sám pro sebe, ale dosáhl blaženosti u Boha, aby sám byl blaženým, ale i Boha mohl oslavovati. Pohnutka tato nevylučuje tedy Boha, nevylučuje lásky boží, není veskrz sobecká. Jenom ta pohnutka ke konání dobra jest veskrz sobecká, když někdo by konal dobro a varoval se zlého pro pouhou odměnu časnou, pro štěstí pozemské,²⁵⁾ pro trest časný, nebo i pro trest věčný, ale na Boha při tom nic nemyslí a Boha úplně ze srdce svého a ze své lásky vylučoval, nebo sebe a své blaho nad Boha a jeho čest a slávu stavěl; na př. hleděl dosáhnouti štěstí a odplaty věčné, a Boha při tom urážel, svou čest stavěl nad čest boží, svému štěstí přednost dával před oslavou boží. Jako odměna věčná u Boha a od Boha, nebo trest věčný, není pohnutka veskrze sobecká a nečestná, tak ani nečiní z nás lidí otroků a nevolníků. Neboť Bůh, zaslibuje nám za dobré skutky odměnu věčnou a hroze nám trestem věčným, nebere nám naší svobodné vůle, ale ponechává i potom nám svobodu, abychom se rozhodli. Ano, právě tím, že nás Bůh udržuje v mravnosti, osvobozuje nás z otroctví hříchů a vášní, činí nás

²⁵⁾ „Vzali odplatu svou,“ ne odměnu boží, pravil o takových Kristus Pán (Mat. 6, 2).

svobodnějšími. Bůh není tyran, ale Otec, nikoho nezotročuje, a i když trestem hrozí, hrozba jeho jest hrozba otcovská. Hřích však a vášně činí člověka otrokem. Člověk, jenž dá se přemoci hříchu a vášni nízké, veden bývá jimi na cesty pošetilství největších i do záhuby, a marně hledí se pak z otrockých pout jejich vymaniti. Zákon boží dává člověku rozum, tím i svobodu, hříchem klesá člověk na roveň zvířete.

„Rozum tobě dám, a vyučím tě cestě té, kterouž kráčeti budeš: utvrdím nad tebou oči své. Nechtějtež býti jako kůň a mezek, kteří rozumu nemají,“ praví se v žalmu (31, 8—9). Kristus Pán zase pravil: „Poznáte pravdu a pravda osvobodí vás . . . Amen, amen pravím vám, že každý, kdo činí hřích, služebník jest hříchu. Služebník pak nezůstává v domě na věky: ale syn zůstává na věky. Proto osvobodí-li vás Syn, právě svobodni budete“ (Jan 8, 32—36). Sv. Pavel pak píše: „Vysvobození jsouce od hříchu, učinění jste služebníci spravedlnosti“ (Řím. 6, 18) a zase „Pán jest Duch; a kde jest Duch Páně, tuť i svoboda“ (II. Kor. 3, 17), opět: „V svobodu povolání jste, bratří: toliko ať neužíváte svobody k příčině těla“ (Gal. 5, 13).

To jest právě klam a šalba největší, že někteří se domnívají a též jiným namlouvají, jakoby hověti hříchům a vášním byla svoboda pravá. Sv. Petr píše o takových: „Svobodu jim slibující, ježto sami jsou otroci porušení; nebo od koho kdo jest přemožen, toho jest i otrokem“ (II. Petr 2, 19).

4. Avšak křesťanská mravouka má nejen tu přednost, že představuje člověku nejmocnější pohnutky ke konání dobra, ale též tím vyniká nad každou etiku, že postavila a staví před oči nejdokonalejší yzor mravnosti v Kristu Pánu, že v křesťanství dokonalost mravní se vtělila. „Učte se ode mne! Následujte mne!“ řekl Kristus Pán. Křesťanská mravouka nejen slovy učí, ale skutky, jest nejen nauka mravnostní, ale i mravnostní dramatický děj. Křesťanství postavilo nám před oči nejen neviditelného Boha jako vzor dokonalosti mravní, ale vtěleného, viditelného Boha Krista Pána. Každoročně rozvinuje se před očima našimi v církevním roce celý život Krista Pána, takže křesťan nejen slyší, jak by měl dokonale býti živ, ale i to

vidí, to prožívá. Jak veliký to význam má, pochopí každý, kdo přesvědčen jest o moci příkladu, a proto i o velikém působení divadla. Křesťanská mravouka představuje nám vzory dokonalosti jako na velkolepém divadle.

5. A ještě jednu přednost má křesťanství před každou etikou, že nejen učí mravnosti dokonalé slovem i příkladem, ale spolu poskytuje člověku i potřebnou mravní sílu, aby mohl mravně býti živ. To jest ono veliké tajemství, jehož nynější převážně racionalistická doba nechápe. Naše rozumářská doba mluví často jen o rozumu a domnívá se proto, že dostačí k mravnosti pouhé rozumářské výklady o ctnosti a dobru. Naše rozumářská doba pro samý rozum zapomíná na pěstění vůle, a pro samý rozum a rozumářské výklady zapomněla na duši, kterou i popírá. Rozum chtěla vynášeti do nebe, a duši zapřela i její existenci popírá. Proto duše slábne, duše hladoví, pevné povahy jsou stále řidší. Kristus Pán přišel duši nasytiti, duši posilniti. Kristus Pán dodává nám jako kmen vinný ratolestem životní mravní sílu nadpřirozenou, jak sám v podobenství učil. Kristus Pán pravil o sobě: „Já jsem chléb života: kdo přichází ke mně, nebude lačněti, a kdo věří ve mne, nebude žízni nikdy“ (Jan 6, 35). Jako chléb sílí naše tělo, tak Kristus Pán sílí ty duše, které s ním duchovně se spojují nejen vírou, nadějí a láskou, nejen modlitbou a rozjímáním, ale i viditelným způsobem ve svatém přijímání. „Tělo mé právě jest pokrm, a krev má právě jest nápoj. Kdo jí mé tělo, a pije mou krev, ye mně přebývá, a já v něm“ (Jan 6, 56—57). Z tohoto spojení s Kristem Pánem čerpají duše zbožné onu sílu nadpřirozenou, které svět dáti nemůže, které svět nezná, ale přece, když ji na křesťanech spatřuje, obdivovati ji musí. Svět se domnívá, že pouhou řečí, pouhým učením dovede člověka k mravnímu životu. Ale to jest klam; proto svět dovedl sice pěkně o ctnosti mluvit, ale konati ji nedovedl. Křesťanství dává dušem sílu mravní, proto obrátilo svět. Sv. apoštol napsal krátce: „Království boží není v řeči, ale v moci“ (I. Kor. 4, 20). Děti vychovávané v rodinách dle zásad morálky světské; jsou na čas dosti nevinné, mravné, zdají se býti bez hříchu a ctnostné, ale když po letech opustily rodinný krb, stávají se ve světě kořistí buď pýchy, nebo lakomství, nebo

smilstva a nestřídmosti. Schází jim vnitřní síla, kterou čerpáme z víry Kristovy. Podobají se květkám ve skleníku vypěstovaným, jež venku mráz snadno spálí. Když probudí se v dětech takových vášní a náruživost, padnou jí za oběť, a žádné poučování, žádná výstraha, žádný trest neudrží jich na cestě mravního života, neboť bez Krista jsou slabé. Ježíš Kristus nejen učí nejdokonalější mravnosti, ale dodává k ní i síly vnitřní, On jest nejen naším moralistou, učitelem mravnosti, ale i naším Spasitelem. Morálka křesťanská zakládá se hlavně v mravní síle, kterou čerpáme z Krista Spasitele. Ježíš Kristus pravil: „Já jsem cesta“ (Jan 14, 6). Kdo se drží cesty, jde bezpečně, nezabloudí, a jde snadno, neboť cesta ukazuje správný směr, abychom cíle došli. Kdo Krista Pána následuje, nezabloudí, jde jistě a snadno k cíli věčnému. Cesta však neukazuje a nevede nás toliko k cíli pravému, ale kdo cestou jde, cesta ho i nese. Ježíš Kristus jest cesta, nejen že nám ukazuje správný směr, nejen že nás učí pravé mravnosti, abychom cíle věčného šťastně dosáhli, ale Ježíš Kristus, cesta k Bohu, naše nohy také nese, nám dodává opory a síly mravní, abychom jistě a bezpečně šli a cíle svého šťastně došli.

1) Ježíš Kristus — božský zahradník.

Ulomeny jsou ratolesti, abych já byl
vštípen . . . Pro nevěru jsou ulomeny,
ale ty věrou stojíš.

Rím. 11, 19—20.

Chce-li zahradník stromek zušlechtit, seřízne divoký výhonek, a místo něho vštípní ušlechtilý roub. Podobně učinil Ježíš Kristus. Bůh neničí bez potřeby díla svého, aby znova začal tvořiti, ale zdokonaluje, očišťuje díla svá. Nezničil padlého lidstva, aby nové stvořil, ale vedl a připravoval je ku spasení. Bůh řídil národy a zvláště národ israelský, aby dílo spasení jako květ a plod vyrostlo na kmenu lidstva. Krásně vyznačeno jest toto dílo přípravy na vykoupení v Písmě sv. Napřed předpovídán jest Vykupitel jako „símě“, později jmenován jest již „prutem“, ²⁶⁾ z ně-

²⁶⁾ Isaiáš 11, 1.

hož „květ vystoupí“. O něco později mluví prorok Jeremiáš již o „kmenu“: „V těch dnech, a za času toho, učiním, aby zrostl Davidovi kmen spravedlnosti: a konati bude soud a spravedlnost na zemi. V těch dnech spasen bude Juda“ (33, 15—16). Když přišla doba vykoupení, mluví Spasitel již o ovoci dobrém, o pšenici dobré.

Ježíš Kristus nezničil tohoto díla přípravy, nezničil kmene starého, ale zušlechtil jej, očistil jej, naplnil a omilostnil jej. V „něm jste doplnění“ volal sv. apoštol Pavel ke křesťanům kološským.²⁷⁾ Dobu vykoupení nazývá apoštol „plností času“: „Když přišla plnost času“. Na tohle se namnoze zapomíná, a tak někteří snadno „moudrostí světskou a marným podvodem oklamání bývají,“²⁸⁾ Mnozí zajisté líčí dílo spásy, křesťanství, jako něco z brusu nového, vyličují dílo Kristovo tak, jakoby Spasitel všechno, co před ním bylo, zavrhl, a něco zcela nového zavedl, nejen co se obřadů týče a oběti, ale i modlitby a mravního zákona.

Ale to jest klam. Vždyť již na počátku učinil Bůh zjevení prvním lidem a z tohoto prazjevení mnoho dobrého i mezi pohaný se zachovalo.

Bůh zjevoval častěji vůli svou i později národu israelskému. Měl tedy snad Syn boží, Spasitel světa, staré dílo své zničit? Nikoliv, nezničil ho, ale zušlechtil a doplnil je.

1. Bůh dal již v dobách nejstarších lidstvu svá přikázání, a tato přikázání znova národu israelskému na hoře Sinajské vštípil do paměti. Přikázání tato jsou dílo boží, vůle boží. Proto Spasitel jich nezavrhl, ale zdokonalil je. Když jednou přistoupil jeden a ptal se ho: „Mistře dobrý, co budu dobrého činiti, abych měl život věčný? A on řekl jemu: Co se mne ptáš o dobrém? Jediný dobrý jest Bůh. Chceš-li pak vjíti do života, ostříhej přikázání. Dí jemu: kterých? A Ježíš řekl: Nezabiješ; nezcizoložíš; nepokradeš; nepromluvíš křivého svědectví; cti otce svého i matku svou; a milovati budeš bližního jako sebe samého“ (Mat. 19, 16—19). Tak Kristus potvrdil starý zákon boží. Avšak nejen jej potvrdil, ale i zdokonalil, neboť dodal: „Chceš-li dokonalým býti, jdi, prodej co máš, a rozdej chudým, a budeš mít poklad

²⁷⁾ Kološ. 2, 10.

²⁸⁾ Kološ. 2, 8.

v nebi; a pojď a následuj mne.“ Nezavrhl tedy Kristus to, co dobrého dáno bylo lidu od Boha dobrého, ale k přikázáním božským přidal jako dokonalost — radu: dobrovolnou chudobu z lásky. Ale nejen to, Spasitel prohloubil zákon boží a ždo nitra člověka, uče, že třeba jej zachovávat nejen ve skutecích, ale i ve slovech, žádostech i myšlenkách: „Nedomnívejte se, že jsem přišel rušit Zákona aneb Proroků, nepřišel jsem rušit, ale naplnit“ (Mat. 5), tak vykládal při kázání na hoře.

2. Podobně se to má i s modlitbou. Modlitba byla již před Kristem, židé i pohané se modlili. Kristus přišel, aby ji zdokonalil. Židé modlili se sice mnoho, ale často pyšně, jinými při tom pohrdající, modlili se i bez vnitřní pobožnosti a bez potřebné důvěry v pomoc boží. Proto Kristus Pán učil, že třeba pokorně se modlit, jako onen publikán, že třeba „Bohu klaněti se v duchu a pravdě“ (Jan 4, 24) a povzbuzoval tak často k důvěrné modlitbě vytrvalé slovem i příkladem: „Proste a bude vám dáno, hledejte, a naleznete, tlucte, a bude vám otevřeno.“

I pohané se modlili a modlili se mnoho, ale při tom často nedobře. Dle svědectví Platonova (Leg. 10, 887) modlívali se Řekové i Barbaři při východu i západu slunce i měsíce, i jídlo končovali modlitbou nebo posvátným zpěvem. Modlili se také v různých tísňích a potřebách. Ale často modlitby jejich byly chybné. Nebyla-li modlitba jejich vyslyšena, mstili se svým bohům a potupovali je. Římané věřili, že modlitba kněze tehdy jen jest účinná, když kněz modlitbu bezvadně vysloví. Proto, když v některém slově modlitby dlouhé se podřekl, musil znova celou modlitbu opětovat. Pohané prosili božstvo obyčejně o věci časné: úrodu, zdraví těla, vítězství nad nepřítelem atd. Cicero (N. D. 3, 36) napsal: „V tom souhlasí všickni smrtelníci, že od bohů obdrželi vnější výhody, vinice, osetá pole, olivové zahrady, požehnání polních a stromových plodin, všecko pohodlí a konečně všecko štěstí, avšak ctnosti nikdo za dar božstva nepokládá. Jupitera jmenují nejdobrotivějším a největším, nikoliv proto, že nás spravedlivými, střídými a moudrými činí, ale že nás obdařuje zdravím, blahobytem, statky a bohatstvím.“²⁹⁾ Čteme-li zachované dosud staré věnovací pomníky a listiny pohanské, přesvědčíme

²⁹⁾ Döllinger: Heidentum, 200.

se, že pohané prosili a děkovali bohům svým skoro výhradně za věci časné: „aby je obdařili hojností mužského potomstva, plodinami jara i léta na polích a pozemcích, obilím a úrodou, aby je v moci a vážnosti povznesli, aby rozdrtili, povalili a pokořili každého nepřítele.“³⁰⁾

Spasitel modlitby ovšem nezavrhl, ale zdokonalil. Učil, že Bůh jest náš otec, k němuž s důvěrou obracet se máme, že máme i za nepřátele se modlití. Varoval, abychom, modlíce se, zbytečných řečí nečinili: „Modlíce se,“ pravil, „nemluvte mnoho jako pohané: nebo se domnívají, že by pro mnohé mluvení své byli vyslyšáni“ (Mat. 5, 7). Vystříhal před přílišnou péčí o věci časné: „Nepečujtež říkajíce: Co budeme jísti, nebo co budeme pítí, aneb čím se budeme odívati? Nebo toho všeho pohané hledají. Hledejte nejprve království božího a spravedlnosti jeho a toto všecko bude vám přidáno“ (Mat. 6, 31—33). Jako vzor modlitby zanechal nám Ježíš Kristus modlitbu Otčenáš, jež jest obsahem i uspořádáním nejkrásnější ze všech modliteb.

3. Pozorujme dále božského zahradníka Krista, jak svou oběť a své svátosti připojil k oběti a posvátným obřadům starým! O velkonočních židovských, kdy vodění byli beránci — předobrazy Kristovy — na svatou horu Sion, tam zasvěcování a zabíjení — Spasitel kráčí s křížem na horu Kalvářskou, aby tam krvavě na kříži se obětoval. Při večeri velkonoční, této posvátné hostině židovské, kdy posvěcený beránek velkonoční jako svátost byl požíván, takže z něho nesmělo se nic pohoditi nebo při obyčejném jídle požití, kdy hlava rodiny israelské chléb a víno žehnala a modlila se za spásu lidu, kdy v modlitbách touha po Vykupiteli nejživěji se ozývala, — ustanovil Kristus Pán oběť mše svaté a Svátost oltářní. Na židovské svátky letnic, které slaveny byly na památku zákona, jež obdrželi Israelité na hoře Sinajské za blýskání a hřmění — posílá Spasitel apoštolům Ducha sv., Utěšitele, jenž naučí je vši pravdě, a jenž za hukotu a ohnivých znamení vtiskuje do duší jež zákon nový, zákon milosti a lásky.

Proč volil Spasitel právě tyto doby a slavnosti? Zdaž nemohl i jindy trpěti a umříti? Zdaž nemohl jindy oběť novozákonní usta-

³⁰⁾ Dr. Šanda: Starosemitské nápisy, 72.

noviti? Zdaž nemohl v jinou dobu Ducha sv. poslati? Ovšem mohl! Ale učinil to proto právě v té době a při těch slavnostech, aby naplnil zákon, aby předobraz stal se skutkem, a b y z k v ě t u vyšel plod spasení.

Nejen oběť novozákonní a Svátost oltářní, ale i ostatní svátosti své připnul Ježíš Kristus na posvátné obřady staré. Vody užívali nejen židé, ale i pohané jako očištného prostředku pro duši, vzkládání rukou jako znamení o udělení moci, mazání olejem jako znamení na posilnění duše. Byly tyto a podobné obřady pouhé stíny, jak je sv. Pavel nazývá: „Zákon zajisté, má stín budoucího dobrého a ne pravý obraz věci“ (Žid. 10, 1). Ale tyto stíny měly přejíti ve světlo. Tyto obřady, které pouze vyjadřovaly touhu po očištění, posvěcení a posilnění duše, volil Spasitel za znamení, kterým uděluje milost vykoupení. Mohl zajisté i jiným způsobem Kristus Pán duše posvěcovati, ale neučinil tak, neboť chtěl, a b y z e stí n u st a l o s e s v ě t l o. I svazek manželský a kněžství byly před Kristem, Kristus povýšil je na svátost. Přišla plnost času — květ uzrál v plod, naděje došla splnění. Všecka díla boží mají na sobě znak vývinu (evoluce) — proto i dílo spásy duše.

4. Tohoto příkladu Kristova následovali i apoštolové a církev. Není ovšem známo, zda Kristus Pán sám doporučil apoštolům i některé staré obřady posvátné do zákona nového přijali, ale jisto jest, že apoštolové tak učinili. Po návratu z vyhnanství byl u Židů v obyčeji obřad očištný. Proselyt, když vyhojen byl z obřizky, veden byl ke koupeli. Tam mu bylo připomenuto deset přikázání, pak byl ve vodě potopen, a vyšed z vody, stal se celým Israelitou. Ženy od žen, muži od mužů byli potápění. Podobný obřad při svátostném křtu byl u prvních křesťanů a zachoval se dosud na Východě. Ve 13 letech věku stal se Israelita bar mizvah, t. j. synem zákona. Byl oblečen ve škapulíř (tallith) a slavnostně napomenut, aby zachovával přikázání a krotil zlé vášně.

Oběť u židů i pohanů měla tři hlavní částky: obětování, zabíjení obětního zvířete a ztrávení oběti plamenem nebo přijímáním při posvátné hostině. I oběť mše sv. má tři hlavní částky: obětování, proměňování a přijímání. Tyto hlavní částky vyplňo-

valy modlitby, u Židů předčítání sv. Písem, zpěv, kadění a žehnání. Po každodenní oběti v druhém chrámu na konec vyšel kněz židovský před chrám a udělil požehnání, hluboce se skloniv, hlasem podobným jako: *Ite missa est.*³¹⁾ V synagogách ve svátky a v sobotu čítány byly úryvky z knih Mojžíšových, z proroků a ostatních písem sv. a byly vykládány. Kněží starozákonní při svěcení svým byli vodou očistnou omyti, ostříhání, pak slavnostně v roucha kněžská obláčeni a pomazáni. (Exod. 29, 1; 40, 12 Lev. 8, 1). I v starém Zákoně byly tři stupně duchovní hodnosti: velekněz, kněží a levité; církev má biskupy, kněze a jáhny, kteří první čas levity sluli (levita Štěpán, levita Vavřinec).

V synagogách měli i modlitební knížku, která podobně se stavena byla jako kněžský breviář; měla matutinum a nešpory, byla v ní invitoria, antiphony, responsoria, žalmy, lekce, hymny i kapitoly. Po příkladu Ježíše Krista a apoštolů jednala i církev katolická. Dávala starým zvykům pohanským často křesťanský ráz a význam. Byla i v pohanstvu zřízení starobylá, buď úplně neškodná nebo i dobrá, na která lid tolik si zvykl, že i po přijetí víry křesťanské nemohl jim odvyknouti. Proto církev, ano těžko bylo lid od takových zvyků odvrátiti, dávala jim význam křesťanský neboli vštípila ušlechtilou ratolest života křesťanského na starý kmen pohanský. Tak ke konci 4. století na západě přenesena byla slavnost narození Páně, jež již dříve ve 3. století slavěna byla dne 6. ledna se slavností sv. tří králů, na den 25. prosince, t. j. den pohanské slavnosti slunovratu. Ve století 4., totiž po vítězství víry křesťanské, houfně přistupovali pohané ku víře Kristově, ale slavnosti pohanského slunovratu vzdáti se nechtěli, proto církev pokřesťanila tuto slavnost. V Římě slaveny bývaly v prosinci pohanské Saturnalie hodováním. Při této slavnosti dávali si staří pohané vzájemně dárky. I otroci ten den měli se dobře: zváni bývali ke stolu pánů, oblekli oděv svobodných občanů togu a klobouk. Církev spojila tento ušlechtilý zvyk se slavností Narození Páně a štědrým večerem. V březnu měli Římané slavnost Quinquatrie ku počtě narození bohyně Minervy. O tom dnu umělci se svými žáky jako hvězdáři, básníci, sochaři, lékaři i řemeslníci obětovali bohyni a radovali se. Církev později

³¹⁾ Allioli, II., 223 a dále.

zavedla v tu dobu slavnost podobnou ke cti sv. Řehoře, papeže, podporovatele věd a umění. Na jaře, kdy pohané měli svátky Megalské ke cti matky bohů a Attyse na znamení oživení přírody — položena slavnost Vzkříšení Páně, jež právě v tu dobu se událo, a tak pohanské slavnosti lehce dán byl ráz křesťanský. Dne 25. dubna slaveny byly Robigalie ku počtě boha Robigusa, při níž bylo mu obětováno, aby psi hvězda Sirius neškodila obilí. Když r. 590 byl v Římě mor, který při prosebném průvodu přestál, zavedena byla slavnost sv. Marka s procesím za úrodu a za odvrácení moru a položena na den 25. dubna. I některé názvy u lidu obvyklé přijala církev z pohanství, tak na př. hlava církve papež dostal název po nejvyšším pohanském knězi v Římě: pontifex maximus. Anó i do obřadů křesťanských přijata některá zvyklost z pohanství. Tak pohanští Řekové a Římané modlili se stoje, držíce ruce roztažené. Tento způsob přejala církev a dosud kněží při církevních modlitbách stojí a ruce mají rozepjaté.

Těmito zařízeními následovala církev Ježíše Krista, jenž podobně na kmen židovství vštípil křesťanství. Krásně píše sv. Bernard (Homilie II., super Missus): „Bůh, jenž nejen mocně ale i moudře učinil všechno, cokoliv chtěl, jako ve všech dílech svých jakési souměry věcí i časů zachovával k dosažení krásného pořádku: tak i při tomto velebném díle svém, totiž našem obrození, chtěl ukázati nejen svou moc ale i svou milost.“

m) Ježíš Kristus — trpitel.

Zármutek, kterýž jest podle Boha, působí stálé pokání k spasení: ale zármutek světa způsobuje smrt.

II. Kor. 7, 10.

Kristus trpěl za nás, pozůstaviv vám příklad, abyste následovali šlépějí jeho.

I. Petr 2, 21.

Život vezdejší protkán jest tisícími bolestmi duše i těla. Od narození až do vzdechu posledního, od kolébky až do hrobu, doprovází bolest a utrpení člověka, každý rok a každý den přinese nějakou bolest. Po každé radosti následuje bolest. Bolest doprovází člověka na vezdejší pouti jako stín, který jest tím zna-

telnější, čím více světla jest kolem nás; tak též bolest cítíme tím větší, čím více štěstí a radosti jsme okusili před tím. Žítí znamená radovati se a trpěti. S bolestí nevěděl si nekřesťanský svět rady. Proč tolik zla jest na světě, odkud se vzalo, to bylo pohanům veliká záhada. Jedni pravili, že zlo má původ ve hmotě — ta že jest zlá a trápí člověka, jiní (Platon) vymyslili si v člověku dvě duše — dobrou a zlou, jiní (Peršané) dva bohy — dobrého a zlého. Pohané vůbec nemohli bolesti porozuměti, poněvadž dobře nerozlišovali zlo fyzické, jež jest bolest, od zla mravního, jež jest hřích. Jako pohané marně hleděli vyložití původ bolesti, tak marně hleděli ji odstraniti. Stoická filosofie doporučovala jako prostředek proti bolesti: jí vůbec pohrdati, jakoby jí nebylo. Epikurejská filosofie zase hleděla radovánkami světa tohoto osten bolesti zlomiti a tak docíliti klidu a rovnováhy duševní. Ale marně! Pohrdati bolestí jest vlastně jen sebe oklamávati, nebo říkati černému bílé, bílému černé — tím se nic nespraví; učení stoické zrodilo bytosti příšerně klidné — živé mrtvoly, dovedlo lidstvo do indické nirvány a pessimismu. Užívání pak radostí tohoto světa neodstraní bolesti, ale obyčejně bídu a utrpení jen rozmnoží. Radosti epikurejské neuklidní duše, ale jí jen rozbouří, po užití radosti světské nenásleduje klid štěstí, ale roste jen žádostivost vášnivá, která nedá člověku pokoje, pudí ho dále a dále za rozkoší, až duše i tělo člověka zemdlí. Učení epikurejské rodí ochablost, která, je-li klidem, jest klidem hrobovým.³²⁾ Moderní filosofie při luštění záhady bolesti dále nepokročila než filosofie antická. Skončila jednak pessimismem Schopenhauerovým, jednak materialismem epikurejským, jenž zná proti bolesti jediný prostředek: užívati světa a vyžítí se. Proto dnes spatříme v moderní společnosti buď zasmušilé pessimisty, nebo mladé vyžilé starce. Výsledek obojího jest tentýž — zoufalství a sebevražda.

Pohanský lid a pohanští národové hleděli bolesti a utrpení uniknouti tím, že silnější snažili se tíhu života uvrhnouti na slabší. Muž proto hleděl tíhu vezdejšího života přesunouti na ženu, která stala se jeho otrokem; silnější národ zotročoval národ slab-

³²⁾ Jos. Ledinský: Očekávání národů, 27.

ši. Tím ovšem bída ze světa nezmizela, jenom ještě více rozmnožena byla. Miliony zotročených lidí klesaly pod břemenem svého ubohého stavu a několik tisíc mocných pánů hynulo nudou života. Věřící pohan pokládal časné neštěstí pouze za trest osobní své viny. Proto hleděl rozhněvané bohy usmířiti: zpytoval své srdce, litoval hříchu, prosil za odpuštění boha jednoho, když to nepomohlo, prosil boha jiného, pak i jeho ženu, jeho syny nebo i boha neznámého. A když bolest nepřestala, stál tu bez rady, pomocí a útěchy.³³⁾ Byl-li sanguinik, mstil se na svých bozích, kteří mu nepomohli, byl-li povahy více melancholické, oddal se tupé resignaci. Když takto lidstvo, pokládajíc bolest za největší zlo, hledělo všemožným způsobem jí se vyhnouti, ale marně se namáhalo o to — přišel Spasitel, přišel Syn boží. A tento vtělený Bůh, místo aby bolesti hleděl uniknouti, vzal na sebe bolest největší dobrovolně. Svět považoval bohatství za štěstí, — On si zvolil chudobu; svět pokládal vysoké postavení ve světě a učenost za slávu, — On si zvolil prostotu života; svět toužil po radovánkách a pohodlí tělesném, — On přišel, aby pracoval, se zapíral, postil; svět utíkal před bolestí a tíhou života, — On je na sebe vzal; svět chtěl poroučeti, — On přišel poslouchati; svět čekal Vykupitele bohatého, mocného, slavného, — přišel Kristus, chudý, prostý trpitel. Ježíš Kristus teprve rozluštil záhadu zla. Svět se klamal, že pokládal bolest a utrpení za největší zlo, proto hleděl za každou cenu jeho se zbaviti. Aby bolesti a utrpení unikl, dopouštěl se nespravedlnosti, smilství, nestřídmosti, loupeže, vraždy. Kristus Pán naopak vyhlásil svým slovem i životem za jediné pravé zlo — hřích. Tomu vypověděl boj za cenu každou, za cenu bolesti, ponížení, útrapy i smrti.

Proti hříchu třeba bojovati a jej ničiti ve skutečích, slovech, žádostech i myšlenkách, neboť hřích jest jediné pravé zlo, z něhož všecko ostatní zlo fysické původ vzalo. Proto, kdo chce šťastným býti, nesmí dopouštěti se nespravedlnosti, smilství, nestřídmosti, loupeže, sváru, vraždy, ani skutkem ani slovem, ani myšlenkou, a snažiti se konati dobro, třebas by při tom trpěl i smrt

³³⁾ Dr. Musil: Od stvoření . . ., 82.

mučednickou podstoupiti měl. Utrpení a smrt není pravé zlo, ale naopak utrpení a smrt bolestná, kterou někdo podstoupil v čestném boji proti hříchu a pro dobro a ctnost, jest slávou, ctí, vítězstvím a spásou, přináší klid a štěstí dobrého svědomí na tomto světě, a na onom světě odměnu věčnou v Bohu.

To jest filosofie, pravá moudrost Krista Ježíše, kterou hlásal nejen slovem ale celým svým životem — ničiti hřích a konati dobro, čili plniti vůli boží, poslouchati Boha za každou cenu, za každou sebe větší oběť. Všecko ostatní, co Kristus Pán doporučil nebo ustanovil, ať si jest to modlitba, nebo mše sv., nebo svátosti, nebo slovo boží, mělo býti prostředkem k dosažení tohoto cíle, aby usnadnilo nám dobýti tohoto vítězství proti hříchu a k dosažení dobra. Proto Kristus Pán pravil: „Můj pokrm jest, abych činil vůli toho, kterýž mne poslal, bych dokonal dílo jeho“ (Jan 4, 34). Proto nabádal k dokonalosti mravní: „Buďtež vy dokonalí, jako i Otec váš nebeský dokonalý jest“ (Mat. 5, 48). Proto bojoval celý život slovem i skutkem proti každé nepravosti a stíhal neúprosně hřích až do nitra duše, do myšlenek. Proto varoval před přílišnou péčí o věci tohoto světa, jež jest na závalu k tomuto cíli: „Nepečujte říkajíce: Co budeme jísti, aneb co budeme pít, aneb čím se budeme odívati. Hleďte nejprve království božího a spravedlnosti jeho: a toto všecko bude vám přidáno“ (Mat. 6, 31—33). Proto povzbuzoval: „Nebojte se těch, kteříž zabíjejí tělo, ale duše nemohou zabít: než bojte se raději toho, kterýž může i duši i tělo ztratiti“ (Mat. 10, 28). Proto, aby hřích zničil, sám trpěl a raději na kříži umřel, a řekl: „Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám, a vezmi kříž svůj, a následuj mne. Nebo chtěl-li by kdo život svůj zachovati, ztratí jej: pakli by kdo ztratil život svůj pro mne a pro evangelium, zachová jej. Nebo co prospěje člověku, by všecken svět získal, a své duši škodu učinil?“ (Marek 8, 34—36). Kdyby nebylo hříchu, nebylo by na světě ani bolesti ani smrti, kdyby nebylo hříchu, nebyl by Syn boží přišel do tohoto slzavého údolí, nebyl by trpěl a umřel. Přišel na svět, trpěl a umřel, aby bojoval proti hříchu a zničil hřích.

Tak třeba rozuměti utrpení a smrti Ježíše Krista. Nesmíme si utrpení a smrt Krista Pána představovati dle pohanského názoru, jakoby pouhé ničení, mučení a zabíjení bylo něco milého Bohu, nesmíme si Boha představovati jako ukrutníka, jenž se zálibou patří na bolest a umírání. To by byl Bůh krutější nežli člověk; člověk toho nedovede, ale má i s trpícím zločincem a nepřitelem soucit, čím spíše dojíká ho utrpení milovaného syna. Srdce lidské jest pak podobno ovšem nedokonale nejdobrotivějšímu srdci, jež jest Láska boží. Ale přece známo jest, že i bolest, rány a smrt ukrutná dojíká srdce lidské, ano dojíká je v míře nejvyšší, když člověk obětuje se pro Boha nebo člověka z čisté lásky a při tom utrží si rány, bolest a smrt. Jizvy obránce vlasti jsou oslavovány, padlí obránci vlasti jsou velebeni, stavějí jim pomníky, při požáru nebo jiné živelní katastrofě zraněný nebo usmrcený zachránce životů lidských jest veleben. Tak rozuměti třeba oběti, bolestem, umučení a smrti Ježíše Krista. Ježíš Kristus sám svévolně a bez příčiny bolestí a smrti nevyhledával. Vždyť před svým umučením třikráte se modlil: „Otče můj, je-li možné, ať odejde ode mne kalich tento, ale však ne jak já chci, ale jakž ty“ (Mat. 26, 39). Poněvadž pak slušno a potřebno bylo trpěti a umřít pro dobro, a aby hřích byl překonán — šel a trpěl i umřel. Božství vedlo přirozenost lidskou v Kristu z nekonečné lásky k Bohu Otci a k lidem k mučení, na kříž, na smrt a dohrobu. Ptáte se proč tak Bůh Otec dopustil na nejmilejšího Syna svého? Sto důvodů možno uvést, které toto tajemství neskonale lásky boží nám osvětlují, ale úplně pochopiti ho přece nedovedeme, zůstane nám tajemstvím. Ne tolik pro Boha, ale pro spásu člověka se to stalo. Syn boží vstoupil na kříž, aby zazářila světu božská Láska. Světlo vynikne nejvíce, svítí-li ve tmě, zlato odráží se nejlépe od tmavé podložky, — a láska zazáří nejvíce v utrpení, bolestech, v těžkých obětech lásky. Láska boží v Kristu vtělená ukázala se, když laskavý Spasitel těšil zarmoucené, pomáhal nemocným, křísil mrtvé, hladil nevinné dítky, odpouštěl kajícím hříšníkům, ale největší žár lásky boží v Kristu ukázal se na kříži: když tento trpitel nevinný — ubíčováný, trním korunovaný, uplvaný, zsinálý, mezi dvěma lotry pověšený — a v

těchto mukách posmívány, otevřel ústa a promluvil: „Otče, odpusť jim neboť nevědí, co činí!“ Tehdy poznal svět lásku boží. Tehdy počal svět klesati před Bohem na kolena, tehdy přemohla láska boží hřích lidí. Toto slovo z úst umučené Lásky proniklo srdce i jednoho lotra, osvítilo ho, zahřálo jeho srdce chladné a ukrutné, přineslo mu důvěru, odpuštění, spásu a ráj. Na kříži poznali jsme i my, co jest to láska boží, a s celým světem křesťanským klekáme před Tebou, zbičovanou, trním korunovanou, potupenou Láskou boží, jak sám Kristus Pán předpověděl: „A já, když budu povýšen od země, všechno k sobě potáhnu“ (Jan 12, 32).

Jak by asi lidstvo trpící, v tomto slzavém údolí lkající, divně na to hledělo, kdyby byl přišel jeho Vykupitel na svět v paláci, odpočíval v zlaté kolébce na hedvábných peřinkách, obklopen kořmorníky a služebníky, kdyby byl vyrostl v časném blahobytu a radosti, kdyby byl umřel v nejpožehnanějším věku obklopen leskem a slávou, zasypán láskou a radostí? Ptáte se jak? Snad se závistí, snad i s rouhavou řečí v ústech by na to hleděli mnozí, kterým takový osud nebe zde nedopřálo. Ale že narodil se Syn Nejvyššího v největší chudobě, v cizím chlévě tmavém a studeném, v chudobě, ponížení a těžké práci žil v ústraní do svého třicátého věku, a v nejlepším věku a v největší síle 33 let umřel v bolestech největších, kdo bude mu záviděti, kdo může mu zlořečeti? Tu stojí svět v údivu! Rozumíte bolestem a ponížením Syna božského? Sv. Pavel píše: „Vyslyšen jest pro svou uctivost. A ačkoliv byl Syn boží, však z toho, co trpěl, naučil se poslušností: a dokonav, učiněn jest všechněm sebe poslušným příčinou věčného spasení“ (Žid. 4, 7—9). Na ta slova praví sv. Anselm: „Uctivostí jest, že jsa bez hříchu, trpěl z pouhé lásky.“ Kristus Pán naučil lidi poslouchati Boha z lásky, poslouchati ho i za oběť života časného. Trpěl, aby posvětil a záslužným učinil naše utrpení, trpěl a umřel, aby nás k boji proti zlému posilnil.

Sv. Augustin (Traktát na žalm 63.) napsal: „Nedostačovalo, že Pán povzbudil mučedníky slovem, kdyby je nebyl utvrdil příkladem.“ Trpěl, aby nám příklad dal, jak i my trpělivě snášeti

máme starosti, bolesti i úzkost smrtelnou. Trpěl svatý a nevinný, aby ukázal, že nikoliv utrpení a smrt jest nejhorší zlo, ale hřích.

Jest to vskutku něco hrozného, že vtělený Syn boží, aby hřích zahladil, nerozpakoval se na kříži v nejhroznějších bolestech umřít. Když v opuštěnosti na kříži zvolal: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil“ (Mat. 27, 46), modlil se tak Kristus Pán žalm 21., jak se za to má, ale že tato slova hlasitě pronesl, mělo jistě svou příčinu. Mělo se tím naznačiti, že nejhroznější stav člověka jest, když jest odloučen od Boha a v zavržení od Boha jest. Na ukřižovaném Synu božím vidíme nejen nekonečnou lásku boží k nám, ale i celou hrůzu a neštěstí hříchu.

Umřel Pán náš, aby mohl potěšiti nás svým zmrtvýchvstáním. Umřel, aby nám dal příklad smrti svaté, smrt naši posvětil a záslužnou učinil, nám umírání ulehčil, smrti a umírání vzal hrůzu a děs, smrt přemohl. Sv. Řehoř Vel. (Homilie 16. na evang.) píše: „Spravedlivě zajisté bylo, aby tak naše pokušení přemohl svým pokušením, jako překonati měl naši smrt svou smrtí.“ Umřel na kříži, poněvadž kříž nejlépe hodil se jeho vykupitelskému úřadu. Vigouroux praví: „Těžko dovedeme si představití Spasitele ukamenovaného, upáleného nebo sřátého. Kříž mu měl býti krvavou kazatelnou, odkudž k lidstvu promluvil poslední slova svá. Při tomto způsobu smrti zůstává trpící nejdéle pánem svých mohutností; tu mohl Ježíš vydati poslední svůj vzdech takorba po své libosti, v okamžiku, v němž sám chtěl; ne pod ranou katovou, nýbrž jako pán života a smrti, zvolav hlasem velikým.“²⁴⁾

Na kříž vstoupil Spasitel, aby hrozný kříž stal se znamením vítězství a spásy. Svou poslušností až k smrti kříže vysvobodil ubohé otroky, kteří tak často ukřižováni bývali. Smrt ukřižování byla hrozná, bolestná. Cicero (In Verrem V. 66, 165) nazývá ji „crudelissimum et teterrimum supplicium“ t. j. „nejukrutnějším a nejstrašnějším trestem“, „servitutis extremum summumque supplicium“ t. j. „otroctví nejkrasnější a nejvyšší trest“. Lékař Richter (dissert. med. 37) popisuje

²⁴⁾ Bible a objevy, V., 149.

muka kříže: 1. Roztažené ruce přibité působily ohromné bolesti při nejmenším pohnutí těla. 2. Hřeby byly vraženy na místě údů, kde mnoho citlivých nervů a šlach se sbíhá, které byly jednak zraněny, jednak násilně rozdrásány. 3. Ve volném vzduchu rány se zanítily. 4. Krev z levé komory srdeční vytlačená proudila k raněným údům, tam však nenalézajíc volného průchodu, valila se k hlavě; tím spánkové tepny se napjaly, a působily bolest hlavy. Poněvadž levá srdeční komora nemohla se úplně vyprázdniti, a všecku krev z komory pravé pojmouti, — nastala srdeční stísněnost. ³⁵⁾

Ano, kdyby nic jiného nebyl Kristus Pán svým křížem způsobil, než že ze společnosti lidské odstranil hrozný trest kříže, již tímto mnoho by byl pro lidstvo vykonal. Kdo však zná a ví, co útechy a síly vlilo a vlévá do srdcí lidských utrpení a kříž Ježíšův, nebude se diviti, že Láska boží pro nás vstoupila až na kříž.

U kříže Kristova usychají slzy plačících, kříž Kristův sílí nás v našem utrpení i smrti.

Kristus Pán, vzav na sebe bolesti ve zdejšího života, ulehčil nám každou bolest, ano učinil bolest radostí. Křesťan nesoucí za Kristem břímě svých bolestí, raduje se z toho, že Kristu stal se podobným. Utrpením zušlechťuje se duše naše. Sv. Pavel píše: „Odevšad trpíme soužení, ale nestýskáme si; býváme v nesnázích, ale nebýváme opuštěni; protivenství trpíme, ale nebýváme bez pomoci zanecháni; býváme poraženi, ale nehyneme. Ačkoliv ten člověk náš, kterýž jest zevnitř (tělo), se ruší, však ten, který jest uvnitř, obnovuje se den ode dne. Nebo toto nynější kratičké a lehké soužení naše působí v nás převelmi velikou váhu slávy věčné“ (II. Kor. 4). Sv. Petr pak praví: „Trpíte-li pohanění pro jméno Kristovo, blahoslavení budete; nebo co jest cti, slávy i moci boží, a kterýž jest jeho Duch, odpočívá na vás. Žádný pak z vás netrp jako vražedník, aneb zloděj, aneb zlolejec, aneb cizích věcí žádostivý. Jestliže pak jako křesťan trpíte, nestyďte se, ale oslavujte Boha v tom jménu“ (I. Petr. 4, 14—16).

Bougaud napsal: „Bolest povznáší duši k Bohu, očisťuje ji z vin, sílí ducha a dodává mu pravé velikosti, vytváří mistrné

³⁵⁾ Allioli, I., 45.

pravou krásu duše, nahraňuje lásku, vede k Bohu ve šťastnou blaženost. Duše věřící pláče, ale věří a klaní se, pláče avšak doufá, pláče ale miluje.“³⁶⁾

Thiers (de la Propriété str. 380, 382) praví: „To mocné náboženství, které jmenuje se křesťanství, vládne světu, a za to děkuje mimo jiné příčiny, jedné přednosti, kterou samo má mezi všemi náboženstvími. Víte, kterou přednost míním? Jest to přednost, že ono samo a jediné dalo bolesti význam. Náboženství, které přišlo a řeklo: Jest jenom jeden Bůh, a on sám trpěl, trpěl pro nás, náboženství, které ho ukázalo nám na kříži, podmanilo si lidstvo, protože ideou o jednom Bohu vyhovuje jeho rozumu a zbožněním bolesti hýbá jeho srdcem. A ku podivu! Tento trpící na kříži v úzkostech smrtelných zobrazený Bůh byl od lidí tisíckrát více uctíván, nežli onen klidný, veselý a majestátně krásný Jupiter Phidiasův.“³⁷⁾

n) Ježíš Kristus — vzkříšení a život.

Já jsem vzkříšení i život.

Jan 11, 25.

Ježíš Kristus vstal z mrtvých! Tuto pravdu hlásají nejen evangelia, ale celá křesťanská minulost od dob apoštolských. Evangelia vypravují o této veliké události tak důkladně, že nenechávají místa ani nejmenší pochybnosti, že Ježíš skutečně z mrtvých vstal. Vypravují, jak častěji Pán předpovídal, že z mrtvých vstane, ujišťují, že Kristus Pán na kříži skutečně umřel, neboť i Jeho srdce bylo kopím prokláno. Jmenují osoby, které mrtvé tělo Páně pochovali, svědčí, že hrob Jeho byl židovským synedriem zapečetěn a vojenská stráž hrob Páně hlídala. Vypravují, jak a kdy Kristus Pán z mrtvých vstal, jak nřkázal se častěji ženám zbožným, apoštolům a učedníkům na různých místech, jednou na hoře asi 500 lidí. Aby nebylo žádné pochybnosti, že zjev, ježž viděli, byl skutečný, živý a oslavený Kristus Pán, dosvědčují, s jakou nedůvěrou zprávu o zmrtvýchvstání Páně přijímali, a jak Kristus vzkříšený všemožným způsobem

³⁶⁾ O bolesti.

³⁷⁾ Dupanloup: Atheismus, 29—30.

je přesvědčoval, že nikoliv zdánlivě, ale skutečně z mrtvých vstal. Ukazoval jim jizvy pěti ran, dával se jim dotýkati sebe, jedl před nimi, mluvil s nimi, a konečně čtyřicátého dne, požehnáv jim, před jejich očima s hory olivetské na nebesa vstoupil. Kdo uznává evangelia za svědectví hodnověrná, a taková jsou, jak jsme dostatečně důvody vnějšími i vnitřními ukázali, musí věřiti, že Kristus Pán skutečně z mrtvých vstal.

Ale nejen evangelia, ale i kniha Skutků apoštolských a mnohé listy (epištoly) apoštolů svědčí o zmrtvýchvstání Páně. Žádný neodvážil se popírati pravost velkých epištol sv. Pavla; a hle! svatý Pavel opět a opět v nich píše, že Ježíš Kristus vstal z mrtvých. Jako žádný nemůže popříti, že listy ty sv. Pavla pravé jsou, tak žádný nemůže popříti, že sv. Pavel byl úplně přesvědčen o skutečném zmrtvýchvstání Páně. Vždyť za tuto pravdu, jako ostatní apoštolové, i život obětoval, byl umučen. A přece sv. Pavel nebyl žádný člověk lehkověrný nebo nevzdělaný. Byl člověk inteligentní. Jak sám svědčí ve své epištole, mluvil s apoštolem Petrem a Jakubem, u sv. Petra 15 dní se zdržel, a opět se s ním sešel. Sv. Pavel a ostatní apoštolové kázali o zmrtvýchvstání veřejně v synagogách židovských, i před vladaři. Proč mu toto přesvědčení nikdo nemohl vzíti? Vždyť židé každoročně chodili do Jerusalema, proč ho o jiném nepřesvědčili? Sv. Pavel i jiní apoštolové kázali o zmrtvýchvstání v samotném Jerusalemě. Kdyby bylo bývalo možno dokázati, že Ježíš z mrtvých nevstal, zajisté by byli o to v Jerusalemě se aspoň pokusili, a apoštoly o opaku přesvědčili.

A ještě něco zvláštního při tom jest, že, jak svědčí Skutky apoštolské i listy apoštolů, sv. apoštolové vždy a všude při každé příležitosti o tomto podivuhodném skutku božím vypravovali. Zdá se, jakoby o ostatní zázraky, které Ježíš vykonal za svého života, ani se nestarali, ale vždy a všude při každém kázání odvolávají se na tento jediný veliký skutek Ježíšův — na zmrtvýchvstání.

Kterak lze tuto zvláštnost vysvětliti, kdyby apoštolové byli nebyli úplně a jistě přesvědčeni o této veliké pravdě?

Kdo ví a věří, že Ježíš Kristus jest Syn boží; Vykupitel a Spasitel světa, — a za to ručí učení, skutky, celý život a osobnost

Kristova i obdivuhodné dílo jeho církve, — ten snadno a lehce uvěří i ve zmrtvýchvstání Kristovo, neboť z m r t v ý c h v s t á n í náleží do vykupitelského díla Páně jako nutný článek jeho skutků, jako hlava přirozeně patří k tělu. Nedostačilo, aby Syn boží jen na sebe vzal naši přirozenost, ale slušelo se, aby ji také překonal, aby ji dal život nesmrtelný, aby ji oslavil a do nebe povznesl, aby Spasitel jako hlava lidského pokolení smrt časnou překonal a s přirozeností naší vešel do slávy věčné, bychom i my jednou jako údové Jeho těla za ním přišli. Proto, kdo popírá zmrtvýchvstání Páně, popřítí chce celý vykupitelský úřad Kristův, popřítí chce i božství Kristovo, celou víru a naději křesťanskou. Sv. apoštol Pavel napsal: „Nevstal-li Kristus z mrtvých, tedyť jest marné kázání naše, a marná jest víra naše . . . neboť ještě jste v hříších vašich. Tedy i ti, kteří zesnuli v Kristu, zahynuli. Jestliže toliko v tomto životě naději máme v Kristu, bídnější jsme než všickni lidé. Ale nyní Kristus vstal z mrtvých prvotiny těch, kteří zesnuli. Nebo jako skrze člověka (Adama) smrt, skrze člověka (Krista) i vzkříšení z mrtvých. A jakož v Adamovi všickni umírají, tak i skrze Krista všichni obživeni budou“ (I. Kor. 15). Jinde píše: „On (Kristus) jest hlava těla církve, kterýž jest počátek, prvorozený z mrtvých: aby on ve všem prvotnost držel“ (Kološ. 1, 18).

Sám Kristus Pán pravil o sobě: „Já jsem vzkříšení a život.“ Neřekl toliko já sám z mrtvých vstanu, já sebe vzkřísím, ale: já jsem vzkříšení a život. To znamená: já nejen sám sebe vzkřísím, ale vzkřísím i ostatní lidi a dám těm, kteří ve mně věří vírou pravou bohumilou — život věčný. Proto hned slova ta vykládal: „Každý, kdo jest živ, a věří ve mně, neumře na věky“ (Jan 11, 26). Kristus vstal z mrtvých a svým vzkříšením přivede i nás ku vzkříšení a životu věčnému. Podobně pravila o sobě Panna Maria v Lourdech: „Já jsem neposkvrněné početí“. Neřekla: „Já jsem neposkvrněně počatá, ale neposkvrněné početí, neboť nejen sama byla bez poskvrny počatá, ale počala bez poskvrny mocí Ducha sv. i Spasitele. První početí bylo přípravou k druhému, a tímto druhým početím, kterým Spasitele počala, stala se početím spásy světa. V Panně Marii počala se naše spása. Ona jest nejen neposkvrněně počatá, ale ona jest ne-

poskvrněné počtí, jako Kristus Pán jest nejen vzkříšený, ale naše vzkříšení a náš život. Kristovo vzkříšení jest podmínkou, zárukou, přípravou a vzorem našeho vzkříšení. Ježíš Kristus svým slovem nás ujistil, že jednou vzkřísí v den poslední lidi. A toto zaslíbení potvrdil i skutkem, abychom nejen věřili, ale i věděli, jaké naše vzkříšení bude, až budeme připodobněni slávě těla Jeho. Potřebujeme si jenom oslavené vzkříšené tělo Kristovo představit, jak je popsali svědkové, sv. apoštolové, a máme v Ježíši vzkříšeném obraz svého budoucího vzkříšení. Mocí Kristovou, s níž spojena jest duše naše, naše duše oděje se v tělo a spojí se s ním tak úzce a mocně, že předá mu i svou vlastnost: nesmrtelnost, a skrze Krista život a blaženost věčnou. V tomto životě naše duše úplně neovládá těla, tělo bojuje proti duši, při vzkříšení je ovládne, hmota podrobí se duši a tělo stane se duchovním. Některým pochybovačům nejde do hlavy, jak prý duše rozdělí se o hmotu těla, ano známo jest, že zde hmota z těla do těla jiného přechází. Na př. nyní mám v sobě částky hmotné, které před tím byly v těle jiného člověka, pak přejdou do těla třeba zvířete, nebo rostliny, pak zase do těla člověka, který teprve se narodí. Ale to jsou věci dětinské. Duše přece činí tělo tělem mým, na látce té neb oné nezáleží. Vždyť každým okamžikem jiné hmotné částice jsou obsahem mého těla, a přece tělo jest mým tělem. Duše rozhoduje, abych mluvil o svém těle, měl své tělo. A kdyby jednou vzala moje duše na sebe třeba hmotné částice z měsíce nebo některého jiného tělesa nebeského, bude to moje tělo, poněvadž v něm bude moje duše. Voda jako voda, kyslík jako kyslík, dusík jako dusík, tělo jako tělo, jen když duše jest má, pak i to tělo bude moje; na identitě hmoty nezáleží.

Že jednou z mrtvých vstaneme, přisvědčuje i náš rozum a naše srdce. Rozum praví: Jako Bůh jest nejvyšší spravedlivý, tak se sluší, aby nejen duši odměnil nebo potrestal, ale i tělo, neboť člověk koná dobré a činí zlé nejen duší, ale i tělem, proto se patří, aby celý člověk byl odměněn nebo potrestán. A srdce naše touží po spojení s tělem, srdce naše samo povídá: tehdy budu uspokojen, když nejen duší, ale i s tělem, celý jak jsem, budu s Pánem Bohem.

Kristovo vzkříšení přineslo srdci lidskému to, po čem člověk celou svojí bytostí touží, Kristovo vzkříšení přineslo duši uspokojení. Proto svátky velkonoční jsou tak radostné, a církev opět a opět pje: Alleluja!

o) Ježíš Kristus — spasitel.

„Vy jste v Kristu Ježíši, který učiněn jest nám od Boha moudrostí, i spravedlností, i posvěcením i vykoupením.“
I. Kor. 1, 31.

Vykoupením byl položen základ k našemu spasení. Vykoupením byla naše lidská přirozenost v Kristu vytržena z moci temnosti a hříchu, a přenesena do království světla a lásky, zjednána nám byla cesta k milosrdenství božimu a odpuštění našich hříchů, otevřely se nám zdroje milosti a naděje dojíti oslavy na věčnosti. Sv. Pavel napsal: „Vytrhl vás z moci temnosti a přenesl do království Syna milování svého, v němž máme vykoupení skrze krev jeho, a odpuštění hříchů, kterýžto jest obraz Boha neviditelného, prvorozený všeho stvoření. Nebo skrze něho stvořeny jsou všechny věci na nebi i na zemi, viditelné i neviditelné . . . A on jest přede všemi a všechny věci jím stojí. A on jest hlava těla církve, kterýž jest počátek, prvorozený z mrtvých, aby on ve všem prvorozenství držel. Nebo se zalíbilo (Otcí), aby v něm všechna plnost přebývala, aby skrze něho smířil s sebou všechno, v pokoj uvedě skrze krev kříže jeho, i co na zemi, i co na nebi jest“ (Kol. 1, 13—20).

Vykoupením, jak Ježíš Kristus sám v podobenství mluvil, připravil nám Otec nebeský svatbu, prostřel stůl k hostině, a zve nás jako přítel k hostině. Zve nás, ale nenutí: „Kdo chce za mnou přijíti . . .“ „Chceš-li do života vejíti . . .“, tak mluvil Vykupitel světa, nikdy nikoho nenutil. Chceme-li tedy a upřímně o to se přičiníme, budeme spaseni, nechceme-li, nebudeme spaseni. Bůh, jak jsme se již často přesvědčili, cení vysoko svobodnou vůli. Bůh usmířený však nás nejen zve k spáse, ale nabízí nám i prostředky, abychom jí došli. Bůh zanechal nám zde svou pravdu, aby nám svítila na cestu

k nebi, svůj příklad, abychom ho následovali, doporučil nám modlitbu a slíbil pomoc těm, kteří prositi budou, zanechal nám oběť mše sv., aby byla upomínkou na oběť lásky kříže a zdrojem milosti, zanechal nám svátosti k našemu posvěcení.

Na nás nyní jest, abychom chtěli spasení dosáhnouti, a užívali prostředků k svému posvěcení. Na nás jest, abychom hleděli s pomocí boží hříchů se zbaviti, pravdu hledati, lásky boží získati, jedním slovem sebe posvětití. Ten, kdo to činí, dle duše znova se rodí, stává se dítkem božím a nabývá nového života skrze Krista a má naději života věčného, neboť spojen jest skrze Krista s Bohem. Tak výslovně zvěstoval Ježíš Kristus: „Amen, amen, pravím vám, že kdo slyší slovo mé, a věří tomu, kterýž mne poslal, má život věčný, a nepřijde na soud: ale přešel ze smrti do života“ (Jan 5, 24). A opět: „Amen, amen pravím vám: Bude-li kdo zachovávatí řeč mou, neužří smrti na věky“ (Jan 8, 51). „Kdo uvěří a pokřtěn bude, spasen bude“ (Mar. 16, 16). „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný: a já ho vzkřísím v den nejposlednější“ (Jan 6, 55). „Kdo má přikázání má, a zachovává je, tenť jest, kterýž mne miluje. A kdo miluje mne, milován bude od Otce mého: i jáť budu jej milovati, a zjeví jemu samého sebe . . . Miluje-li kdo mne, řeč mou zachovávatí bude, a Otec můj bude jej milovati, a k němu přijdeme, a příbytek u něho učiníme“ (Jan 14, 21—23). „Začkoli budete prositi Otce ve jménu mém, to učiním: aby oslaven byl Otec v Synu“ (Jan 14, 13). Všickni jsme vykoupeni, proto všem nabízíme se spasení, neboť se praví: kdokoliv, kdo, tedy každý. Všickni mohou dosáhnouti spasení. A v čem záleží to spasení? V čem jiném nežli ve spojení s Bohem: hříchem odvrací se člověk od Boha, spasením spojuje se s Bohem. Proto pravil Ježíš, že se jemu sám zjeví, že k němu přijdou (Otec, Syn i Duch sv.) a příbytek u něho učiní. Sv. Jan pak praví: „Život věčný dal nám Bůh. A ten život jest v jeho Synu. Kdo má Syna, máť život: kdo nemá Syna, nemá života“ (I. Jan 5, 11—12), dále: „Syn boží přišel a dal nám smysl, abychom poznali Boha, a byli v pravém Synu jeho. Tenť jest pravý Bůh a život věčný“ (I. Jan 5, 20—21). „Kdo zachovává přikázání jeho, zůstává v něm,

a on v něm, a z toho víme, že zůstává v nás Duch, kteréhož dal nám“ (I. Jan 3, 24). „Bůh jest světlo . . . Pakli v světle chodíme, jakož i on v světle jest, máme vespolek obecenství, a krev Ježíše Krista, Syna jeho, očišťuje nás od všelikého hříchu . . . Pakli vyznáváme hříchy své“ (I. Jan 1, 5—9).

Spasení tedy záleží ve dvojí věci: 1. ve spojení našem s Bohem zde; to jest naše posvěcení, a 2. ve spojení našem s Bohem na věčnosti; to jest naše oslavení.

Zjevení boží velmi často promlouvá o našem spasení a znázorňuje nám toto dílo spásy různými obrazy: 1. jako nejužší spojení naše s Bohem, 2. jako přátelství dítek a Otce, 3. jako spojení nás ratolestí s kmenem Kristem, 4. jako spojení nás údů s hlavou naší Kristem v jedno tělo, 5. jako spojení nás kamenů se základním kamenem Kristem v jednu krásnou stavbu.

Spasení jako nejužší spojení s Bohem: Ježíš se modlil: „Aby všickni jedno byli, jako ty Otče ve mně, a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli . . . A já slávu, kterouž jsi mi dal, dal jsem jim: aby byli jedno, jakož i my jsme jedno. Já v nich, a ty ve mně: aby dokonání byli v jedno. Chci, aby kde jsem já, i oni, kteréž jsi mi dal, se mnou byli: aby viděli slávu mou, kterouž jsi mi dal, neb jsi mne miloval před ustanovením světa, . . . aby milování, kterým jsi mne miloval, bylo v nich, i já v nich“ (Jan 17, 21—26).

Před svým utrpením mluvil k apoštolům: „Ještě maličko, a svět mne již neužítí: ale vy mne užijte, nebo já jsem živ, i vy živi budete. V ten den vy poznáte, že já jsem v Otci mém, a vy ve mně, a já ve vás“ (Jan 14, 19—20). Spojení to bude tak pevné, že nikdy více se nerozloučí: „Já život věčný dávám jim, a nezhynou na věky, aniž je kdo vytrhne z ruky mé“ (Jan 10, 28). Sv. Pavel toto pevné spojení jmenuje uchvácení, t. j. silné spojení: „Běžím, zdali bych nějakým způsobem uchvátil, na němž i uchvácen jsem od Krista Ježíše“ (Filip. 3, 12), a jinde opět: „Uchvácení budeme do oblaků vstříc Kristu v povětří, a tak vždycky s Pánem budeme“ (I. Thoss. 4, 16).

Spasení jako přátelské spojení dítek s otcem v jedné rodině. Ježíš Kristus velmi často nazýval

Boha naším otcem, a povzbuzoval lidi, aby snažili se státí dít-kami jeho. Pravit též: „Kdo by koliv činil vůli boží, ten jest můj bratr, i sestra má, i matka“ (Mar. 3, 35). Po svém vzkříšení pravil k Magdaleně: „Vstupuji k Otcí svému, a k Otcí vašemu, a k Bohu svému, a k Bohu vašemu“ (Jan 20, 17). Sv. Jan píše o Kristu Pánu: „Kolikž pak koli přijali ho, dal jim moc býti syny božími, těm, kteří věří ve jménu jeho: kteříž ne z krve, ani z vůle těla, ani z vůle muže, ale z Boha zrozeni jsou“ (Jan 1, 12—13). V epištole praví: „Nyní jsme synové boží: a ještě se neukázalo, co budeme. Vímeť, že když se ukáže, podobni jemu budeme; nebo viděti jej budeme tak, jakž jest“ (I. Jan 3, 2).

Stejně svědčí apoštol sv. Pavel: „Přijali jste ducha vyvolení synů, v němžto voláme: Abba (Otče). Ten zajisté Duch svědeckví vydává duchu našemu, že jsme synové boží. A jestliže synové, (tedy) i dědicové, dědicové zajisté boží, a spolu dědicové Kristovi: jestliže však spolu trpíme, abychom i spolu oslaveni byli“ (Řím. 8, 15—17). Něco dále pak praví: „Kteréz předzvěděl (ty) i předzřídil, aby byli připodobněni obrazu Syna jeho, aby on byl prvorozený mezi mnohými bratřími“ (8, 29).

Spasení jako spojení ratolestí s kmenem.

Ježíš Kristus pravil: „Jáť jsem vinný kmen, vy (jste) ratolesti; kdo zůstává ve mně, a já v něm, ten nese ovoce mnohé: nebo beze mne nemůžete ničeho činiti. Jestliže kdo ve mně nezůstane, vyvržen bude ven jako ratolest, i uschne, a seberou jej, a uvrhnou na oheň, a hoří“ (Jan 15, 5—6).

Podobně sv. Pavel nazývá křesťany ratolestmi, kteří vštípeny byly na kořen Kristův: „Ty, byv planá oliva, vštípen jsi v ně, a učiněn jsi účastníkem kořene i tučnosti olivy . . . Ne ty kořen neseš, ale kořen tebe“ (Řím. 11—18).

Spasení jako spojení údů s hlavou v jedno tělo. Tento obraz spasení našeho velmi často opakuje se v epištolách sv. Pavla. K Římanům píše: „Jako v jednom těle mnohé údy máme, ale nemají všickni údové stejného dílu: tak jsme mnozí jedno tělo v Kristu, a každý zvláště jeden druhého (spolu) údem“ (12, 4—5).

K Efeským praví: „Kterýž jest hlava, Kristus; skrze něhož všecko tělo (příslušně) spojené, a svázané po všech kloubích

posluhování, podle působení v míře jednoho každého údu, běře vzrůst těla, k vzdělání svému v lásce“ (4, 16). A aby naznačil ještě důrazněji naše spojení s Kristem, praví něco dále: „Jsme údové těla jeho, z masa jeho a z kostí jeho“ (5, 30). Ke Korinthským napsal: „Vy jste tělo Kristovo, a údové z údů“ (I. 12, 27). Varuje zvlášť před hříchem nečistoty, která poskvňuje tělo naše a Kristovo, jež jest chrám Ducha svatého: „Nevíte-li, že vaše těla jsou údové Kristovi? Což tedy vezmu údy Kristovy, učiním (je) údy nevěstky? Odstup to . . . Utíkejte před smilstvím . . . Zdaliž nevíte, že údové vaši jsou chrám Ducha svatého, jenž jest ve vás, ježž máte od Boha, a nejste svoji? Nebo koupeni jste za velikou mzdu. Oslavujtež a noste Boha v těle svém“ (I. 3, 16—20).

Tato myšlenka opakuje se velmi často i ve spisech sv. Otců i v modlitbách církevních. Sv. Augustin (Homilie 28. na Jana) praví: „Ne tedy Kristus v hlavě, a ne v těle: ale Kristus celý v hlavě, i v těle. Pokud tedy údové jeho, on sám: pokud však on sám, ne dále údové jeho. Neboť kdyby oni (věřící) nebyli údové jeho, nebyl by řekl Šavlovi: Proč mne pronásleduješ? Neboť Šavel nikoliv jeho samého, ale údy jeho, to jest věrné jeho, na zemi pronásledoval. Nechtěl však říci svaté mé, služebníky mé, konečně čestnější, bratry mé: ale mne, to jest údy mé, jimž já jsem hlavou.“ V homilii 27. na sv. Jana píše: „Ničeho tolik nemá se báti křesťan jako odloučení od těla Kristova. Neboť jestli odloučí se od těla Kristova, není jeho údem: není-li jeho údem, nežije duchem jeho.“

Sv. Lev, papež (Řeč o proměnění Páně) udává příčinu, proč se ukázal Pán ve slávě: „Naděje svaté církve se upevňovala, aby celé tělo Kristovo poznalo, jakou proměnou bude obdarováno: aby údové jeho si slibovali účast na cti, která napřed zazářila v hlavě.“

Modlitba sv. Tomáše Aqu. zní: „Ó přemilostný Bože, dejž mi tělo jednorozeného Syna tvého Pána našeho Ježíše Krista, jež přijal z Panny Marie, tak přijímati, abych hodným uznán byl býti spojen s mystickým tělem jeho a počtěn mezi údy jeho.“

Spasení jako spojení kamenů s úhelním kamenem Kristem. Ježíš Kristus, odvolávaje se na slova

žalmu (117, 22), sám sebe nazval kamenem úhelním: „Kámen, kterýž zavrhlí stavitelé, ten učiněn jest hlavou úhelní“ (Mat. 21, 42). Ten, kdo slyší slovo Kristovo a dle něho jedná, podobá se dle Ježíše Krista domu, vystavenému na skále: „Každý, kdo slyší slova má tato, a plní je, připodobněn bude muži moudrému, kterýž ustavěl dům svůj na skále: i spadl příval, a přišly řeky, a váli větrové, a obořili se na ten dům, a nepadl; nebo založen byl na skále.“ (Mat. 7, 24—25.)

Podobně i sv. Pavel přirovnává dílo spasení svatyni zbudované na úhelním kamenu Kristu: „Jste měšťané svatých a domácí boží, vzděláni na základ apoštolů a proroků, kdežto jest nejhlubší úhelní kámen sám Kristus Ježíš, na němžto všecko stavení vzdělané, roste v chrám svatých v Pánu, na kterémž i vy spolu vzděláváte se v příbytek boží v Duchu“ (Ef. 2, 19—22). V listu ke Korinthským praví apoštol totéž, že kdo staví na základ Kristův, pevně stojí a obstojí, ale spolu poznamenává, že jsou zde křesťané, kteří sice s Kristem spojení jsou, avšak nejen dobré skutky konají, ale i nedokonale. O těch praví, že sice budou spaseni, ale jako skrze oheň, tedy skrze očistec vejdou do slávy věčné: „Žádný nemůže jiného základu položit, mimo ten, kterýž položen jest, jenž jest Kristus Ježíš. Staví-li kdo na ten základ zlato, stříbro, drahé kamení, (nebo)dříví seno, strniště, . . . den Páně zajisté ukáže. Zůstane-li či dílo, kteréž na něm vystavěl, vezme odplatu: pakli či dílo shoř, vezme škodu: ale sám bude spasen, avšak tak jako skrze oheň“ (I. Kor. 3, 11—15).

V listu k židům proto napomíná apoštol k setrvání v dobrém až do konce: „Kristus, jakožto Syn v domu svém; kterýžto dům jsme my, jestliže doufanlivost a chloubu naděje až do konce pevnou zachováme“ (2, 6).

Ve Zjevení sv. Jana (hl. 21) popsáno jest dílo spasení jako „Jerusalem nebeský, krásný jako nevěsta okrášlená,“ v němž místo chrámu jest Pán Bůh všemohoucí a Beránek.

Církev v hymnu na den Posvěcení chrámu úchvatnými slovy pěje o nebeském Jerusalemu, jenž staví se z živých kamenů — lidí milujících Krista a trpících zde pro Krista:

Jerusaleme nebeský,
vidino míru blažená,
jež ze živoucích kamenů
pneš se vznešeně ku hvězdám,
jak nevěsta se opásáš
pásem myriard andělů.

O, losem šťastným snoubená,
věnčena slávou Otcovou,
Tě ženich skropil milostí;
přesličná, ó ty královno,
S Kristem oddaná knížetem,
zářící město nebeské.

Tam zdobený jsou perlami
dvěře, jež všem otevřeny:
neboť už ctností předchozí
smrtelník onam směřuje,
když láskou zraněn ke Kristu
muky sobě byl vytrpěl.

Dláta šťastnými nárazy
a přemnohými údery
pěkně hlazené kladivem
budovu tvoří kameny,
jež svazky splaty vhodnými
kladeny jsou na vrcholu.

Buď sláva Otci povinná,
jenž od věčnosti Nejvyšší,
též Synu Jeho jednomu
a rovněž Utěšiteli,
buď chvála, moc a oslava
po všecky věky věkové. Amen.

(Přeložil Jan Šanda.)

Jak ze všeho vysvítá, zjevení boží učí mnohými obrazy, že spasení jest co nejužší a nejpevnější spojení s Bohem. Již zde na zemi ti, kteří v pravdě milují Boha, jsou s ním spojeni, jejich duše jest nebe, v němž sídlí Bůh. Smrtelné tělo však brání duši takové spatřiti Boha tváří v tvář. Smrtí vchází duše svaté jako skrze oponu cestou novou a živou do svatyně nebeské: „Majíce doufání ke vjíti do svatyně skrze krev Kristovu, cestou, kterouž nám začal, novou a živou, skrze oponu, to jest tělo své“ (Žid. 10,

19–20). Smrt nazýval proto Ježíš Kristus spánkem, nikoliv zničením, jmenoval ji druhým narozením (Mat. 19, 28). Ježíš jmenoval sebe dveřmi, skrze které vchází se do života: „Já jsem dvěře. Skrze mne vejde-li kdo, spasen bude: a vejde (křtem), i vyjde (smrtí), a pastvy nalezne“ (Jan 10, 9). Sv. Pavel vezdejší bolesti a zvláště bolesti smrtelné přirovnává bolestem při porodu, po nichž následuje zrození: „Stvoření vysvobozeno bude od služebnosti porušení, v svobodu slávy synů božích. Víme zajisté, že všecko stvoření lká, a (jako) ku porodu pracuje až posavád. A netoliko to, ale i my, prvotiny ducha majíce, i my sami v sobě lkáme, očekávající vyvolení synů božích, vykoupení těla našeho“ (Řím. 8, 21–23).

Ó jak velebné jest dílo našeho spasení! Ti, kdož spasení dojdou, budou skrze Krista co nejúžejí s Bohem spojeni, budou jako dítky v rodině Otce nebeského, láskou spojeni s Kristem Pánem jako s bratrem, budou jako syny božími. Ovšem Bohem se nestanou, nebudou dítkami Otce svou podstatou, ale Synu božímu podobni, jako pozlacená věc podobá se zlatu ryzímu. Pozlacený předmět od ryze zlatého na první pohled ani se nerozezná. Budou spojeni s Kristem Pánem jako ratolest s kmenem, Jeho životem žítí. Budou spojeni s Kristem Spasitelem jako živí údové jednoho těla s hlavou: očima Kristovými budou patřiti na slávu boží, v Jeho srdci budou se radovati. Nedivno proto, že sv. Pavel napsal: „Čeho oko nevidalo, ani ucho neslýchalo, ani na srdce lidské nevstoupilo, co připravil Bůh těm, kteří jej milují“ (I. Kor. 2, 9).

Nyní pochopíme tajemství, proč Bůh, ač napřed věděl, že člověk zhřeší, přece ho stvořil. Učinil tak z lásky k Synu svému a z lásky k lidem, neboť sláva vykoupení a spasení jest větší, nežli by byla ona sláva, do které by byli lidé v nevinnosti z ráje přišli: „Kde se rozhojnil hřích, tu se více rozhojnila milost“ (Řím. 5, 20).

Nyní také pochopíme, proč Bůh božskou odměnou obdaří naše skutky dobré, jsouť to skutky v Synu božím vykonané, jsouť to především skutky Krista vykupitele, Kristovou zásluhou a mocí vykonané. „Milostí spasení jste skrze víru, a to ne sami ze sebe: dar zajisté boží jest (to); ne ze

skutků, aby se někdo chlubil“ (Ef. 2, 8—9), Bůh v nás působí dobré: „Bůh jest, kterýž působí v nás i chtění i vykonání, podle dobré vůle (své)“ (Filip. 2, 13). Ježíš skrze Ducha svatého spolupůsobí s námi, žije v nás: „Živ pak jsem již ne já, ale živ jest ve mně Kristus“ (Gal. 2, 20). Božská odměna našich skutků dobrých bude v popředí oslavou a odměnou Krista Pána: Kristus v nás oslaven a odměněn bude.

Nyní pochopíme, proč Syn boží nerozpakoval se státi se naším vykupitelem a spasitelem, a všechna vezdejší muká na sebe vzal.

Evoluce! Vývoj lidstva k dokonalosti, jak často zaznívá toto slovo v dnešním světě! Avšak evoluce světa tohoto bez Boha, bez Krista, vede ke zkáze; mluví se o pokroku, o vývoji, a zatím duše těch, kteří hledají pokrok bez Boha chátrá, i tělo slábne a hyne, lidstvo upadá. Jedině pravou evoluci k dokonalosti přinesl lidstvu Kristus. Skrze Krista prospívají jednotlivci i národové; národové bez Krista však hynou a upadají.

Evoluce Kristova jest něco tak velikého, že člověk nedovede si většího ani pomysli: Kristus vede nás ke zbožnění, k synovství božímu. Nebe se staví: každý člověk, jenž zde s Kristem žije, trpí, pracuje, jest kámen, jenž zasazen bude do nebeské stavby. Tam, kde jest Kristus, základ, tam jest nebe.

To, co tušil a předpověděl žalmista, stalo se; potomku Davidu Kristu postaven jest nebeský trůn věčný ze všech národů: „Na věky milosrdenství vzděláno bude na nebesích: připravena bude pravda tvá na nich. Učinil jsem smlouvu s vyvolenými svými, přísáhl jsem Davidovi služebníkmu svému: Až na věky připravím símě tvé. A vzdělám od národu do národu stolicí tvou. Oslavovati budou nebesa divné skutky tvé Hospodine: i pravdu tvou v shromáždění svatých. Nebo kdo v oblacích přirovnán bude Hospodinu: (kdo) podoben bude Bohu mezi syny božími. Bůh, kterýž oslaven bývá v radě svatých: veliký a hrozný jest nade všechno, kteříž jsou vůkol něho. Hospodine Bože zástupů, kdo jest podoben tobě? Mocný jsi ty Hospodine, a pravda tvá jest vůkol tebe“ (Žalm 88, 3—9).

p) Ježíš Kristus — velekněz dle řádu Melchisedechova.

Jistě ty jsi Bůh skrytý, Bůh israelský
spasitel. Isaiáš 45, 15.

Nynější doba, jež nevyzula se dosud úplně z jednostranného rationalistického nazírání na svět, hledí dle toho i na křesťanství jednostranně, proto vidí v křesťanství jen nauku nábožensko-mravní. Křesťanství však není pouhá nauka náboženská, křesťanství jest síla, jest život nový, jest posvěcení člověka. Kristus Pán proto řekl o sobě nejen: já jsem pravda a světlo, ale pravil též: já jsem cesta, já jsem život a konečně já jsem chléb života. Cíl náboženství jest spojení člověka s Bohem; a toto spojení provádí se nejen pravdou, ale i láskou, milostí, novým životem v Bohu. Býti křesťanem, neznamená jen přijati učení Kristovo — býti filosofem křesťanským —, ale křesťanem býti značí žítí s Kristem, žítí nový nadpřirozený život skrze Krista v Bohu. To jest jedna přednost křesťanství. Avšak křesťanství jest i náboženství dokonale vyhovující přirozenosti lidské. Proto není křesťanství pouhá abstrakce: abstraktní pravda, abstraktní láska, abstraktní milost, síla, život, — ale křesťanství je způsobu takového jako člověk, duch a tělo, neviditelné s viditelným jest v něm spojeno. Křesťanství nepředstavuje nám proto Boha jen jako ducha — ale ukazuje nám Boha vtěleného, Slovo učiněné tělem, Ježíše Krista. V křesťanství mluví Bůh hlasem lidským a mluví dosud ústy neomylného učitelského úřadu v církvi, milost a láska boží ukázala se světu viditelně a dosud viditelným způsobem se uděluje ve svátostech, Bůh objevil se ve viditelné podobě lidské a dosud pod viditelnou způsobou chleba mezi námi dlí, Bůh vtělený ukázal se jako obět lásky na kříži viditelně, a dosud viditelně pod způsobou chleba a vína při mši sv. se obětuje, Bůh viditelným způsobem spojil se s člověčenstvem a dosud viditelným způsobem při sv. přijímání spojuje se s námi: Taková jest povaha křesťanství. Kdo toto na mysli má, pochopí sná-

ze význam oběti mše sv. a velebné Svátosti Oltářní.

Kdo ví a věří, že Syn Boží se vtělil, že v Něm ukázala se viditelně moc a moudrost boží, že skrze Něho, Jeho životem a smrtí; svět byl vykoupen, kdo ví a věří, že z mrtvých vstal a stal se naším spasitelem, kdo porozumí duchu křesťanské víry, ten snáze porozumí a uvěří tajemství velebné Svátosti Oltářní. Tajemství velebné Svátosti Oltářní jest jako logický závěr díla Kristova, jest korunou křesťanství. Proto křesťané prvních dob seznamovali novokřtěnce s tímto tajemstvím až naпослед. A sám Pán Ježíš ustanovil tuto oběť a svátost až na konci svého života: „V tu noc, v kterou zrazen byl“ (I. Kor. 11, 23).

Napřed kázal, činil zázraky, odpouštěl hříchy, utvrdil apostoły ve víře, že jest vtělený Syn boží a vykupitel světa, pak teprve jako korunu svého díla ustanovil velebnou Svátost Oltářní.

Sama Prozřetelnost boží dávno připravovala lidstvo na tuto Svátost a oběť. Předobrazy jejich byla manna na poušti, byla oběť Melchisedechova, chléb andělský, jímž nasycen byl prorok Eliáš, takže v síle jeho došel až na horu Horeb, byly i chleby předkladné a víno, jež v chrámě v oběť každou sobotu na stůl se kladly. I proroci předpovídali o nové oběti čisté, která bude Bohu milá a Bohu přinášena na celém světě. Pán Ježíš napřed učinil podobné zázraky: proměnil vodu ve víno, rozmnožil zázračně dvakráte chleby na poušti, aby duše připravil na veliké tajemství této oběti a svátosti. Rok před ustanovením napřed ji zaslíbil. Bylo to po onom zázračném rozmnožení chlebů. Kristus Pán navazuje řeč na tuto událost a začíná mluvit o jiném chlebu. Odvolává se při řeči na předobraz tohoto chleba nebeského mannu na poušti. Přečteme-li pozorně celou řeč Krista Pána, vidíme v ní tentýž postup jako při řečech v Jerusalemě, když zjevoval se znenáhla jako Syn boží. Napřed praví neurčitě: „Otec můj dává vám chléb s nebe pravý.“ Pak mluví již určitěji: „Chléb boží jest ten, kterýž s nebe sestoupil a dává život světu.“ Brzy na to určitě praví: „Já jsem chléb života. Tu začali židé reptati na to, že řekl: „Já jsem chléb živý, kterýž jsem s nebe sestoupil.“ Ježíš však znova totéž opakuje: „Já jsem chléb života.“ A hnedle dodává určitěji ještě: „Chléb, kterýž já

dám, tělo mé jest, (jež vydám) za život světa.“ Tu již hádají se židé vespolek: „Kterak nám může dáti tento tělo své k jedení?“ Ježíš však nicméně mluví ještě určitěji, jmenuje nejen tělo své pravým pokrmem, ale i krev svou pravým nápojem, bez jichž požívání nebudou mítí života v sobě, bez nichž nedojdou šťastného vzkříšení a života věčného: „Amen, amen pravím vám: Nebudete-li jisti těla Syna člověka, a píti jeho krve, nebudete mítí v sobě života. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný: a já ho vzkřísím v den nejposlednější. Nebo tělo mé p r á v ě jest pokrm: a krev má p r á v ě jest nápoj. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, ve mně přebývá, a já v něm“ (Jan 6, 54—57). Tu i mnozí z učedníků horšili se nad tou řečí: „Tvrdá jest tato řeč, i kdož ji může slyšeti.“ Ježíš, aby je poučil, odvolává se na své budoucí nanebevstoupení, vykládá, že nemyslíl krmiti snad tělo svým tělem: „Duch jest, jenž obživuje, tělo nic neprospívá: slova, kteráž jsem já mluvil vám, duch jsou a život“, jakoby řekl: Nikoliv, mé hmotné tělo nebude vašim pokrmem pro těla nasycení, ale mé oslavené tělo dá duši vaší život. A když „mnozí z učedníků jeho odešli zpět a již s ním nechodili“, obrací se Ježíš i ke dvanácti apoštolům a táže se: „Zdaliž i vy chcete odejít?“ Jakoby řekl: „nechcete-li věřiti, že duším vašim dám tělo své za pokrm a krev za nápoj, odejděte i vy“. „I odpověděl jemu Šimon Petr: Pane, ke komu půjdeme? ty máš slova života věčného! a my jsme uvěřili a poznali, že jsi ty Kristus, Syn boží“ (Jan 6, 67—70).

Tak moudře připravoval Ježíš Kristus apoštoly na toto tajemství. A rovněž tak moudře ustanovuje Ježíš tuto oběť a svátost. Ustanovuje je při posvátné hostině velkonoční, při níž požívali posvěceného beránka, chleby přesné a pili z požehnaného kalichu. Všecky tyto věci požívali Israelité jako pokrmy posvátné, proto nic se z nich nesmělo pohoditi nebo jako obecný pokrm požívati. Tyto pokrmy byly předobrazem velebné Svátosti: pokrm střídal se s modlitbou a žehnáním. A v této posvátné chvíli k hostině staré velkonoční přidává Ježíš svůj chléb života a svůj kalich požehnání. „Když oni večeřeli, vzal Ježíš chléb, a dobrořečil, i lámal, a dával učedníkům svým, a řekl: toť je tělo mé. A vzav kalich, díky činil a dal jim, řka: Píte z toho všickni: neb toť jest krev má Nového zákona, kteráž za mnohé

vylita bude na odpuštění hříchů“ (Mat. 26, 26—28). „To čiňte na mou památku“ (Luk. 22, 19).

Ježíš nepraví: tento chléb jest mé tělo, toto víno jest má krev, ale významně a určitě praví: t o t o jest mé tělo, t o t o jest krev má, aby naznačil: toto, jež má podobu chleba, jest mé tělo, nikoliv chléb, toto, jež držím v ruce a má podobu vína, není víno, ale jest má krev. Ježíš držel chléb položený na ruce levé a žehnal jej přidržuje nad něj rukou pravou; odtud pochází obřad, že kněz před konsekrací vzkládá ruce na obětné dary.

Rozuměli apoštolové slovu Páně, že dává jim pod způsobou chleba a vína své tělo a krev? Zajisté, o tom nemůže býti pochyby. A byla tato víra apoštolů víra Ježíšova? Zajisté! Vždyť apoštolové měli příležitosti dost o této pravdě se přesvědčiti. Po svém vzkříšení často dlel Ježíš s nimi a doučoval je o království božím. Že i o mši svaté a velebné Svátosti s nimi mluvil, vysvítá již z toho, že i dvěma učedníkům v Emauzích lámal chléb požeňaný. „Skutky apošt.“ vypravují, že po nanebevstoupení Páně a seslání Ducha svatého „lámali chléb po domech“ (2, 46). Až do druhého století po Kr. spojovali křesťané oběť mše sv. agapy neboli hody lásky. Jako Ježíš Kristus ustanovil tuto oběť a svátost při slavnostní večeři, tak i křesťané s obětí mše svaté a sv. přijímáním spojovali přátelské hody, k nimž nosili si z domova pokrmy. Hody ty daly by se připodobniti naší štědrovečerní hostině, po níž o půlnoci následuje oběť mše svaté.

Že tyto hody spojeny byly s obětí mše sv. a že křesťané věděli a věřili, že při mši sv. přijímají pravé tělo a pravou krev Páně, vysvítá z listu Pavla ke Korinthským. Námatkou jen zmiňuje se sice apoštol o velebné Svátosti, poněvadž při posvátných hodech lásky v Korintu povstávaly zlořády, ale co napsal, jest jasné a svědčí o víře apoštolské ve velebnou Svátost a ve mši svatou. Píše: „Nemůžete kalicha Páně píti, a kalicha zlých duchů; nemůžete býti účastníci stolu Páně, i stolu zlých duchů“ (I., 10, 20—21). Dává naučení jak uctivě měli by se chovati při večeři Páně. A udává důvod, promlouvaje o ustanovení večeře Páně, že tu požívají tělo a krev Páně: „Kdokoliv jísti bude chléb tento, aneb píti kalich Páně nehodně, v i n e n b u d e t ě l e m a k r v í

Páně. Zkusiž pak sám sebe člověk, a tak z toho chleba jez, a z kalicha pij. Nebo kdo jí a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije, jelikož nerozsuzuje těla Páně“ (11, 27—29). Již dříve píše: „Kalich požehnání, kterýž žehnáme, zdaliž není společenství krve Kristovy? a chléb, kterýž lámeme, zdaliž není účastenství těla Páně? Nebo jeden chléb, jedno tělo mnozí jsme, všickni, kteříž jednoho chleba účastni jsme“ (10, 16—17).

Že křesťané od dob Kristových vyznávali víru ve Svátost oltářní a mši sv. jako my katolíci dosud, toho přecetné a jasné důkazy máme nejen v památkách v katakombách, ale i ve spisech sv. Otců.

Sv. Ignác, mučedník a učedník sv. Jana apoštola, píše: „Zdržují se (haeretikové dokété) eucharistie a modlitby, protože nevyznávají, že eucharistie jest tělo Spasitele našeho Ježíše Krista, které za hříchy naše trpělo, a kteréž Otec ve své laskavosti vzkřísil.“ Dokété totiž učili, že Ježíš měl toliko zdánlivé tělo (List k Smyrn. 7). V listu k Filadelfským (hl. 4) praví: „Snažte se tedy jednu eucharistii slaviti, neboť jedno jest tělo Pána našeho Ježíše Krista a jeden kalich pro sjednocenost krve jeho, jeden oltář.“

Sv. Justin v Apologii (hl. 66), věnované císaři Antoniovi Piovi a jeho synu Verissimovi (Mark Aureliovi) píše v II. stol.: „Pokrm ten nazývá se u nás eucharistie, jehož požívati není nikomu jinému dovoleno, leč tomu, kdo věří, že pravda jest, čemu se u nás učí, a koupelí na odpuštění a k obrození obmyt jest, a tak žije, jak Kristus přikázal. Neboť nepřijímáme těchto věcí jako obyčejný chléb, ani jako obyčejný nápoj; nýbrž jako skrze slovo boží vtělený Ježíš Kristus, Spasitel náš, i tělo i krev pro spasení naše měl, tak poučení jsme, že i pokrm modlitbou slova od něho pocházejícího posvěcený, z něhož krev a tělo naše skrze proměnu se živí, jest tělem a krví onoho vtěleného Ježíše.“³⁸⁾

Sv. Irenej (Adv. haerescs. V., 2, 3) podobně píše, že slovem božím stává se chléb a víno tělem a krví Páně: „Když tedy i kalich smíšený (t. j. víno s vodou) a i chléb připravený přijme slovo boží, a stane se eucharistie tělem a krví Kristovou, z nichž pak bere vzrůst a utvrzení podstata těla našeho: jak medle směji říci,

³⁸⁾ Bilczewski: Eucharistie, 124.

že by tělo nebylo schopno přijmouti obdarování božího, jež jest život věčný, jsouc tělem a krví Páně živeno a jeho údem?“

Origenes (Contra Celsum I. 8, n. 33): „My pak díky činíce Tvůrci všehomíra, požíváme s díkyčiněním a modlitbou obětované chleby, které skrze modlitbu staly se tělem svatým a posvěcujícím ty, kteří s čistým srdcem je požívají.“ V homilii 7 na knihu Numeri píše: „Manna obrazně byla pokrmem, nyní však ve skutečnosti tělo Slova božího jest pokrmem pravým, jakož i sám (Kristus) pověděl, řka: neboť tělo mé v pravdě jest pokrm a krev má v pravdě jest nápoj.“ Týž Origenes (Homilie 13 na Exodus) zachoval nám i zprávu, s jakou úctou křesťané tělo Páně přijímali: „Víte, kdož uvykli jste účastniti se božských tajemství, jak přijímajíce tělo Páně se vši obezřetností a úctou pečujete o to, aby z něho ani to nejmenší neupadlo, by se z posvěceného daru nic neroztrousilo.“ O podobné úctě vypravuje Tertullian (De corona milit. hl. 3.): „Úzkostlivě toho dbáme, aby z našeho kalicha nebo chleba nic na zem nepřišlo.“ Ano Tertullian svědčí, že již první křesťané z úcty ke Kristu svátostnému na lačný žaludek přijímali (Ad uxorem II., hl. 5): „Tvůj muž (pohan) nebude vědět, co přede vším pokrmem na lačný žaludek požíváš; a kdyby zvěděl, že je to chléb, nebude jej míti za to, čím vsutku jest.“

Sv. Cyprian (Ad Caecilium III. 3) praví: „Kdo spíše knězem Boha nejvyššího, než Pán náš Ježíš Kristus? který oběť Bohu Otci přinesl: a přinesl totéž, co Melchisedech přinesl, to jest, chléb a víno, své totiž tělo a krev.“

Sv. Ambrož (De Sacramentis V. hl. 4.): „Chléb ten, chléb jest před slovy svátostnými: jak přistoupí posvěcení, z chleba se stává tělo Kristovo . . . Kterak může, co chléb jest, býti tělem Kristovým? Konsekrací (posvěcením). Konsekrace tedy kterými slovy jest a čí řečí? Pána Ježíše. Neboť ostatní vše, co se praví, chválu Bohu vzdávají, modlitba předesílá se za lid, za krále, za ostatní: když se přijde k tomu, aby velebná Svátost se konala, již neužívá kněz svých řečí, ale řečí Kristových.“ Známo, že kněz konsekrací slova vyslovuje jménem Kristovým, půjčuje takřka slova svá Ježíši Kristu, proto nepraví: Totoť jest tělo Kristovo, totoť jest krev Kristova; ale: totoť jest tělo mé, totoť jest krev má.

Sv. Jan Zlatoústý na mnoha místech mluví o velebné Svátosti a mši sv. zcela zřejmě (Homil. 9 k lidu antiošskému):

„Poněvadž Slovo praví: Totoť jest tělo mé: i souhlasme i věrme.“ Dále v téže homilii: „My (kněží) služebníků místo zastáváme: kdož však posvěcuje je a proměňuje, sám jest . . . Ty neknězi, když vidíš obětovati kněze, nedomnívej se, jakoby to činil kněz, ale ruku Kristovu neviditelně rozestřenou spatřuj.“ V homilii (De proditiōne Judae I, 6) vykládá, kterými slovy se konsekruje: „Ne člověk to jest, jenž živly na oltáři činí tělem a krví Kristovou, nýbrž sám za nás ukřižovaný Kristus. V jeho zastoupení stojí tu kněz v okamžiku, kdy pronáší slova; moc pak a milost nalézá se u Boha. Totoť jest tělo mé, praví; slovo to proměňuje věci nalézající se na oltáři. A jako ono slovo všemohoucí, které zní: Rostež a množte se, a naplňte zemi, jenom jednou bylo vyřčeno, ale po všechny časy se uskutečňuje, dávajíc přirozenosti naší roditi potomstvo: tak i toto slovo jednou vyřčené na každém oltáři uskutečňuje pravou oběť, od poslední večere až po dnes a až do druhého příští jeho.“³⁹⁾

Sv. Cyrill Alexandrijský (Kommentář na evang. sv. Jana) praví: „Právě proto zoveme se tělem a údy Kristovými, poněvadž eulogií (t. j. velebnou svátostí) přijímáme v sebe samého Syna božského.“

Sv. Cyrill Jerusalemský (Katechese IV.) praví totéž: „Pod způsobou chleba dává nám tělo, a pod způsobou vína dává nám krev: takže přijav, okoušíš tělo a krev Kristovu, učiněn byv účasten téhož těla a krve. Tak totiž stáváme se Christiferi (nosi-tele Kristovi), to jest, Krista ve svých tělech nesoucí.“

Z těchto několika ukázek z různých dob prvních století křesťanských a z různých zemí křesťanských, z východu i západu, vybraných, jde nad slunce jasná pravda, že víra ve skutečnou přítomnost těla a krve Páně ve Svátosti oltářní a při oběti mše svaté i při svatém přijímání, jest víra apoštolská, byla víra již prvních křesťanů, a proto víra katolická naše jest víra apoštolů, jest víra pravá křesťanská. Kdož nevěří ve skutečnou a podstatnou přítomnost Krista Pána v tomto tajemství, nemají pravé víry křesťanské, zapřeli ji.

³⁹⁾ Bilczewski: Eucharistie, 124—228.

Ríkají, že krvavá oběť Kristova na kříži nás vykoupila, a proto není třeba, aby ještě Kristus Pán obětoval se za nás ve mši svaté. To jest pravda: krvavou Kristovou obětí kříže byl celý svět vykoupen, ale obětí mše sv. milost kříže nám se přivlastňuje. Byli jsme sice všickni vykoupeni, ale nejsme spaseni. Abychom i spasení došli, třeba jest, bychom s Kristem se spojili. A toto spojení koná se, jako všechno v křesťanství, viditelným způsobem při oběti mše sv. a svatým přijímáním. Vykoupení a spasení není totéž. Oběť mše svaté jest živá památka oběti kříže, oběť mše svaté jest nekrvavé (bezbolestné) obnovování oběti bolestné na kříži k našemu spasení.

Cíl náboženství každého jest spojení člověka s Bohem, skrze usmíření Boha hříchy uraženého a získání jeho lásky. A toto usmíření Boha a spojení s ním dokonává se k našemu spasení dokonalým způsobem v oběti mše sv., ve které obětuje se za nás nejdražší dar — sám Ježíš Kristus, a ve svatém přijímání spojuje se člověk skrze Krista Pána s Bohem. Již pohané i židé měli oběť a jakýsi druh přijímání. Obětovali Bohu, co nejdražšího měli: vzácné kovy, drahé kameny, kterými zdobili svatyně; vonné věci, kadidlo a vonné rostliny, které spalovali ke cti Bohu. Zvláště rádi obětovali Bohu věci, ve které vtělila se práce lidská: chovný dobytek, vypěstované obilí, víno, olej, mouku, chléb. Těmito posledními věcmi chtěl člověk naznačiti, že mu obětuje v nich své přičinění, svou práci, svou sílu, — sebe sama. Po oběti následovala posvátná hostina: Část obětovaných věcí byla spálena, jako Bohu věnována, část požíval člověk, aby naznačil, že pozván jest ke stolu Boha usmířeného jako přítel. Proto již oběti staré u židů i u pohanů spojeny byly s posvátnou hostinou, posvátným přijímáním. Ježíš Kristus tuto dobrou stránku oběti nezavrhł, ale přijal ji, povýšil, posvětil, ustanoviv oběť mše svaté, svaté přijímání. Za dar obětní dal dar nejdražší — sebe sám a ve sv. přijímání spojuje se s duší lidskou. Tím přirozené touze lidské Bohu učiniti zadost, ho usmířiti, s ním se spojití, vyhověno mírou dokonalou.

Tím dán byl touze této správný směr, aby nevybočila z mezí

a nezavedla člověka v nepravostné obětování (vraždění nevinných dětí, páchání nepravostí pohlavních ku počtě Boha). Mše svatá jest veliké zvnitřnění a prohloubení oběti. Oběť mše sv. stala se středem a ohniskem, ku kterému všechny ostatní malé oběti lidské spějí: umění a práce lidská vtělená ve svatyních, pálení kadidla, svíce a oleje v chrámu, panictví kněží obětujících tvoří jako rámec kolem živé památky oběti kříže, mše svaté.

Pravíš, že těžko jest uvěřiti v tak veliké tajemství? Není to tak těžko. Kdo věří v Ježíše Krista, Syna Božího, vykupitele a spasitele, skrze něhož byli jsme vykoupeni a skrze něhož budeme s Bohem spojeni v jednotu, snadno uvěří i v toto tajemství. A to tím spíše, poněvadž Moudrost boží zvolila k tomuto tajemství živly, které velekrásně a významně toto tajemství naznačují. Pokrm a nápoj, chléb a víno, proměňuje se v organismu den co den na mnohých místech v živou krev a živé tělo. A totéž Slovo boží, skrze něž příroda stvořena byla, aby v ní z neživého chleba a vína stávala se živá krev a tělo, učinilo i to, aby chléb a víno ve velebné Svátosti proměňovalo se v živé tělo a krev Ježíše Krista k našemu spasení. Ta přirozená proměna jest tajemství, a ta nadpřirozená také tajemství veliké.

Chléb a víno, proměňující se v krev a tělo naše, zachovává nám život časný, chléb a víno proměněné v krev a tělo našeho Spasitele zachovává nás pro život věčný. Moudrost boží volila způsoby chleba a vína i proto, poněvadž tyto způsoby snese každý člověk zdravý i nemocný, dítě i stařec. Pravda, velebná Svátost jest veliké tajemství, žádá veliké víry, ale tato Svátost jest důkazem veliké lásky. Velká láska žádá si také od milovaného veliké víry. Kdo miluje láskou nesmírnou, chce, aby jeho miláček také věnoval mu velikou víru. A ve velebné Svátosti ukázal nám Ježíš Kristus velikou lásku. Maje ustanoviti tuto Svátost řekl Pán Ježíš: „S toužebností žádal jsem tohoto beránka jísti s vámi, prvé než bych trpěl“ (Luk. 22, 15). Kdo miluje, touží po tom, aby s miláčkem svým co nejúžeji se spojil, aby byli jedna duše, jedno

tělo. Kdo miluje, umí cele se obětovati za své miláčky. Kdo miluje, umí drahé dary dávati svým miláčkům, zvláště maje svět opustiti, všechno jim a to nejdražší dává. Ježíš miloval nás láskou nesmírnou, proto i jeho dar a jeho oběť byla nesmírná. Člověčenství naše, tělo a duši, od nás přijal, a celé zase s velikým nádavkem nám dává, dává nám tělo a krev i duši spojené se svým božstvím ve velebné Svátosti. Co nejúžeji spojuje se s námi ve svatém přijímání, poněvadž nás miluje. Abychom věděli, kdy se s námi spojuje, abychom viděli, že k nám přichází, volil viditelnou způsobu chleba a vína. To učinila láska jeho nesmírná! Jako nepochopitelná jest Jeho láska, tak nepochopitelně veliký jest Jeho dar z lásky — Eucharistie.

Praviš, jak možno, aby Ježíš na tak různých místech dlel mezi námi ve Velebné Svátosti oltářní? Nezapomeň, že Ježíš jest Bůh všemohoucí. On rozmnožil chleby zázračně, on rozmnožuje i chleby posvátné. I v dílu božím, v přírodě, jedno slunce zobrazuje se v nesčetných zrcadlech, od jedné svíce možno rozsvítiti veliký počet svící, jedno slovo pronesené a poslechnuté od mnohých přijato bývá; i v přírodě vidíme, že z jednoho stává se mnoho. Ježíš jest ten strom života, který nese ovoce mnoho, aby ovocem jeho získali jsme života věčného.

Ó jaká radost pro nás, že máme Ježíše, lásku a milosrdenství boží, u sebe ve svatostánku, že přichází k nám a spojuje se s námi, že neopouští nás ani v hodině smrti!

To nás uspokojuje, to nás těší, to nás důvěrou naplňuje. Kdo bude zoufati, když jeho nejlepší a nejmocnější přítel jest u něho? Kdo bude se věčnosti báti, když Spasitel, Syn boží, nás do ní doprovází? Kde jest na světě které jiné náboženství, jež by větší útěchu skýtalo, než tvoje náboženství, Ježíši Kriste?!

Nikdo nikdy více učiniti, nikdo nikdy více dáti nemůže, než co učinil a dal nám Ježíš Kristus.

Velebná Svátost oltářní jest sice veliké tajemství, ale účinky její lze viděti. Nejslavnější doby církve jsou ony doby, ve kterých Velebná Svátost byla ctěna a hojně přijímána. V tom stupni, jak rozhojňovala nebo chladla úcta k tomuto ta-

jemství lásky boží, v tom stupni a v té míře zářila nebo temnila se sláva církve. Doby, které daly největší hrdiny křesťanské, byly doby, kdy úcta k tomuto tajemství víry byla největší. Dále vidíme, že všude tam, kde jest Ježíš ve velebném tajemství Svátosti Oltářní, ať si jest to již v církvi katolické nebo v církvích rozkolných, kvete hrdinská ctnost křesťanského panenství. Ježíš v eucharistii jeví moc božskou. Ať to někdo zkusí, zda to dokáže, aby ovládl srdce jenom desíti lidí tak dokonale, že zřeknou se všech výhod tohoto světa, a dají zavřít se do klášterů, aby tam v službě nejnižší sloužili bídě lidské! Ať to někdo dokáže, aby přimněl a přemluvil aspoň deset studovaných hlav, aby obětovali svůj život pro lidstvo, jako činí kněží katoličtí.

A hle! Ježíš v eucharistii panuje ne nad desíti, dvacíti, ale statisíci srdcí lidských, která tu největší oběť tohoto světa z lásky přinášejí, a stále nových a nových získává pro službu svou. Klesnou také mnozí na této cestě božských ideálů, — Bůh buď jim milosrdný, Matka boží, patronka kleru, buď jejich slitovnicí, — ale přece většina třímá vítězně neposkvrněný slavný prapor Kristův. To jest zázrak!

Kde jest Ježíš v eucharistii přítomný, tam jest těžko ztratiti i víru v toto tajemství. A kde to jest? tam, kde jest kněžství Kristovo, kde jsou kněží Kristovi, neboť skrze ně koná Ježíš toto tajemství víry. Proto vidíme, že kde udrželo se pravé kněžství Kristovo, tam udržela se i víra v Krista svátostného; kde však vyhynulo kněžství Kristovo, tam vyhynula i víra v přítomnost Jeho v eucharistii. Zcela přirozeno, neboť tam Ho není. Luther byl právoplatně svěcený kněz a za jeho doby bylo ještě mnoho kněží, kteří byli právoplatně svěceni. Proto Luther až do své smrti držel aspoň nějakou víru v přítomnost Ježíše ve Velebné Svátosti Oltářní. Po jeho smrti vymřelo u protestantů kněžstvo — vymřela znenáhla i víra v přítomnost Ježíše ve Svátosti Oltářní. Pán Ježíš dává se v eucharistii poznati, ukazuje duším svou přítomnost. Kdo by chtěl tedy zničiti víru v Ježíše eucharistického, musí napřed zahubiti všechny kněze Kristovy. Proto zloba obrací svou zbraň proti kněžstvu Kristovu, je zostuzuje, pronásleduje, vyhubiti hledí. Ale Kristus Pán ujistil: „brány pekelné ji nepřemohou!“

Oběť náměstná.

Sv. evangelisté vypravují, jak učedníci Páně, když Ježíš byl na hoře proměnění, nemohli jednoho posedlého duchem nečistým uzdravit. Až teprve Pán Ježíš sám, sestoupiv s hory, uzdravil jej. „A když všel do domu, otázali se ho učedníci jeho soukromí: Proč jsme my ho nemohli vyvrhnouti? I řekl jim: Toto pokolení nemůže ničímž vyjít, jedině modlitbou a postem“ (Marek 9, 27—28).

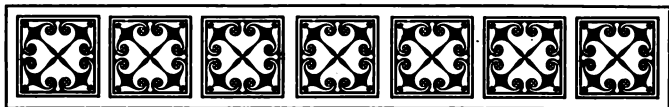
Tento děj a tato slova Krista Pána mají hluboký význam, učí nás o potřebě oběti náměstné. Oběť náměstná jest přinesená za jiného s úmyslem a prosbou zbožnou, aby Bůh pro tu oběť slitoval se nad hříšníkem, obměkčil jeho srdce k pokání. V životech světců čteme, jak často oběť svého vlastního sebezapření, postu, pokání tuhého, přinášeli za obrácení hříšníků, a svatí touto obětí přiváděli mnohé k Bohu. Zdá se nám takové počínání podivné, snad i zbytečné, neboť zvyklí jsme přičítati polepšení bližního moci napomínání, slova svého. Zdá se snad některým věcí nemožnou, aby naše oběti, které v skrytosti konáme za obrácení hříšníka, a o kterých hříšník ani neví, mohly tolik na duši jeho působiti. Ale to jest blud. Obrácení právě k pokání není tak dílo naše, jako dílo milosti boží. A Bůh, jenž vidí naši lásku a oběť pro spásu spolubližních, pro tuto lásku a oběť se smilovává nad hříšníkem. Oběť náměstná byl vlastně celý život Ježíše Krista, vykupitele světa, a tentýž Ježíš jest i v nás, jest s námi spojen, a působí v nás a skrze nás. Dobrý skutek a oběť vykonaná námi ve spojení s Ježíšem Kristem, jest vlastně v popředí oběť Ježíšova. Proto jest tak mocná a proto tolik jest jí třeba k obrácení světa.

Mnohý kněz káže slovo boží horlivě, uděluje svátosti, nábožně slouží mši sv., povinnosti své kněžské svědomitě plní, a přece doznává, že výsledky jeho duchovní práce neodpovídají námaze. Proč? poněvadž na jedno zapomíná, aby stal se Kristu Pánu podobným, aby byl pravým sluhou Jeho, totiž na oběť ná-

městnou. Ježíš Kristus byl vykupitel světa, to znamená: On sebe obětoval za spásu lidí, On trpěl za jiné. Kdo tedy umí za spásu bližních i svá utrpení, své dobrovolné oběti, sebezapření, posty, pokání, obětovati, ten pracuje v duchu Kristově a skrze Krista dopracuje se obdivuhodných výsledků.

Pravíme s důrazem: dobrovolné pokání. Nedostačí snad jen obtíže, které proti naší vůli na nás doléhají, kterým snad bychom rádi se vyhnuli, ale uniknouti jim nelze, obětovati Bohu za spásu lidí. Kristus Pán ne z nucení, ne z musení, ale dobrovolně za spásu světa pokání činil. Proto, kdo dobrovolné pokání z lásky k Bohu a k bližnímu na sebe bere a je obětuje za obrácení hříšníků, nejpodobnější jest Kristu vykupiteli. Oběť náměstná jest ovšem tajemství víry, ale její výsledky se vidí, jich popřítí nelze. Její moc a působnost není z nás, ale z Ježíše Krista.

XII.

Bůh trojjediný.

Z něho a skrze něho a v něm jsou
všecky věci: jemu sláva na věky.

Řím. 11, 26.

ákladem náboženství křesťanského jest nauka o Trojici Boží, neboli Bohu trojjediném. Vyložena jest v symbolu (vyznání) víry, zvaném Athanášově, ač nepochází od sv. Athanáše, ale teprve z V. století po Kr. Pokud se dá zjistiti, jest toto vyznání již od století IX. obsaženo i v kněžských hodinkách. Zní: „Víra katolická tato jest: že ctíme jednoho Boha v Trojici a Trojici v jednotě, ani osob neslučující (confudentes), ani podstaty nerozdělující. Jiná jest totiž osoba Otce, jiná Syna, jiná Ducha svatého: avšak Otce i Syna i Ducha svatého jedna jest božskost, stejná sláva, souvěčná velebnost. Jaký Otec, takový Syn, takový Duch svatý. Nestvořený Otec, nestvořený Syn, nestvořený Duch svatý. Nekonečný Otec, nekonečný Syn, nekonečný Duch svatý. Věčný Otec, věčný Syn, věčný Duch svatý. Avšak nikoli tři věční, ale jeden věčný; jako nikoliv tři nestvoření, ani tři nekoneční, ale jeden nestvořený, a jeden nekonečný. Podobně všemohoucí Otec, všemohoucí Syn, všemohoucí Duch svatý. A přece ne tři všemohoucí, ale jeden všemohoucí. Tak Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch svatý, a přece ne tři Bohové, ale jeden jest Bůh. Tak Pán Otec, Pán Syn, Pán Duch

svatý. A přece ne tři Páni, ale jeden jest Pán. Poněvadž, jako jednotlivě každou osobu křesťanskou pravdou povinni jsme vyznávat Bohem a Pánem: tak katolickým náboženstvím zakázáno jest nám jmenovati tři Bohy neb Pány. Otec od nikoho není učiněn: ani stvořen, ani zplozen. Syn od Otce jediného jest: ne učiněn, ani stvořen, ale zplozen (zrozen). Duch svatý od Otce i Syna: není učiněn, ani stvořen, ani zplozen, ale vychází. Jeden tedy Otec, ne tři Otcové: jeden Syn, ne tři Synové: jeden Duch svatý, ne tři Duchové svatí. A v této Trojici nic není dřívější nebo pozdější, nic většího nebo menšího: ale celé tři osoby souvěčné sobě jsou i soustojné. Takže ve všem, jak již svrchu pověděno jest: i jednota v Trojici, i Trojice v jednotě ctěna býti má.“

Tak vykládá vyznání Athanášovo nauku o nejsvětější Trojici boží.

Pravda, že v Bohu jednom jsou tři osoby stejné podstaty a přirozenosti, zjevena byla jasně Ježíšem Kristem. Známá jsou jeho slova: „Jdouce učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého“ (Mat. 28, 19). Právil „ve jménu“ nikoliv „ve jménech“, aby naznačena byla stejná podstata; souřadně sponou „i“ jmenovány jsou tři osoby na označení jejich stejné přirozenosti; různá jména „Otec“, „Syn“, „Duch svatý“ značí různost osob božských.

Ježíš Kristus učil zřejmě, že jest pravý, jednorozený, věčný Syn boží, a mluvil o Duchu svatém jako rozdílné osobě božské. Podobně hlásali i apoštolové, zejména jasně zmiňuje se v listu sv. Jan (I. 5, 7): „Tři jsou, kteříž svědectví vydávají na nebi: Otec, Slovo, a Duch svatý, a ti tři jsou jedno.“ Tak věřila i církev katolická od počátku, jak zřejmo ze všech nejstarších i pozdějších spisů, vyznání a celého života církve svaté.

Slova „Otec“, „Syn“ a „Duch svatý“ ovšem nevystihují tři božských osob, neboť Boha nelze žádným slovem vystihnouti. Podobně výrazům „zplozen“, „vychází“ nesmí se rozuměti ve smyslu lidském nebo hmotném, neboť Bůh jest duch. Ale přece nesluší se pojmenováním tím pohrdati, nebo je měniti, poněvadž jednak jsou ze zjevení božího, jednak nejlépe vyznačují poměr jednotlivých osob božských vespolek.

Rozum náš nedovede pravdy nejsvětější Trojice pochopiti, poněvadž Boha pochopiti nemůžeme. Avšak z rozumu nedá se ani ničeho namítati proti nauce o Bohu ve třech osobách, neboť nepraví se, že tři Bohové jsou jeden Bůh, ani že tři božské osoby jest jedna božská osoba, ale že tři božské osoby jest jeden Bůh, nebo jináče, že Syn jest týž Bůh jako Otec a Duch svatý, a Duch svatý týž Bůh jako Otec nebo Syn, čili že Otec, Syn a Duch svatý jsou v jednom Bohu.

Bůh zjevil nám tuto pravdu o sobě, poněvadž třeba bylo ji zjevití, neboť Syn boží, druhá božská osoba, měl se státi člověkem a v podobě lidské zjevití se světu.

Z té příčiny Bůh připravoval lidstvo před Kristem Pánem dávno k přijetí tohoto tajemství božského. Poněvadž však Starý zákon měl účel jednak zachovati lidu israelskému uprostřed národů pohanských, kteří v mnohobožství a modlářství upadli, víru v jednoho Boha, jednak i připravovati lid ten, z něhož Kristus Syn boží dle těla měl se naroditi, na Krista, vtěleného Syna božského, proto Moudrost božská nechtěla před Kristem sice jasně pravdy Nejsvětější Trojice zjevití, aby nestala se lidu israelskému pohnutkou k mnohobožství, jednak však přece tolik tuto pravdu vyznačila, aby lid připraven byl na vtěleného Syna božského.

Stopy Nejsvětější Trojice boží najdeme proto i v Písmě svatém Starého zákona, a čím blíže k době Kristově, tím jsou stopy ty jasnější. Tak hned na počátku Písma svatého čteme (Genes. 1, 1): „Na počátku stvořil Bůh nebe i zemi.“ V hebrejské řeči: „Bůh stvořil“ vyjádřeno jest „Elohim“ (v množném čísle, jako by se řeklo: Božstva), „bara“ (v jednotném „stvořil“) na znamení, že Bůh jest ve více osobách, ale v jedné podstatě. Dále se praví: „Duch boží (ruach Elohim) vznášel se nad vodami“ (Gen. 1, 2). Dále se čte: „Učinme člověka k obrazu a podobenství svému.“ S kým to Bůh mluví? S anděli zajisté nikoliv, neboť rady svých tvorů Bůh nepotřebuje. Mluví tedy k osobě božské. Podobný smysl mají slova: „Hle Adam jako jeden z nás učiněn jest“

(Gen. 3, 22) a „Pojďtež tedy, sstupme, a zmaťme tam jazyk jejich“ (Gen. 11, 7).

Žalmista mluví již určitěji: „Slovem Hospodinovým nebesa utvrzena jsou: a dechem úst jeho všechna moc jejich“ (Žalm 32, 6). Sv. Řehoř (Homilie 30 na evangelium) vykládá slova žalmistova: „Slovem Hospodinovým nebesa utvrzena jsou. Slovo totiž Hospodinovo Syn jest Otcův. Avšak . . . aby se naznačilo, že celá svatá Trojice společně působila, najednou dodává o božství Ducha svatého: A dechem úst jeho všechna moc jejich.“

Prorok Isaiáš uvádí chvalozpěv Serafinů: „Svatý, svatý, svatý, Hospodin Bůh zástupů, plná jest všechna země slávy jeho“ (6, 3). Třikrát svatý, a přece jeden Bůh Hospodin! Mimo to Vykupitel světa předpovídan byl od proroků starozákonních slovy vždy zřetelnějšími, jako pravý Bůh, o Moudrosti boží mluví se jako o osobě boží od Boha Otce rozdílné, podobně i o Duchu svatém jako zvláštní osobě božské. Židé proto, zvláště v Písmě svatém sběhlí kněží a zákonníci, měli již aspoň mlhavé ponětí o nejsvětější Trojici boží.

Podobně i mnozí národové pohanští zachovali si aspoň první dobu z prazjevení myšlenku o božských osobách v Bohu.

Ze stvořeného světa ovšem nejsvětější Trojice poznati nemůžeme, toliko existenci a vlastnosti boží poznáváme. Neboť, ačkoliv celá božská Trojice svět stvořila, přece, poněvadž každá božská osoba stejně mocná, moudrá a dobrotivá jest, neboli jedné přirozenosti, nelze nám ani z moudře a účelně zařízeného světa, ani z jeho ohromující síly souditi zvláště na dílo a působení rozdílných osob božských. Avšak analogií (podobností) Trojice boží najdeme hojnost všude ve světě. Tak na př. prostor má tři rozměry: délku, šířku a výšku, podobně i každá hmotná věc. Hmota objevuje se ve trojí způsobě (skupenství): pevné, kapalné a plynné, tedy jedna hmota téže podstaty ve trojí způsobě. Tři říše naplňují jeden vesmír: nerostná, rostlinná a živočišná. Každá věc dokonalá jest pravdivá, krásná a dobrá. Oheň vysílá paprsek a z obou, z ohně i paprsku vychází světlo (nebo teplo). Strom má tři hlavní části: kořen, peň,

korunu. Otec, matka a dítě tvoří jednu rodinu. Zvláště duše lidská, která k obrazu božímu stvořena jest, má v sobě analogii (podobnost) Trojice božské: Jsem, myslím (slovo), chci (miluji); nebo duše má trojí mohutnost: rozum, vůli, cit. Z duše a jejich úkonů vzato bylo pojmenování druhé božské osoby. „Slovo“ (Logos) a „Láska“ k označení Ducha svatého. Bůh, jakožto duch nejdokonalejší, od věčnosti tvoří si nejdokonalejší obraz (myšlenku, slovo) o sobě, a tím miluje od věčnosti láskou nejdokonalejší, jež z Otce i Slova vychází. Poněvadž však Bůh jest bytost nejdokonalejší a proto jen jeden býti může, musí Slovo (Syn boží) i Láska (Duch svatý) býti s Otcem jedné nerozdílné podstaty a přirozenosti.

Tím ovšem Trojice božská ani se nevyloží ani nepochopí, tím se jenom Bůh trojjediný znázorňuje z úkonů duše lidské! Podobně, k znázornění plození věčného Syna božího z Otce, užívá se jména „plození“ z úkonů bytostí živých stvořených. Každá bytost živá dovede tvořiti věci, kterým sice vtiskuje svou dokonalost, ale jen částečně, nikoliv celou, na příklad malíř maluje obraz, v němž jeví se stopy dokonalosti malířovy. Podobně Bůh stvořil svět a vtiskl mu částečně své dokonalosti. Ale bytost živá dovede plozením tvořiti i bytosti sobě rovné. Tak podobně Otec od věčnosti (konem věčný) zplozuje Syna téže podstaty a přirozenosti a z obou: Otce i Syna vychází Duch svatý téže podstaty a přirozenosti, a přece jako osoba od obou rozdílný jest.

Podobně možno z lásky lidské analogicky usuzovati na lásku boží a tím i na osoby v Bohu. Máme bližního milovati jako sebe, poněvadž náš bližní jest nám důstojností lidskou roven.

Láska bliženecká má tedy dvojí předmět zde na zemi: sebe máme milovati a bližního, má se odnáseti stejně k subjektu jako k objektu lidskému, má-li býti dokonalá a dle vůle boží.

I Bůh jest láska a sice láska nejdokonalejší, její subjekt i objekt musí býti tedy stejně nejdokonalejší. Bůh Otec sebemiluje stejnou láskou jako Syna a Ducha sv., kteří jsou s ním téže podstaty a přirozenosti, tak že v Bohu subjekt i objekt jeho lásky spadá v jedno, čili Otec, miluje-li sebe, miluje i Syna v sobě. Tajemství nejsvětější Trojice boží; lidem zjevené, učí nás jednotě a lásce. Neboť, ač v Bohu jednom tři rozdílné osoby jsou, přece mezi

nimi jest naprostá jednota, všechny tři jsou jedna láska, jedna vůle, jeden Bůh. Bůh trojjediný jest nejdokonalejší ideál pro lidi, jak i oni snažiti se mají, aby byli jedno, aby jedna vůle, jedna láska všechny spolu pojila. Proto Kristus Pán se modlil k Otci: „Aby všickni byli jedno, jako ty Otče ve mně, a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli“ (Jan 17, 21).

Jako jsou tři osoby v Bohu, tak jsou i tři hlavní skutky boží: stvoření, vykoupení a posvěcení. Ačkoliv pak při každém tomto skutku božím spolupůsobily všechny tři osoby božské, přece stvoření světa přičítáme hlavně Otci, vykoupení lidstva Synu a posvěcení člověka Duchu svatému. Tyto trojí skutky boží naznačil svatý Pavel slovy: „Z něho a skrze něho a v něm jsou všechny věci: jemu sláva na věky.“ Slovem: „z něho“ naznačen jest Otec Stvořitel, od něhož Syn od věčnosti byl zplozen, z něhož Duch svatý vychází, a od něhož i svět stvořen byl („Pane, ty jsi, kterýž jsi učinil nebe i zemi, moře, i všechno, co v nich jest“ Sk. ap. 4, 24). „Skrze něho“ vyjadřuje zase činnost Syna (Slova), skrze něho svět učiněn byl a lidstvo bylo vykoupeno a dochází spasení („Svět skrze něho učiněn jest“ Jan 1, 10). Slovo „v něm“ vyznačuje činnost Ducha svatého, jenž naplnil svět a posvěcuje člověka („Duch Páně naplňuje okrášek země“ Moudr. 1, 7).

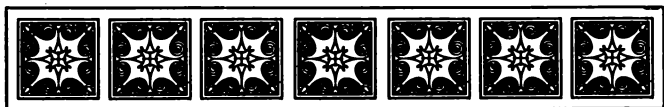
I tři dary, jež mudrci svatí řízením božím přinesli novorozenému Spasiteli, možno jest mysticky vyložití o třech božských osobách.

Zlato jest drahý, vzácný prvek, jež nemožno jest sestrojiti, ale jenž sloučením s jinými prvky dává vznik jiným věcem, zlatem ozdobují se i předměty. Otec jest sám od sebe, jako nějaký absolutní prvek všeho, což jest, stvořil vše a krásou obdařil svět.

Kadidlo na dřevu stromu se prýští a pokládáno bývá na řežavé uhlí jako vonná oběť, vstupuje pak k nebi: vtělený Syn boží na dřevě kříže vykoupil svět, jako oběť položil sebe na „řežavé uhlí“ bolesti, aby jako vonná oběť z mrtvých vstal a na nebesa vstoupil.

Myrrha vonná léčí rány a vůní naplňuje okolí: Duch svatý milostí léčí rány duše a vůní radostnou naplňuje srdce lidská.

XIII.

Duch svatý — voda živá.

Kdo se napije vody, kterouž já
dám jemu, nebude žízniti na věky.

Jan 4, 13.

roce 29. našeho letopočtu v říjnu přišel Ježíš do Jerusalema ke slavnosti stánků. Slavili pak Židé tyto svátky na památku, že na poušti pod stany bydlili. Osmý den slavnosti stánků byla voda z rybníka v Siloe slavnostně vážena a se zpěvem do chrámu přinášena, aby židé upamatovali se na zázračnou vodu, kterou je Bůh ze skály na poušti napojil. Sv. evangelista Jan vypravuje, že Pán Ježíš vida přinášeti vodu, „stál a volal, řka: Žízni-li kdo, pojď ke mně, a napij se! Kdož věří ve mné, tomu, jakož dí Písmo, poplynou z těla řeky vody živé.“ A evangelista dokládá: „A to řekl o Duchu (svatém), kteréhož měli věřící v něho přijati: neb ještě nebyl dán Duch, protože Ježíš ještě nebyl oslaven“ (Jan 7, 37—39).

Dle svědectví sv. Jana přirovnával Pán Ježíš Ducha sv. a jeho působnost k vodě. Tato poznámka sv. evangelisty jest velice významná. Bůh, a zvláště božský Spasitel, znázorňoval často věci nadpřirozené obrazy přirozenými, nám známými, abychom lépe a snáze nadpřirozenou pravdu poznali. Působení Ducha sv. v Písmě svatém naznačováno jest působností vody. Voda jest obraz milostí Ducha svatého. Voda čistí, umývá, tak i Duch sv. čistí a umývá naši duši. Voda hasí žízeň — Duch sv. hasí žízeň duše, napojuje ji,

uspokojuje ji. Voda hasí oheň — Duch sv. milostí svou přemáhá v nás zhoubný oheň vášní. Slunce svými teplými paprsky váží vodu z moře nesmírného, přivádí ji na zemi, aby rosou a deštěm jejím země byla zúrodněna, zvadlé květiny jí okřály, a daly plod užitečný — tak i Slunce spravedlnosti Ježíš Kristus žárem své lásky poslal světu zemdlenému Ducha svatého, aby rosou a deštěm milosti boží okřály duše lidské, neuschly v žáru zloby, ale plody dobrých skutků vydaly. Voda ve způsobě sněhové pokrývky chrání života rostlin i živočichů, aby zimou nezahynuli — tak i Duch svatý milostí svou přikrývá nás a chrání života duše naší, aby nezahynula. Voda jest nositel živých látek v organismu rostlin i živočichů: dodává živné látky a roznáší se do všech částí organismu živého, aby nezahynul; — tak i Duch sv., jakožto voda živá, přichází do duše naší a dodává jí milost Ježíše Krista, milost obživující a silící. Voda má konečně i velikou sílu — žene stroje, nese lodě do přístavu, usnadňuje práci lidskou; — tak i Duch sv. pomáhá nám, podporuje nás, usnadňuje nám naši práci a námahu, abychom cíle věčného dosáhli a dostali se do přístavu života věčného.

V Písmě svatém velmi často Duch svatý uvádí se vedle vody. Tak hned při stvoření světa, když země byla ještě pustá a prázdná a tma byla nad propastí, praví se, že „duch boží vznášel se nad vodami“ (Genes. 1, 2). Židé na poušti žízni byvše trápeni, dostávají zázračným způsobem ze skály vodu, která je zachovala při životě. Sv. apoštol Pavel promlouvaje o této vodě, píše: „Všickni týž nápoj duchovní pili (pili zajisté z duchovní skály, kteráž jich následovala, skála pak byl Kristus) (I. Kor. 10, 4). Kristus Pán jmenoval se sám skálou — kamenem úhelným, a vodou živou, kterou přislíbil dáti, o slavnosti stánků nazval Ducha svatého. Kristus Pán poslal nám Ducha svatého, z Krista jako ze skály duchovní vyprýštila se milost Ducha sv., proto pravil Kristus Pán o Duchu sv.: „On mne oslaví, nebo z mého vezme, a zvěstuje vám. Všecko, cožkoli má Otec, mé jest; protož jsem řekl, že z mého vezme, a zvěstuje vám“ (Jan 16, 14—15).

Ježíš Kristus nám milost boží zasloužil, Duch sv. nám ji uděluje.

Známo, že Písmo svaté na více místech praví, že zákon Páně dán byl Duchem svatým. Žalmista pak praví, že, kdo tento zákon Páně zachovává, podobá se stromu úrodnému vedle vod tekoucích: „Blahoslavený muž, kterýž nechodil v radě bezbožných, a nestál na cestě hříšníků, a neseseděl na stolci morového nakažení: ale v zákoně Hospodinově vůle jeho, v zákoně jeho přemýšlí dnem i nocí. I bude jako strom, který štípen jest podle vod tekoucích, jenž ovoce své vydá časem svým: a list jeho nepadne: a všecko, cožkoliv činiti bude, šťastně mu se povede“ (Žalm 1, 1—3).

I proroci předpovídali milost Ducha sv. působností vody. Ezechiel píše: „Aj vody vycházely pod prahem domu na východ . . . vody sstupovaly v pravou stranu chrámu na poledne oltáře . . . Aj na břehu potoka stromové velmi mnoho s obou stran. I řekl (muž) ke mně: Vody tyto, kteréž vycházejí na hromady písku k východu a sstupují na roviny pouště, vejdou do moře, a vyjdou, a budou uzdraveny vody jeho. A všeliká duše živá, kteráž se plazí, kamžkoliv přijde potok, živa bude: a bude ryb mnoho dosti, když přijdou tam vody tyto, uzdraveno a živo bude všecko, kamž přijde potok“ (47, 1—9).

Těž prorok Joel mluví o podobné vodě oživující, jež i trní suché zavlaží: „A studnice z domu Hospodinova vyjde, a svažovatí bude proud trní“ (3, 18). Prorok Zachariáš předpovídá, že z Jerusalema rozleje se tato voda živá po celém světě, neboť v Jerusalemě o letnicích seslán byl Duch svatý: „I stane se v ten den: že vycházeti budou vody živé z Jerusalema: polovice jich do moře východního, polovice jich do moře nejposlednějšího: v léte i v zimě budou“ (14, 8).

Proto zvolil Ježíš Kristus i viditelné znamení vody, aby jím udělována byla milost oživující pro život věčný, ustanovil svátost křtu vody. Tato milost svátostného křtu předoznačena byla hned na počátku veřejného vystoupení Ježíše Krista křtem, kterým pokřtil sv. Jan ve vodě Jordánské Pána Ježíše, a Duchem sv., jenž viditelně sestoupil na Krista Pána.

Když Kristus Pán veřejně vystoupiti měl, aby založil království boží zde na zemi, první krok jeho byl k vodám Jordánským,

tam viditelně ukazuje se milost Ducha svatého a hlas s nebe volá: „Tentoť jest můj milý Syn, v němž jsem sobě zalíbil“ (Mat. 3, 17).

Tak i člověk, Kristem vykoupený, první krok má učiniti ke koupeli křtu sv.; jím vchází do království božího, jím přijímá prvně oživující milost Ducha sv. a stává se milým dítkem božím.

Křest je nejprvnější a nejpotřebnější svátost. Proto i Kristus Pán často mluvil o milosti Ducha sv. jako o vodě živé. Nikodemovi praví: „Amen, amen pravím tobě, nenarodí-li se kdo znova z vody a z Ducha svatého, nemůže vjíti do království božího“ (Jan 3, 5). Samaritánce u studnice Jakubovy vykládá: „Kdo se napije vody, kterouž já dám jemu, nebude žízniti na věky; ale voda, kterouž já dám jemu, bude v něm studnicí skákající do života věčného“ (Jan 4, 13—14).

A když z mrtvých vstal, ustanovuje Ježíš křest vody, a poroučí apoštolům: „Jdouce, učte všecky národy, křtíce je ve jménu Otce, i Syna, i Ducha svatého“ (Mat. 28, 19).

Proto i staří křesťané vyobrazovali Krista Pána, z něhož milost křtu sv. a Duch sv. vyšel, jako velkou rybu, a křesťany, kteří vodou Ducha sv. omyti a posvěceni byli, jako rybky, narážejíce i na prorocství Ezechiela, jenž mluví o vodě živé, kterou ožijí mnohé ryby. Tertullian (*De baptismo* IX. sv. I.) vysvětluje tyto obrazy: „My, malé rybky, rodíme se ve vodě vedle *Ichtyse* či ryby, kterouž jest Spasitel náš Ježíš Kristus, i nemůžeme spasení býti, leč zůstáváme-li ve vodě“ (t. j. s Kristem v Duchu svatém). A církev při svěcení vody křestní volá: *Descendat in hanc plenitudo nem fontis virtus Spiritus sancti!* (Sestoupiž do tohoto pramene plně moc Ducha svatého!) a ponořuje při těch slovech i obraz Spasitelův —, svíci velkonoční, do vody křestní.

Bez tří věcí není života pozemského: bez země, jež rodí, bez slunce, jež svítí a hřeje, a bez vody, jež svažuje. A bez působení Boha trojjediného není života věčného: bez Otce, jenž nás stvořil, bez Syna, jenž nás vykoupil, a bez Ducha svatého, jenž nás posvěcuje.

O potřebě církve.

I bude v nejposlednějších dnech
připravena hora domu Hospodinova na
vrchu hor, i pohnou se k ní všickni
národové. Is. 2, 2.

Církev, od řeckého kyriakon = dům Páně, řecky a latinsky též ekklesia jmenovaná, jest viditelná spořádaná společnost všech pravověřících křesťanů. Jakožto viditelná, spořádaná společnost musí mít i své představené viditelné a svého nejvyššího viditelného představeného, neboť žádný spolek není bez funkcionářů (činnovníků) a bez přednosty. Představenými církve jsou biskupové, a nejvyšším přednostou biskup římský neboli papež (papa = otec). Neviditelnou hlavou a řiditelem své církve jest sám Kristus Ježíš. Do viditelné této společnosti vstupuje člověk skrze křest vody. Biskupové s papežem slují církev učící, ostatní věřící jmenují se církev slyšící. Údové církve jsou dvojí: živí, kteří spojeni jsou láskou a milostí s Kristem v jedno mystické tělo jako údové Kristovi, mrtví, kteří hříchem smrtelným odtrženi jsou od jednoty těla Kristova a odvráceni od Boha. Někteří živí údové církve slují neviditelní. To jsou oni, kteří nestali se údy církve viditelným křtem vody, ale Kristem samým posvěceni byli křtem svaté žádosti nebo křtem krve. Jsou to oni pohané a jinověrci, kteří upřímným srdcem pravdu boží a spásu věčnou hledají, svědomitě

snází se, jak je Bůh svědomím k spáse vede, povinnosti plnit, a dokonalou lítostí hledí za hříchy své dostiučiniti. Jmenují se neviditelní údové církve Kristovy, poněvadž nikoliv nám, ale jen Bohu známi jsou, jenž prohlédá srdce i ledví člověka. Někteří z nich pro pravdu a lásku boží i krev mučednickou vylévají; tiť pokřtěni jsou křtem krve.

Církev, jakožto viditelná, spořádaná společnost má mnoho nepřátel. Její odpůrci jsou předně všickni bezbožci. S těmi zabývati se v tomto článku nebudeme, ty odkazujeme na článek o existenci boží (I. díl). Proti církvi však vystupují i mnozí jiní, kteří náboženství uznávají. Jsou různého druhu. Jedni z nich církev jako viditelnou společnost vůbec zavrhují, říkajíce, že není třeba člověku žádného prostředníka mezi ním a Bohem, že si své věci s Bohem sami spraví. Jsou to náboženští anarchisté. Jiní uznávají potřebu náboženských obcí, které by měly své společné svatyně a modlitebny, své společné pobožnosti, ale vrchnosti duchovní uznati nechťejí. Mohli by býti nazváni náboženští komunisté. Opět jiní uznávají potřebu větší společnosti církevní, ale neuznávají v ní, aniž mají, apoštolského úřadu, jenom pastýřskou vrchnost duchovní uznávajíce. Těm by příslušelo jméno církevních demokratů. Konečně jsou i takoví křesťané, kteří mají nad sebou biskupy, nástupce apoštolů Kristových, ale jsou od hlavy církve, papeže, odtrženi. To jsou rozkolníci. S těmito rozkolníky budeme zabývati se ve článku o potřebě a primátu hlavy církve. Tento článek o potřebě církve psán jest proti názorům náboženských anarchistů, komunistů a církevních demokratů.

Již proroci předpovídali, že Messiáš založí církev; jmenovali ji královstvím božím, královstvím věčným, městem na hoře postaveným, ke kterému pohnou se národové. I Kristus Pán mluvil neustále o své církvi, které různá obrazná jména dával. Nazýval ji královstvím božím nebo nebeským, ovčincem, vinicí, polem, přirovnával ji ke kvasu, který všecko těsto prokvasí, zrnů hořčičnému, které sice malíčké jest, ale vzroste ve strom veliký, síti, kterou zahrnutý jsou ryby dobré i špatné. Již z těchto jmén na jevo jde, že církev, kterou Spasitel zakládal, jest viditelná společnost. A toto vysvítá

ještě zřejměji z té věci, že Spasitel ustanovil v ní i vrchnost, vyvoliv si 12 apoštolů. Že úřad apoštolů byl úřad zvlášť důležitý, vysvítá z té okolnosti, že Kristus Pán před volbou jich celou noc se modlil: „Vyšel na horu k modlení, a přes noc trval na modlitbě boží. A když byl den, povolal učedníků svých a vyvolil z nich dvanácte“ (Luk. 6, 12—13). Se zvláštním důrazem pak pravil k nim: „Ne vy jste mne vyvolili, ale já jsem vyvolil vás“ (Jan 15, 18). Nebyli tedy apoštolové pouzí přívrženci Kristovi, kteří Ho následovali jako ostatní věřící, ale zvlášť vyvolení. Volba Kristova učinila z nich apoštoly, Kristus Pán dal jim úřad a moc. Apoštoly nazýval Kristus Pán svými přátely. Je zvlášť učil a do tajemství božích zasvěcoval, za ně zvláště se modlil. Apoštoly učinil svými zástupci v úřadě; jako Spasitel přišel na svět, aby lidi učil pravdě a je posvěcoval, tak měli i oni po Něm činiti. O sobě pravil: „Já jsem světlo světa“ (Jan 8, 12), a totéž řekl o apoštolích: „Vy jste světlo světa“ (Mat. 5, 14). Kristus Pán poslán byl od Otce na svět, aby svět spasil, a apoštolové měli dále na tomto díle pracovati: „Jako mne poslal Otec, tak i já posílám vás“ (Jan 20, 21). Skrze apoštoly bude mluviti Ježíš, oni budou místo Něho evangelium hlásati: „Kdo vás slyší, mne slyší: a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá: a kdo pak mnou pohrdá, pohrdá tím, jenž mne poslal“ (Luk. 10, 16). Ježíš před svou smrtí jako na zkoušku posílá je na apoštolskou cestu mezi Židy palestinské. Kristus Pán odpouštěl hříchy a tutéž moc odevzdal apoštolům: „Dechl na ně, a řekl jim: Přijměte Ducha svatého: kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějíf se jim: a kterýmž zadržíte, zadržáni jsou“ (Jan 20, 22—23). Apoštoly posílá pak po vzkříšení svém do celého světa ke všem národům, aby kázali evangelium a křtili. Zvláštní úřad a postavení apoštolů vysvítá již z toho také, že evangelisté zvlášť výslovně jejich jména vypočítávají. Mezi apoštoly místo sebe na přední místo postavil Pán Ježíš sv. Petra, jak ve článku následujícím vyloženo bude. Sv. apoštolové odevzdávali tuto moc a úřad, který od Krista Pána obdrželi vzkládáním rukou a modlitbou, jak z četných míst Písma sv. vysvítá. Apoštolové volí si ku pomoci i 7 jáhnů (levitů) „a modlíce se, vzkládali na ně

ruce“ (Sk. ap. 6, 6). Vedlo by nás daleko, kdybychom měli všecka místa Písma sv. citovati, z nichž zřejmo jest, že Kristus Pán úřad apoštolský ustanovil, a apoštolové tento úřad vykonávali. Dostačí, když upozorníme, že sv. Pavel napsal o úřadu apoštolském tři epištoly, dvě k poučení Timothea a jednu k Titovi, kteří od sv. Pavla za biskupy posvěceni byli. A tak od dob apoštolských v církvi Páně vždycky bylo kněžství a úřad apoštolský, jak nejen Písmo sv. svědčí, ale též spisy otců apoštolských a sv. otců vůbec a celé dějiny církve. Proto jest se co diviti, že najdou se lidé a to i křesťané, kteří věří v Ježíše, Syna božího, a přece odvažují se apoštolský úřad a kněžství církve Kristovy popíráti. Jest ku podivu, že v nynější době spolkaření, kdy každá idea nalezá svůj spolek, který ji hledí v život uvéstí a v platnost, odváží se lidé někteří ideí náboženské upíráti oprávněnost k spolčování, upíráti potřebu církve, a říkati, že k náboženství není třeba spolku, není třeba církve, že nepotřebuje prostředníka, že si každý svou věc vyrovná sám s Pánem Bohem. Každá myšlenka žádá si nějakého slova, a každé slovo hledí se vtělití v předmět viditelný; taková jest povaha člověka. A jen jediná idea náboženská, idea spásy věčné, měla by zůstávati pouhou abstrakcí, pouhým citem, pouhou myšlenkou! Kdo toto žádá, není upřímný, nežádá toho ve prospěch náboženství, ale z odporu proti náboženství a Bohu vůbec, a buď jest atheistou, nebo nemá k úplné nevěře daleko. Člověk není bytost pouze duchová, ale z duše a těla sestávající: má oči, proto chce též něco viděti, má uši, proto chce též slyšeti. Pravé náboženství, vyhovující člověku, nemůže býti pouhá abstrakce bez viditelných znamení, bez oběti, bez kněžstva. Proto „Slovo tělem učiněno jest“ — Bůh neviditelný, aby nás naučil pravému náboženství, přijal viditelnou podobu, stal se člověkem: „Slovo tělem učiněno jest, a přebývalo mezi námi: i viděli jsme slávu jeho, slávu jakožto jednorozeného od Otce, plného milosti a pravdy“ (Jan 1, 14). Bůh mohl i jiným způsobem lidstvo vykoupiti a spasiti, nepotřeboval Syn boží na sebe vzíti podobu člověka, ale poněvadž Bůh jest nejen nejvyšší láska ale i nejvyšší moudrost,

zařídil dílo naší spásy nejen laskavě ale i moudře tak, aby hodilo se pro člověka, jenž sestává nejen z duše ale i těla, zařídil dílo spásy naší tak, aby člověk je též viděl a slyšel. Proto Syn boží stal se člověkem, podobným nám, Bůh Spasitel mluvil k nám hlasem lidským, Syn boží obětoval se za nás viditelně na kříži. A jako dílo vykoupení našeho viditelným způsobem bylo započato a dokonáno, tak také viditelným způsobem nám se přivlastňuje viditelnými zástupci Ježíše Krista, viditelnou obětí mše sv., viditelnými znameními svátostí. Jako Slovo tělem pro naše spasení učiněno bylo, tak i neviditelná milost Kristova tělem učiněna jest v oběti mše sv. a ve svátostech. Jako Kristus, dokud zde na zemi žil, zvěstoval lidem hlasem lidským pravdu boží, tak chtěl, aby stále se dalo jeho zástupci zde na zemi; proto řekl: „Učte všechny národy! . . . a kdo vás slyší, mne slyší.“ Jako slyšitelným způsobem odpouštěl hříchy — tak chtěl, aby dalo se až do skonání světa; proto řekl apoštolům: „komu odpustíte hříchy, odpouštějí se jim . . .“ Jako viditelným způsobem se na kříži za nás obětoval, tak chtěl, aby až do skonání světa viditelnou obětí mše sv. oběť kříže se obnovovala k našemu posvěcení: „To činite na mou památku!“ A jako viditelně dlel mezi lidem, tak chtěl pod viditelnou způsobou do skonání mezi námi zůstat v tajemství Velebné Svátosti Oltářní. Sv. Pavel napsal: „Ježíš Kristus včera i dnes, onť i na věky“ (Žid 13, 8). To jest něco tak přirozeně žádoucího, že ani jinak si to představit nemůžeme. Má-li člověk býti upokojen, že po lítosti jsou mu hříchy odpuštěny, chce nejen lítost cítiti, ale chce a žádá si také viděti a slyšeti, že mu Bůh odpouští. Máří Magdalena litovala hříchů, a přece nebyla uspokojena, až tehdy, když uslyšela z úst Ježíšových slova o d p u š t ě n í. Hle! Šavel modlil se, postil a litoval. Proč nevyrovnal se s ním Bůh bez prostředníka, ale poslal k němu kněze Ananiáše, aby na něho ruce vložil? Tu teprve prohlédl a odpuštění obdržel. Setník Kornelius v Caesarei byl přece, jak Písmo sv. svědčí, „nábožný a bohabožný se vším domem svým, čině mnohé almužny lidu a modle se Bohu vždycky“ (Sk. ap. 10, 1—2). Proč medle, když bez kněze možno si všechno

s Bohem sám vyrovnati, napomíná ho Bůh andělem, aby poslal si až do Joppe pro apoštola Šimona Petra, a teprve skrze Petra udělena mu byla milost Ducha sv.? Jak bychom my, kteří žijeme 19 set let po Kristu, a lidé po nás, byli na tom zle, kdyby byl Spasitel o nás se nepostaral, abychom též viděli a slyšeli, kdy se nám odpuštění a milost boží uděluje! Volali bychom k nebi, ale odpovědi odpuštění, jak to bylo za dob Kristových, nám by se nedostalo!

Proto Kristus Pán, dobrota a moudrost boží, zanechal zde své zástupce, apoštolský úřad, abychom i my slyšeli a i my jistoty nabyli i pokoje: „Kdo vás slyší, mne slyší . . . Aj já s vámi jsem až do skonání světa.“ Jak bychom my musili napínati obrazotvornost svou, abychom si krvavou oběť Páně představili, kdyby nebylo mše sv. od Krista Pána ustanovené: „To čiňte na mou památku“? Katolík má při každé mši sv. živou památku oběti Golgothské. Sv. apoštolové a jejich vrstevníci slyšeli slovo boží z úst Kristových. Jak zle my bychom na tom byli, kdyby toto slovo Kristovo neporušeně nám se dále nehlásalo. Proto Kristus Pán založil učitelský úřad neomylný, aby až do skonání světa slovo Jeho napsané i živé se vykládalo a hlásalo: „Kdo vás slyší, mne slyší,“ pravil apoštolům. Sv. Pavel napsal: „Kterak uvěří v toho, o němž neslyšeli? a kterak uslyší bez kazatele? a kterak budou kázati, nebudou-li poslání?“ (Řím. 10, 14—15). Ano třeba jest, aby slovo boží dále bylo kázáno, ale třeba jest také, aby kazatelé měli missi (poslání) od Krista. V katolické církvi poslal Kristus vyvolené apoštoly kázati, apoštolové biskupy, od nich posvěcené, a biskup kněze! Kde však a od koho dostali toto poslání jiní kazatelové? V církvi katolické, kde trvá apoštolský a učitelský úřad Kristův, jsme ujištěni samým Kristem, že v biskupech s papežem slyšíme Krista; kde však toto ujištění mají pouzí kazatelové? Řeknou vnitřní hlas, jímž mluví Bůh, mne k tomu uzpůsobil! Samá abstrakce! Kde máš záruku, že se neklameš? Tak konečně kazatel, od Krista skrze apoštolský úřad nesplnomocněný, buď nemá a dáti nemůže jistoty, že káže křovo boží neporušené, nebo musí se sám vyhlásiti za neomylného. Odvolává se na bibli, ta prý jest mu zárukou, že káže neporu-

šené slovo boží! Ale kde máš záruku, že bible se ti neporušená zachovala, a že tvůj výklad bible jest správný? Bez církve a viditelného učitelského úřadu Kristem ustanoveného a Kristem před bludem chráněného, neměli bychom jistoty, že se nám slovo boží neporušené zachovalo, a neporušené hlásá. Jako jistě Kristus byl Bůh, tak jistě pravda jest, že se nám jeho učení skrze apoštolský učitelský úřad neporušeně zachovalo a zachová, neboť řekl: „Kdo vás slyší, mne slyší!“ Zde jest světlo, zde jest jistota! Proto vidíme, že mimo katolickou církev není v jiných společnostech křesťanských pravé jistoty a pravého uspokojení srdce; jakási stísněnost ducha a nerozhodnost i neujasněnost tam domovem jest. Proto křesťané, kteří zavrhli to, co Kristus ustanovil, autoritu učící v církvi, upadli a upadají buď v pietismus, jenž v citu hledá jistoty, nebo v rationalismus, jenž rozum lidský postavil za normu pravdy; ne rozum boží, ale rozum lidský chybě podrobený. A následek toho byla a jest skepse a nevěra. Proto v zemích nekatolických nejdříve ujal se rationalismus a nevěra.

Jest to něco zvláštního: ve všech ostatních záležitostech připouštějí a uznávají potřebu spolupomoci, jenom v náboženství má člověk býti opuštěn a sobě ponechán. To uznává se, že každý psaný zákon musí míti i úřad, jenž jej vykládá a chrání; — jen Písmo sv., zákon boží psaný, nepotřebuje prý žádného takového ochranného úřadu. Je-li člověk tělesně nemocen, uznává se potřeba pomoci lékařské, je-li v právním sporu, má hledati rady a pomoci právníka advokáta; jen v záležitostech duše, ve věcech spásy věčné, má býti člověk sám sobě ponechán, má si sám bez spolupomoci pomáhati, raditi sobě, léčiti se, sám útěchu a milost u Boha hledati vždycky i v hodině nejtěžší — v hodině smrti! Jak ukrutní jsou takoví lidé k duši lidské! Tak nesmyslně Ježíš Kristus, jenž pro duše lidské se obětoval z lásky k Otci. Ježíš Kristus zanechal nám zde církev svou, aby nás vedla k věčnému spasení. Všickni odpůrci církve jsou nikoliv přátelé, ale nepřátelé duše lidské, a nepřátelé náboženství. Nechtějí vlastně nábožnost utvzovati ale ničiti. Či podpoří a utuží se zbožnost tím, když zničme to, co Kristus Pán ustanovil: oběť mše sv., svátosti, církev celou, a odstraníme všechno to, co církev k pěstění zbož-

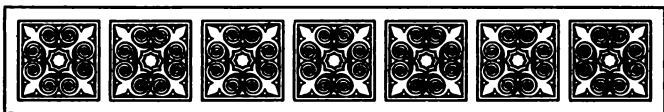
nosti ustanovila: jako svatyně, oltáře, kříže, obrazy, varhany, zvony, veřejné průvody a pobožnosti? Myslíte, že prospějete zbožnosti, když z očí a uší lidských odstraníte všecko to, co ku zbožnosti nabádá? To by bylo velmi špatně o zbožnost postaráno! Kdo proti viditelné církvi brojí, ten vlastně chce náboženství zničit.

Necírkevníci omlouvají se, že brojí proti církvi pro hříchy a chyby některých papežů, biskupů, kněží, nebo i lidu katolického, pro nepořádky v církvi. Kéž by tak činili s dobrým úmyslem, pak by snad jejich horlení prospělo k dobrému! Bohužel, jak zkušenost učí, nepřátelé církve brojí, ne aby napravili nedostatky, ale aby jen potupili, ničili, ne aby víru a ctnost podepřeli, ale bezbožnost doporučili. Že v církvi Páně budou i lidé hříšní, věděl nejlépe Kristus sám. Proto přirovnával církev k poli, na kterém roste nejen pšenice dobrá, ale ujme se i koukol, nebo síti, která zahrne nejen ryby dobré ale i špatné. Nepředpověděl proto, že brány pekelné církvi vůbec neuškodí, že jí žádných ran nezasadí, ale že brány pekelné ji nepřemohou, zloba že ji nezničí. Ano zloba zasadila církvi Kristově ran mnoho, zloba tato nevěstu Kristovu někdy dost znešvařila, ponížila. Avšak zloba potupila i samého Krista, ranami jeho přesvaté tělo pokryla, mezi zločince na kříž přibila.

Ačkoliv zloba z Nejvyššího Syna božího učinila obraz nejhoršího vyvrhele, přece zůstal Kristus — Syn boží nejsvětější, a ačkoliv zloba i mnohé údy církve ano i hlavu církve do kalu hříchu strhla, přece církev Páně zůstává svatou nevěstou Kristovou. Nevěsta jest ženichu podobna. To, co na církvi Páně dává nepřátelům církve záminku k pohoršení, k potupování, k odpadu, — nám věřícím slouží k obdivu a k utvrzení víry. Neboť v tom právě ukázala se největší moc Kristova, když Kristus ukřižovaný, usmrcený, z hrobu vstal v slávě živý a nezničitelný, a v tom právě ukázala se táž moc boží, že ani hřích, zlo největší a zlo jedině pravé,

nedovedlo a nedovede díla božího — církve Kristovy zničiti, ale ona žije, že ani brány pekelné, brány smrti věčné, církve nezničily. Proti pohoršlivému příkladu některých údů církve dal již Kristus Pán radu a lék, řka: „Na stolici Mojžíšově posadili se zákoníci a fariseové. Protož všechno, což by koliv vám řekli, zachovávejte a číňte: ale podle skutků jejich nečíňte“ (Mat. 23, 2—3). My katolíci jsme církevníci, vážíme si církve, milujeme ji, posloucháme ji, děkujeme Bohu, že nám dal k spasení viditelnou církev, a proto i rádi pohanu s ní trpíme. Můžeme volati, když nás pro církev Páně svět pronásleduje a tupí slovy sv. Pavla: „Já jsem ustanoven kazatelem, a apoštolem, i učitelem národů. A pro tu příčinu toto trpím, ale nestydím se: nebo vím, komu jsem uvěřil a jsem jist“ (II. Tim. 1, 11—12).

XV.

Úřad církve Ježíše Krista.

Jste vzděláni na základ apoštolů a proroků, kdež jest nejhlubší úhelní kámen sám Kristus Ježíš, na němžto všecko stavení vzdělané, roste ve chrám svatý v Pánu.

Ef. 2, 19—21.

Každý spolek, má-li se udržeti a účelu svého dosíci, musí míti své činovníky i svého předsedu. Kdyby všickni členové spolku měli stejnou moc a vážnost, jednota se neudrží, spolek zajde. Jest třeba, aby větší moc a autorita byla v rukou předsednictva. Stanou se případy, že předseda sám někdy rozhodnutí učiní závazné pro celý spolek. To se všeobecně uznává a jest zcela přirozené. Proto i církev Kristova, ten veliký spolek věřících, jenž měl rozšířiti se po celém světě, musil míti a musí míti své předsednictvo s příslušnou autoritou a mocí. Proto Kristus Pán vyvolil si apoštoly a za hlavu církve viditelnou apoštola Petra, jinak Šimona, syna Jonášova, bratra apoštola Ondřeje. Apoštolové přenášeli tuto moc a autoritu na své nástupce biskupy. Jak z předešlého článku patrně jest, Ježíš Kristus učinil apoštoly svými zástupci, místo Krista Pána měli apoštolové Jeho dílo spásonosné dále šířiti. Apoštolé a jejich nástupci zastávají úřad Ježíše Krista. Ježíš Kristus byl učitel pravdy, oni mají pravdu Jeho dále neporušeně zachovati, hlásati a vykládati — toť úřad učitelů. Ježíš Kristus obětoval se pro spásu lidí, posvěcoval jejich duše, modlil se a žehnal

je, — oni mají oběť Jeho obnovovati, Jeho svátostmi lidi posvěcovati, žehnati a se za lidi modliti — toť kněžský úřad. Ježíš byl i pastýřem, pánem, mistrem, jenž i káral a trestal, — apoštolové a jejich nástupci mají býti duchovními pastýři věřících, dávati jim spasitelné příkazy, napomenutí a dle potřeby i trestati — toť pastýřský neboli královský úřad. Že apoštolové tento trojí úřad zastávali, vysvítá jasně z Písma sv., a že jejich nástupci biskupové takový úřad vykonávali, učí celé dějiny církve Kristovy. Čím důležitější jest účel spolku, tím důležitější jest jeho úřad, a čím důležitější jest spolkový úřad, tím větší musí býti schopnost k němu. Účel církve jest nejvznešenější, neboť má konati to, co Kristus konal: posvěcovati lidi a přiváděti je k Bohu do šťastné věčnosti, jest to cíl, k němuž bylo třeba pomoci boží — Syn boží sám přišel, aby spasil nás. Proto také úřad církve musí býti pod zvláštní ochranou Syna božího. A tuto pomoc zaslíbil Ježíš Kristus výslovně, řka: „Nenechám vás sirotků: přijduť zase k vám“ (Jan 14, 18) a po svém vzkříšení pravil k apoštolům: „Aj já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa“ (Mat. 28, 20). Přislíbil a poslal též Ducha svatého: „Prositi bude Otce, a jiného utěšitele dá vám, aby s vámi zůstával na věky, Ducha pravdy“ (Jan 14, 16—17). Úřad církve jest tedy pod zvláštní ochranou a pomocí boží, Kristus sám a Duch svatý jest při těch, kteří úřad jeho zde zastávají, jest s nimi, řídí je, pomáhá jim, působí skrze ně.

Ježíš Kristus a Duch svatý žije v církvi boží, jest jako její duše. Proto církev Páně jest dílo boží, Bohem nejen založené, ale i udržované. Proto jest nezničitelná. Díla lidská může zase ruka lidská zničiti, díla božího lidská moc nezničí.

Jako v přírodě hmota, její zákony a síly, poněvadž jsou dílo boží, nemohou býti člověkem zrušeny, tak i církev Páně, v níž Kristus žije, jest nezničitelná. Proto již Gamaliel, zákona učitel, dával radě židovské naučení, aby mocí nehleděli překážeti dílu apoštolů, řka: „Nechte jich: nebo jestliže z lidí jest ta rada, aneb to dílo, rozpadneť se: pakli z Boha jest, nebudete ho moci zrušiti“ (Sk. ap. 5, 38—39).

Nejdůležitější úřad zastává v každém spolku jeho předseda, a proto má také největší moc. Nejdůležitější tento úřad ve své církvi svěřil Pán Ježíš sv. Petrovi a jeho nástupcům, římským biskupům, kteří papeži se nazývají. Sv. Petr a jeho nástupci římsí biskupové jsou přednosty církve Páně neboli hlavou, jejichmi vrchními pastýři, kteráž důstojnost slove primát.

Primát.

Primát jest požadavek tak přirozený, že bychom se diviti musili, kdyby byl Ježíš Kristus takového vrchního úřadu neustanovil. Avšak již Písmo sv. zcela jasně svědčí o ustanovení primátu. Důležité věci Ježíš Kristus napřed zaslíboval, pak teprve ustanovil. Tak největší tajemství Velebné Svátosti Kristus Pán napřed předpověděl, a pak teprve po roce při poslední večeři ustanovil. Podobně učinil s primátem; napřed tuto důstojnost sv. Petru slíbil, a teprve po svém vzkříšení krátce před svým nanebevstoupením ji Petru odevzdal. Před zaslíbením žádal od Petra vyznání víry, při odevzdání primátu vyznání lásky. Před zaslíbením tázal se Pán v krajině Caesaree Filipovy apoštolů: „Vy pak kým mne býti pravíte?“ A Šimon Petr řekl: „Ty jsi Kristus, Syn Boha živého.“ A jako v odměnu za tuto víru pochválil ho Pán a slíbil mu primát slovy: „I jáť pravím tobě, že ty jsi Petr, na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné jí nepřemohou. A tobě dám klíče království nebeského: a cožbyskoli svázal na zemi, bude svázáno i na nebi: a cožbyskoli rozvázal na zemi, bude rozvázáno i na nebi“ (Mat. 16, 15—19). Slova tato jsou jasná. Mnohými způsoby naznačuje tu Pán budoucí přednost Petrovu. Mění jeho jméno, obrazně jmenuje ho skálou (petros, hebr. kepha), na níž bude spočívati pevně církev. Slibuje mu klíče tohoto království. Kdo má klíče domu, jest jeho správcem. Slovy „svázati a rozvázati“ praví o něm, že bude Petr místo samého Krista řídit církev, a jeho rozhodnutí budou zastupovati rozhodnutí Kristova. Že Petrovi slíbeno bylo první místo v církvi, rozuměli dobře apoštolové. Proto mezi nimi objevuje se od té doby jakási řevnivost o prvnější místa, a to tím více, když brzy potom Kristus Pán v Kapharnaum chrámovou daň platí za sebe i za Petra a přirov-

nává sebe a Petra ke svobodným synům královským. Proto apoštolové se táží: „Kdo pak jest větší v království nebeském“ (Mat. 18, 1). Salome, matka synů Zebedeových Jakuba a Jana, uslyševši, že Kristus Pán zaslíbil první místo Šimonovi, prosí také o nějaké přednější místo pro své milé syny: „Rci, aby tito dva synové moji seděli jeden na pravici tvé, a druhý na levici v království tvém“ (Mat. 20, 21). Kristus Pán jen napomíná k pokoře. Petrovi prvnímu mezi dvanácti umívá Pán nohy při poslední večeři. Petra prvního vedle Jakuba a Jana bere s sebou na horu, aby viděl proměnění, i do zahrady, aby byl svědkem úzkosti smrtelné. Po svém vzkříšení Petrovi zvlášť se ukazuje, a konečně odevzdává mu primát. Napřed táže se Pán Petra na lásku větší, než jest láska ostatních apoštolů: „Šimone Janův, miluješ-li mne více než tito?“ Táže se třikráte za sebou, aby naznačil, že úřad jemu svěřený jest velmi důležitý. A pak odevzdává mu vrchní pastýřství slovy: „Pasiž beránky mé, pasiš ovce mé“ (Jan 21). Nebo dle sv. Maxima a sv. Ambrože: „Pasiž beránky mé, pasiš ovečky, pasiš ovce mé.“¹⁾ Od té chvíle sv. apoštolové a věřící uznávali Petra za hlavu církve, a sv. Petr jako vrchní pastýř vystupoval.

Sv. evangelisté, vypočítávající jména apoštolů, vždy uvádějí na místě prvním Petra, ačkoliv Petr nebyl prvním apoštolem Páně, ale Ondřej stal se dříve apoštolem a svého bratra Šimona Petra ke Kristu Pánu přivedl (Jan 1, 41). Sv. Petr po seslání Ducha sv. první káže na den letnic o Kristu, první zázrak činí, uzdraviv chromého u dveří chrámových, první přijímá pohany skrze křest do církve. Petra poučuje Bůh zjevením v Joppe, aby neostýchal se pohany křtiti. Petr předsedá na prvním sněmu apoštolů v Jerusalemě a jeho návrh a rozhodnutí jest přijato. Sám napomíná jako hlava církve v listu starší maloasijské: „Pastě stádo boží, kteréž u vás jest, opatrujíce (ho) ne bezděky, ale dobrovolně podle Boha“ (I. Petr 5, 2).

Sv. Petr umřel v Římě a od jeho smrti biskupové římské mají primát Petrův. Někteří odpůrci papežské stolice od 16. století snažili se i tuto pravdu popřati. Avšak marně; v Římě jest hrob Petrův, a od dob nejstarších žádné jiné místo nebylo jmenováno místem jeho smrti — jen Řím. Proto

¹⁾ Dr. Lenz: Syllabus, 279.

v novější době všickni rozvážnější protestanté tuto pravdu uznávají.

Proto také římstí biskupové od nejstarších dob byli za přednosty církve Kristovy uznávání a tak si počínali. Mezi četnými svědectvími pro primát biskupů římských uvedeme jen některá nejstarší, jakožto nejpřesvědčenejší. Tak hned papež sv. Klement (91—100) napomíná sváříci se křesťany v Korinthě listem jim zasláným, jakožto jejich duchovní představený, ač tehdy ještě žil sv. apoštol Jan v Efesu v Asii a byl Korinthu blíže. Proč obrátili se Korinthští do Říma a ne do Efesu? Poněvadž v Římě byl primát Petrův.

Sv. Polykarp, biskup smyrenský a žák sv. apoštola Jana, přichází k papeži sv. Anicetovi (155—166), aby s ním shodl se o době slavení velkonoc.

Sv. Irenej, biskup lyonský, přináší do Říma papeži sv. Eleutheriovi (176—190) psaní křesťanů mučedníků z Lyonu a Vienne ohledně bludů montanistů, kteří zavrhovali druhé manželství, útěk při pronásledování, ozdobu žen a pěstování věd a umění.

Papež sv. Štěpán I. (254—257) činí rozhodnutí o platnosti křtu uděleného kacíři. Papež Dionysius (259—268) sesazuje v syrské Antiochii s hodnosti biskupské Pavla samosatenského pro bludné učení o Nejsvětější Trojici. Ano sám pohanský císař Aurelian (270—275) rozhoduje po zapuzení Pavlově, že jen ten může být biskupem v Antiochii, kdo souhlasí s biskupem římským. Tedy i mezi tehdejšími pohany známa již byla přednost biskupů římských, což není nic divného, neboť křesťané byli tehdy již i v palácích císařů pohanských. Známo, že nedlouho potom manželka Diokletiana císaře i její dcera, provdaná za císaře Galeria, byly již křesťanky.

Sám Diokletian byl první čas víře křesťanské nakloněn, tak že křesťané stavěli si již veřejné kostely, a v Nikomedii proti paláci císařskému měli svůj kostel.²⁾

Papež sv. Melchiades (311—314) ujímá se r. 313 na synodě v Lateráně karthaginského biskupa Caeciliana proti bludařům donatistům, kteří učili, že hříšníci nepatří do církve, a že kněží ve stavu hříšném neudělují platně svátostí. Papež bludy ty zavrhl.

²⁾ Hamerle: Geschichte der Päpste, 125.

Papež sv. Julius I. (337—352) ujímá se na synodě v Římě sv. Athanáše, biskupa alexandrijského a některých biskupů s ním souhlasících proti jeho nepřátelům a psal odpůrcům jejich: „I kdyby obžalovaní biskupové byli vinni, zdaž nevíte, že než se provede násilné jejich sesazení dle starého zvyku napřed musí se nám psáti, aby odtud (z Říma) dle spravedlnosti rozhodnutí se stalo.“³⁾ Když Nestorius, patriarcha cařihradský, začal učití bludu, že v Kristu jsou dvě osoby, božská a lidská, a nechtěl od bludu upustiti, patriarcha alexandrijský Cyrill udává ho v Římě u papeže sv. Caelestina I. (442—432). K papeži odvolal se sám Nestorius. Papež však blud zavrhl a pohrozil Nestoriově, nevzdá-li se do 10 dnů bludu, že jest z církve vyobcován.

Máme zachovaná i jiná svědectví písemná o primátě papežů. Tak sv. Irenej (177—202) napsal (*Adv. haeres.* III. 3, 2) o církvi římské: „S tou církví zajisté potřebí jest, aby souhlasila pro její výtečnější přednostenství každá církev, t. j. věřící odevšad, poněvadž v ní povždy od těch, kteří jsou odevšad, zachovalo se podání od apoštolů pocházející.“ A udává důvod pro to, že první biskup římský Linus byl nástupce Petrův a jmenuje pak ostatních dvanácte nástupců Petrových. Tertullian († 240) nazývá biskupa římského „biskupem biskupů“ (*de pudic.* hl. 1) a jinde (*Scorp.* n. 10) píše: „Vzpomeň, že Pán Petrovi klíče zanechal a skrze Petra církví.“

Sv. Cyprian († 258) praví: „I v církvi hlava jest jedna i původ jediný i matka jedna, plodností v nástupcích hojná“ (*de unit. Eccl.* hl. 4, 5).

Podobně svědčí sv. Jan Chrysostom († 407), sv. Jeroným (340—420), jenž psal papeži Damasovi: „Protože nikoho následovati nechci, než Krista, přidávám se k Tvoji Svatosti, t. j. v obcování se stolcem Petrovým; neboť vím, že na oné skále vzdělán jest dům boží“ (*ep.* 15); dále sv. Cyrill alex. († 444), Petr Chrysologus († 451), sv. Augustin († 430), jenž píše: „Na této učitelské stoličce jednoty založil Bůh učení pravdy“ a jiných více.⁴⁾

Na všeobecných sněmech církevních vždy zástupci biskupů římských předsedali a přední místo měli. Tak v Nicei r. 325 jmé-

³⁾ Hamerle, str. 143.

⁴⁾ Viz P. Hammerstein: *Od atheismu*, 146 a násl.

nem biskupa římského předsedal Osius, biskup z Korduby ve Španělsku, s kněžími římskými Vitem a Vicentiem, a ačkoliv jinak svou osobní důstojností byli pozadu, jejich podpisy koncilu uvádějí se na prvním místě před podpisem samých patriarchů východních. Na sněmu v Efesu r. 431 předsedali delegáti papeže Coelestina I. biskupové Arkadius a Projektus s knězem Filipem. Na sněmu v Chalcedonu r. 451 předsedali delegáti papeže Lva Vel. biskupové Paschasius, Lucentius s knězem Bonifácem.⁵⁾ Z toho všeho zřejmo jest, že Petr a jeho nástupci biskupové římské měli od dob nejstarších primát v církvi Kristově. I naši apoštolové slovanští sv. Cyrill a Methoděj k papežskému stolci římskému spěchali, ač pocházeli z východu, a v Římě vždy zastání a potvrzení své pravověrnosti hledali, s papežskou stolicí vždy ve spojení nejužším byli.

Neomylný učitelský úřad církve.

Kdo ví a věří, že Ježíš Kristus jest Syn boží, boží moc a boží moudrost, Spasitel světa, jenž pravdu boží nám přinesl, musí také důsledně věděti a věřiti, že tento Ježíš Kristus o to se postaral, aby spásenosná pravda, kterou světu přinesl, byla také světu neporušeně zachována, hlášána a vykládána. Co by platno bylo, že Bůh svět stvořil, kdyby ho neřídil a nezachovával, a co by prospělo, že Bůh pravdu zjevil, kdyby zjevené pravdy také světu ke spasení až do konce nezachoval? K o m u J e ž í š K r i s t u s z j e v e n o u p r a v d u s v ě ř i l k e h l á s á n í, t o h o m u s i l v z í t i p o d z v l á š t n í o c h r a n u s v o u, a b y p r a v d u z j e v e n o u n e p o r u š e n ě z a c h o v a l, h l á s a l a v y k l á d a l. K r i s t u s P á n s v ě ř i l h l á s á n í s l o v a b o ž í h o a p o š t o l ů m a j e j i c h n á s t u p c ů m, b i s k u p ů m s p a p e ž e m. K n i m p r o m l u v i l a j i m r o z k á z a l: „Jdouce, uče všechny národy . . . uče je zachovávatí všechno, což jsem koli přikázal vám.“ Poněvadž apoštolové, biskupové i papež jsou lidé bludu podrobeni, slíbil jim ihned také svou pomoc a ochranu, aby slovo boží jim svěřené neporušené zůstalo, neboť hned dodal: „A aj já s vámi jsem po všechny dny, až do skonání světa“ (Mat. 28, 19—20).

⁵⁾ Týž, 149 a násl.

Z toho vyplývá pravda, že Ježíš Kristus ustanovil v církvi své neomylný učitelský úřad. Tento úřad neomylný má účel, zachovati k spáse světa pravdu zjevenou, nikoliv snad k pokladu pravdy zjevené nové pravdy přidávati; má účel, pravdu zjevenou neporušeně hlásati a vykládati.

Poněvadž apoštolové měli poklad víry církvi odevzdati, třeba bylo, aby každý apoštol sám byl neomylný. Když apoštolové poklad víry církvi odevzdali a umřeli, jejich nástupci biskupové společně s papežem, jakožto hlasatelé a vykladači pravdy zjevené, a papež sám, jakožto hlava a vrchní pastýř církve, podrželi a mají tento dar neomylnosti.

Jednotliví biskupové tedy sami o sobě neomylní nejsou, poněvadž toho třeba není. Ale biskupové, aťsi rozptýlení po světě nebo shromáždění na všeobecném sněmu s papežem v čele, anebo papež sám, když činí jako vrchní pastýř církve Páně rozhodnutí pro celou církev ve věcech víry a mravů, jsou neomylní, neboť toho nutně třeba jest, aby spásonosná pravda boží se zachovala. Ježíš Kristus, boží moc a boží moudrost, nemohl a nemůže to připustiti, aby sami v blud upadli a ostatní v blud zavedli; tím by bylo jeho dílo spásy zničeno. Proto Kristus Pán mohl říci: „Kdo vás slyší, mne slyší,“ proto nazval Petra skálou, na které církev jeho spočívati bude pevně, že ani brány pekelné jí nepřemohou, proto Petrovi dal moc svazovati a rozvazovati, t. j. řídití církev, a předpověděl a zaslíbil, že rozhodnutí jeho sám potvrzovati bude.

Neomylnost vrchnosti církevní nebo samotného papeže není bezhříšnost ani svatost. Každý biskup i papež může zhřešiti. Neomylnost není vševědoucnost, vševědoucí jest Bůh sám. Neomylnost není nějaká výsada a přednost osobní, ale výsada a přednost úřední, daná nikoliv ve prospěch osoby biskupů nebo papeže, nýbrž ve prospěch církve boží. Učitelský úřad církve, ať jej zastává papež sám, nebo papež společně s ostatními biskupy, není neomylný ve všech věcech, ale jen ve věcech víry a mravů, když pro celou církev činí v těchto věcech rozhodnutí. Může tedy papež myliti se v dějepise, zeměpise, může zmýliti se, když činí roz-

hodnutí ve věcech víry a mravů, ale jen pro svou diecési. Darem neomylnosti nevyvyšují se papež nebo ostatní apoštolská vrchnost církevní nad Krista, aniž činí se Bohu rovnými, neboť neomylnost nemají ze sebe, ale od Krista. Kristus Ježíš jest to, jehož všemohoucnost, vševědoucnost a moudrost chrání je před poblouzením pro spásu světa. Učení o neomylnosti učitelského úřadu vyplývá z víry a úcty ke Kristu, Synu božímu, popírání této neomylnosti jest zapírání Krista, Syna božího, jest zneuctívání Krista božského Spasitele.

Jest to hrubá pýcha, když lidé někteří odvažují se popírat neomylný učitelský úřad církve Kristovy, a tvrdí, že víra Kristova byla porušena těmi, kterým ji Ježíš svěřil ke hlásání, že snad po celá století vězela celá církev v bludu, až teprve zásluhou lidí reformátorů byla z bludu vysvobozena a očištěna. To jest blud a urážka Krista Syna božího, jakoby On nemohl nebo nechtěl pravdy boží zachovati. Takové tvrzení znamená vyvyšovati člověka reformátora nad Krista, znamená vyvyšovati samotného ďábla nad Krista, jakoby ďábel, otec lži, zvítězil nad Kristem, pravdou boží.

Blud a pýchanení v nauce o neomylnosti církve, ale blud a pýcha jest na straně těch, kteří neomylnost popírají.

Póněvadž v církvi Ježíše Krista, jež jest církev katolická, jest neomylný učitelský úřad, nikdy dosud se nestalo, aby byl všeobecný sněm církevní, jemuž papež předsedal, nebo jeho rozhodnutí schválil, učinil nějaké rozhodnutí bludné ve věci víry a mravů pro celou církev platné.

Podobně nikdy žádný papež nevydal rozhodnutí víry a mravů platícího pro celou církev, aby byl při tom něco bludného proti víře a mravům křesťanským učil. Co tu povstalo bludů v době dvou tisíc let! Všecky jako mocný příval útočily na skálu Petrovu, všecky dotkly se i papežů. Papežové bývali k bludům lákáni, přemlouváni nebo i násilím nutkáni. Mnozí vládcové útočili na ně s velkým vojskem, někteří papežové byli žalářováni, mnozí v útrapách těch zemřeli, nebo krev mučednickou prolili. A přes to zachovali církev před bludem. Kdežto někteří kněží,

jednotliví biskupové, ano i někteří patriarchové pobloudili a v bludech setrvali, nástupci Petrovi, jakožto hlavy církve, zůstali pravověrní. To jest fakt historický, přes nějž nemůže nikdo ani nevěrec přejíti bez údivu.

Poněvadž s církví katolickou jest Ježíš Kristus a v ní působí Duch sv., ona jediná projevuje důstojnou samostatnost: jest rozhodná, moudře konservativní i ušlechtilé liberální ve svých rozhodnutích. Vidí, jde cestou jistou bez bázně a úzkosti. Církev jiné vydávají slepě ve jménu špatně pochopené svobody na pospas i náboženskou pravdu, pravdu Kristovu obětují bludu, až i hraničí s čirou nevěrou, aby zalíbily se duchu času; nebo ztrnule lpí na každém obřadním puntíčku, na každé písmeně, bojíce se učiniti samostatnější krok, aby nechybily.

Slavný exeget a cestovatel Dr. Alois Musil napsal o tom: „Jak krásné jsou zásady církve katolické v nazírání na Písmo sv. Starého zákona. Poznal jsem mnoho různých církví, mnoho učenců, ale přiznávám se, že žádná neposkytuje tolik pravé svobody bádání, jako církev katolická. Jiné církve buď dusí každou samostatnost nebo dopřávají bezmeznou volnost. Prvé často lidského ducha ubíjejí, v druhých se často ubíjí duch sám. Naše církev dopřává samostatnost, ale chrání před úrazem. V tom vidím pravou svobodu.“⁹⁾ Ano, krásně řečeno, neboť, kde jest Bůh, tam jest i pravá svoboda.

Proto, že v církvi katolické působí Bůh, vyznamenává se velikou silou vnitřní: v ní žili za všech dob hrdinové svatosti, jejichž svatost Bůh zázraky potvrdil. Ale právě proto, že s církví katolickou jest Ježíš Kristus, na ni vždycky nejprudčeji se útočilo. Zloba, ať si pochází od zlých lidí nebo od ďábla, útočila prudce na Krista Pána, útočí i na jeho církev. Zloba cítí v církvi katolické element božský. Církev katolická jest ono pevné město na hoře pevně stojící, ostatní církve, které se od ní odloučily, rozpadají se.

Alois Hlavinka napsal: „Církev jest prahorstvo, ostatní (církve) náplava. Nepřátelé to dobře vědí, proto útočí na církev,

⁹⁾ Od potopy . . ., 22.

jako že, bude-li ta obořena, ostatní vše půjde, padne samo sebou.“⁷⁾

D o d a t e k. Odpůrci neomylnosti stolice apoštolské, kdykoli brojí proti neomylnosti, nebojují vážnými důvody, ale překrucují pojem neomylnosti. Stokráte a tisíckrát byla již neomylnost učitelského úřadu církve Páně vyložena, jak se jí v pravdě rozuměti má, ale stokráte a tisíckrát překroutili odpůrci znění této nauky. Na př. posmívají se neomylnosti papežově, že v některé bulle papežské jest udaný nepravý rok, jakoby neomylnost měla býti vševědoucností a jakoby pochybení v roce byl nějaký článek víry. Jindy napadají neomylnost papežovu z toho důvodu, že approboval breviář pro kněze, a že v jeho lekcích jsou i očividné odpory na př. kněží čeští mají v breviáři, že tělo sv. Vojtěcha bylo přeneseno do Prahy, a polský breviář vypravuje, že Poláci vítězné Čechy oklamali a dali jim nepravé tělo sv. Vojtěcha, takže by vlastně sv. Vojtěch dnes měl těla dvě, jedno v Polsku, druhé v Čechách. Approbace breviáře však není žádný dekret víry pro celou církev, a papež nerozhoduje neomylně o historii, ale jen ve věcech víry a mravů. Které ostatky jsou pravé, nenáleží k pokladu víry Ježíše Krista, ale historii.

Vytýkají taky, že prý někteří papežové jako papežové ve věcech víry a mravů ve svém rozhodnutí pobloudili, a uvádějí papeže Liberia (352—366), jenž prý se přidal k bludu Ariánskému a pak papeže Honoria I. (625—638), jenž prý jako papež učinil rozhodnutí bludné o jedné vůli v Kristu Pánu, což prý také obecný koncil III. cařihradský a papež Lev II. r. 680 potvrdil a Honoria z církve proto vyloučil. Tyto a podobné námitky byly již na sněmu vatikánském důkladně prozkoumány, ale nijak za pravé a proti neomylnosti papežů svědčící nebyly uznány. Proto dne 18. července 1870 sněm vatikánský slavně prohlásil neomylnost papežů se souhlasem všech přítomných biskupů počtem 535 až na dva, kteří proti hlasovali ne z důvodu, že by neomylnosti papežské neuznávali, ale že prohlášení její ještě za příhodné neuznávali. I tito dva a ostatní nepřítomní biskupové celého světa pak odhlasovanou pravdu podepsali.

⁷⁾ Bludy a lži v dějinách, 388.

Poněvadž rozměr této knihy nedovoluje otázkou papežů Liberia a Honoria důkladněji se obírat, odkazujeme čtenáře na Dr. Lenze Syllabus, str. 284 a násl., Geschichte der Päpste von P. Andreas Hamerle, str. 145 a 204—205, zvláště však na Církevní dějepis Dr. Fr. Kryštůfka I. 413—416, 594—600, 623—625, kde celá věc důkladně objasněna a vyložena jest.

XVI.

O andělech.

Víra, že existují stvoření duchové, potvrzena jest téměř každou stránkou Písma sv. Víra v anděly, pouhé duchy, jest všelidská, nalézáme ji u všech národů, takže jinak tato víra všeobecná v anděly vysvětliti se nedá jen tím, že pochází již z prazjevení. Rovněž věřili všichni národové, že někteří andělé zhřešili a v hříchu setrvali; slují duchové zlí nebo ďáblové. Ježíš Kristus tuto víru potvrdil. V evangeliích i ostatních knihách Písma svatého čteme velmi často o andělech, jak dobrých tak i zlých. Evangelia nám vypravují, jak andělé dobří doprovázejí Ježíše Krista od Jeho početí až do jeho nanebevstoupení. Vypravují též, jak ďábel Krista Pána pokoušel, a jak hleděl kaziti jeho dílo, ale spolu jakou moc měl Ježíš nad ďábly. Co tomu říká náš lidský rozum? Někteří lidé pozastavují se nad trojím pokušením Páně. A přece všimneme-li si pokušení toho trojího vidíme v něm hlubokou pravdu. Sv. apoštol Jan píše: „Všecko, což jest na světě, jest žádost těla, a žádost očí a pýcha života, kteráž není z Otce, ale jest ze světa“ (I. Jan 2, 16). Ano, toť onen trojí pramen všelikého hříchu: 1. nezřízená žádost těla, 2. nezřízená žádost po majetku (žádost očí), 3. pýcha života. Spasitel světa, chtěje upozorniti na tento trojí pramen zla, a spolu chtěje nám dáti příklad, jak máme trojímu zlu odporovati, konečně chtěje nám získati milosti proti

trojímu tomu pokušení, dopustil, aby sám tímto trojím způsobem, ovšem nikoliv rozněcováním zlé žádosti, ale jen suggestivně v duchu svém od ďábla pokoušen byl. Žádost těla představuje ono pokušení na poušti, aby zázračně z kamení učinil pro své nasycení chléb, tedy první zázrak aby vykonal ne z lásky k lidstvu a k Bohu, ale pro sebe. Pýcha života naznačena jest oním pokušením v Jerusalemě, aby na odiv lidu svrhl se s cimbuří chrámového. Žádost očí jest ono pokušení na hoře, aby klaněl se ďáblu, začez sliboval mu všechna království a bohatství světa. Z toho vidno, že trojí pokušení Kristovo má hluboký význam a úplně náleží do vykupitelského úřadu Kristova. Není v něm žádné titěrnosti, ale hluboký smysl.

Že existují pouzí duchové stvoření, jež andělé se jmenují, tuší sám rozum náš. Vidíme již zde na zemi, jak zde skupiny tvorstva od méně dokonalých k dokonalejším až ke člověku zastoupeny jsou. Mezi nimi není příliš veliké mezery: spatřujeme zde nerosty — rostliny — zvířata v takovém pozvolném přechodu od méně dokonalých k dokonalejším, že hrubě mnohdy mezery mezi nimi nepozorujeme. I člověk dle těla podoben jest dokonalejším zvířecím ssavcům. Z toho uzavíráme, že i mezi člověkem, jenž sestává z těla a nesmrtelné duše, a mezi Bohem jest stupnice tvorstva duchového, jež mezeru mezi člověkem a Bohem jaksi vyplňuje, ovšem ne úplně, neboť i nejdokonalejší tvor nekonečně vzdálen jest od bytosti nejdokonalejší, jež jest Bůh.

Že první hřích učinil duch stvořený, nikoliv bytost z těla a duše sestávající — člověk, jest zcela psychologicky správné. Vždyť dosud každý hřích spáchán bývá napřed v duši, v myšlenkách a žádostech, nežli skutkem vykonán a dokonán bývá.

Kdo odvažují se popíratí existenci andělů vůbec, a ďáblů zvláště, rozumného protidůvodu víry v duchy uvést nemohou. Odvolávají se na to, že mnozí národové, ano i křesťané při víře v duchy zlé i v pověry zabředli, a to i v pověry zhoubné. Avšak tím, že víry pravé bylo kdy zneužito také k pověře, víry pravé zavrhnouti nelze. Vždyť i mnozí, věřící v existenci Boha, zneužili této víry k modlářství a k jiným nepravostem, proto přece Bůh pravý existuje. Namítají, že jest to ab-

surdní, aby Bůh dopustil, by ďábel jaksi jeho dílo kazil a Bohu bylo tedy jaksi s ďáblem tvorem zápasiti. Proč raději Bůh žádných andělů nestvořil, anebo dokonce zlé anděly nezničil, nebo aspoň neškodnými neučinil? Tuto námitku, ač zdá se některým závažnou býti, odbudeme snadno podobnou otázkou: Proč Bůh dopouští, aby bytost nedokonalejší než jest anděl, totiž člověk zlý, převrácený, nevěrecký, existoval, proč vůbec lidi stvořil, anebo trpí zlé lidi a dopouští, aby jiné lidi pokoušeli, kazili a dílu božímu překáželi? Jak vidno z těchto fakt, kdo by chtěl existenci zlých duchů popírati, musil by tímž způsobem popříti existenci lidí zlých.

Usuzujeme tedy zcela logicky: jako možno jest při existenci boží, aby existovali lidé zlí — tak jest zcela možno a nikoliv absurdno, aby při existenci boží byli i ďáblové. Proč Bůh dopouští hřích, na tu otázku dali jsme odpověď již v I. dílu: Bůh nechce svobodně vůle rušiti, neboť bez vůle svobodné není svobodných záslužných činů. Neničí pak svobodné vůle ďáblů a dopouští, aby lidi pokoušeli, poněvadž pokušením nabývá člověk možnosti k vítězství; bez boje není vítězství ani slávy ani odměny. V plánu božím všecko spěje k dobrému i to zlé pokušení. I zavržení budou sloužiti Bohu ke cti a slávě, neboť na nich bude viděti, jak jest Bůh spravedlivý, a ošklivý jest hřích.

Kdo popírá existenci duchů stvořených jako věc nemožnou, tím popříti chce i existenci nesmrtelné duše lidské, ano i existenci Boha samého. Avšak jako rozum svědčí, že existuje osobní Bůh, duch nestvořený a nejdokonalejší, jako rozum poznává, že existuje duše lidská nesmrtelná, tak rozum náš musí přisvědčiti i víře v existenci andělů.

O existenci ďáblů může se každý člověk, jenž trochu pozorněji myslí, sám přesvědčiti ze zkušenosti. Člověk mnohdy žasne nad raffinovaností pokušení. Ďábel jakožto duch zkušený a bytost duchová, jež předvídati dovede mnohé věci, jež člověku tušiti jest nemožno, dovede také pokoušeti, jakoby již tušil a předvídal blízkou budoucnost. Má-li člověk, zvláště kněz, něco zvlášt dobrého vykonati, zkoušívá před tím již veliká pokušení, která mají účel

dobrou věc zmařiti. O tom jest pisatel těchto řádků přesvědčen mnohou zkušeností, takže při těžkém pokušení říkává si: Co asi se stane, že ďábel tolik útočí již napřed? Snad druhý den již se přesvědčí, že se mu naskytne příležitost, vykonati něco zvlášť dobrého, na př. získati některou duši pro Boha.

Že stalo se, že i křesťané vírou v ďábla svedeni byli až k směšným a záhubným pověrám, tomu netřeba se diviti. Toť úplně souhlasí s raffinovaností zloby. I zlý člověk, aby dobrou věc zkazil, aby zkazil víru pravou, užívá nejraději zbraně: sesměšnit dobrou věc, sesměšnit víru. Proto ďábel svedl k směšným pověrám lidi, aby sesměšnil pravou víru v anděly i víru ve zlé duchy, a tím sesměšnil i víru v existenci duše nesmrtelné a v existenci osobního Boha. A na tuto vějičku sedají mnozí: napřed ztratí víru v anděly, pak v duši nesmrtelnou, pak v Boha, a stanou se úplnými nevěrci.

Konec světa.

Nebe a země pominou; ale slova má
nepominou. Mat. 24, 35.

Pán Ježíš předpověděl konec světa a poslední soud všeobecný. Koncem světa nerozumí se však úplné zničení nebo obrácení stvořeného vesmíru v nic, ale proměna nebe i země. Jako hmotné tělo Kristovo nebylo zničeno, ale proměněno a oslaveno, tak dle zjevení božího stane se s celým vesmírem. Kristus Pán nepravil: nebe a země budou úplně zničeny; ale „pominou“, t. j. ztratí svou nynější tvářnost. **Bůh není ničitel, ale Stvořitel.**

Prorok Isaiáš napsal: „Aj já tvořím nebesa nová, a zemi novou: a nebudou v paměti předešlé věci: aniž vstoupí na srdce, ale radovati se a plesati budete až na věky z toho, což já tvořím: nebo aj já tvořím Jerusalema v plesání, a lid jeho v radost“ (Is. 65, 17—18).

Sv. Pavel proto hleděl na svět jako na roditelku, jež v bolestech nyní lká a z níž nový svět zroditi se má: „Očekávání (všeho) stvoření očekává zjevení synů božích . . . Víme zajisté, že všecko stvoření lká, a (jako) ku porodu pracuje až posavád“ (Řím. 8, 22).

Sv. Petr (II. 3, 13) píše: „Nového pak nebe a nové země podle zaslíbení jeho čekáme, v kterýchž spravedlnost přebývá.“ Sv. Jan

ve Zjevení praví: „I viděl jsem nebe nové, a zem novou. Nebo první nebe, a první země pominula a moře již není“ (21, 1).

Kterak nastane tento konec nynějšího světa? Pán Ježíš předpověděl, že „slunce se zatmí a měsíc nedá světla svého, a hvězdy budou padatí s nebe, a moci nebeské budou se pohybovati“ (Mat. 24, 29).

Tedy tělesa nebeská přijdou ze svých drah a nárazem na sebe se rozplynou v žáru. Tak vykládá sv. Petr slova Kristova: „Nebesa s velikou prudkostí pominou, a živlové horkostí se rozplynou, země pak, i díla, kteráž jsou na ní, vypálena budou.“ Stane se tak přirozenou silou, vloženou při stvoření do vesmíru, či zvláštním zasažením moci boží? K této otázce odpovídá opět sv. Petr významnými slovy: „Nebesa, kteráž nyní jsou i země tímž slovem odložena jsou, zachována k ohni ke dni soudu a zahynutí nešlechetných lidí“ (II. 3, 7). Tedy tímž slovem božím, kterým vesmír stvořen byl a trvá, učiněn bude i konec vesmíru.

Slovo boží, skrze něž svět stvořen byl, jest Syn boží. Tedy Bůh skrze Syna božského učiní světu konec. Proto mohl říci Ježíš Syn boží, že nebe a země pominou, ale slova jeho nepominou; a dána jest mi všeliká moc na nebi na zemi.

Kdy přijde konec světa? Sv. apoštolové tuto otázku dali Kristu Pánu na hoře Olivetské: „Pověz nám, kdy tyto věci budou? A které zamení bude příchodu tvého a skonání světa?“ (Mat. 24, 3).

Ptali se tu apoštolové na dvě věci, totiž na rozboření Jerusalema a na konec světa. Kristus Pán na obě otázky odpověděl. Předpověděl, jaká znamení budou předcházeti zkázu Jerusalema, že budou nepokojné časy, vzpoury časté, a vystoupí falešní Kristové Messiáši. A hned na to předpovídal zkázu světa, ale podotkl: „O tom pak dni a hodině nikdo neví ani andělé nebesští; jedině sám Otec“ (Mat. 24, 36).

Den zkázy světa jest tedy utajen. Proč? Z téže příčiny, jako utajil nám Bůh den naší smrti. Stalo se tak, aby lidé vždycky na ten den připraveni byli. Sv. Petr proto napsal: „Přijdeť pak den Páně jako zloděj“ (II. 3, 10).

Za doby apoštolské mnozí křesťané domnívali se, že poslední den nastane brzo po zkáze Jerusalema. Svedeni byli k tomu domnění slovy Páně: „Hned po soužení těch dnů slunce se zatmí . . .“ (Mat. 24, 29).

Sv. Petr vyváděl je z tohoto bludu napsav, že dnem jedním možno rozuměti tisíce let: „Jedno pak toto nebuď vás tajno, nejmilejší, že jeden den u Pána jest jako tisíc let, a tisíc let jako jeden den“ (II. Petr 3, 8).

Ale přece předpověděl Pán Ježíš, co bude předcházeti konec světa. Dle Jeho zaslíbení bude napřed kázáno evangelium všem národům: „Budeť kázáno toto evangelium o království (Messiášově) po všem světě, na svědectví všem národům: a tehdyž přijde skonání“ (Mat. 24, 14). Praví tu Kristus Pán „na svědectví“, t. j., aby žádný národ nebyl ze spásy vyloučen, a žádný národ nenalezl výmluvy, že pravdy boží nepoznal. Tuto dobu, kdy všickni národové budou slyšeti pravdu zjevenou Kristem, nazval Pán Ježíš „naplnění časů národů“; do té doby bude Jerusalema v moci národů (cizích, jinověreckých): „Jerusalema bude pošlapán od národů: dokudž se nenaplní časové národů“ (Luk. 21, 24).

Že všem národům bude před skonáním světa hlášáno evangelium a ze všech národů vstoupí mnozí do církve Kristovy, předpověděl Pán i jindy slovy: „Mámť i jiné ovce, kteréž nejsou z tohoto ovčince: i ty musím přivésti, a hlas můj slyšeti budou, a bude jeden ovčinec a jeden pastýř“ (Jan 10, 16). Ovčinec první, o němž zde Pán mluví, jest národ Israelský, jak jindy pověděl: „Nejsem poslán než k ovcím domu israelského, kteréž zahynuly“ (Mat. 15, 24).

Kristus Pán založil království boží napřed sám v národu israelském, apoštolové a jejich nástupci měli šffiti je mezi pohaný; toť jsou ty ovce, kteréž nejsou z tohoto ovčince. Kristus Pán praví, že hlas jeho i Tito pohané slyšeti budou, neboť ústy neomylného úřadu církve mluví Kristus sám. Předpovědi: „bude jeden ovčinec a jeden pastýř“ nesmí se rozuměti tak, jakoby jednou na konci světa všickni lidé měli býti křesťany, ale spíše v tom smyslu, že sjednotí se všickni praví křesťané v jedné církvi Páně. Víra a láska křesťanská na konci

věků vyhraní se a v jednotu se spojí, ale i nevěra a zloba dostoupí vrcholu. Tak zřejmě učil Kristus Pán. Přirovnával doby poslední k časům před potopou světa a před zkázou Sodomy. Jako tehdy většina lidí pečovala jen o tento svět, až překvapila je zkáza, tak bude i na konci věků: „Jedli a pili, ženili se a vdávali až do dne, v kterémž Noe všel do korábu: i přišla potopa, a zahladila všechny . . . Jedli a pili, kupovali a prodávali, štěpovali a stavěli: ale toho dne, kdy vyšel Lot ze Sodomy, pršel oheň a síra s nebe, a zahladil všechny. Takť bude v ten den, když se Syn člověka zjeví“ (Luk. 17, 27—30). V podobenství vyličoval Ježíš církev svou poslední čas jako vdovu utlačovanou, a Syn člověka přijde, aby se jí zastal a ji vysvobodil: „Byl v jednom městě jeden soudce, kterýž se Boha nebál a člověka nestyděl. Byla pak v tom městě jedna vdova, a přicházela k němu, řkouc: Pomsti mne nad protivníkem mým. I nechtěl za mnohý čas. Potom pak řekl sám u sebe: Ač se Boha nebojím, a člověka nestydím: však že mi ta vdova obtížna jest, pomstím ji, aby naposledy přijdouc nezhaněla mne. I řekl Pán (Ježíš): Slyšte, co dí nepravý soudce. Což pak Bůh nepomstí vyvolených svých, kteří k němu dnem i nocí volají, a budeliž prodlévati jim? Pravímť vám, že jich brzo pomstí. Ale když přijde Syn člověka, zdali nalezne víru na zemi?“ (Luk. 18, 2—8). Tedy na konci světa lidé Boha nebudou se báti a člověka se nebudou stydět, a jěn jako z donucení, aby pokoj měli, zastanou se práv vdovy, církve Kristovy; víry pak bude ve světě málo. Lidé budou se posmívati víře a naději pravověrných, říkajíce, že na světě od počátku nic se nemění a nic také nezmění: „Přijdou v posledních dnech s oklamáním posměvači podle vlastních žádostí chodící, říkajíce: kde jest zaslíbení, aneb příchod jeho? Nebo jakož otcové zesnuli, všecko tak zůstává od počátku stvoření“ (Petr II., 3, 3—4).

Sv. apoštol Pavel šířeji popisuje tyto lidi, kteří před skonáním světa budou choditi dle svých žádostí, v listu k Timotheovi: „Toto pak věz, že v posledních dnech nastanou časové nebezpeční; budouť lidé sami sebe milující, lakomí, hrdí, pyšní, rouhači, rodičů neposlušní, nevďeční, bezbožní, nelítostiví, nepokojní, utrhači, nezdrželiví, netiší, bez dobroti-

vosti, zrádci, zpuřní, naduřní, a milovníci více rozkoši nežli Boha, majíce sice tvářnost pobožnosti, ale moc její zapírajíce“ (pokrytci) (II., 3, 1—5).

Sv. Pavel, jenž tolik rmoutil se nad zatvrzelostí svých sourodáků Židů a přinášel Bohu za oběť sebe sama, aby Židé obráćeni byli, obdržel od Boha zjevení, že poslední čas i Židé obráćí se ke Kristu Spasiteli, jenž z nich se narodil dle řěla. Nazývá je v listu k Římanům ratolestmi, které od olivy Krista byly ulomeny, ale opět budou vřtěpeny na kmen Kristův, až vejde do církve plnost pohanů. Píše: „Jestliže kořen jest svatý, (tedy) i ratolesti. Žeť jsou některé ratolesti ulomeny, a ty byv planá oliva, řtěpen jsi v ně, a uřněn jsi účastníkem kořene i tučnosti olivy, nechlub se proti ratolestem: pak-li se chlubíš, (věz že) ne ty kořen neseš, ale kořen tebe. Řekneš pak: ulomeny jsou ratolesti, abych já byl řtěpen. Dobře! pro nevěru jsou ulomeny, ale ty věrou stojíš: nesmýšlej vysoce, ale boj se . . . Nechci, bratřích, abyste nevěděli toho tajemství, (abyste nebyli sami u sebe moudří) že slepota z řástky se přihodila Israeli, dokudž by plnost pohanů neveřla . . . Podle evangelium jsou sice nepřátelé (boží) pro nás; ale podle vyvolení (jsou) nejmilejší pro svatě otce . . . Oni nyní neuvěřili pro vaše milosrdenství, aby i oni (všecky zase) milosrdenství dořli.“ Proto tedy, že Spasitel byl milosrdný ke všem národům, mnozí Židé, očekávající Spasitele pro svůj toliko národ, pohorřili se z toho a zůstali v nevěře ke Kristu. Bůh to také dopustil, aby Židé, majíce knihy proročké, byli svědky pro Krista, že proroctví od křesťanů nebyla porušena. Sv. Augustin je nazýval našimi capsaril, jako že na potvrzení naší víry knihy proročké chovají. Až bude tento úkol jejich nevěry dokonán, vejdou i oni do církve Kristovy. Sv. Pavel pak volá: „Ó hlubokosti bohatství moudrosti, i vědomosti boží! jak jsou nezpytatelní soudové jeho, a nevystižitelné cesty jeho!“ (Řím 11).

Židé mají pro své spasení a obráćení mocné přimlůvce u Boha své svatě otce a proroky, a zvláště sv. apořtola Pavla, jenž tolik si řádal jejich obráćení, že chtěł i býti pro ně zavržen (Řím. 9, 3). Neobráćí se ovšem Židé všickni, ale jen ti, kteří víru a naději v Boha si zachovají, jako ani pohané nebudou všickni obrá-

ceni. Část Židů a křesťanů i pohanů zatvrdí se v nevěře. Co však víru si zachová, sjednotí se ze všech národů i ze Židů v jednom ovčinci Kristovu.

Takové jsou předpovědi o konci světa. A zajisté každý vidí na své oči, že všechno znenáhla, poslední čas i rychle, se naplňuje. Známost o Kristu Pánu proniká ke všem národům světa. Ale spolu nevěra šíří se po celém světě, jako stín následuje evangelium po jeho cestách světových. Ale právě nevěra seznámila a seznamuje i Židy s evangeliem. Dříve Židé, plni zaujatosti proti knihám sv. evangelia Kristova, nechtěli jich vůbec čísti; od doby Renana a Strausse a jiných začínají všimati si Krista Pána, sv. evangelií i listů apoštolů. A tím právě začínají i vážiti si Krista. Sv. apoštol i toto předpověděl že nevěra nechtíc přivede všechny národy i Židy k víře a k spasení. Nevěra a světský duch a smysl pro věci časné spojuje svět technickými vynálezy, aby hlasatelé evangelia ke všem národům světlo a spasení přinesli. Sv. Pavel napsal: „Zavřel zajisté Bůh všechno v nevěře, aby se nade všemi smiloval“ (Řím 11, 32).

Poslední soud.

Když pak přijde Syn člověka ve velebnosti své, a všickni andělé s ním, tedy posadí se na trůnu velebnosti své.

Mat. 25, 31.

Když byl Ježíš předpověděl konec světa a napomenul k opatrnosti podobenstvím o desíti pannách a o hřivnách, poněvadž den Páně přijde neočekávaně náhle, předpověděl i obecný soud poslední, ku kterému všickni lidé shromážděni budou. Jako vždy Pán Ježíš pravdy nadpřirozené věcmi přirozenými vysvětloval, tak i poslední soud. Lid israelský svoláván býval slavným troubením k svátečnímu velkému dni, jako u nás slavným vyzváněním. Proto Kristus Pán praví obrazně, že pošle anděly své s troubou a hlasem velikým¹⁾ Bude to slavný, veliký den, ten den posledního soudu! Pak „shromáždí vyvolené jeho ode čtyř větrů, od končin nebes, až do končin jejich.“ Dle těchto slov zdá se, že soud obecný nebude toliko soud všech lidí naší země, ale vůbec všech rozumných bytostí, které snad i na jiných planetách žijí, neboť mluví zde nejen o čtyřech stranách, ale i o končinách nebes; dle toho soud obecný bude soud kosmický. Výslovně pravil, že k soudu tomu shromážděni budou nejen všickni národové, ale i všickni andělé (Mat. 25, 31—32). Výsledek soudu popsal Pán Ježíš zase obrazně, že zasedne na stolicí slávy své, že rozdělí dobré od zlých jako pastýř rozděljuje ovce od kozlů (25, 32). Objeví všecky dobré i zlé skutky před

¹⁾ Mat. 24, 31.

celým světem; dobří budou odměněni radostí věčnou, zlých bude díl pokrytců („díl jeho položí s pokrytci“, Mat. 24, 51): věčné trápení. Zlí zatvrzelci nejsou zajisté nic jiného nežli pokrytci; oni jsou si vědomi své zloby a nešlechtnosti, ale svou zlobu zakrývají.²⁾ Poslední tento všeobecný soud musí přijíti, aby přišel Ježíš Kristus u celého světa ke své cti, aby ukázala se spravedlnost boží, aby všickni viděli, že žádnému nestala se nespravedlnost. Jsouť mnozí dobří lidé, kteří dobré skutky své v pokoře ukrývají před světem, jsou však i zlí lidé, pokrytci, kteří své zlé činy zakrývají, vyhlávají, zamlčují. Jsou mnohé hříchy utajené, jsou však i mnohé dobré skutky a úmysly utajené.

Poslední všeobecný soud musí shromáždit všecy lidi a národy, neboť jsou i hříchy i dobré skutky, jež společně vykonány byly. Jsou hříchy celých společenských tříd a národů, kdy třída jedna, nebo národ jeden, druhý utlačoval, vybíjel ano vyhubil. Na činy dobré nebo zlé toho nebo onoho člověka mají veliký vliv i činy a způsob života jeho předků dávných. Známo zajisté, že hřích nestřídmosti pití nebo nevázanosti pohlavní uvrhuje celé potomstvo do velikých béd a má veliký vliv na činy jejich. Na soudu tom všeobecném ukáže se zhoubá hříchu i požehnání činů dobrých v celé své tvářnosti do hloubky, šířky, do minulosti i budoucnosti. Tehdy pozná všecko stvoření rozumné nevyzpytatelné cesty boží, tehdy ukáže se celý velkolepý obraz Prozřetelnosti boží, tehdy ukáže se i dílo našeho vykoupení a spásy v celé své kráse velkolepé.

Zlí lidé nepřáli by si takového soudu, oni se tomuto velkolepému konci dramatu dějin světových dnes i smejí, ale sám rozum a cit náš volá: Jako jistě Bůh jest a jako jistě Bůh jest nejvyšší pravda, moudrost a spravedlnost, tak jistě musí tento den soudu přijít!

²⁾ Viz článek: Zatvrzelí.

Zatvrzelí.

Pravím vám: Všeliký hřích i rouhání bude lidem odpuštěno, ale . . . kdožby mluvil proti Duchu svatému, nebude mu odpuštěno, ani v tomto věku, ani v budoucím.

Mat. 12, 31—32.

zamyslí se člověk a žasne, když slyší, že ten nejvyšší milosrdný a laskavý Spasitel, jenž na kříži modlil se za své posměvače a katany: „Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí,“ tak často a tak určitě předpovídal, že mnozí lidé budou věčně nešťastni, že budou v pekle. Ježíš mluvil o útrapách věčných, toho popřítí nelze. Nazval je „ohněm věčným“ (Mat. 25, 41), „peklo“, „oheň neuhasitelná“, „červ, jenž nikdy neumírá a oheň nehasne“ (Mar. 9, 43), „temnoty zevnitřní“ (Mat. 22, 13). Kdo tedy nevěří v tresty věčné, nevěří v Ježíše Krista. Byl-li Ježíš Syn boží a pravda boží, jistě jsou tresty věčné, neboť o nich zřejmě mluvil. Býti křesťanem, věřit v Ježíše Syna božího, a nevěřit v peklo, to se nesnese spolu.

Někteří snaží se dokazovati, že věčné tresty nesrovnávají se s láskou boží. Není to prý možné, aby Bůh, jenž jest láska, Otec náš nejlepší, byl tak ukrutný k lidem, a zavrhl je do pekla na věky a stvořil pro ně peklo a věčné tresty. Tito mají špatné ponětí o Bohu i o pekle. Bůh jest nejen láska, ale i sprá-

v e d l n o s t. Bůh jest dobro nejvyšší, nestvořil pro lidi ani smrti časné, nestvořil hříchu, nestvořil ani pekla, Bůh žádného do pekla nenutí, naopak, před ním varuje.

Kdo tedy učinil peklo? Převrácená vůle rozumných svobodných tvorů, andělů i lidí. Bůh nechce hříchu ani věčného zavržení; Bůh učinil všechno pro nás, abychom věčně blaženi byli, abychom pro život věčný se rozhodli. Kdo tedy bude zavržen? Kdo chce být zavržen a nechce být spasen. A jsou takoví lidé? Ano jsou, to jsou zatvrzelí. Pán Ježíš pravil o nich: „Pravím vám: Všeliký hřích i rouhání bude lidem odpuštěno, ale . . . kdož by mluvil proti Duchu svatému, nebude mu odpuštěno.“ A církev učí, které jsou hříchy proti Duchu svatému a vypočítává je:

1. zúmyslně na milosrdenství boží hřešiti,
2. nad milosrdenstvím božím zoufati,
3. poznané křesťanské pravdě odpírati,
4. bližnímu svému milosti boží nepřáti a záviděti,
5. k spasitelnému napomínání srdce zatvrzelé mítí,
6. v životě nekajícím úmyslně až do konce setrvati.

Jedním slovem dá se toto všechno říci: zůstatí úmyslně do konce zatvrzelým v zlobě.

Zatvrzelý tedy nechce Boha milovati, nechce v Boha důvěřovati, nechce pravdu poznati, nechce bližního milovati, nechce se polepšiti, nechce se hříchu zřici. Bůh nikomu svobodné vůle nebere, aniž ničí to, co stvořil. Člověk tedy sám se zavrhne, člověk tedy sám si bude strůjcem svého věčného trestu.

K této zatvrzelosti dojde člověk různou cestou, buď pýchou, nebo lakomstvím, nebo smyslností.

A jsou takoví lidé na světě, kteří vlastně nechtějí spasení býtí, jsou takoví lidé zatvrzelí? Jsou! Avšak nejsou upřímní, oni svou zatvrzelost vědomě a schválně zakrývají. Každý takový zatvrzelý hříšník ví sám nejlépe, že nejde cestou pravou, ale on se obrátiti nechce. Na oko kárá lež, ale sám lže nejvíce; přetváří se, že upřímně hledá pravdu, ale kdekoliv mu světlo pravdy zasvitne, před ní oči úmyslně zavírá, a pro svou zlobu každé lži se chápe, aby ji uchránil a sobě zachoval; předstírá lásku, ale ne-

miluje, on nenávidí; třísku z oka svých spolubližních chce vytahovati, ale břevna ve svém oku nevidí. Ví, že jest pyšný, ale pýše říká ctnost a pokoře slabost, ví, že je nemravný, ale aby v nemravnosti mohl setrvati, nemravnost jmenuje přirozenost, mravnost otroctvím. Boha zavrhuje, ale sám sebe dělá středem světa a hledí na trůn boží se sám posaditi. Neomylnosti pravdy boží neuznává, ale sám se neomylným činí. Svobodu vůle popírá, aby svobodně mohl hříchy páchat. Zatvrzelý nemiluje, jeho láska jest jen špatná sebeláska; odkud vychází, tam zůstává. Není to vlastně ani pravá sebeláska; ale láska své vlastní zloby, své vlastní lži, své vlastní zatvrzelosti. Koná-li kdy dobré skutky, nečiní tak z lásky čisté, ale z odporu, nenávisti, nelásky, aby ukázal, že Boha lásky není a že to dobré, jež kolem sebe vidí, nepochází z lásky. Žije z odporu, z negace, proti dobru. Pravdu poznati, polepšiti se nechce. Bůh jest pravda, Bůh jest láska, Bůh jest milosrdenství, ale zatvrzelý o Boha nestojí. On nechce spasen býti, on se spasení věčného zřiká. Jemu bylo by milejší úplné zničení nežli život v Bohu; ale úplného zničení se nedočká, neboť Bůh neničí svého stvoření. Proto nezbyvá mu nic jiného, nežli věčné odloučení od Boha.

Dva směry, které se rozbíhají od sebe, které se od sebe vzdalují, nikdy ani ve věčnosti se nesetkají. O rovnoběžkách dokazuje matematika, že v nekonečnu se protínají, ale různoběžné čáry nikdy se nesetkají. Třeba by bylo, aby jedna čára k druhé se přiklonila. Bůh se přiklonil až k nám hříšným, přišel nás všechny vykoupit, ale člověk zatvrzelý k Bohu přiklonit se nechce. Pýcha, smyslnost, nebo lakomství mu v tom vadí, člověk zatvrzelý nechce se přikloniti k Bohu, on chce býti sám, osvobozen od Boha, on chce býti bez Boha.

Budou všickni nevěrci zavrženi? Nikoliv, jen zatvrzelí nevěrci. Jsouť nevěrci, kteří bez viny nevěry se dopustili, kteří však upřímně pravdu hledají, kteří před pravdou oči nezavírají, ale z ní se radují, když ji našli. Jsou nevěrci ne vůle zlé, ale dobré. Ti mohou Boha, pravdu, nalézt. Apoštol Tomáš také nevěřil, ale že měl srdce upřímné, pravdu a dobro milující, Ježíš Spasitel ukázal mu svůj bok, vyzval ho, aby se ho dotknul a se

přesvědčil. Ale jsou nevěrci, kteří nikoliv pravdu, ale lež milují, kteří nevěru ze zloby si zamilovali a v ní setrvati hledí stůj co stůj. To jsou zatvrzelí, a těm i kdyby Bůh se ukázal, nic by to neprospělo, poněvadž pravdy nemilují. Zatvrzelý nevěrec vlastně věří, on má víru, ale miluje zlobu, nechce se vzdáti své zlé vášně, nechce se zřící své pýchy a proto shledává všechny možné a nemožné námitky proti víře, aby nevěřil. On věří, a přece nechce věřiti, on vidí světlo pravdy, ale nechce je viděti, protože jest zatvrzelý v zlobě. Pán Ježíš pravil zřejmě, že lidé proto nenávidí světla víry, že jejich skutky zlé jsou: „Světlo přišlo na svět, a milovali lidé více tmu nežli světlo, nebo skutkové jejich byli zlí. Každý zajisté, kdo činí zle, nenávidí světla, a nejde k světlu, aby nebyli trestáni skutkové jeho“ (Jan 3, 19—20).

Sv. Jan napsal, proč odvracejí se lidé od Boha: „Milovali slávu lidskou více, nežli slávu boží“ (Jan 12, 43). Pán Ježíš vypravoval podobenství o veliké večeři, ku které mnozí byli pozváni. Bůh zve nás k spasení. Ale pozvaní nechtěli přijíti, vymlouvajíce se, na péči o věci časné (ves koupenu, páteru spřežení volů, a pojatou ženu). Zatvrzelý odvrací se od Boha, poněvadž miluje více svět, nežli Boha. On sám jest vinen svého zavržení, poněvadž nechce k Bohu přijíti.

Zatvrzelost ve zlobě, to jsou ona pouta (Mat. 22, 13), ony pekelné provazy (II. Petr 2, 4), které drží zavrženého v pekle. Zavržení sami se odsuzují, svými vlastními slovy, svými vlastními názory, svými vlastními skutky sebe odsoudí: „Z úst tvých soudím tebe, služebníče nepravý“ (Luk. 19, 22), pravil Pán Ježíš v podobenství. Proto nebudou mítí žádné výmluvy: „On pak oněměl“ (Mat. 22, 12), řekl Pán Ježíš o zavrženém v podobenství.

Zlí lidé na tomto světě, rovněž jako zlí andělé, hledí si ulehčiti aspoň tím, že jiné k stejné zlobě svádějí. Ale i tato radost jim pomine při skonání světa; pak nebudou moci více kaziti. Zůstanou sami ve své zlobě. Zbude jim jen nenávisť, jež jako oheň neuhasitelný pálení bude duše jejich, zbudou jim jen trpké výčitky, jež jako červ nehynoucí hlodati budou v srdci jejich, zbude jim jen duševní zmatek, jenž jako temnost zevnitřní obestíráti bude duši jejich.

Zatvrzelí hledí si na tomto světě ztrátu radosti a spokojenosti, jež plyne z Boha, nahraditi užíváním tohoto světa. Odtud jejich heslo: Jen se vyžít! Odtud jejich snaha, co nejvíce uchvátiti z tohoto světa. Cení viditelné hmotné věci nad neviditelné. Ale všechno, co viditelné a hmotné jest, jest pomíjející: prochází rukama našima, a když se člověk domnívá, že to drží pevně, již se mu to v rukou mění a ztrácí. Oni se opíjejí tímto světem, aby aspoň na chvílku zapomněli na hrozné bídy duše své. Avšak i tento svět, v nějž vtělila se částečně krása a pravda boží, tento svět, jenž stvořen jest pro dobré i zlé, pomine. Z tohoto světa zůstane zavrženým jen jejich duše a tělo, a pohroma obou, do které na světě se přivedli, zloba, v níž se utvrdili.

Nebe se staví tam, kde Kristus Spasitel jest s Otcem a Duchem svatým, a kam přicházejí kameny živé — duše dobré. Ale i peklo se staví tam, kde duchové zlí, zatvrzelí a duše lidí v zlobě zkamenělé se shromažďují, kameny mrtvé, které samy odloučily se od Boha.

Víra, naděje a láska.

Nyní pak zůstávají víra, naděje a láska, tyto tři: ale větší z nich jest láska.
I. Kor. 13, 13.

Ve článku: „Jak se Ježíš Kristus znenáhla zjevoval“ ukázali jsme na základě evangelických zpráv, jak obezřetně připravoval božský Spasitel srdce lidská pro víru ve své božské poslání. Moudrost boží, jež byla v Kristu Pánu, zjevila se tu světu spolu s božskou důstojností. Bůh pořádá všechno nejen mocně, ale i moudře, a, což hlavního jest, i laskavě. Ano, láska boží v Kristu Pánu nechtěla hned najednou všechno zjevit, aby tím duši lidské neuškodila.

Příliš veliké světlo, na které oko není zvyklé, neosvítí, ale mnohdy oslepí. Zvláště záhubno jest stavěti příliš jasné světlo před oči slabé, nezdravé. Slabé oči temným sklem chráníváme před světlem jasným. Podobně i pravda vznešená osloňuje a zaslepuje duši. Proto Kristus Pán podobenstvími a slovy méně určitými znenáhla připravoval oko duše lidské pro vznešenou pravdu své důstojnosti božské. Láska Kristova připravovala cestu víře. Kristus Pán nikdy nestavěl víru před lásku, ale naopak láscí určil místo první.

Za největší a nejprvnější příkázání vyhlásil lásku. Proč? Poněvadž láska má býti pohnutkou ke všemu dobrému a ke kaž-

dé ctnosti, tedy i k víře. Proto pravil Kristus Pán, že „na těch dvou přikázáních (lásky) všecken zákon záleží i Proroci“ (Mat. 22, 40). Láska jest onou vzpružinou, hybnou silou, k dokonalosti.¹⁾ Takový byl duch Kristův. Ani apoštolům hned všechno nezjevil: „Ještě mnoho mám mluvití vám: ale nemůžete snéstí nyní. Když pak přijde ten Duch pravdy, naučív vás všeliké pravdě“ (Jan 16, 12—13). Tomuto duchu lásky, který má duše vésti k víře, porozuměli dobře apoštolové. Proto znenáhla zasvěcovali lid do tajemství božích. Sv. apoštol Pavel píše: „A já, bratří, nemohl jsem vám mluvití jako duchovním, ale jako tělesným. Jako maličkým (pacholátkům) v Kristu mléko dal jsem vám ku pití, ne (silný) pokrm, nebo jste (ho) ještě nemohli (snéstí): avšak ani nyní ještě nemůžete, neb jste ještě tělesní“ (I. Kor. 3, 1—2). Kološským pak dává naučení: „Řeč vaše k nevěřícím vždycky v milosti budiž solí osolená, abyste věděli, kterak máte jednomukaždému odpovídati“ (4, 6). V listu k Židům (5, 10—12) činí narážku na tajemství oběti mše svaté a Velebné svátosti oltářní, neboť píše: „(Kristus) nazván od Boha nejvyšším knězem podle řádu Melchisedechova.“ Nyní by měl mluvití o tajemství Velebné svátosti oltářní, jejíž předobrazem byla oběť Melchisedechova chléb a víno. Ale odmlčuje se a jen praví: „O kterémžto mnohoby se mělo mluvití, a to nesnadného k vyprávění, poněvadž mdlí jste k slyšení. Nebo majíce býti mistři, pro čas potřebujete opět prvním začátkům řečí božích učení býti, a učinění jste (jako) kteří mléka potřebují, ne hrubšího pokrmu.“ V listu k Římanům (14, 1) napomíná: „Mdlého pak ve víře přijímejte, ne v hádkách myšlení.“ V listu ke Korintským (I. 13, 2) napsal: „Kdybych měl proroctví, a znal všechna tajemství i všeliké umění; a kdybych měl všechnu víru, tak že bych hory přenášel, lásky pak bych neměl, nic nejsem.“ Dle toho řídili se i první křesťané; tajemství Velebné svátosti katechumenům hned nezjevovali. Sv. Augustin promlouvaje o potřebě lásky k víře píše (Trakt. 137 na Jana): „Toto přikazuji, praví (Ježíš), abyste se milovali vespolek. Proto i apoštol Pavel, když chce proti skutkům těla doporučiti ovoce ducha, od hlavy to uvedl: ovoce řka ducha láska jest: a potom ostatní, jako od této

¹⁾ Sv. ap. Pavel nazývá lásku svazkem dokonalosti. Kol. 3, 14.

hlavy počínající a s ní souvisící uvádí, jež jsou: radost, pokoj, dlouhočekání, dobročinnost, dobrotivost, věrnost (víra), mírnost, zdrženlivost, čistota . . . Kdož spásonosně věrný, leč tou vírou, která skrze milování působí? . . . Právem proto dobrý učitel lásku tak často doporučuje, jakoby ona jediná byla přikázána, bez níž nemohou ostatní dobré skutky prospěti.“ Sv. Řehoř Vel. (Homilie 17 na evang.) píše: „Kdo lásky k bližnímu nemá, úřadu kazatelského nemá na sebe bráti.“

Sv. Ambrož praví: „Co na tom, v jakém pořádku kdo věří? Nežádají se v počátcích věci dokonalé, ale od začátků přichází se k tomu, co dokonalé jest.“²⁾

Toto jest pravda velmi důležitá, které učí Kristus Pán nejen slovem, ale i příkladem, že láska jest větší nežli víra. Láska byla vždycky, víra povstala teprve tehdy, když Bůh stvořil tvory rozumné, neboť sv. Jan píše: „Láska jest z Boha . . . Bůh jest láska“ (I. Jan 4, 7—8). L á s k a j e s t t e d y o d v ě č n o s t i, v í r a n i k o l i v. Bůh nás napřed miloval a potom nás teprve stvořil, Bůh nás napřed miloval, a potom teprve nás učil a vykoupil: „V tomť jest láska: ne že bychom my byli Boha milovali, ale že on prve miloval nás, a poslal Syna svého v (oběť) slitování za hříchy naše“ (I. Jan 4, 10). Vírou poznáváme Boha nedokonale, ve víře žvatláme o věcech nebeských jako děti; víra proto pomine, až jednou Boha tváří v tvář spatříme, ale l á s k a n e p o m i n e n i k d y, a n i n a v ě č n o s t i. Sv. apoštol Pavel krásně píše: „Láska nikdy nevypadá: buďto že se proroctví vyprázdní, aneb, že jazykové přestanou, aneb že umění zkaženo bude. Z částky zajisté poznáváme, z částky prorokujeme. Když pak přijde, což dokonalého jest, vyprázdní se, což jest z částky. Když jsem byl dítě, mluvil jsem jako dítě, smýšlel jsem jako dítě, myslel jsem jako dítě; ale když učiněn jsem mužem, vyprázdnil jsem, co bylo dětinského. Nyní vidíme skrze zrcadlo v podobenství, ale tehdáž tváří v tvář“ (I. Kor. 13, 8—12).

Víra nebyla vždy a opět pomine, ale láska jest od věčnosti a potrvá do věčnosti; láska větší jest nežli víra. Bůh jest láska, proto l á s k a j e s t v š e m o h o u c í. Víře dovede srdce odporo-

²⁾ Dogmatika Liebermanna, II., 393.

vati, ale nikoliv lásce. Proto Kristus, láska boží, vstoupil na kříž, aby zazářila božská láska jeho světu, a řekl, že pak teprve všechno k sobě potáhne, až bude na kříž povýšen. Proto všechno poučování a dokazování sebe jasnější nic neprospěje, nedoprovází-li je láska. Marná práce kazatele, jenž jen kárá zkaženost lidskou, ale nerozehřeje srdce láskou. Vždyť pokažený člověk vlastně sám ví, že chybuje. Hříšník mnohdy pláče nad svým bídným stavem, jako Markéta Kortonská, ale pomoci si nemůže, poněvadž nemá lásky k Bohu, ani pravé lásky k sobě a bližnímu. Sestup k němu jako milosrdný Samaritán, ohřej jeho srdce láskou, tak ho pozvedneš a uzdravíš! Pouta hříchu jsou pouta ledová, která rozplývají se jen teplem lásky. Víra jen svítí, láska hřeje; pouhá víra bez lásky jest jako ledový měsíc, jenž sice ozařuje tmavou noc, ale při němž i mrzne, víra spojená s láskou jest jako slunce, jež nejen svítí, ale i hřeje, a proto jeho mocí všechno okřívá a roste, kvete a plody přináší.³⁾ Marně pracuje katecheta, ať si sebe krásněji a důkladněji vykládá náboženství, když neohřeje srdce žáků láskou. Jeden jediný skutek lásky a milosrdenství, katechetou žáku prokázaný, hlouběji vryje se do srdce žákov nežli všechny výklady. Čemu se žák učil ve škole, snadno zapomene, ale na skutek lásky nezapomene nikdy, ten skutek milosrdenství připomínati bude mu po celý život jeho učitele a jeho učení. Svátosti jsou studnice milosti boží, naplněné zásluhou Kristovou, z nichž vytéká milost Kristova do duší; milost silící a oživující pro život věčný. Avšak prospívá snad každému z nich pít, dostačí snad přijímati je s pouhou vírou a nadějí? Nikoliv! Jen tomu prospějí, kdo je přijímá s láskou v srdci, nebo jako při křtu maličkých nemá v srdci aspoň odporu proti lásce. Když však s odporem se přijímají, stávají se kletbou: „proto jsou mezi vámi mnozí nemocní a mdlí, a mnozí umírají,“ napsal sv. Pavel (I. Kor. 11, 30). Bůh jest láska, láskou nás Ježíš Kristus vykoupil, a učil, že láska jest více nežli víra. Peklo učí opaku, „zlí duchové věří, ale třesou se,“ napsal sv. Jakub (2, 19), ďábel proto postavil víru před lásku, a mnohé křesťany svedl. Každý člověk hříšník dal se napřed odvésti od lásky a pak teprve upadl do ostatních hříchů i do nevěry. Dokud člověk

³⁾ „Víra, kteráž skrze lásku působí.“ Sv. Pavel (Galat. 5, 6).

trvá v lásce, nemůže se od Boha hříchem odvrátiti, t. j. hřešiti těžce: „Žádný, kdo se narodil z Boha, nečiní hříchu; nebo čímž jeho zůstává v něm a nemůže hřešiti (t. j. těžce), protože z Boha zrozen jest,“ praví sv. Jan (I. 3, 9). Sv. Pavel rozvádí tuto pravdu: „Kdo nás odloučí od lásky Kristovy? Zdali soužení, aneb úzkost, zdali nahota, čili nebezpečnost, zdali protivenství, čili meč? Ale v tom všem přemáháme pro toho, kterýž nás zamiloval. Jist jsem zajisté, že ani smrt, ani život, ani andělé, ani knížectvo, ani mocnosti, ani věci přítomné, ani budoucí, ani síla, ani vysokost, ani hlubokost, ani jiné stvoření, nebude moci nás odloučiti od lásky boží, kteráž jest v Kristu Ježíši Pánu našem“ (Řím. 8, 35—39).

Proto peklo útočí především na lásku. Všickni haeresiarchové a bludaři, kteří trhali jednotu církve Kristovy, napřed, nežli do bludu upadli, zhřešili neláskou. Všecka kacířstva povstala z nedostatku lásky nikoliv z nedostatku víry. Napřed ochladla srdce k Bohu a k bližnímu, rozmohlo se sobectví a pýcha, potom teprve pod rouškou horlivosti ve víře a pro víru začali vymýšleti bludy a rozdíly ve víře, aby zakryli svou nelásku.

Svatí a světice boží zase ani v dobách úpadku kázně církevní, v dobách smutného rozkolu církve, poněvadž měli sami srdce naplněné láskou k Bohu, k Ježíši i jeho dílu spásy, neklesli, zmýlili se sice někdy v osobě hlavy církve, ale do bludů a kacířství neupadli. Láska je chránila. Na př. sv. Kateřina Sienská měla Urbana VI. (1378—1389) za pravého papeže, její vrstevník sv. Vincenc Ferrejský držel se vzdoropapeže Klementa VII. ⁴⁾ Poněvadž měli lásku k církvi, a dobrou vůli, zmýlili se v osobě, což v těch dobách věc snadná byla, ale nezmýlili se ve věci, poněvadž milovali. Bůh pak nehledí tolik na nezaviněný omyl, jako na srdce dobré.

Největší chyby dopustili se někteří křesťané, kteří hleděli Kristovo evangelium lásky šířiti neláskou, násilím, bojem. Ovšem láska nezná vždy jen sladkostí, láska dává i hořký lék, vtělená láska také kárala, hrozila ano i provazy splekla, aby potrestala ziskuchtivost, ale to vše provázela láska, kteráž nechtěla ničit, ale

⁴⁾ Hamerle: Geschichte der Päpste, 480.

spasit, která nechtěla smrt, oheň a síru svolávat s nebe, ale život dáti chtěla; a když vše to neprospělo, nezlořečila, ale plakala.

Kristus plakal nad městem! Kdo to plakal? Láska to plakala! A proč plakala? Protože milovala! Násilím, nucením, mocí nevštěpoval Ježíš Kristus víry, ale láskou. To se stalo až tehdy, když někteří křesťané dali se svést do bludu, že víra jest více než láska. Proto násilím vštěpovati chtěli do srdcí víru Kristovu, do srdcí chladných, zapomínající, že víra bez lásky nic není. Proto taková víra neměla perutí ani síly, aby povznesla duše k Bohu. Nutili ptáčka holátko, aby lítalo, a když nemohlo, považovali to za vzpouru, za zatvrzelost, kterou třeba násilím ničit. Chtěli víru Kristovu rozšířit, a zabíjeli lásku, a s láskou zabili i víru. Právě v těch krajinách a národech, kde víra Kristova vnucena byla lidu mečem a ohněm, kde evangelium Kristovo sice zasvitlo, ale srdcí láskou neohrálo, vyrostl odpor proti církvi Kristově, kacířství a odpad. Právě v těchto zemích, kde křesťané postavili víru před lásku, lid srdce chladného postavil rozum lidský nad rozum boží. Tam ujalo se chladné rozumářství (rationalismus), jež zabředlo v nevěru a atheismus. Tím, že někteří cenili výše víru než lásku, začali o víru se svářiti, bludy vynalézati, začaly boje o víru; boje krvavé. Ježíš Kristus zjevuje se blahoslavené Markétě Marii Alacoque (1647—1690) jako k poučení světu se srdcem krvácejícím, ale plným žáru lásky. Kristus opět zjevuje tu pravdu, že láska jest první a nejpřednější. Musil však přijíti na křesťanské země veliký odpad od víry, nežli mnozí zmoudřeli, a vrátili se k pravému učení Kristovu, že láska jest větší nežli víra. Peklo svět podvedlo: pod rouškou horlivosti víry rozselo nevěru.

Kdy padne hradba rozkolu a kacířství? Až láska odpor překlene. Hradbu tu nepostavila nevěra, ale neláska. Kdy bude jeden ovčinec a jeden pastýř? Až rozmůže se opět v srdcích lidských láska Kristova, až svět pozná božskou lásku Kristovu, pak Ho i uzná a bude v něho věřiti, i doufati. Světlo víry Kristovy jest jasná pravda, třeba jen očistiti je od rmutu, který neláska lidská na ně nanese, pak bude přijato a svítiti v duších. Anima naturaliter christiana, duše lidská jest od přirozenosti křesťanskou, pověděl Tertullian.

Na náboženském sněmu v Chicagu r. 1893 volal buddhista Šaku-Soyen: „Do krve, do smrti bojovati budu proti falešným křesťanům, než nikdy proti učení Kristovu, nikdy!“ Japonec Horin-Toki pravil: „Přijmeme křesťanství, než sektářství nechceme!“ A šlechetný pastor Candlin volal: „Jen tehdy, sjednotí-li se křesťané, dokonáno bude obrácení člověčenstva, které nevěří v Krista!“⁵⁾ Duše lidské, poznejte lásku Kristovu, jež jest vtělená láska boží, milujte ji nade všecko! Srdce lidská, zahořte láskou srdce Ježíšova, láska Kristova naučí vás i víře i naději jeho! Pak přijde sjednocení křesťanů, neboť jednota jest ovoce lásky.

⁵⁾ Vlast, XI. 1023.

Omyl.

**Na stránce 7., řádek 14. shora místo „byl požíván“
čti „požíval“ nebo „při jídle“.**

OBSAH.

Úvodní slovo.

I. Nic nového	9
II. Přirozené a nadpřirozené	16
III. Zjevení boží	22
IV. Potřeba nadpřirozeného náboženství	28
V. Písmo svaté	40
a) Význam církve pro Písmo svaté	41
b) Knihy Písma svatého	46
c) Spisovatelé Písma svatého	50
d) Kritika knih starozákonních	53
e) Kritika knih novozákonních. — Původnost	65
f) Hodnověrnost svatopisců	84
g) Neporušenost knih novozákonních	88
h) Inspirace Písma svatého	89
VI. Církevní tradice neboli ústní podání	101
VII. Zázrak — pečeť víry	107
a) Námitky proti zázrakům	111
b) Somnambulismus a spiritismus	114
c) Suggesce	117
d) Extase a bilokace	119
e) Zázraky jsou zaručeně dokázány	121
VIII. Prazjevení boží	133
IX. O vzniku pohanství a modlářství	153
X. Příprava lidstva na Vykupitele	165
a) národa israelského	167
b) Proroctví messiánská	172
c) Předobrazy messiánské	185
d) Příprava národů pohanských	188
XI. Ježíš Kristus	
a) Jméno	197
b) O existenci Ježíše Krista	199
c) Ježíš Kristus — vykupitel	207
d) Ježíš Kristus — dítě	218

e) Ježíš Kristus — člověk	226
f) kterak Ježíš Kristus se znenáhla zjevoval	235
g) Ježíš Kristus — boží moc	243
h) Ježíš Kristus — prorok	245
i) Ježíš Kristus — pravda	247
j) Ježíš Kristus — boží moudrost	253
k) Ježíš Kristus a mravnost	256
l) Ježíš Kristus — božský zahradník	265
m) Ježíš Kristus — trpitel	271
n) Ježíš Kristus — vzkříšení a život	279
o) Ježíš Kristus — spasitel	283
p) Ježíš Kristus — Velekněz dle řádu Melchisedechova	292
Oběť náměstná	303
XII. Bůh trojjediný	305
XIII. Duch svatý — voda živá	311
XIV. O potřebě církve	315
XV. Úřad církve Ježíše Krista	324
Primát	326
Neomylný učitelský úřad	330
XVI. O andělech	336
XVII. Konec světa	340
XVIII. Poslední soud	346
XIX. Zatvrzelí	348
XX. Víra, naděje a láska	353

Pohlednice s podobiznou vdp. prasláta Dra Škodopole. Cena 8 h. (Posílá se nejméně 10 kusů franko.)

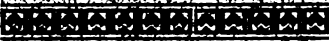
Pohlednice křesť. soc. Bokoja. Gtyřbarevné. Cena 10. h. (Posílá se nejméně 10 kusů franko.)

Povídky z hornického života, dle skutečných událostí od J. Chalpeckého. Cena 2 K, poštou 2 K 20. h.

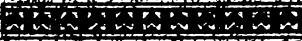
Objednávky přijímá:

Česká sekce dilect. komitétu v Českých Budějovicích.

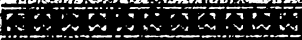
Vytečně, v pravdě lidové, čtenáři
samými ponejvíce psané časopisy:

Václav.

Rozník 29. List pro křesťanské ženy a muže.

Ludmila.

Rozník 33. List pro křesťanské ženy.

Anežka.

Rozník 30. List pro křesťanské ženy.

Časopisy vycházejí jednou měsíčně a předplác se na jednotlivé 2 K. Při předplatění nejméně 10 Kz. třeba všech tří dopřemáknout po 1 K 50 h.

Objednávky přijímá jediné.

Česká sekce dilect. komitétu v Č. Budějovicích.

Mnozí obavy lze zčásti nejméně v postarších zprávkách. K veřejné obelébavě přiláčen jest ústek poštovní spořádaný k bezplatnému posílání peněz.

Kupujte a žádejte

ve všech obchodech, hostincích a trafikách

zápalky křesť. sociální

s obrázkem svat. biskupa Jirátka.

Jediné tyto jsou naše a jsou čistého zisku připadá ve prospěch katolické organizace.

VZKŘÍŠENÍ

na rok 1915.

Kalendář tento vyjde opětne 1. máří ve zdokonalené úpravě. Obsahovati bude krásný obraz titulu, množství pěkných obrázků k textu se vzájemných, povídek zábavných i poučných. Cena 1 K poštou vyplaceno; tucet 8 K, 10 kusů 6 K 70 h, půl tuctu 4 K poštou vyplaceno. Objednávejte již nyní tento nejlevnější i obsahově nejbohatší katolický kalendář.

Objednávky přijímá:

Česká sekce diecéz. komitatu v Č. Budějovicích.

Hlas Lidu.

Ilustrovaný, krásný dvojnásobek. Vychází v Č. Budějovicích vždy v pondělí a ve čtvrtek ráno. Obsahuje zprávy o národních událostech, domácí i zahraniční, romány, povídky, články, básně, a o mnoho jiného. Cena 1 K poštou vyplaceno. Objednávejte již nyní tento nejlevnější i obsahově nejbohatší katolický dvojnásobek.

Objednávky přijímá:

Prokurátor redakce K. Doležal sídlo redakce na náměstí.

Adresa: **Hlas Lidu** v Č. Budějovicích.

Česká Žena.

Ilustrovaný a zjednodušený týdeník katolický, vychází v Č. Budějovicích vždy v úterý. Redakce: Marie Vrábová, náměstek: Miroslav Štábl. Předplatné celoroční 10 K, 6 m. 5 K, 3 m. 2 K poštou vyplaceno. Objednávejte již nyní tento nejlevnější i obsahově nejbohatší katolický týdeník.

Adresa: **Česká Žena** v Č. Budějovicích.

Mládež.

Časopis pro katolickou mládež. Redakce: František Jelinek, náměstek: Václav J. Křížek. Předplatné celoroční 10 K, 6 m. 5 K, 3 m. 2 K poštou vyplaceno. Objednávejte již nyní tento nejlevnější i obsahově nejbohatší katolický časopis pro mládež.

Adresa: **Časopis Mládež** v Č. Budějovicích.